

Uplatnění absolventů škol na trhu práce - 2003

Jiří Vojtěch
Helena Úlovcová
Jana Trhlíková
Jeny Festová

Národní ústav odborného vzdělávání
Praha
2003

© Národní ústav odborného vzdělávání, 2003

ISBN 80-85118-80-7

Obsah

1. ÚVOD	5
2. VZDĚLÁNÍ A TRH PRÁCE	6
2.1 VÝVOJ VZDĚLANOSTNÍ ÚROVNĚ	6
2.2 ZMĚNY ZÁKLADNÍ STRUKTURY ABSOLVENTŮ V NAŠÍ VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVĚ	7
2.3 VÝVOJ STŘEDNÍHO A VYŠŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	8
3. NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ ŠKOL SE STŘEDNÍM A VYŠŠÍM ODBORNÝM VZDĚLÁNÍM	16
3.1 NEZAMĚSTNANOST MLADÝCH LIDÍ A ABSOLVENTŮ SE STŘEDOŠKOLSKÝM A VYŠŠÍM ODBORNÝM VZDĚLÁNÍM	16
3.1.1 Celkový počet nezaměstnaných absolventů	17
3.1.2 Míra nezaměstnanosti absolventů	18
3.1.3 Míra nezaměstnanosti absolventů v jednotlivých kategoriích vzdělání	19
Nezaměstnanost absolventů – vyučení (kategorie vzdělání E + H)	19
Nezaměstnanost absolventů – vyučení s maturitou (kategorie vzdělání L)	20
Nezaměstnanost absolventů maturitních oborů SOŠ (kat. vzdělání M)	22
Nezaměstnanost absolventů VOŠ (kategorie vzdělání N)	22
3.2 NEZAMĚSTNANOST MLADÝCH LIDÍ A ABSOLVENTŮ SE STŘEDOŠKOLSKÝM A VYŠŠÍM ODBORNÝM VZDĚLÁNÍM V KRAJSKÉM POHLEDU	24
3.2.1 Nezaměstnanost mladých lidí v krajském pohledu	24
3.2.2 Nezaměstnanost absolventů v krajském pohledu	25
Hlavní město Praha	28
Středočeský kraj	29
Jihočeský kraj	30
Plzeňský kraj	31
Karlovarský kraj	32
Ústecký kraj	34
Liberecký kraj	35
Královéhradecký kraj	36
Pardubický kraj	37
Kraj Vysočina	38
Jihomoravský kraj	39
Olomoucký kraj	40
Zlínský kraj	42
Moravskoslezský kraj	43
4. PROBLÉMY UPLATNITELNOSTI ABSOLVENTŮ ŠKOL NA TRHU PRÁCE	44
4.1 HODNOCENÍ ÚROVNĚ ZÍSKANÉHO POČÁTEČNÍHO VZDĚLÁNÍ	45
4.2 UPLATNĚNÍ ABSOLVENTŮ – SHODA DOSAŽENÉHO VZDĚLÁNÍ A PRACOVNÍ POZICE	50
4.3 SHODA ZÍSKANÉHO VZDĚLÁNÍ A VYKONÁVANÉHO ZAMĚSTNÁNÍ	53
4.4 SHODA MEZI OBOREM VZDĚLÁNÍ A ZAMĚSTNÁNÍM – KATEGORIE STŘEDNÍCH ŠKOL	55
4.4.1 Metodika posouzení shody	55
4.4.2 Hodnocení shody v kategorii absolventů středních škol	55
4.5 SHODA VZDĚLÁNÍ A ZAMĚSTNÁNÍ PODLE SKUPIN OBORŮ	56
4.6 POSTAVENÍ MLADÝCH LIDÍ NA TRHU PRÁCE – SROVNÁNÍ SHODY A MÍRY NEZAMĚSTNANOSTI	59
5. ZÁVĚR	62
PŘÍLOHY	65

1. Úvod

Česká ekonomika se od roku 1989 značně otevřela a v současné době funguje jako součást globálního ekonomického prostředí se všemi výhodami, riziky i těžkostmi, které s sebou globální ekonomika přináší. Globalizace světové ekonomiky se přitom rychle prohlubuje a můžeme očekávat, že tento proces bude pokračovat. Osami světové ekonomiky i hlavními středisky hospodářské moci na národní úrovni se staly nadnárodní firmy, které jsou schopny pružně využívat zdroje a přednosti jednotlivých národních ekonomik, rychle přesouvat kapitál, technologie i lidské zdroje, měnit způsoby konkurence, zkracovat inovační cykly a přizpůsobovat podnikatelské, marketingové a finanční strategie novým příležitostem a změnám podnikatelského prostředí. Globální ekonomika se rozvíjí ruku v ruce s informační a znalostní společností, jádrem konkurence a přitažlivosti pro investory se proto v rostoucí míře stávají sektory informačních technologií, telekomunikací a další oblasti, založené stále více na vědě a výzkumu. Výsledkem těchto procesů je růst významu vysoce kvalifikované pracovní síly, schopné dalšího vzdělávání a přizpůsobování požadavkům globální ekonomiky.

Mezinárodní konkurenční prostředí se v důsledku těchto trendů radikálně změnilo a jeho působení na národní firmy i ekonomiky celých států se podstatně zvýšilo. Tvrdé mezinárodní konkurenci jsou stále více vystaveny nejen podnikatelské subjekty v jednotlivých zemích, nýbrž i celé národní ekonomiky, které mezi sebou soutěží o příliv zahraničního kapitálu vytvářením příznivých podmínek pro získání zahraničních investorů v liberalizaci trhů, a to včetně trhu pracovní síly. Významnou součástí konkurenčního boje se stává i nabídka dostatečně vzdělané a flexibilní pracovní síly. Globalizační trendy se tak ve svém důsledku stávají základní výzvou, která předurčuje orientaci, rozsah i kvalitu rozvoje lidských zdrojů v každé zemi.

Vedle obecných globalizačních trendů se Česká republika musí vyrovnávat s rychle probíhajícím procesem ekonomické transformace. Zatímco ostatní vyspělé země procházely transformačním procesem postupně, centrálně plánovaná socialistická ekonomika s nadměrnou podporou těžkého průmyslu vedla k zakonzervování zastaralé ekonomické struktury. Mnohá odvětví založená na dělnických profesích se nutně po roce 1989 dostala do problémů v konfrontaci s efektivnější západní produkcí. V důsledku současné transformace a restrukturalizace tak dochází k poměrně rychlým změnám v podílu jednotlivých ekonomických odvětví či ekonomických sektorů na tvorbě HDP. Výsledkem této transformační fáze jsou významné změny sektorové struktury, útlum některých odvětví, zejména těžkého průmyslu, které s sebou přinášejí výrazné přesuny v oblasti zaměstnanosti, doprovázené do té doby neznámými faktory, zejména strukturální a regionální nezaměstnaností.

Důsledkem této složité situace, rostoucí konkurence, nejistoty a nestability na trhu práce je růst významu vzdělání pro pracovní uplatnění. Podstatnou roli vzdělání pro získání pracovního místa dokládá i skutečnost, že s nezaměstnaností mají mnohem větší problémy pracovníci s nižší úrovní vzdělání, zatímco s rostoucí úrovní vzdělání jak míra, tak i délka nezaměstnanosti klesají. Vedle úrovně získaného vzdělání vystupuje jako důležitý faktor

pro získání pracovního uplatnění šířka získaného oboru vzdělání, adaptabilita a schopnost dalšího vzdělávání. S těmito trendy souvisí i požadavky na školský systém, jehož cílem se stává vytváření podmínek pro růst celkové úrovně vzdělanosti, vytváření odpovídající struktury oborů, příprava mladých lidí pro celoživotní zaměstnatelnost, a to především důrazem na širší koncepci oborů vzdělání a rozvoj přenositelných kompetencí. Důležitým nástrojem pro zlepšení uplatnitelnosti absolventů a mladých lidí na trhu práce je rovněž stále více zdůrazňovaná potřeba poskytování informačního servisu, včetně vytváření Informačního systému o uplatnění absolventů na trhu práce – ISA. Cílem je, aby už v okamžiku rozhodování o volbě povolání byly zohledněny jak schopnosti a zájmy uchazeče, tak i rizika spojená s volbou povolání ve vztahu k situaci na trhu práce a možnostem pracovního uplatnění. Potřeba aktuálních informací o faktorech, které uplatňování absolventů ovlivňují, je i důvodem vzniku této publikace.

Tato publikace vznikla v rámci projektu „**Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce**“ (ISA). Hlavním cílem projektu ISA je vybudovat funkční informační systém, **kteřý umožní shromažďovat, zpracovávat a analyzovat relevantní informace** (ekonomický vývoj, demografický vývoj, nároky a potřeby trhu práce, resp. zaměstnavatelů, vývoj vzdělávacího systému) a postupně také prognózovat budoucí vývoj z hlediska požadavků trhu práce a možností uplatnění absolventů a následně **tyto informace** v adekvátní formě a ve vhodný čas **pravidelně zprostředkovávat důležitým skupinám uživatelů**.

Projekt je rozložen do více let a postupně jsou realizovány jednotlivé moduly přispívající svými výstupy k postupnému budování systému. V roce 2003 proběhly práce v rámci čtyř modulů, jejich výstupy zahrnují vzhledem ke svému rozsahu pouze část výsledků z řady šetření, která se v rámci uvedeného projektu uskutečnila. S podrobnějšími informacemi je možné se seznámit v publikacích zpracovaných jako výstupy projektu ISA. Jsou to: *Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2003*, *Analýza profesní struktury pracovních sil v České republice z pohledu sféry vzdělávání – 2003*, *Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání a Přechod absolventů středních škol do praxe a jejich uplatnění – II. etapa*. Publikace jsou přístupné na internetových stránkách Národního ústavu odborného vzdělávání: www.nuov.cz. Na těchto stránkách jsou rovněž dosažitelné další studie a analýzy týkající se problematiky uplatnění absolventů na trhu práce, na krajských stránkách jsou k dispozici i informace zpracované pro jednotlivé kraje.

Předkládaná publikace je určitým souhrnem či výběrem z uvedených dílčích výstupů, vytvořeným tak, aby představovala komplexní pohled na danou problematiku. Je rozdělena do tří základních částí. Kapitola *Vzdělávání a trh práce* se zabývá celkovou situací na trhu práce a vývojem v oblasti struktury vzdělanostní úrovně i jednotlivých oborů vzdělání. Kapitola *Nezaměstnanost absolventů se středním a vyšším odborným vzděláním* věnuje pozornost stavu a vývoji nezaměstnanosti v jednotlivých kategoriích a oborech vzdělání. Analyzuje stav a vývoj nezaměstnanosti i z pohledu jednotlivých regionů. Kapitola

2. Vzdělání a trh práce

Problémy uplatnitelnosti absolventů na trhu práce přináší pohled na hodnocení dosaženého vzdělání z pohledu absolventů a věnuje se problematice využití získaného vzdělání v praxi, a to jak z hlediska dosažené pracovní pozice, tak i z pohledu shody vykonávaného zaměstnání s vystudovaným oborem.

Informace poskytované v této publikaci by jako všechny výstupy projektu ISA měly sloužit různým skupinám uživatelů. Mohou to být jednotlivci jako jsou zájemci o studium nebo absolventi vstupující na trh práce či rozhodující se o pokračování ve vzdělávání, dále zaměstnavatele, kteří mají zájem získat informace o absolventech

škol, vedoucí pracovníci škol, hledající zpětnou vazbu informující o výsledcích práce škol, a pracovníci krajských úřadů či pracovníci centrálních úřadů (především MŠMT a MPSV), zajímající se o informace potřebné pro ovlivňování školské politiky. Nejpodstatnějšími uživateli jsou pak pracovníci zabývající se kariérovým poradenstvím, ať jde o výchovné poradce ve školách nebo v poradenských systémech nebo o pracovníky informačních a poradenských středisek v rámci úřadů práce. Bude úspěchem všech pracovníků, kteří se podílejí na pracích v projektu ISA, pokud tato publikace pomůže uživatelům při řešení jejich úkolů a problémů.

2. Vzdělání a trh práce

2.1 Vývoj vzdělanostní úrovně

Vzdělanostní úroveň v České republice lze v celkovém pohledu z určitých hledisek hodnotit kladně, protože dlouhodobě docházelo k růstu kvalifikační úrovně obyvatel jako celku. S ohledem na zajištění kvalifikované pracovní síly, zejména pro průmyslovou výrobu, bylo poskytováno velkému podílu obyvatelstva vzdělání v učebních oborech, zájem o středoškolské maturitní a zejména vysokoškolské vzdělání byl však omezen nízkými počty přijímaných žáků. **Česká republika má tedy velmi nízký podíl obyvatelstva s pouze základním vzděláním či bez vzdělání, na druhé straně proporce vzdělanostní struktury zaměstnaných, zejména podíl pracovníků s terciárním vzděláním, zdaleka neodpovídají struktuře, která je obvyklá ve vyspělých západoevropských zemích.** I když je od začátku 90. let snaha uvedený deficit vyrovnat, rychlejší nárůst pracovníků s vysokoškolským vzděláním omezuje nedostatečné kapacity institucí poskytující vysokoškolské vzdělání.

Situaci dokumentuje obr. 2.1, zobrazující podíl obyvatel ve věku 25 až 64 let s vysokoškolským a středoškolským vzděláním v členských zemích OECD (stav k roku 2001). Česká republika se nachází z pohledu podílu obyvatel s terciárním vzděláním (tzn. vyšší a vysokoškolské vzdělání) hluboko pod průměrem těchto zemí. S 11 % je tento podíl přibližně o polovinu nižší než průměr zemí OECD; za ní jsou pouze jihoevropské státy (Portugalsko, Itálie) a Turecko. Na nejvyšších příčkách se nacházejí anglosaské státy (Kanada, USA, Irsko, Nový Zéland, Austrálie), Japonsko a severské země (Švédsko, Finsko, Norsko).

Vzdělanostní strukturu obyvatel je vhodné sledovat i v členění podle věku obyvatel, tím vlastně dostáváme přehled o vývoji vzdělanosti obyvatelstva. Tento vývoj lze velmi dobře posoudit na základě údajů ze sčítání lidu v roce 2002, pokud si zobrazíme podíly jednotlivých úrovní vzdělání ve věkové struktuře (tabulka 2.1). V tabulce jsou zařazeni obyvatelé starší 25 let, v mladší věkové kategorii nelze poměry posuzovat, protože ve struktuře ještě není odpovídající počet vysokoškoláků. Znamená to ovšem, že ve věkové kategorii 25 až 29 let jsou zachyceni ti, kteří ukončovali studium v letech 1990 až 1994, kdy byla ještě struktura vzdělanostní úrovně nastavena v předlistopadových proporcích. Vývoj počtu absolventů v terciárním vzdělávání v současné době však nenaznačuje radikální zlepšení situace ani v následujících letech.

Tabulka 2.1: Vzdělanostní struktura obyvatel starších 25 let v r. 2001 dle věku

Věk	Bez vzdělání	Základní a neukončené	SO vč. vyučení	Úplně střední (s MZ)	Vysokoškolské*	Nezjištěno
25-29	0%	7%	44%	35%	12%	2%
30-34	0%	7%	42%	35%	14%	2%
35-39	0%	8%	41%	34%	15%	2%
40-44	1%	11%	45%	28%	14%	1%
45-49	1%	17%	44%	26%	12%	1%
50-54	0%	16%	45%	27%	11%	1%
55-59	0%	21%	40%	26%	12%	1%
60-64	1%	28%	39%	22%	10%	1%
65-69	1%	35%	37%	17%	10%	1%
70 a více	1%	44%	35%	12%	7%	1%
Celkem	0,5%	19%	41%	26%	11%	1%

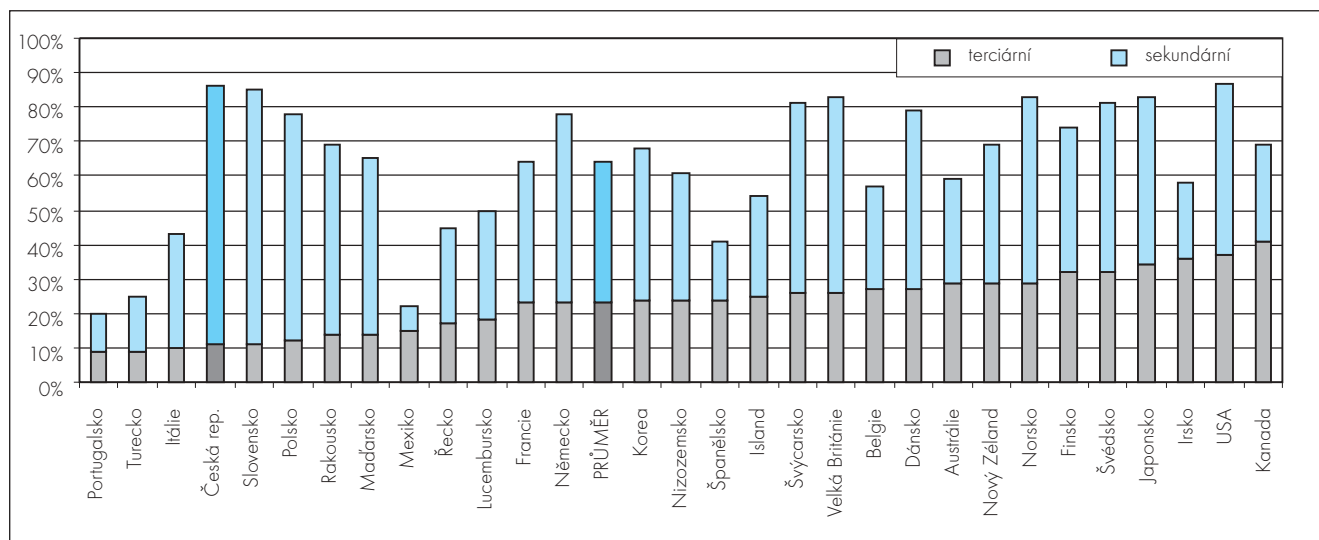
* vč. vyššího odborného vzdělání

Sledování vývoje vzdělanosti v jednotlivých úrovních vzdělání ukazuje, že se v osmdesátých letech (25 až 35 let) zastavil pomalý příznivý vývoj a docházelo ke zhoršování vzdělanostní úrovně – podíl maturantů stagnoval, podíl vysokoškoláků klesal, zato rostl podíl vyučených. Takto nepříznivý vývoj sice vyhovoval zastaralému typu ekonomiky založené na vysoké produkci v průmyslu k zásobování zemí RVHP, ale ještě zhoršil nepříznivé předpoklady pro vstup mezi rozvinuté ekonomiky západních zemí.

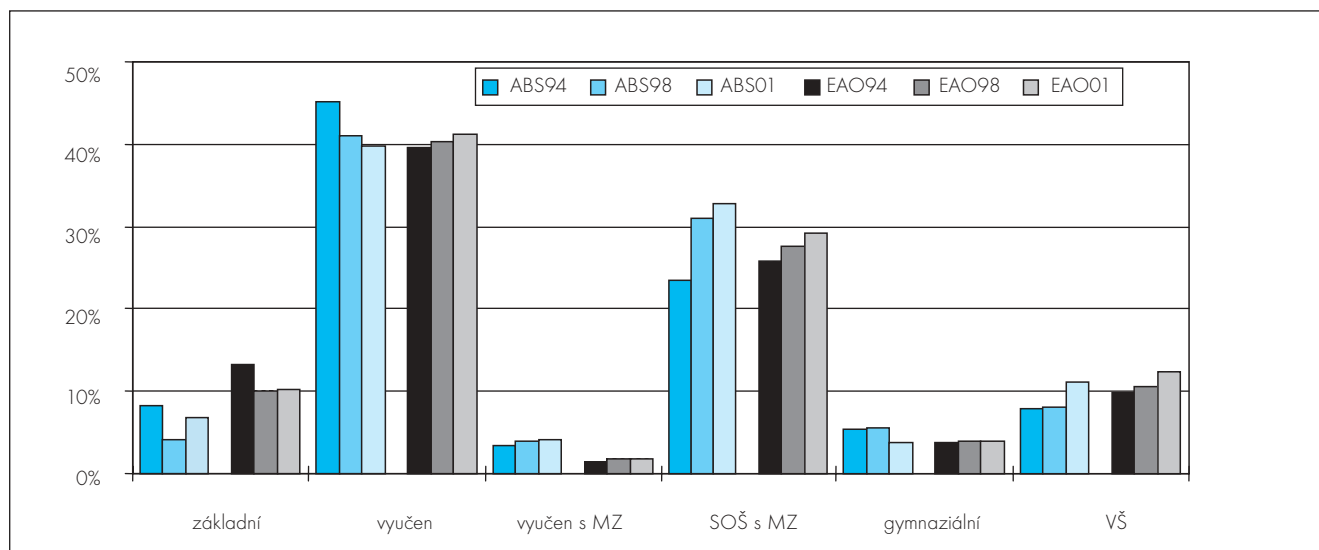
Vývoj vzdělanostní struktury pracovních sil v devadesátých letech lze sledovat na obr. 2.2, ve kterém je uvedena struktura pracovníků v letech 1994, 1998 a 2001, jednak všech ekonomicky aktivních obyvatel (EAO) a dále i absolventů. Jako absolventi jsou uváděni ekonomicky aktivní ve věkové kategorii 20 až 24 let, absolventi vysokoškolsky vzdělání pak 25 až 29 let.

V kategorii absolventů se základním vzděláním je zřejmý jejich výrazně nižší podíl než u EAO, varující je však nárůst tohoto podílu v posledním období. V kategorii vyučených je zřejmé, že podíl absolventů je stále vyšší než odpovídá celku EAO. To je velmi nedobrá situace, způsobující nedostatečnou vzdělanostní úroveň lidských zdrojů u nás. Příznivý, i když jen v malé míře a s malým vlivem, je vývoj v kategorii vyučených s maturitou, tj. jak absolventů studijních oborů SOU, tak absolventů nástavbového studia pro absolventy tříletých učebních oborů. U absolventů SOŠ s maturitou se již projevil příznivý vývoj po roce 1990 a proti roku 1994 došlo v průběhu 4 let k výraznému nárůstu

Obr. 2.1: Podíly obyvatel ve věku 25 až 64 let se sekundárním a terciárním vzděláním

Obr. 2.2: Vývoj podílů absolventů a EAO ve sféře práce dle kategorií vzdělání

v této věkové kategorii. Údaj z roku 2001 ukazuje, že nárůst již nepokračuje, navíc je nutno vzít v úvahu, že s rozšiřujícími se vzdělávacími příležitostmi v terciárním vzdělávání se bude snižovat podíl maturantů, kteří budou zůstatvat na trhu práce.

Podíl absolventů gymnázií se rovněž snižuje na běžnou „zbytkovou“ hodnotu z těch, kteří neuspěli v terciárním pokračování. Příznivě se mění i podíl vysokoškolsky vzdělaných absolventů, v roce 2001 se již projevuje nárůst odpovídající zvyšování možnosti studia. Zajímavý je nárůst podílu vysokoškoláků v celku EAO. Tento jev je způsoben skutečností, že to jsou především vysokoškolsky vzdělaní, kdo pokračuje v pracovní aktivitě daleko za běžný důchodový věk, zatímco pracovníci nižších úrovní vzdělání, ať již z důvodů propouštění či z vlastní iniciativy, přecházejí mezi ekonomicky neaktivní. Tím se mění proporce a při stejném počtu ekonomicky aktivních vysokoškoláků jejich podíl narůstá.

Je tedy zřejmé, že současnému vývoji ekonomiky a jejímu směřování k informační vzdělanostní společnosti již nebude stačit dř-

ve poměrně dobře hodnocená celková vzdělanostní úroveň obyvatel České republiky. Také vývoj v současné době neukazuje na výrazné zlepšování vzdělanostní úrovně ani v mladé generaci, natož v celku EAO. **V protikladu k požadavkům zaměstnavatelů na vyučené absolventy bude i při nepříznivém populačním vývoji nutno výrazně posilovat terciární vzdělávání a přístup k němu.** Vývoj vzdělanostní struktury je totiž prioritně určován situací ve vzdělávací soustavě, tj. produkcí absolventů, kteří vstupují na trh práce. Vzhledem k poměrně pomalé obnově pracovních sil, kdy se obměňují ročně asi 3 % pracovníků, není vliv změn ve školské soustavě výrazný, a pokud má dojít ke zlepšení situace, musí být příslušné změny značně radikální.

2.2 Změny základní struktury absolventů v naší vzdělávací soustavě

Vývoj v polistopadovém období byl charakterizován značnými změnami jak v počtech žáků procházejících jednotlivými dru-

2. Vzdělání a trh práce

hy vzdělávání, tak v počtech žáků připravujících se v jednotlivých profesních oblastech přípravy. Postupně se výrazně zvýšil počet žáků připravujících se v oborech umožňujících získat úplné střední odborné vzdělání (maturitu) jak v oborech pro žáky ze základní školy, tak v oborech umožňujících pokračovat ve studiu po vyučení (v nástavbových oborech pro absolventy 3letých učebních oborů). Před rokem 1989 byly proporce struktury direktivně určovány systémem směrných čísel (60 % žáků ve středoškolském vzdělávání se muselo vzdělávat ve středních odborných učilištích, 15 % v gymnáziích a 25 % ve středních odborných školách), s cílem zajistit pracovní sílu pro tehdejší strukturu národního hospodářství.

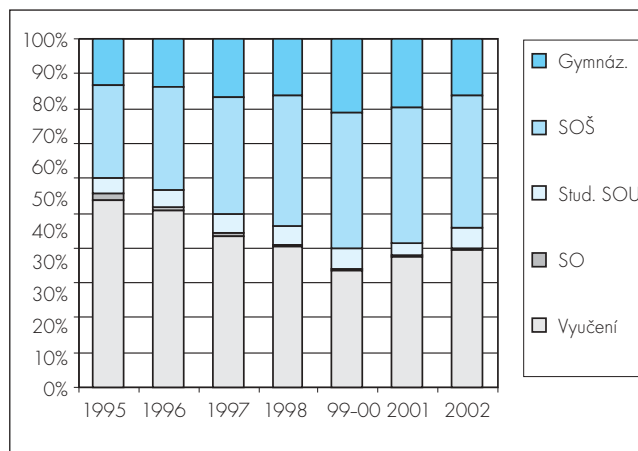
Následný vývoj byl umožněn uvolněním direktivního řízení a vycházel ve značné míře z respektování zájmů žáků a jejich rodičů. Velice diskutovanými byly po určitou dobu dvě otázky: zda je tento vývoj v souladu s potřebami společnosti, tedy přesněji s potřebami trhu práce, a zda pokles podílu vyučených bude trvalý. V současnosti je již zřejmé, že míry nezaměstnanosti potvrzují správnost uvedeného vývoje i z krátkodobého hlediska (míra nezaměstnanosti vyučených je trvale a stále podstatněji vyšší než u maturantů), uvedený vývoj je však jedinou možností, jak zlepšit vzdělanostní strukturu obyvatelstva tak, aby lidské zdroje v České republice nemusely být lacinou pracovní silou, ale mohly vytvářet zázemí pro konkurenceschopnost naší země.

Struktura pracovních sil se výrazně mění a bude měnit i nadále v souladu s vývojem ve vyspělých zemích, také tamní zkušenosti s nároky na kvalifikace na trhu práce ukazují na potřebu výrazného zvyšování podílu obyvatel s vyšší vzdělanostní úrovní. **I když v ČR došlo ke stabilizaci nových poměrů na hodnotách, kdy je přijímáno asi 40 % žáků k vyučení, 40 % žáků do maturitních oborů v odborném vzdělávání a 20 % žáků do gymnaziálního studia, stále ještě situace neodpovídá ani potřebě výraznějších změn, ani proporcím v rozvinutých zemích,** zejména z hlediska vývoje podílu vysokoškolsky vzdělaných. Proto bude potřebné podporovat možnosti získání maturitní úrovně vzdělání, ať již v rámci studijních oborů SOŠ, nebo v rámci rozvoje studijních oborů SOU či nástavbového studia pro absolventy učebních oborů. Obecně je nutné podporovat připravenost ke vstupu do terciárního vzdělávání, protože základním problémem naší republiky je malý podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí. A značnou pozornost bude vyžadovat i snaha o snižování podílu mladých lidí, kteří vstupují na trh práce pouze se základním vzděláním.

Podíly absolventů v jednotlivých vzdělanostních úrovních odpovídajících střednímu počátečnímu vzdělání v letech 1995 až 2002 jsou zřejmé na následujícím grafickém znázornění (obr. 2.3).¹⁾

Z obrázku je zřejmý **pokles podílu vyučených v letech 1995 až 2000, nárůst podílu gymnazistů a maturantů na SOŠ v těchto letech i stabilní stav podílů absolventů v maturitních oborech SOU.** Vývoj v dalších letech byl ovlivněn působením

Obr. 2.3: Vývoj proporcí absolventů ve středním vzdělávání

školských úřadů, což vedlo ke změnám ve vývoji, zejména ke snížení podílu maturantů (součet Gymnáz.+ SOŠ + stud. SOU).

Podrobnější znázornění vývoje, se zachycením vývoje navazujícího nástavbového, vyššího odborného a vysokoškolského studia, je uvedeno na následujícím obrázku 2.4. Uvedení počtu žáků je zde nutností, protože zde nelze použít proporce (procentové vyjádření), je však potřebné vzít v úvahu, že v uvedených letech poklesl počet žáků vstupujících do středního vzdělávání ze 170 tisíc na 140 tisíc.

Obrázek velmi názorně ukazuje změny, ke kterým došlo začátkem 90. let, protože zachycuje absolventy, kteří vstoupili do vzdělávání v letech 1991 či 1992 a dále. V rámci nematuritního studia počet vyučených výrazně poklesl, v posledních třech letech však došlo k mírnému nárůstu, počet absolventů nematuritního studia na SOŠ se stal nevýznamný. Počty absolventů gymnaziálního studia kolísají hlavně vlivem souběhu různě regulovaných počtů žáků víceletých gymnázií. Po výrazném nárůstu počtu absolventů SOŠ dochází v posledních letech k poklesu, i vlivem poklesu populace. Zatímco počty absolventů studijních oborů SOU jsou v podstatě stabilní, největší změny vykazují počty absolventů nástaveb. Hlavní vrchol byl způsoben obrovskou aktivitou SOU v roce 1996, kdy nenastoupili téměř žádní žáci do 1. ročníků a pedagogové v SOU se velice snažili si zajistit alespoň nějaké žáky – proto již rok předem i následně docházelo k obrovskému náboru do tohoto studia. Po roce 2000 však dochází k regulaci počtu přijímaných do tohoto studia ze strany MŠMT, aby po dvou letech došlo opět k uvolnění. To se však na počtech absolventů projeví v dalších letech.

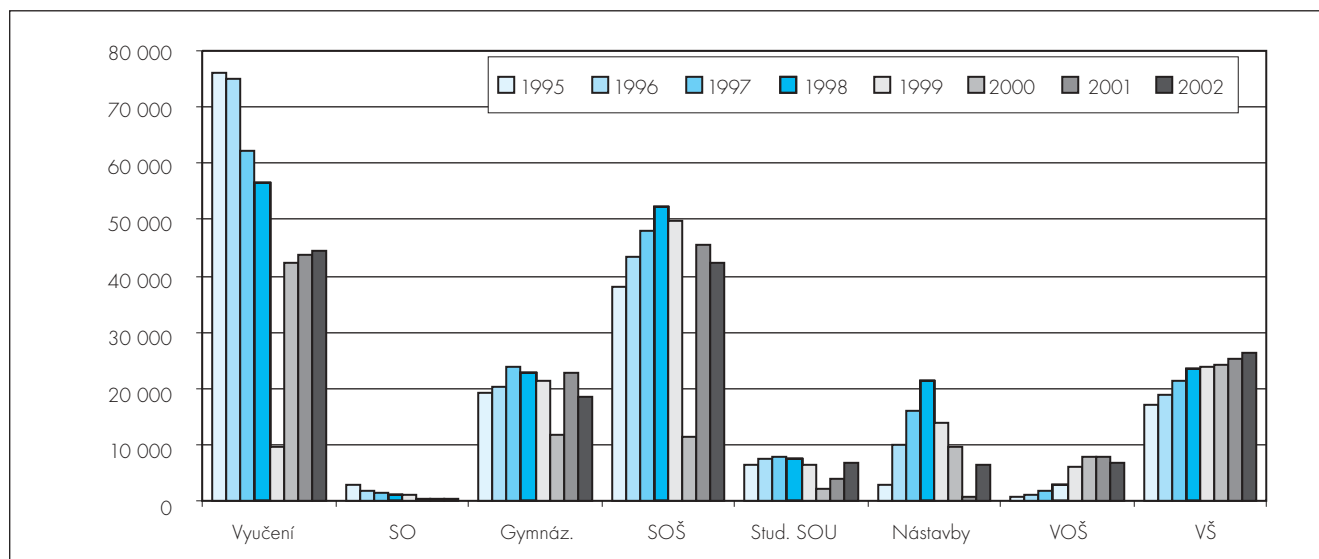
Počty absolventů vyšších odborných škol avizují rozvoj tohoto typu vzdělání. Vyšší odborné školy nabízejí možnost bakalářského studia, která nebyla uskutečněna ze strany vysokých škol. Trvale rostoucí počty absolventů vysokých škol ukazují snahu řešit jejich nízký podíl v obyvatelstvu ČR, jejich podíl však v relaci s rozvinutými zeměmi zůstává stále nedostačující.

2.3 Vývoj středního a vyššího vzdělávání

Podrobnější pohled na vývoj proporcí počtů žáků ve vzdělávací soustavě, zejména z hlediska pohledu do nejbližší budoucnosti, poskytuje analýza počtů žáků přijímaných do vzdělávání. Vývoj počtu přijímaných rovněž není zatížen zavedením povinné

1) Roky 1999 a 2000 jsou uvedeny pohromadě jako průměr, protože v roce 1999 bylo málo vyučených, v roce 2000 malý počet maturantů – obojí bylo způsobeno zavedením povinné 9. třídy základní školy v roce 1996.

Obr. 2.4: Vývoj počtu absolventů v kategoriích vzdělávání v letech 1995 až 2002

9. třídy v roce 1996, což nerovnoměrně ovlivňuje počty absolventů v letech 1999 a 2000.

Změny po roce 1990 zasáhly nejen do struktury vzdělávaných žáků z hlediska vzdělanostní úrovně, ale i do struktury oborové. Nejen restrukturalizace průmyslu, ale v souvislosti se zásadními změnami v uspořádání společnosti i změny celé ekonomiky vedly počátkem 90. let k obrovským přesunům ve struktuře pracovních sil. V průběhu transformačního období změnilo více než dvě třetiny pracovníků zaměstnání nejen vlivem ukončení činnosti některých podniků, reorganizací či snižováním stavu pracovníků, ale i přechodem do nových firem nebo z důvodu založení vlastní firmy. K zásadnímu poklesu počtu pracovníků došlo v primárním sektoru, ať již v zemědělství nebo v těžbě surovin, k částečnému a stále nedostatečnému poklesu v sekundárním sektoru (průmysl). Začal výrazný rozvoj služeb a to jak v tradičních službách (doprava, spoje, gastronomie, hotelnictví, obchod, spoje a opravy), tak i v terciární sféře (školství, zdravotnictví, peněžnictví, věda a výzkum a sociální služby). Změny, ke kterým došlo, stále ještě nekončí, lze očekávat další pokles podílu pracovníků v průmyslu a zvýšení v terciární sféře. Lze očekávat, že se struktura pracovníků v těchto sektorech bude přibližovat vyspělým zemím a průměru EU – jaké jsou zde poměry je zřejmé z tabulky 2.2, ve které jsou uvedeny procentní podíly pracovníků ve třech základních sektorech národního hospodářství i ve vývojovém pohledu (1990 a 2000) v některých zemích EU, průměr EU a hodnoty České republiky.

Uvedené změny se projeví i v zájmu o obory vzdělání umožňující dobré uplatnění na trhu práce, zájem poklesl o ty, které souvisely se špatnou situací či špatnou perspektivou zaměstnanosti. Rodiče, kteří zásadním způsobem ovlivňují volbu oboru vzdělání a tím i profesní kariéru svého dítěte, i žáci opouštějící základní školu se velmi dobře orientovali v možnostech uplatnění, kdy pokles zaměstnaných v některém odvětví přináší jejich přebytek na trhu práce a naopak rozvoj odvětví znamená příležitost ke kariéře. Naproti tomu pomalá restrukturalizace a zachovávání existence některých velkých podniků, které nejsou konkurenceschopné, za cenu sociálního smíru, vedou k nedostatku pracovníků v některých

Tabulka 2.2: Podíly pracovníků v hlavních sektorech

	Sektor národního hospodářství (%)					
	primární		sekundární		terciární	
	1990	2000	1990	2000	1990	2000
Česká rep.	12,3	5,1	45,5	40,0	42,2	54,9
Rakousko	7,9	5,8	36,9	30,6	55,2	63,6
Dánsko	5,6	3,3	27,5	26,4	66,9	70,2
Francie	5,7	4,0	29,7	24,5	64,6	71,5
Německo	3,4	2,8	38,6	34,5	57,9	62,7
Irsko	15,2	7,9	28,7	28,6	56,1	63,5
Nizozemí	4,6	3,0	26,3	21,2	69,1	75,8
Švédsko	3,4	2,4	28,9	24,6	67,7	73,0
Velká Británie	2,1	1,5	32,3	25,4	65,5	73,0
Evropská unie	6,4	4,3	32,7	29,0	60,9	66,7

dělnických profesích. To podporuje i snaha části podnikatelů využívat existující a často technologicky zastaralá zařízení a při využití výhody nízkých mezd si zajišťovat existenci v tvrdé konkurenci v evropském prostoru. To vede k zásadně rozdílným pohledům na otázky volnosti vzdělávací nabídky – zaměstnavatelé a často i někteří pracovníci úřadů práce požadují a zajišťují regulaci vzdělávací nabídky v naději, že zajistí pracovníky do profesí, o které není zájem jak z hlediska pracovních a mzdových podmínek, tak z hlediska dlouhodobé prosperity dané profesí. Ve snaze zajistit si výrobu za stávajících podmínek požadují od školství i tak neperspektivní zásahy, jako je omezování přístupu do vyšších vzdělanostních úrovní, k vyšším kvalifikacím.

To, jak různé školství těmto tlakům podléhá, se projevuje na změnách v oborové struktuře, která je poměrně snadno ovlivnitelná jak v dřívější době školskými úřady, tak nyní odbory školství.

V dalším se pokusíme nejen analyzovat vývoj vzdělanostní struktury žáků nově přijímaných do vzdělávací soustavy středních škol, ale navíc ji porovnáme s vývojem struktury pracovníků v naší republice. Bez ohledu na toto srovnání zůstává zásadní problém, spočívající v tom, že sektorová i odvětvová skladby pracovníků u nás příliš zaostává za stavem v ekonomicky rozvinutých

2. Vzdělání a trh práce

zemích, zejména vysokým podílem pracovníků v průmyslu (u nás v něm pracuje asi o 10 p.b. více než je průměr EU).

Dále uvedená tabulka 2.3 obsahuje srovnání struktury zaměstnaných a struktury absolventů. Jednotlivé profese (respektive jednotlivé profesní podtřídy) uváděné ve Výběrovém šetření pracovních sil byly podle vzdělání potřebného pro výkon těchto profesí přiřazeny k příslušným skupinám oborů vzdělání.

Nejdříve věnujme pozornost údajům o pěti skupinách oborů, do kterých je přijímáno nejvíce žáků.

Skupina oborů 23 Strojirenství

Do studia v oborech dané skupiny nastupuje po základní škole velký počet žáků přesahující vždy 14 tisíc nově přijímaných, v uplynulém pětiletém období je zřejmý nerovnoměrný vývoj po-

Tabulka 2.3: Vývoj podílu pracovníků a absolventů ve vztahu ke skupinám oborů vzdělání

Skupina oborů	Počet pracovníků			Podíl pracovníků			Trend		Počet absolventů		Podíl absolventů		Trend
	1994	1999	2002	1994	1999	2002	94-99	99-02	1999	2002	1999	2002	99-02
Hornictví, hutnictví	111,8	81,8	68,4	2,3%	1,8%	1,5%	-	-	713	221	0,6%	0,2%	--
Strojirenství	689,0	583,5	511,2	14,4%	12,5%	11,0%	-	-	13 394	12 183	10,6%	9,7%	-
Elektrotechnika	220,9	355,5	351,3	4,6%	7,6%	7,6%	++	o	11 045	11 675	8,8%	9,3%	+
Technická chemie	78,4	71,1	92,1	1,6%	1,5%	2,0%	-	+	1 935	1 256	1,5%	1,0%	-
Potravinářství	6,5	58,0	60,5	1,3	1,2%	1,3%	-	+	2 835	2 714	2,2%	2,2%	o
Textil, oděvnictví	138,2	109,5	103,4	2,9%	2,3%	2,2%	-	-	4 747	2 506	3,8%	2,0%	-
Každěšlá výroba	22,2	15,3	11,3	0,5%	0,3%	0,2%	-	-	335	115	0,3%	0,1%	--
Zpracování dřeva, polygrafie	91,8	99,3	104,9	1,9%	2,1%	2,3%	+	+	5 690	4 770	4,5%	3,8%	-
Stavebnictví	456,4	429,2	389,6	9,5%	9,2%	8,4%	-	-	10 205	7 201	8,1%	5,7%	-
Doprava a spoje	113,8	119,0	93,1	2,4%	2,6%	2,0%	+	-	1 294	1 051	1,0%	0,8%	-
Zemědělství a lesnictví, veter.	274,5	219,4	193,2	5,7	4,7%	4,2%	-	-	7 013	6 106	5,6%	4,9%	-
Zdravotnictví	178,8	192,0	191,9	3,7%	4,1	4,1	+	o	6 082	5 708	4,8%	4,6%	-
Ekonomika a administrativa	689,8	730,2	704,8	14,4%	15,7%	15,2%	+	-	19 470	13 401	15,5%	10,7%	-
Podnikání v oborech, odvětví			28,1			0,6%			7 271	7 452	5,8%	5,9%	+
Gastronomie, hotelnictví	174,4	176,6	193,6	3,6%	3,8%	4,2%	+	+	11 382	12 774	9,0%	10,2%	+
Obchod	288,2	292,1	282,6	6,0%	6,3%	6,1%	+	-	7 457	6 203	5,9%	4,9%	-
Právo, veřejnospr. Činnosti	17,0	22,8	27,4	0%	0,5%	0,6%	+	+	2 499	2 228	2,0%	1,8%	-
Osobní provozní služby	252,1	237,1	236,7	5,3%	5,1%	5,1%	-	o	3 297	3 463	2,6%	2,8%	+
Učitelství a sociální péče	208,4	209,9	211,7	4,3%	4,5%	4,6%	+	+	5 148	2 546	4,1%	2,0%	--

Výsledné hodnoty počtů pracovníků tedy udávají, kolik jich pracuje v profesích, jež odpovídají jednotlivým skupinám oborů vzdělání (nikoliv tedy kolik pracovníků je v těchto oborech vzděláno). Některé podtřídy bylo nutné přiřadit k několika oborům, některé nebylo možné přiřadit k žádné skupině oborů vzdělání. Nezačlenění pracovníci tvořili v roce 2002 necelých 17 % z celkového počtu (oproti 15 % v roce 1999). Na základě počtů pracovníků byly spočteny jejich podíly v jednotlivých letech a trend vývoje [+ (++) nárůst počtu (velký), - (-) pokles (velký), o - zůstává beze změn]. Níže uvedené hodnocení vývoje v jednotlivých skupinách oborů vychází z porovnávání údajů v tabulce 2.3, dále z údajů o nezaměstnanosti absolventů a z údajů o vývoji počtu přijímaných do 1. ročníků v letech 1998 až 2002. Vývoj počtu žáků nově přijímaných do 1. ročníků v jednotlivých skupinách oborů vzdělání vychází z propočtů na základě výkazů škol o počtech žáků. Údaje za roky 1998, 1999, 2000, 2001 a 2002 jsou uvedeny jednak v tabulce v příloze a jednak v grafickém znázornění na obrázku 2.5 - obory s vyššími počty přijímaných žáků a obrázku 2.6 - nízké počty přijímaných žáků. Do propočtů jsou zahrnuty počty žáků nově přijímaných do denního studia v učebních oborech (H+E), v maturitních oborech SOŠ (M) a ve studijních oborech SOU (I0 - ty jsou rovněž s maturitou), hodnoty v obrázcích jsou uvedeny a hodnoceny jako celek ze všech kategorií, jsou však dále členěny podle kategorií.

čtu přijímaných. Nejvyšší podíl (60 %) zde stále mají přijímaní do **učebních oborů**, i když jejich počet klesá. Oproti různým vyslovaným námitkám a připomínkám lze konstatovat, že tento pokles jde na úkor přípravy automechaniků, přičemž počet žáků vstupujících do přípravy v tzv. „černých řemeslech“ (zámečníci, obráběči, mechanici, opraváři) roste. Asi třetinu strojářů tvoří **maturanti**, jejich počet výrazně vzrostl v roce 1999, kdy byl značně omezen počet žáků přijímaných do oboru management strojírenství (který přísluší do skupiny oborů 64), což mělo za následek zlomový nárůst počtu přijímaných do strojírenských oborů. Pokles počtu přijímaných v roce 2000 byl nyní vystřídán pozvolným růstem (obr. 2.5). Poslední část (necelých 10 %) tvoří žáci přijímaní do **studijních oborů SOU**, jejich počet roste a v posledních třech letech zcela kompenzuje úbytek učňů ve tříletých učebních oborech. Tuto přípravu je vhodné rozvíjet, protože připravuje žáky pro uplatnění v moderních technologiích uplatnitelných v delší perspektivě.

Míra nezaměstnanosti absolventů těchto oborů se pohybuje v průměrných hodnotách. Sledujeme-li počty i podíly pracovníků, kteří by měli mít strojírenskou kvalifikaci k výkonu svého povolání (tab. 2.3), je zřejmý pokles, a to dokonce výrazný. Proti roku 1994 činí pokles pracovníků 3,5 p.b., z původních 14,4 % v roce 1994 na 11,0 % v roce 2002. Jde přibližně o 180 tisíc pracovníků. Perspektivně je potřeba počítat s dalším poklesem, a tak podíl připravovaných absolventů, který vykazuje v roce 2002 hodnotu 9,7 %, je možno považovat za odpovídající.

Skupina oborů 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika

Také tato skupina oborů patří do pětice nejfrekventovanějších, do studia nastupuje každoročně kolem 13 tisíc žáků. Po vzestupu v roce 1999, který měl stejný důvod jako v předcházející skupině oborů, počet přijímaných postupně klesá a to převážně v učebních oborech (nyní 33 %). Podíl žáků v jednotlivých kategoriích vzdě-

Přehled jednotlivých vzdělanostních kategorií vzdělávání

- **učební** (označení: SOU učební); vyučení: žáci, kteří byli nově přijati do 3letých a 2letých učebních oborů a po absolvování získají výuční list; v této skupině jsou tedy zahrnuti i žáci oborů učilišť (U), což jsou obory pro žáky s neukončeným základním vzděláním, a žáci oborů speciálních škol včetně odborných učilišť (OU), kteří získávají výuční list.
- **studijní SOU** (označení: SOU s MZ): žáci, kteří byli nově přijati do studijních oborů SOU. Po absolvování získají maturitní vysvědčení, součástí jejich přípravy je i odborný výcvik, takže jsou vlastně i vyučeni, i když výuční list nedostávají, jsou tedy připraveni pro náročné dělnické práce a mají i předpoklady pro výkon nižších řídicích funkcí.
- **nematuritní SOŠ** (označení: SOŠ bez MZ nebo SO): žáci, kteří byli nově přijati do 2letých nebo 3letých studijních oborů středních odborných škol, po absolvování získají vysvědčení o závěrečné zkoušce. Podíl této přípravy je po ukončení přípravy v oboru Rodinná škola zanedbatelný.
- **maturitní SOŠ** (označení: SOŠ s MZ): žáci, kteří byli nově přijati do 4letých (dříve výjimečně i 5letých) studijních oborů SOŠ, po absolvování získají maturitní vysvědčení a jsou připravováni pro výkon středních technických, ekonomických a dalších činností.
- **gymnáziální:** jsou zde zahrnuti žáci gymnaziálního vzdělávání všech délek. Pro možnost vhodného srovnání podílů žáků procházejících středním vzděláním jsou údaje o jejich počtu vztaženy na věkovou hladinu odpovídající 1. ročníkům čtyřletého studia po absolvování základní školy. Jsou zde tedy zahrnuti všichni, kteří byli přijati do 1. r. čtyřletých gymnázií nebo studují ve víceletých gymnáziích ve třídách věkově odpovídajících 1. r. čtyřletého gymnázia.

V roce 1996 nebyli do 1. ročníků středních škol přijímáni žáci z 8. tříd, protože přecházeli do tříd devátých a do středních škol vstupoval pouze malý počet žáků z 9. tříd. Proto je pro porovnání tento rok netypický a v grafickém znázornění nejsou příslušné hodnoty uvedeny. V průběhu let 1999 a 2000 tento jev způsoboval výrazný pokles počtu žáků vstupujících do oborů nástavby a vyšších odborných škol. V tabulkách a grafu nejsou rovněž uváděny hodnoty roku 1990, protože nebyly k dispozici dostatečně přesné podklady.

- **nástavbové** pro absolventy tříletých učebních oborů: dvouletá příprava vyučených, která umožňuje získat maturitu a tím stejnou kvalifikaci jakou mají absolventi studijních oborů SOU.
- **vyučení s maturitou:** je označení, pod které jsou zahrnováni vzhledem ke shodnosti kvalifikace žáci kategorií studijní SOU a nástavbové.
- **vyšší odborné** (označení: VOŠ) pro absolventy s maturitním vzděláním, poskytují vyšší odborné vzdělání ve 2 až 3,5leté přípravě.

Do počtu žáků jsou zahrnuti i žáci speciálních škol náležejících do středního vzdělávání. Jejich počet představuje asi 5,5 % žáků (tj. v roce 2002/03 necelých 8000 žáků); z nich asi 6500 vstupovalo do oborů umožňujících dosáhnout vyučení (hlavně stavební a zemědělské obory a obory obchodu a služeb), 900 do základní odborné přípravy v praktické škole a asi 250 do oborů SOŠ.

lání jsou téměř vyrovnané (obr. 2.5), to je výrazný rozdíl oproti všem ostatním skupinám oborů. Vyučuje se zde tedy jak v učebních oborech SOU, tak maturitních SOŠ a ve studijních oborech SOU v téměř podobném zastoupení. Tento jev má své důvody v tom, že příprava elektrotechniků je velmi náročná a tříleté učební obory nejsou dostačující pro zvládnutí složité problematiky. Z tohoto pohledu je správný i nárůst žáků v maturitní přípravě na SOŠ, zejména jde o přípravu k využívání výpočetní techniky, kde požadavky na připravené absolventy rostou a ze strany žáků je velký zájem.

Míra nezaměstnanosti se pohybuje kolem průměru, nižší je u vyučených, vyšší u maturantů SOŠ. Po roce 1994 došlo k výraznému nárůstu počtů pracovníků v zaměstnáních, kde potřebují elektrotechnické vzdělání, od roku 1999 jejich podíl stagnuje na 7,5 %. Podíl absolventů je však výrazně vyšší (tab. 2.3) a činí 9,3 %. Vzhledem k příznivému vývoji zaměstnanosti v odpovídajících profesích nemusí být tento „přebytek“ absolventů (zejména pro absolventy některých vysoce perspektivních odvětví elektrotechniky) znepokojivý.

Skupina oborů 36 Stavebnictví a stavební geologie

Do oborů dané skupiny, která je z hlediska počtu žáků nejmenší z první pětice, nastupuje každoročně asi 9 tisíc žáků ze základních škol. Ve stavebnictví nejsou studijní obory SOU, proto se počty přijatých žáků dělí mezi žáky vstupující do učebních oborů a žáky vstupující do maturitních oborů SOŠ v poměru asi 6 : 4. Ve vývoji pěti let je patrný relativně malý nárůst vyučených do roku 2000 a následný pokles na původní hodnotu, v celku je počet i podíl značně vyrovnaný, rovněž s určitým zvýšením uprostřed (obr. 2.5).

I když podíl pracovníků mírně klesá (od roku 1994 o necelý jeden profesní bod), byl podíl absolventů v roce 2002 výrazně nižší a je zde patrný zvyšující se „deficit“ absolventů příslušných oborů skupiny stavebnictví (tab. 2.3). Je však potřeba podotknout, že se jedná o profese, o které není u absolventů ani u žáků vstupujících do 1. ročníků zájem. Je to jak náročnost práce, tak mzdové důvody i image profese. Navíc zaměstnávání cizinců, především ze zemí na východ od našich hranic, snižuje zaměstnatelnost českých pracovníků těchto oborů. Je však zřejmé, že podíl pracovníků v tomto odvětví nebude mít výraznou tendenci k poklesu, spíše lze očekávat nárůst.

Skupina oborů 63 Ekonomika a administrativa

Počet žáků vstupujících do oborů dané skupiny vykazuje výrazné rozdíly, v současné době činí asi 13 tisíc žáků. Výrazně nižší počet přijímaných žáků v roce 1999 (obr. 2.5), který znamenal úbytek o více než 2000 žáků proti předchozímu roku, byl způsoben administrativním zásahem školských úřadů, které ve shodě s MŠMT výrazně omezily počty tříd a tedy i žáků v této skupině a ve skupině 64. Hlavní příčinou bylo poukazování na vysoké počty nezaměstnaných ekonomů na úřadech práce. Přitom je zřejmé, že v relativním vyjádření, tj. při posuzování míry nezaměstnanosti, je zaměstnatelnost těchto absolventů nadprůměrná, míra nezaměstnanosti je nízká. Většina absolventů je z maturitních oborů SOŠ, poměrně malý podíl z učebních oborů a nepatrný podíl studijních oborů SOU již vymizel. Vývoj náročnosti ekonomických činností naznačuje, že absolvování učebního oboru není perspektivním vzděláním v této profesi.

2. Vzdělání a trh práce

Vývoj v roce 1999 vedl ke značnému poklesu podílu absolventů této skupiny, jichž je ve srovnání podílu zaměstnaných pracovníků, jak dokazuje tabulka 2.3, podstatně méně, což představuje jejich relativní nedostatek. Je zřejmé, že současné nastavení přibližně odpovídá současným potřebám naší ekonomiky a vzhledem k vývoji dojde i v podílech absolventů k vyrovnání.

Skupina oborů 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus

Počty žáků přijímaných do oborů této skupiny jsou v současné době nejvyšší a přesahují 15 tisíc žáků (obr. 2.5). Výrazně převahuje podíl vyučených (75 %), je otázkou, zda tato úroveň bude dostačující k zajištění požadavků na rostoucí kvalifikovanost pracovníků v této oblasti, zejména s ohledem na jazykové vybavení. Zvýšení podílu maturitního vzdělání v této oblasti by bylo zřejmě žádoucí. Velmi malý podíl žáků je zde i ve studijních oborech SOU.

U skupiny těchto oborů existuje jeden z nejvyšších rozdílů mezi podílem absolventů a podílem pracovníků. Podíl absolventů je více než dvojnásobně vyšší oproti podílu zaměstnaných (tab. 2.3). Je však nutné vzít v úvahu, že jde o jedno z nejdynamičtěji se rozvíjejících odvětví po roce 1990, což vedlo k tomu, že se v něm, vzhledem k nedostatku kvalifikovaných pracovníků, uplatnil obrovský podíl kvalifikovaných v jiných profesích. Připravit kvalifikované pracovníky pro tuto oblast je potřebné nejen jako náhradu těchto nekvalifikovaných, ale i s ohledem na další rozvoj odvětví, které je v posledních letech poněkud omezeno celosvětovou recesí, danou jak ekonomickými, tak bezpečnostními faktory, u nás pak i vlivem povodní v roce 2002. V této souvislosti se změnilo také postavení absolventů této skupiny oborů na trhu práce a jejich míra nezaměstnanosti v současné době (oproti minulým rokům) patří, zejména u vyučených, k nadprůměrným.

Vedle uvedených pěti skupin s nejvyššími počty přijímaných žáků je v grafickém znázornění (obr. 2.5) pro vyšší počty žáků uvedeno dalších 10 skupin oborů.

Skupina oborů 29 Potravinářství a potravinářská chemie

Počet žáků přijímaných do 1. ročníků mírně přesahuje tři tisíce, výrazně převažují přijímání do učebních oborů (86 %). Počty i podíly vykazují pouze malé odchylky, je zřejmé, že mírně rostou. Příprava ve studijních oborech SOU není zavedena, což souvisí s již tak značnou oborovou rozptýleností.

Podíl absolventů poměrně značně překračuje podíl pracovníků (tab. 2.3), je to však rovněž dáno potřebou obměny nekvalifikovaných pracovníků.

Skupina oborů 31 Textilní výroba a oděvnictví

Počet žáků přijímaných do 1. ročníku se rovněž pohyboval kolem 3 tisíc, nyní však zřetelně klesá. Podíl vyučených je dvouřetivový, stabilní je počet žáků ve studijních oborech SOU dosahující necelých 10 %. Z hlediska uplatnění absolventů na trhu práce jsou perspektivní pouze oděvní obory, textilní výroba přes různé snahy podnikatelů nemůže být s ohledem na naši rostoucí mzdovou úroveň konkurenceschopná. Proto také trvalý nedostatek šiček neavizuje nedostatek kvalifikovaných pracovníků, ale jejich neochotu za daných podmínek práci vykonávat.

Podíl absolventů ještě v roce 1999 výrazně převyšoval podíl tohoto odvětví na celkové zaměstnanosti, po výrazném snížení jejich produkce došlo v roce 2002 k vyrovnání jejich podílu s podílem zaměstnaných.

Skupina oborů 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů

Poměrně výrazně zastoupená skupina oborů, kde se počet žáků blíží 4,5 tisícům, s více než 90% zastoupením žáků v učebních oborech. Vývojově je nyní výrazně stabilní, je jedinou skupinou technických oborů, kde i při poklesu populace ve srovnání s rokem 1989 došlo k nárůstu počtu žáků. Tento nárůst ovšem souvisí s rozvojem odvětví a s potřebou kvalifikovaných pracovníků, takže i při výrazném přesahu podílu absolventů² nad podílem zaměstnaných je jejich míra nezaměstnanosti průměrná.

Skupina oborů 41 Zemědělství a lesnictví

Je velmi početnou, z hlediska pořadí šestou. Počty přijímaných značně kolísají od téměř 8 tisíc v roce 2000 do současných a předchozích 6,5 tisíce. Poměrně značnou část (40 %) tvoří žáci vstupující do maturitních oborů, ovšem podíl studijních oborů SOU je nepatrný. Důvody výrazného zvýšení počtu žáků jsou obtížně pochopitelné, i když byly dány rozhodovacím vlivem školských úřadů. Po roce 1990 došlo k velmi výraznému poklesu počtu pracovníků v zemědělství, jak vyplývá z tabulky 2.3 je tento pokles v letech 1994 až 2002 stále velmi výrazný (snížení o čtvrtinu pracovníků). Podíl absolventů v roce 2002 stejně jako v roce 1999 výrazně přesahuje podíl pracovníků v odpovídajících profesích, vysoký počet automechaniků rovněž zpochybňuje případnou potřebu nárůstu absolventů v oboru Opravář zemědělských strojů, i když tito absolventi se uplatní lépe než absolventi oborů čistě zemědělských (učebních i maturitních), kde míry nezaměstnanosti patří k nejvyšším. Je naprosto jisté, že ani další vývoj ve struktuře pracovních sil nepřinese vyšší potřebu pracovníků a tedy ani absolventů v zemědělských oborech.

Skupina oborů 53 Zdravotnictví

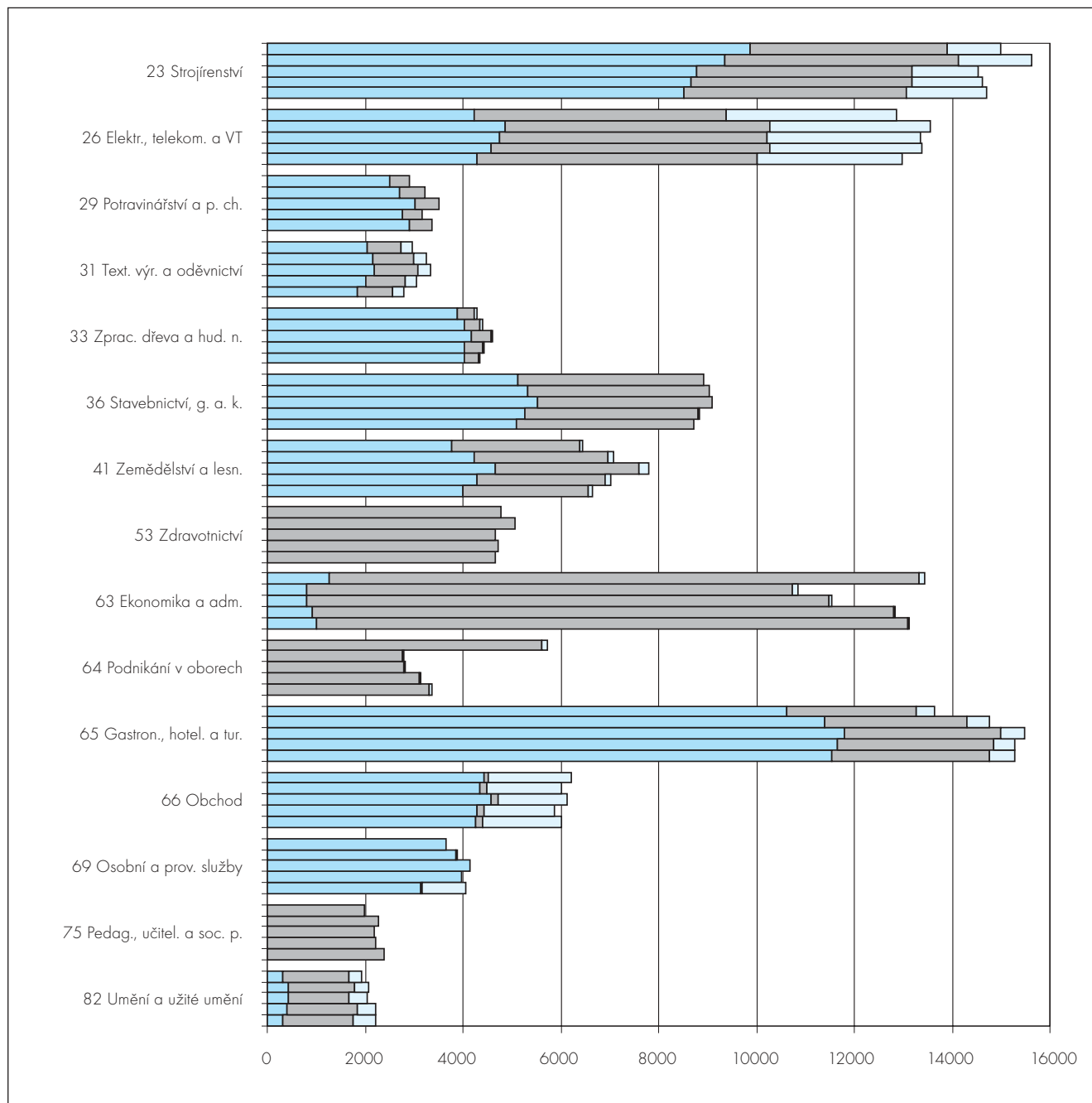
Ve skupině oborů se připravuje trvale stabilní počet žáků daný zakonzervováním vzdělávacích příležitostí a zájmem o vzdělávání v této oblasti. V počtu mírně přesahujícím 4,5 tisíce nově přijatých (obr. 2.5) se připravují žáci výhradně v maturitních oborech SOŠ. Ve vztahu k podílu zaměstnaných je jich o něco více, ovšem v souvislosti s jejich uplatněním v oblasti sociální péče (i když souhrnně uvedeném spolu s učitelstvem) je počet absolventů poddimenzován. Také z hlediska předpokladů vývoje struktury zaměstnanosti i s přihlédnutím k možnosti volného pohybu pracovních sil v EU je jejich produkce nízká. To velice jasně potvrzuje i jejich výrazně nejnižší míra nezaměstnanosti.

Skupina oborů 64 Podnikání v oborech

Tato skupina oborů vznikla nově v podmínkách výrazného posílení obchodování na nejrůznějších úrovních. Reaguje na požadavek připravit absolventa, který dobře zná výrobní techno-

2) Konfigurace údajů ve Výběrovém šetření pracovních sil bohužel neumožňuje oddělit data o zaměstnaných ze skupin oborů Polygrafie a Zpracování dřeva.

Obr. 2.5: Vývoj počtu nově přijatých v letech 1998 až 2002 – skupiny oborů s velkými počty nově přijatých

Legenda: zleva - vyučení (modrá), maturitní SOŠ (tmavá) a studijní obory SOU (světle modrá), 1998 - horní proužek, 2002 - spodní proužek

logie, vyráběné zboží, podmínky jeho používání apod., ale zároveň má znalosti ekonomické, vztahující se k uzavírání obchodů nejrůznějšího rozsahu. Zároveň mají tito absolventi dobré předpoklady k podnikání v oblasti odpovídající odbornému charakteru jejich vzdělání. Obrovský zájem o tento obor vedl k nárůstu přijímaných až na úroveň téměř 6 tisíc přijímaných (obr. 2.5), v roce 1999 byl jednorázově omezen na polovinu, následně pomalu narůstá. Porovnání s počtem zaměstnaných je problematické, protože eliminace příslušných profesí je velmi obtížná, značná část těchto pracovníků patří mezi poměrně velkou

skupinu těch, které nebylo možné přiřadit k určitému oboru vzdělání. Míra nezaměstnanosti absolventů postupně narůstá, což ukazuje na určité nasycení potřeby těchto pracovníků, což souvisí ještě s vysokými počty přijímaných v předchozím období.

Skupina oborů 66 Obchod

Počty přijímaných se pohybují kolem 6 tisíc s nepatrným poklesem v průběhu posledních let (obr. 2.5). Specifický je vysoký podíl přijímaných do studijních oborů SOU (necelých 30 %), příprava v maturitních oborech SOŠ má nepatrný podíl (3 %). Podíl pracov-

2. Vzdělání a trh práce

níků, kteří by měli mít vzdělání tohoto charakteru, mírně přesahuje 6 % (tab. 2.3), absolventů se připravuje o 1 p.b. méně. To se projevuje i v míře nezaměstnanosti, která patří k nejnižším. Do budoucna však lze očekávat spíše pokles počtu pracovníků v této sféře.

Skupina oborů 69 Osobní a provozní služby

Každoroční přírůstek asi 4000 žáků do roku 2001 byl vzděláván pouze v učebních oborech, nově se od roku 2002 objevuje výrazný podíl studijních oborů SOU (obr. 2.5), důvodem je změna jednoho oboru z tříletého učebního na čtyřletý maturitní.

Z dat uvedených v tabulce 2.3 vyplývá nedostatek absolventů pro profese odpovídající přiřazeným oborům vzdělání. Je to však způsobeno tím, že pro některé provozní profese neexistuje adekvátní obor vzdělání (školník, uklízeč a některé další). Po odečtení těchto pracovníků je vztah mezi podílem absolventů a podílem zaměstnaných pracovníků (jedná se převážně o kadeřníky, kosmetičky) mnohem vyrovnanější. Také míra nezaměstnanosti avizuje v podstatě rovnováhu mezi počtem absolventů a jejich potřebou.

Skupina oborů 75 Pedagogika, učitelství a sociální práce

Počet přijímaných je v podstatě stabilní a přesahuje 2 tisíce žáků, jedinou formou je maturitní studium na SOŠ. Do pedagogických oborů vstupuje necelá třetina přijímaných, ostatní jdou do oborů zaměřených na sociální práci.

Změna možnosti uplatnění absolventů na trhu práce v souvislosti s tím, že i vyučující mateřských škol musí mít vysokoškolskou kvalifikaci, vedla k výraznému omezení počtu přijímaných, což se projevuje jednak v poklesu počtu absolventů proti roku 1999, jednak disproporcí v podílech počtu pracovníků a absolventů. Míra nezaměstnanosti se udržuje v průměru, v perspektivním pohledu jsou výrazné předpoklady nárůstu zaměstnanosti v oblasti sociální péče.

Skupina oborů 82 Umění a užité umění

Ke studiu v oborech této skupiny je přijímáno více než 2 tisíce žáků, v průběhu let dochází k velmi mírnému růstu jejich počtu (obr. 2.5). Jsou zde zastoupeny učební i studijní obory SOŠ i SOU, přitom hlavní podíl žáků je v oborech SOŠ (65 %). Porovnání s počtem pracovníků zde není možné, údaje o míře nezaměstnanosti ukazují velmi dobré uplatnění absolventů připravovaných v SOU, nezávisle na tom, zda jde o obory učební nebo studijní, mírně nad průměrem je míra nezaměstnanosti absolventů SOŠ.

Další skupiny oborů lze charakterizovat jako máločetné, počet žáků jen výjimečně přesahuje 2000 přijímaných do 1. ročníku. Jsou tedy uvedeny v jiném grafickém znázornění (obr. 2.6), pozor na jiné měřítko osy pro počty žáků.

Skupina oborů 68 Právní a veřejnoprávní činnost

Studium probíhá pouze v maturitních oborech SOŠ a po poměrně výrazných změnách v předchozích letech (obr. 2.6) bylo v roce 2002 přijato do 1. ročníku více než 2000 žáků. Tato skupina je příkladem oborů, které navzdory velmi vysoké míře nezaměstnanosti, nebudí vzhledem k celkově malému počtu absolventů tak velkou pozornost jako například mnohem početnější ekonomické obory. V oborech této skupiny je trvale téměř nejvyšší míra nezaměstnanosti. Jedinou výjimkou je Praha, kde je uplatnitelnost

absolventů poměrně dobrá. Také porovnání s podílem pracovníků v odpovídajících zaměstnáních (tab. 2.3) je nepříznivé, proti 0,6 % pracovníků je zde 1,8 % absolventů. Tento nepoměr se významně odráží v možnostech nalezení zaměstnání. V perspektivním pohledu není možné uvažovat o větším nárůstu potřeby absolventů, navíc vzniká otázka, zda je zde dostatečující maturitní úroveň při stále stoupajících požadavcích na vzdělanostní úroveň pracovníků.

Skupina oborů 28 Technická chemie a chemie silikátů

Ve skupině oborů trvale klesá počet přijímaných z původních 1,6 tisíce na 1,3 tisíce, přitom poměr všech tří forem se postupně střídavě vyrovnává (obr. 2.6), maturanti SOŠ tvoří 55 %. Přestože podíl zaměstnaných v příslušných profesích roste a je vyšší než podíl absolventů, měli doposud absolventi na trhu práce problémy s poměrně značnou mírou nezaměstnanosti, zejména v oblastech, kde byla chemická výroba velkého rozsahu (Ústí, Pardubice). Zřejmě vlivem vyrovnání proporcí se v republikovém průměru problémy absolventů této skupiny snižují.

Skupina oborů 37 Doprava a spoje

Ve skupině zahrnující provozně-ekonomicky orientované obory počet přijímaných značně kolísá (obr. 2.6), podobně jako kolísají informace o situaci a perspektivách pracovníků v železniční dopravě. Ve skupině převažují žáci maturitních oborů SOŠ (v průměru 70 %), méně než 10 % je podíl žáků v učebních oborech. Doprava (převážně železniční) je charakterizována výrazným poklesem zaměstnanosti a trvalými úvahami o nutnosti redukce. I když je podíl absolventů výrazně nižší než podíl zaměstnaných, není jejich situace na trhu práce jednoduchá a míra nezaměstnanosti maturantů SOŠ je nadprůměrná.

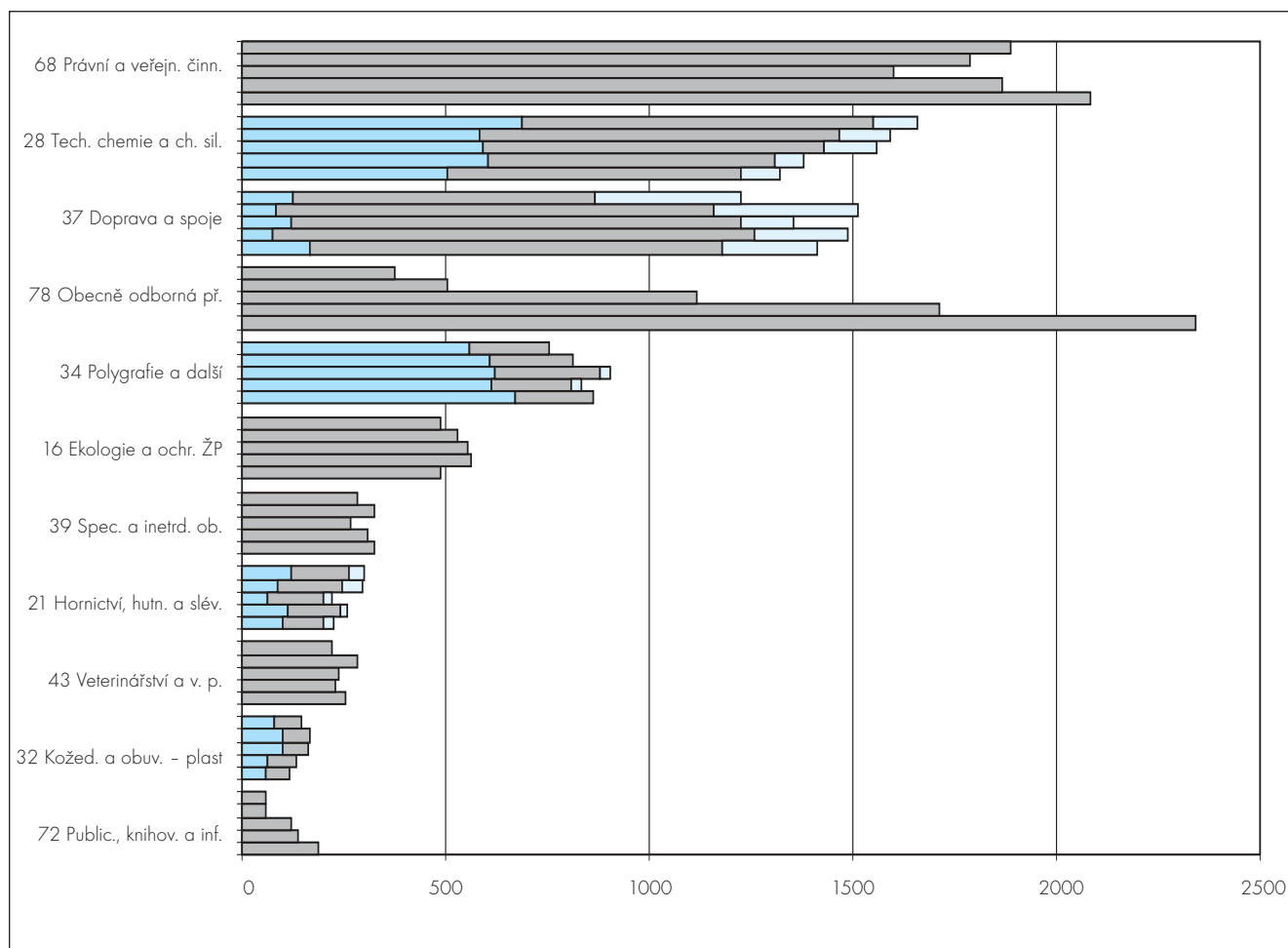
Skupina oborů 78 Obecně odborná příprava

Tuto skupinu oborů výrazně odlišuje od ostatních veliký nárůst počtu přijímaných, z původních necelých 400 žáků v roce 1998 na téměř 2,5 tisíce žáků v roce 2002. V současné době jde v naprosté převažující míře o žáky oboru Lyceum. Jejich příprava poskytuje obecně odborné vzdělání směřující žáky spíše k přechodu do terciárního vzdělávání než na trh práce. Míru nezaměstnanosti mají absolventi lyceálního vzdělávání jednu z nejnižších. V údajích o nezaměstnanosti vztahující se k celé skupině ale figurují ještě ve značném počtu absolventi oboru Rodinná škola a ti výrazně míru nezaměstnanosti této skupiny oborů zvyšují. Absolventů v této skupině není mnoho a vzhledem k potřebě přípravy většího podílu absolventů středních škol pro terciární vzdělávání lze předpokládat zvyšování počtu přijímaných.

Skupina oborů 34 Polygrafie

Je to poslední skupina oborů, ve které se počty přijímaných žáků pohybují nad 500. Značnou převahu má příprava v učebních oborech, její podíl dosahuje téměř 80 %, i když by složitost přípravy již delší dobu vyžadovala maturitní úroveň. Navíc ještě nepatrný podíl přípravy ve studijních oborech SOU (s maturitou) v současnosti vymizel. Porovnání podílu absolventů s podílem pracujících je podobné jako u skupiny Zpracování dřeva komplikováno spojením údajů o obou skupinách ve Výběrovém šetření pracovních sil. Míra

Obr. 2.6: Vývoj počtu nově přijatých v letech 1998 až 2002 – skupiny s malými počty nově přijatých

Legenda: zleva – vyučení (modrá), maturitní SOŠ (tmavá) a studijní obory SOU (světle modrá), 1998 – horní proužek, 2002 – spodní proužek

nezaměstnanosti absolventů je u učebních oborů vyšší než průměr, v kategorii oborů SOŠ dosahuje průměrných hodnot.

Skupiny oborů 21 Hornictví, hutnictví a slévárenství a 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů

Před rokem 1990 značně frekventované skupiny s vysokými počty žáků, v současnosti dosahují pouze kolem 100 (skupina 32) nebo 200 (skupina 21) žáků. Tato skutečnost má svůj důvod v restrukturalizaci našeho průmyslu a v neudržitelnosti konkurenceschopnosti v těchto odvětvích. Hlavní odliv pracovníků nastal ihned po roce 1990, ovšem pokračuje i nyní. Podíl absolventů (tab. 2.3) je výrazně nižší než podíl pracovníků, je zde však obrovský počet pracovníků starších, kteří opouštějí profesi, a není tedy funkční připravovat nové absolventy. Míry nezaměstnanosti absolventů jsou poměrně vysoko nad průměrem. Přesto se v některých oblastech objevují nabíd-

ky pracovních příležitostí – např. v hornictví, a to za situace vysokého počtu nezaměstnaných vyučených v této profesi, kteří nemají zájem pracovat za daných podmínek, a v konkurenci lacinější zahraniční pracovní síly. To pak vede ke zvýšeným nárokům na zaměstnávání zahraničních pracovníků (viz např. zaměstnávání slovenských a polských pracovníků v podnicích ostravské aglomerace).

Skupiny oborů 39 Speciální a interdisciplinární, 43 Veterinářství a 72 Publicistika, knihovnictví a informatika

Ve skupinách se připravují malé počty žáků, ve skupině 72 lze zaznamenat poměrně značný nárůst, přesto ještě nedosahuje počtu 200 přijímaných žáků. Údaje výběrového šetření neumožňují porovnání s počtem pracovníků, míry nezaměstnanosti se pohybují v průměrných hodnotách.

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Míra nezaměstnanosti mladých lidí do věku 25 let v České republice o něco více než dvojnásobně převyšuje obecnou míru nezaměstnanosti všech ekonomicky aktivních obyvatel (EAO). Tento stav na trhu práce je ve světě běžný a nelze jej interpretovat jako problém vznikající nesouladem mezi potřebami trhu práce a přípravou mladých lidí pro své budoucí uplatnění. Dokladem toho je, že jak v průměru zemí OECD, tak i v průměru zemí EU se míra nezaměstnanosti mladých lidí od roku 1993 pohybuje permanentně nad úrovní dvojnásobku obecné míry registrované nezaměstnanosti.

Mladí lidé na trhu práce jsou oproti vyšším věkovým kategoriím znevýhodněni zejména **nedostatečnými praktickými zkušenostmi**. Ty ovšem pracovníci získávají až po určité době zaměstnání. Ve školských podmínkách je situace komplikována tím, že zejména v učební přípravě v technicky zaměřených oborech je velmi malý kontakt žáků s reálným pracovním prostředím, protože odborný výcvik se odehrává v dílnách školy. Přitom pracovní, ale i sociální zkušenosti z reálného pracovního prostředí jsou bezesporu jednou z klíčových podmínek vyšší uplatnitelnosti mladých lidí na trhu práce. Dosažení vyššího podílu praktické přípravy v pracovním prostředí je problémem, který souvisí jak s ochotou škol tuto záležitost akcentovat, tak s ochotou zaměstnavatelské sféry příslušné příležitosti poskytnout.

Při hledání pracovního místa však **mladí lidé** vyšším věkovým kategoriím **konkurují jinými přednostmi**, zejména aktuálními teoretickými znalostmi, znalostí cizích jazyků, počítačovými dovednostmi a větší profesní flexibilitou.

Lepší vzdělanostní vybavení mladých lidí přicházejících na trh práce

Vybavení mladých lidí teoretickými znalostmi, znalostí cizích jazyků a počítačovými dovednostmi je dáno začleněním této přípravy ve výrazně větším rozsahu do obsahu vzdělávání ve středních školách. Starší pracovníci jak učební, tak maturitní úrovně byli jazykově vzdělávání převážně pouze v ruském jazyce, tato dovednost není v případech podniků založených na zahraničních investicích využitelná. Žáci středních škol se v současné době vzdělávají minimálně v jednom jazyce (v angličtině, někde v němčině). V maturitních oborech se v 18 % oborů vyučuje cizímu jazyku 8 až 11 týdenních hodin za studium, v 75 % oborů se vyučuje 12 týdenních hodin za studium (tj. 3 hodiny týdně po celou dobu čtyřletého studia), v 7 % oborů se vyučuje od 13 do 20 týdenních hodin za studium. V učebních oborech je dotace nižší, i vzhledem ke kratší době trvání vyučení.

Výrazné je i začlenění výuky počítačových dovedností, všichni žáci se naučí základům v předmětu práce s počítačem, hlavní je však získávání dovedností v praktické aplikaci v rámci odborných předmětů.

Vybavení mladých lidí teoretickými znalostmi vedlo ke zvýšení času věnovanému odborně teoretickým předmětům, ke kterému došlo zejména po zavedení Standardu středoškolského odborného vzdělávání (MŠMT, 1998), který vedle posílení všeobecně vzdělávací složky jednoznačně stanovil cíle a charakteristiky obsahových okruhů odborně teoretického vzdělávání.

Od poloviny 90. let je ve vzdělávacím procesu ve středním odborném vzdělávání zdůrazňována potřeba vytváření v současné době tolik žádaných **přenositelných (klíčových) kompetencí**. Jde o to připravit žáky tak, aby byli vybaveni mj. schopností učit se, tvůrčím přístupem, komunikačními a prezentačními dovednostmi, schopností písemného projevu, schopností sebezvzdělávání, schopností nést odpovědnost, dovedností práce v týmu, schopností řešit problémy, dovednostmi uplatnění numerických aplikací apod. Zvyšuje se počet zaměstnavatelů, kteří **očekávají od pracovníků všech vzdělanostních úrovní, tedy nejen vysokých škol a SOŠ, ale i vyučených, že budou ochotni a schopni se dále vzdělávat**. Rozvoji těchto dovedností a schopností je ve vzdělávacím procesu věnována rostoucí pozornost, neboť se tím nejen zvyšují šance mladého člověka na uplatnění se na trhu práce, ale dochází i k významnému osobnostnímu rozvoji.

Srovnáváme-li vyhlídky mladých lidí na uplatnění na trhu práce podle úrovně vzdělání, je z mnoha prací zřejmé, že **s růstem úrovně vzdělání se uplatnitelnost (zaměstnatelnost) mladého člověka na trhu práce zvyšuje. Nejnižší míru nezaměstnanosti** vykazují **vysokoškoláci, vysokou míru nezaměstnanosti** pak nacházíme u **vyučených. Ještě vyšší nezaměstnanost** postihuje mladé lidi, kteří ukončili své vzdělávání pouze na úrovni **základního vzdělání**. Tento stav je trvalý a platí nejen v naší republice, ale i ve všech ekonomicky vyspělých zemích.

V první části této kapitoly – 3.1 budeme věnovat pozornost především problematice nezaměstnanosti mladých lidí a absolventů se středoškolským a vyšším odborným vzděláním z celorepublikového pohledu. Ve druhé části, v podkapitole 3.2 se následně zaměříme na danou problematiku z krajského pohledu.

3.1 Nezaměstnanost mladých lidí a absolventů se středoškolským a vyšším odborným vzděláním

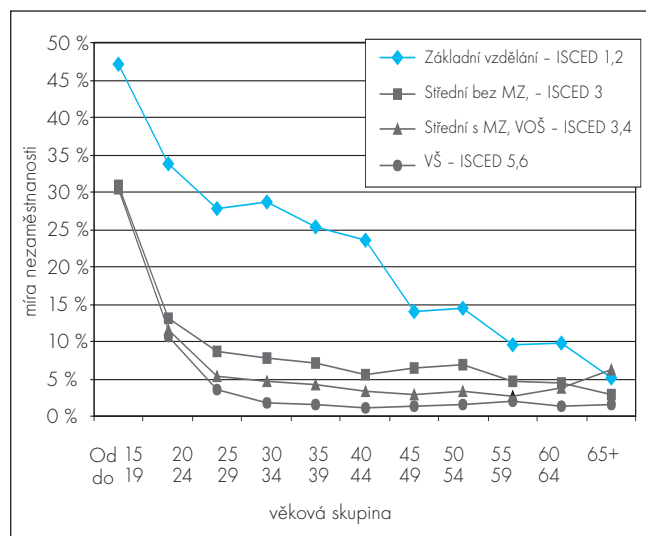
Jedním ze zdrojů, který napomáhá zjišťovat nezaměstnanost mladých lidí v České republice, je Výběrové šetření pracovních sil – VŠPS.³ V tomto šetření lze sledovat nezaměstnanost (počty nezaměstnaných, míru nezaměstnanosti) z různých úhlů pohledu. Nás budou nyní zajímat: nezaměstnanost populace podle věkového rozložení a nezaměstnanost populace podle úrovně dosaženého vzdělání.

V obrázku 3.1, kde jako zdroj byly využity výsledky výběrového šetření pracovních sil, můžeme sledovat vývoj situace mladých

3) VŠPS se provádí na vzorku, který je tvořen systematickým stratifikovaným výběrem pravidelně obměňovaných asi 60 tisíc obyvatel tak, aby výsledky byly reprezentativní i z hlediska krajů, vč. konečného převážení získaných výsledků. Šetření je plně harmonizováno s mezinárodními doporučeními, zejména metodickým doporučením Eurostatu. Rozdíl v počtech nezaměstnaných proti údajům MPSV vznikají růzností v definici zaměstnaného a nezaměstnaného. Ve VŠPS je jako nezaměstnaný uváděn respondent, který uvede, že nemá zaměstnání, má zájem pracovat a může do zaměstnání v krátké době nastoupit, v údajích MPSV jsou uváděni nezaměstnaní evidovaní na úřadu práce, i když nejsou disponibilní (na mateřské dovolené, ve vojenské službě, ve vazbě apod.). Za zaměstnaného je ve VŠPS považován každý, kdo v referenčním týdnu alespoň 1 hodinu pracoval za mzdu, nebo, v případě osoby samostatně výdělečně činné, kdo alespoň tuto dobu pracoval pro svou firmu.

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Obr. 3.1: Míra nezaměstnanosti EAO v závislosti na vzdělání a věku

na lidí na trhu práce sledováním míry nezaměstnanosti pro různé věkové skupiny v jednotlivých úrovních vzdělání.

Obrázek 3.1 jednoznačně ukazuje, že **mladí lidé všech vzdělanostních kategorií mají problémy s nalezením zaměstnání přibližně do 25 let věku**. Po této věkové hranici se jejich situace výrazně zlepší a ustálí, míry nezaměstnanosti se pohybují pod 10 % a jsou rozloženy podle obvyklého schématu - nejnižší míru nezaměstnanosti mají vysokoškoláci, dále lidé s maturitou, vyšší úroveň je u vyučených a nejvyšší u lidí, kteří mají pouze základní vzdělání. U těch je zřejmá dokonce několikanásobně vyšší míra nezaměstnanosti než u ostatních kategorií vzdělání. Tito lidé navíc mají problémy s uplatněním na trhu práce (vykazují vysokou míru nezaměstnanosti) po celé své ekonomicky aktivní období.

3.1.1 Celkový počet nezaměstnaných absolventů

Dalším ze zdrojů, který napomáhá zjišťovat nezaměstnanost mladých lidí - konkrétně absolventů v České republice - je pravidelný sběr dat z úřadů práce, který provádí MPSV vždy k 30. září a 30. dubnu. Údaje o nezaměstnanosti absolventů shromážděné takovýmto způsobem umožňují v porovnání s počty absolventů, kteří opouštějí školskou soustavu, stanovit míru nezaměstnanosti a hodnotit situaci absolventů podle vzdělanosti a oborové struktury. Pravidelné zjišťování těchto údajů po několik let poskytuje možnost posuzovat trendy nezaměstnanosti absolventů.

Celkový počet nezaměstnaných absolventů (a rovněž i podíl počtu nezaměstnaných na celkové nezaměstnanosti) a jeho vývoj je ovlivněn řadou faktorů:

- **Úroveň celkové nezaměstnanosti**, kdy absolventi škol jsou nepříznivým vývojem na trhu práce ohrožováni nezaměstnaností více než ostatní pracovníci a kdy rostoucí celková nezaměstnanost vede k rostoucí nezaměstnanosti absolventů, přičemž její úroveň je vždy vyšší než průměrná míra nezaměstnanosti.
- **Cyklem školního roku**, kdy se počet absolventů hledajících práci každoročně začne zvyšovat v červnu s koncem školního roku. Svého maxima dosahuje v září, od října se postupně opět snižuje a minimální hodnoty dosahuje v květnu.

- **Požadavkem několikaleté praxe** ze strany zaměstnavatelů. Na rozdíl od ostatní pracovní síly absolventi škol na trhu práce nedisponují dostatečnými praktickými zkušenostmi.

- **V některých případech i nesprávnou volbou další vzdělávací cesty absolventů základní škol**, jejichž rodiče nebo zákonní zástupci neměli dostatek informací o situaci na trhu práce, nebo nesprávně odhadli možnosti svých dětí.

Průměrný podíl absolventů na celkové nezaměstnanosti má od roku 1998 klesající tendenci. V roce 2000 se absolventi podíleli na celkové nezaměstnanosti v průměru 13,5 %, v roce 2001 a 2002 - 12,3 %. V roce 2003 jsou ve srovnání s předchozími roky hodnoty tohoto ukazatele zatím nejnižší.⁴ V prosinci 2003 představovali absolventi škol 10,0% evidovaných uchazečů o práci, takže oproti prosinci 2002 došlo k meziročnímu poklesu o 1,6 p.b.

Dosavadní vývoj počtu nezaměstnaných absolventů a jejich podíl na celkové nezaměstnanosti ukazuje tabulka 3.1.

Pokles průměrného podílu nezaměstnaných absolventů na celkové nezaměstnanosti v posledních letech nelze považovat za trvalý a nelze ho posuzovat jako úspěch související s opatřeními ke snížení nezaměstnanosti. Jednou z příčin tohoto poklesu počtu i podílu nezaměstnaných absolventů je opatření realizované MŠMT v roce 1996, které se týkalo **zavedení povinné devítileté školní docházky**. Tím se krátkodobě snížily počty absolventů v jednotlivých kategoriích vzdělání od roku 1999 až do současnosti, což následně ovlivňovalo i počty absolventů evidovaných na úřadech práce⁵, které se rovněž začaly snižovat.

Další příčinou poklesu počtu nezaměstnaných absolventů i jejich průměrného podílu na celkové nezaměstnanosti v posledních letech je změna **definice absolventa - uchazeče o zaměstnání** evidovaného na úřadu práce, kde došlo určitému zpřesnění. Podle starší definice *zákoníku práce* patřili mezi absolventy - uchazeče o zaměstnání všichni absolventi, jejichž celková (kumulovaná) doba zaměstnání v pracovním nebo podobném poměru nedosáhla po úspěšném ukončení studia dvou let. Do této doby se nezapočítávala délka základní vojenské služby a civilní služby, doba mateřské a další mateřské dovolené. To znamená, že mezi absolventy - uchazeče o zaměstnání nebyli zahrnováni pouze absolventi do dvou let po ukončení studia, jak bylo často uváděno, ale i mnoho dalších, kteří absolvovali před více lety, dokud se jim „nepodařilo odpracovat“ dva roky. Tato definice absolventů tedy způsobovala zkreslení údajů, které nabývalo na významu s rostoucí mírou nezaměstnanosti.

4) Jedním z důvodů je zvyšující se celkový počet nezaměstnaných v zemi, dále vyšší účast žáků ve vzdělávání i pokles jejich počtu v důsledku postupného poklesu populační křivky.

5) Sledování nezaměstnanosti absolventů v letech 1999 až 2003 bylo zkomplikováno nerovnoměrným příchodem absolventů na trh práce v těchto letech. Vlivem zavedení povinné devítileté školní docházky v roce 1996 ukončil studium v roce 1999 malý počet vyučených ve tříletých učebních oborech, v roce 2000 pak v maturitních oborech a u absolventů gymnázií, v roce 2001 ještě absolventů nástaveb pro absolventy tříletých učebních oborů. Tím sice došlo ke snížení počtu nezaměstnaných absolventů, ovšem při používané metodice výpočtu míry nezaměstnanosti paradoxně došlo ke zvýšení míry nezaměstnanosti v dané kategorii vzdělání, protože mezi nezaměstnanými absolventy narostl podíl těch, kteří tam byli evidováni déle než dva kalendářní roky.

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Tabulka 3.1: Počet nezaměstnaných absolventů a mladistvých (v tis.) a podíl absolventů na celkové nezaměstnanosti (v %) v jednotlivých měsících let 1998–2003

	Počet nezaměstnaných absolventů (v tisících)						Podíl absolventů na celkové nezaměstnanosti (v %)					
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	1998	1999	2000	2001	2002	2003
leden	42,3	66,3	67,4	54,7	56,4	55,8	14,7	15,9	13,3	11,5	11,5	10,4
únor	40,3	65,2	65,0	52,2	54,8	54,2	13,9	15,2	12,8	11,2	11,3	10,1
březen	37,6	63,9	62,7	49,4	52,6	52,7	13,2	14,8	12,7	10,9	11,2	10,0
duben	33,4	59,3	57,8	45,7	50,9	52,3	12,0	14,0	12,3	10,6	11,2	10,3
květen	31,4	57,2	54,5	43,0	49,0	48,0	11,4	13,6	12,0	10,2	10,9	9,7
červen	41,0	65,8	60,0	49,6	54,4	50,9	14,1	15,1	13,3	11,8	12,0	10,2
červenec	51,1	73,0	67,8	57,9	62,2	55,8	16,3	16,0	14,4	13,2	13,0	10,7
srpen	59,8	78,0	69,6	61,7	66,8	57,8	18,1	16,8	14,9	13,9	13,7	11,0
září	77,1	84,5	70,9	65,3	74,8	65,8	22,0	18,0	15,5	14,8	15,2	12,4
říjen	71,9	78,1	63,6	62,2	66,6	60,5	20,4	16,8	14,3	14,2	13,7	11,6
listopad	68,2	71,9	58,8	58,2	60,9	55,5	18,8	15,4	13,3	13,2	12,4	10,7
prosinec	68,2	70,8	57,9	57,4	59,9	54,2	17,6	14,5	12,7	12,4	11,6	10,0
Průměr	51,9	69,5	63,0	54,8	59,1	55,3	16,1	15,5	13,5	12,3	12,3	10,6

Podle novější definice dané zákonem o zaměstnanosti je uchazeč o zaměstnání vykazován jako absolvent, dokud neuplyne od úspěšného ukončení jeho studia⁶ doba dvou let.

3.1.2 Míra nezaměstnanosti absolventů

Nejčastěji prezentovanými ukazateli uplatnitelnosti absolventů škol jsou absolutní počty absolventů – uchazečů o zaměstnání (nezaměstnaných absolventů) a míra nezaměstnanosti absolventů. Oba ukazatele jsou důležité, někdy jsou však uváděny pouze absolutní počty nezaměstnaných absolventů bez ohledu na množství absolventů, kteří se v odpovídajícím druhu přípravy či oboru připravují. To vede k tomu, že jsou jako problémové označovány ty skupiny oborů, ve kterých se připravují největší počty absolventů a kde jsou logicky i vysoké počty nezaměstnaných.

Objektivní posouzení nezaměstnanosti absolventů by se mělo opírat především o hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů. **Míra nezaměstnanosti absolventů** je dána poměrem počtu nezaměstnaných absolventů konkrétního druhu přípravy či skupiny oborů k celkovému počtu absolventů (tj. zaměstnaných, nezaměstnaných i pokračujících v dalším vzdělávání⁷) v daném druhu přípravy či v dané skupině oborů za poslední dva roky. **Hodnota míry nezaměstnanosti tedy vyjadřuje, kolik procent absolventů dané skupiny zůstane bez zaměstnání.**

Na rozdíl od běžně uváděných hodnot o počtech nezaměstnaných absolventů a jejich míře nezaměstnanosti vycházejí údaje v této publikaci z nového přístupu, kdy veškeré údaje a propočty se týkají pouze absolventů posledního roku a ne-

zaměstnaných absolventů, kteří patří do této skupiny. Jde tedy vždy o „čerstvé absolventy“ – dubnové hodnoty roku 2003 se tedy vztahují pouze k absolventům, kteří ukončili studium v červnu 2002. Tento přístup odstraňuje problémy započítávání absolventů více let po ukončení studia i používání rozdílné definice absolventa – uchazeče o zaměstnání na jednotlivých úřadech práce.

Míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších odborných škol v roce po absolvování vykazuje poměrně výrazný nárůst z hodnoty 14,8 % v roce 2001 na 17,9 % v roce 2003. Tento nárůst však není rozdělen rovnoměrně v jednotlivých kategoriích, ale týká se především vyučených absolventů, ať jde o vyučené v učebních oborech (E a H) nebo vyučené, kteří ještě získali maturitu (L) – tj. absolventů studijních oborů SOU a absolventů nástavbového studia pro vyučené ve 3letých učebních oborech. Nárůst míry nezaměstnanosti se v menší míře týká i absolventů vyššího studia, zatímco u absolventů SOŠ ve vztahu k roku 2001 došlo k malému poklesu.

Vývojové změny hodnot měř nezaměstnanosti jednotlivých kategorií vzdělání mnohem jednoznačněji ukazují nepřímou závislost míry nezaměstnanosti a úrovně vzdělání – **absolventi s vyšší úrovní vzdělání jsou méně ohroženi nezaměstnaností.** Tato úměra je běžná ve všech rozvinutých zemích. Překvapující je ovšem vysoká hodnota míry nezaměstnanosti u vyučených s maturitou. Jde o pracovníky pro dělnická místa s vysokou kvalifikovaností, připravené pro využívání náročnějších technologických zařízení (např. NC technika) a nezájem zaměstnavatelů o takto připravené pracovníky může souviset s možností, že je stále ve velké míře konkurenceschopnost či prosperita firmy zajišťována využíváním laciné pracovní síly. Srovnáme-li vyhlídky absolventů na uplatnění na trhu práce podle úrovně vzdělání, je zřejmé, že existuje **přímá závislost mezi úrovní vzdělání a uplatnitelností na trhu práce**, naopak nepřímá závislost se ukazuje mezi úrovní vzdělání a mírou nezaměstnanosti. Tento vztah je zřejmý i z následujícího obrázku 3.2.

6) Počty nezaměstnaných absolventů a míry nezaměstnanosti jsou poněkud zkresleny nejednotným přístupem úřadů práce k definici absolventa – uchazeče o zaměstnání. Některé úřady práce vycházejí z definice absolventa – uchazeče o zaměstnání ze zákoníku práce, jiné z definice podle zákona o zaměstnanosti.

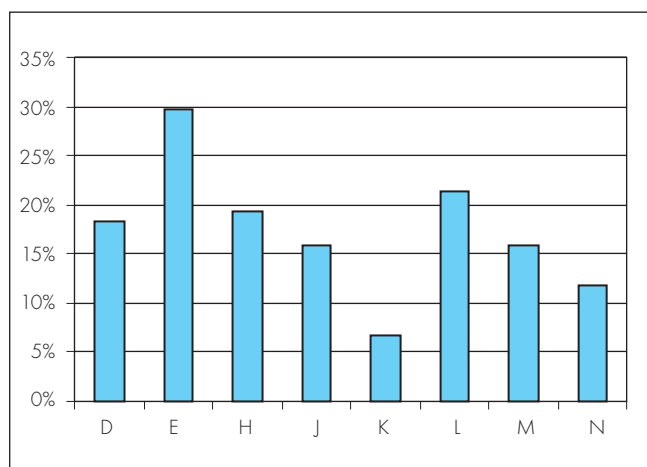
7) Podíl pokračujících ve studiu je mnoho let asi 30 % jak maturantů, tak vyučených (ti pokračují v nástavbovém studiu pro absolventy 3letých učebních oborů). Výrazně odlišný je u absolventů gymnázií – 70 %. Z oborového hlediska je vyšší podíl pokračujících ve studiu u absolventů technických oborů (zejména elektrotechnických a strojírenských) a nižší u oborů služeb.

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Tabulka 3.2: Počty nezaměstnaných absolventů a míry nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších odborných škol podle kategorií vzdělání (dubnové hodnoty 2001–2003)

Kategorie vzdělání	2001		2002		2003		Průměr 01–03 MN	Rozdíl 2001–2003
	Počet NZ	MN	Počet NZ	MN	Počet NZ	MN		
Nižší střední vzdělání – D	70	14,3%	69	19,3%	63	24,5%	18,3%	10,2%
Nižší střední odborné vzdělání – E	1282	22,2%	1735	31,1%	1859	37,1%	29,8%	14,9%
SO s výučním listem – H	6439	17,6%	7157	18,7%	8571	21,7%	19,4%	4,1%
Vyučení – E + H	7721	18,3%	8892	20,3%	10430	23,4%	20,7%	5,2%
SO bez maturity i výučního listu – J	30	13,7%	53	14,0%	55	20,8%	15,9%	7,1%
ÚSV – gymnázium – K	783	6,6%	1644	7,2%	1190	6,4%	6,8%	-0,2%
ÚSO – vyučení a maturita – L	2289	19,2%	1002	21,4%	3086	23,5%	21,5%	4,3%
ÚSO – maturita (bez vyučení) – M	1920	17,0%	6 918	15,2%	6928	16,3%	15,9%	-0,7%
Vyšší odborné vzdělání – N	762	9,6%	1018	12,9%	909	13,2%	11,8%	3,5%
Absolventi škol celkem (bez mladistvých a VŠ)	13575	14,8%	19596	15,5%	22661	17,9%	16,5%	3,1%

Obr. 3.2: Vztah míry nezaměstnanosti a úrovně dosaženého vzdělání v letech 2001 až 2003 (v %)

D – Nižší střední vzdělání
E – Nižší střední odborné vzdělání
H – SO s výučním listem
J – SO bez maturity i výučního listu
K – ÚSV – gymnázium
L – ÚSO – vyučení a maturita
M – ÚSO – maturita (bez vyučení)
N – Vyšší odborné vzdělání

3.1.3 Míra nezaměstnanosti absolventů v jednotlivých kategoriích vzdělání

K podrobnějšímu posouzení situace absolventů přicházejících na trh práce bezprostředně po absolvování je třeba analyzovat míry nezaměstnanosti jednotlivých kategorií vzdělání v oborovém členění.

V následujícím textu se zabýváme nezaměstnaností absolventů čtyř kategorií vzdělání – vyučení (kategorie E+H), vyučení s maturitou (kategorie L), absolventi SOŠ s maturitou (kategorie M) a absolventi VOŠ (kategorie N). V těchto kategoriích vzdělání jsou následně zachyceny míry nezaměstnanosti absolventů podle skupin oborů.

Nezaměstnanost absolventů – vyučení (kategorie vzdělání E + H)

Skupinu vyučených na trhu práce tvoří absolventi běžných učebních oborů SOU kategorie H a absolventi učebních oborů kategorie E, což jsou dvou a tříleté obory pro žáky s neukonče-

nou základní školou (obory učilišť)⁸ a tříleté obory speciálních škol (obory odborných učilišť). Absolventi běžných učebních oborů SOU kategorie H mají v dubnu 2003 míru nezaměstnanosti zhruba 21,7 % a absolventi učebních oborů v kategorii E dokonce 37,1 %. Je tedy patrné, že absolventi oborů kategorie H mají výrazně nižší míru nezaměstnanosti než absolventi učebních oborů v kategorii E. Počet vyučených v kategorii H však mnohonásobně převyšuje počet absolventů v kategorii E. Vliv vyšší nezaměstnanosti absolventů kategorie E na **míru nezaměstnanosti všech vyučených (E + H)** tedy není výrazný, tyto hodnoty **se příliš neliší od míry nezaměstnanosti absolventů kategorie H.**

V roce 2000 absolvovalo celkově v kategoriích E+H – 42 270 vyučených (z toho 36 496 v kategorii H), v roce 2001 se jednalo o 43 870 vyučených (z toho 38 284 v kategorii H). V roce 2002 absolvovalo 44 483 (z toho 39 469 v kategorii H). Od roku 2000 můžeme tedy pozorovat pozvolný nárůst absolventů s výučním listem, který lze předpokládat i ve školním roce 2003 (počet žáků v posledních ročnících studia v kategorii E+H byl ve školním roce 2002/2003 vyšší oproti školnímu roku 2001/2002).

Nejvyšší počty absolventů kategorie E+H byly ve školním roce 2002/2003 připravovány ve skupinách oborů 65 Gastronomie, hotelnictví, turismus (20,5 %), 23 Strojírenství a strojírenská výroba (17,2 %), 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika, 33 Zprac. dřeva a výroba hudebních nástrojů (7,6 %), 69 Osobní a provozní služby (7,6 %), 41 Zemědělství a zemědělské práce (7,5 %); z výše uvedených skupin oborů vycházelo 86,2 % vyučených kategorií E+H.

Míra nezaměstnanosti absolventů kategorie E v roce po absolvování vykazuje značný nárůst z hodnoty 22,2 % v roce 2001 na 37,1 % v roce 2003. Tento nárůst není rozdělen rovnoměrně, týká se především absolventů skupin oborů 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů a 34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie.

Nejvyšší míry nezaměstnanosti absolventů kategorie E jsou za poslední tři roky charakteristické zejména pro skupiny

8) Novelou školského zákona je ovšem umožněn vstup žáků s neukončenou základní školou do běžných tříletých oborů a naopak žáků s úspěšně ukončenou základní školou do oborů učilišť i odborných učilišť.

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

oborů 66 Obchod a 69 Osobní a provozní služby. V roce 2003 na absolventy nejpočetnější skupiny oborů (v kategorii E) – 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie a 65 Gastronomie, hotelnictví, turismus – vykazovaly 39 procentní míru nezaměstnanosti.

Nejnižší míry nezaměstnanosti absolventů kategorie E podle údajů MPSV dosahují a relativně snadněji uplatnění na trhu práce naleznou absolventi skupin oborů 29 Potravinářství a potravinářská výroba a 31 Textilní výroba a oděvnictví.

Ve dvou tabulkách (tab. 3.3 a 3.4)⁹ jsou uvedeny počty nezaměstnaných absolventů a míry nezaměstnanosti absolventů kategorií E a H podle skupin oborů vzdělání za poslední tři roky. Dále je zde uvedena průměrná hodnota míry nezaměstnanosti za poslední tři roky, podle které jsou sestupně seřazeny skupiny oborů, a rozdíl mezi mírou nezaměstnanosti absolventů dané skupiny oborů z roku 2001 a 2003.

Míra nezaměstnanosti absolventů

Údaj míry nezaměstnanosti informuje o tom, kolik % absolventů dané skupiny oborů je registrováno jako uchazeči o zaměstnání na úřadech práce, bez ohledu na to, zda ostatní jsou zaměstnaní nebo zda studují. Takto jsou běžně míry nezaměstnanosti udávány ve všech zpracovávaných materiálech. Podíl vyučených, kteří pokračují v nástavbovém studiu, i podíl maturantů SOŠ, kteří pokračují ve vzdělávání ve VOŠ a VŠ, je obdobný a činí asi 30 %, v údajích o míře nezaměstnanosti jsou tedy relativně poněkud znevýhodněni absolventi studijních oborů SOU a absolventi VOŠ (i když i z obou těchto skupin také určitá část absolventů pokračuje ve studiu). Občas je poukazováno na to, že tento přístup relativně zlepšuje údaje o uplatnitelnosti absolventů gymnázií, z nichž pokračuje asi 70 % ve studiu. Uváděné údaje jsou však určeny především pro kariérové poradenství a z pohledu rodičů je důležitý údaj o úspěšnosti absolventů bez ohledu na to, zda dále studují nebo pracují. Z údajů Výběrového šetření pracovních sil, které zachycuje situaci absolventů v pozdějším věku (20 až 30 let věku), je však zřejmé, že absolventi gymnázií, kteří nepokračují ve studiu, se uplatní poněkud hůře než absolventi SOŠ, ale lépe než vyučení absolventi.

Je potřebné upozornit, že hodnoty zde uváděné míry nezaměstnanosti jsou zpracovány (tak jako i výše uvedené) pouze pro absolventy roku, který bezprostředně předchází datu sběru dat na úřadech práce. Jde tedy o míry nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů. Nejsou zde tedy (na rozdíl od běžně publikovaných výsledků) zachyceni ti, kteří jsou v evidenci dlouhodobě např. z důvodu mateřské dovolené, vojenské služby apod. Dále bylo pro účely této studie provedeno oddělení údajů pro vyučené v oborech SOU (kategorie H) a pro vyučené v oborech učilišť a odborných učilišť (kategorie E), údaje o nezaměstnanosti vyučených jsou důsledně uváděny pro kategorii H. Obory kategorie E vykazují poněkud vyšší problémy s uplatněním absolventů vzhledem k horší vzdělanostní úrovni, úroveň jejich míry nezaměstnanosti však zvyšuje to, že z této skupiny žáci nepokračují ve studiu. Podíl absolventů kategorie E je malý, je asi 10krát nižší než u vyučených v kategorii H.

Míra nezaměstnanosti absolventů kategorie H v roce po absolvování vykazuje nárůst z hodnoty 17,6 % v roce 2001 na 21,7 % v roce 2003. Tento nárůst není rozdělen rovnoměrně, vysoký je především u absolventů skupin oborů 37 Doprava a spoje a 82 Umění a užití umění, významný je zejména u skupiny 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus.

Nejvyšší míry nezaměstnanosti absolventů kategorie H jsou za poslední tři roky charakteristické zejména pro skupiny oborů 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie a 69 Osobní a provozní služby, dalšími v pořadí jsou skupiny 23 Strojírenství a 41 Zemědělství. Tyto skupiny oborů a zároveň skupina 37 Doprava a spoje v roce 2003 dosahovaly nejvyšší míry nezaměstnanosti.

Nejnižší míry nezaměstnanosti absolventů kategorie H podle údajů MPSV dosahují a relativně snadněji uplatnění na trhu práce naleznou absolventi skupin oborů 21 Hornictví, hutnictví a slévárnictví, 82 Umění a užití umění a 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů. Ponecháme-li stranou skupinu 82, jde o obory připravující pro profese, které byly nejvíce poznamenány restrukturalizací průmyslu a propouštěním. Počty absolventů v nich výrazně klesly, v současné době se objevuje v těchto profesích zájem o pracovníky, ti však nemají zájem o práci v oboru, který museli opustit. Proto zde nachází snadněji uplatnění absolventi a proti devadesátým letům je jejich míra nezaměstnanosti výrazně nižší.

Nezaměstnanost absolventů – vyučení s maturitou (kategorie vzdělání L)

V této kategorii vzdělání jsou zařazeni absolventi dvou vzdělávacích cest. Jednak jsou to absolventi studijních oborů SOU, což jsou 4leté obory středních odborných učilišť zakončené maturitní zkouškou (absolvent neobdrží výuční list, ale koncepce vzdělávání je taková, že podíl odborného výcviku je prakticky stejný jako ve 3letém učebním oboru – absolvent je tedy fakticky vyučen, připraven pro uplatnění v dělnickém povolání) a jednak to jsou absolventi, kteří se připravovali v nástavbovém studiu pro absolventy učebních oborů, kde získávají po vyučení maturitní vzdělání.

V roce 2000 absolvovalo celkově 11 924 vyučených s maturitou, v roce 2001 se jednalo o 4 684 vyučených s maturitou.¹⁰ V roce 2002 absolvovalo 13 108 vyučených s maturitou. Proti roku 2000 můžeme tedy pozorovat nárůst absolventů této kategorie vzdělání, který lze rovněž předpokládat i v roce 2003 (počet žáků v posledních ročnících studia v kategorii L¹¹ byl ve školním roce 2002/2003 vyšší oproti školnímu roku 2001/2002).

Nejvyšší počty absolventů byly ve školním roce 2002/2003 připravovány ve skupinách oborů 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (22,6 %), 64 Podnikání v oborech (20,5 %), 66 Obchod (18,7 %) a 23 Strojírenství a strojářská výroba (10,6 %); z výše uvedených skupin oborů vycházelo 72,3 % vyučených s maturitou.

9) Při malém počtu absolventů jsou údaje za jeden rok uvedené v tabulce značně citlivé na občas se vyskytující chybné údaje v databázích. Uvedení řady hodnot za poslední tři roky a průměru by mělo tyto nedostatky eliminovat.

10) V tomto roce vyšlo jen velmi málo absolventů nástavbového studia jako důsledek zavedení povinné devítileté školní docházky v roce 1996.

11) Zvyšují se zejména počty žáků nástavbového studia.

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Tabulka 3.3: Počty nezaměstnaných (NZ) a míry nezaměstnanosti (MN) absolventů – kategorie E (dubnové hodnoty 2001–2003)

Skupina oborů	2001		2002		2003		Průměr 01–03 MN	Rozdíl 2001–2003
	Počet NZ	MN	Počet NZ	MN	Počet NZ	MN		
66 Obchod	43	45,7%	38	42,7%	35	36,8%	41,7%	-8,9%
69 Osobní a provoz. služby	39	36,1%	50	34,0%	61	45,9%	38,7%	9,8%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	383	24,6%	501	32,8%	587	39,1%	32,1%	14,6%
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	279	22,1%	358	33,7%	374	39,0%	30,8%	16,9%
28 Technická chemie a chemie silikátů	25	25,5%	33	32,0%	23	34,8%	30,3%	9,3%
33 Zprac. dřeva a hudebních nástrojů	69	19,5%	117	30,8%	124	37,6%	29,2%	18,0%
32 Kožed. a obuv. výroba a zprac. plastů	1	6,7%	8	36,4%	8	36,4%	28,8%	29,7%
23 Strojírenství a strojírenská výroba	126	20,6%	154	28,5%	154	36,0%	27,5%	15,4%
41 Zemědělství a lesnictví	158	19,4%	238	28,5%	262	35,0%	27,5%	15,6%
26 Elektrotech., telekom. a výpočetní technika	32	23,4%	33	23,7%	30	35,3%	26,3%	11,9%
34 Polygrafie, zpr. papíru, filmu, fotografie	3	10,7%	8	33,3%	8	38,1%	26,0%	27,4%
31 Textilní výroba a oděvnictví	80	18,2%	124	29,0%	107	31,8%	25,8%	13,6%
29 Potravinářství a potravinářská chemie	42	17,0%	71	24,7%	86	29,7%	24,2%	12,7%
Celkem E	1282	22,2%	1735	31,1%	1859	37,1%	29,8%	14,9%

Tabulka 3.4: Počty nezaměstnaných (NZ) a míry nezaměstnanosti (MN) absolventů – kategorie H (dubnové hodnoty 2001–2003)

Skupina oborů	2001		2002		2003		Průměr 01–03 MN	Rozdíl 2001–2003
	Počet NZ	MN	Počet NZ	MN	Počet NZ	MN		
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	600	22,3%	582	21,8%	714	25,3%	23,2%	3,0%
69 Osobní a provoz. služby	487	17,5%	674	21,9%	752	23,2%	21,0%	5,7%
23 Strojírenství a strojírenská výroba	1414	19,3%	1501	20,0%	1567	21,7%	20,3%	2,5%
41 Zemědělství a lesnictví	360	18,0%	464	20,6%	541	21,1%	20,0%	3,0%
63 Ekonomika a administrativa	338	20,5%	231	20,6%	125	17,4%	19,9%	-3,1%
33 Zprac. dřeva a hudebních nástrojů	499	17,8%	539	19,0%	684	22,5%	19,8%	4,7%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	1117	17,5%	1283	18,4%	1755	23,0%	19,8%	5,5%
37 Doprava a spoje	15	14,6%	19	18,3%	18	25,0%	18,6%	10,4%
28 Technická chemie a chemie silikátů	55	16,9%	75	17,1%	81	21,4%	18,5%	4,4%
26 Elektrotech., telekom. a výpočetní technika	501	15,9%	608	16,0%	845	20,9%	17,8%	5,0%
29 Potravinářství a potravinářská chemie	252	16,2%	321	18,6%	350	17,5%	17,5%	1,3%
66 Obchod	518	14,5%	514	14,2%	724	20,5%	16,4%	6,0%
34 Polygrafie, zpr. papíru, filmu, fotografie	58	15,5%	71	15,5%	85	17,9%	16,4%	2,3%
31 Textilní výroba a oděvnictví	179	12,8%	218	16,6%	258	19,6%	16,3%	6,9%
32 Kožed. a obuv. výroba a zprac. plastů	8	15,1%	5	15,6%	7	15,9%	15,5%	0,8%
82 Umění a užité umění	22	8,4%	45	15,0%	62	19,0%	14,5%	10,6%
21 Hornictví, hutnictví a slévárenství	16	20,0%	7	8,1%	3	4,1%	10,8%	-15,9%
Celkem H	6439	17,6%	7157	18,7%	8571	21,7%	19,4%	4,1%

Míra nezaměstnanosti absolventů v roce po absolvování vykazuje nárůst z hodnoty 19,2 % v roce 2001 na 23,5 % v roce 2003. Tento nárůst není rozdělen rovnoměrně, týká se především absolventů následujících skupin oborů, které mají velmi nízké průměrné míry nezaměstnanosti za poslední tři roky. Jsou to skupiny oborů 82 Užité a užité umění, 31 Textilní výroba a oděvnictví a 29 Potravinářství a potravinářská výroba.

Nejvyšší míry nezaměstnanosti absolventů v průměru za poslední tři roky jsou charakteristické zejména pro skupiny oborů 41 Zemědělství a lesnictví a 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie. V roce 2003 nejvyšší míry nezaměstnanosti dosahovali absolventi skupin oborů 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie, 66 Obchod a 64 Podnikání v oborech.

Nejnižší míry nezaměstnanosti absolventů podle údajů MPSV dosahují a tedy snadné uplatnění na trhu práce naleznou absolventi skupin oborů 34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie a 29 Potravinářství.

V tabulce¹² (tab. 3.5) jsou uvedeny počty nezaměstnaných absolventů a míry nezaměstnanosti absolventů vyučených s maturitou podle skupin oborů vzdělání za poslední tři roky. Dále je zde uvedena průměrná hodnota míry nezaměstnanosti za poslední tři roky, podle které jsou sestupně seřazeny skupiny oborů, a rozdíl mezi mírou nezaměstnanosti absolventů dané skupiny oborů z let 2001 a 2003.

12) Při malém počtu absolventů jsou údaje za jeden rok uvedené v tabulce značně citlivé na občas se vyskytující chybné údaje v databázích. Uvedení řady hodnot za poslední tři roky a průměru by mělo tyto nedostatky eliminovat.

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Tabulka 3.5: Počty nezaměstnaných (NZ) a míry nezaměstnanosti (MN) absolventů – kategorie L (dubnové hodnoty 2001–2003)

Skupina oborů	2001		2002		2003		Průměr 01–03 MN	Rozdíl 2001–2003
	Počet NZ	MN	Počet NZ	MN	Počet NZ	MN		
41 Zemědělství a lesnictví	68	33,3%	23	65,7%	53	24,3%	31,5%	-9,0%
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	84	25,3%	1	20,0%	56	26,8%	25,8%	1,5%
26 Elektrotech, telekom. a výpočet. tech.	183	21,3%	487	22,4%	718	24,2%	23,1%	3,0%
28 Technická chemie a chemie silikátů	4	26,7%	23	21,3%	25	23,6%	22,7%	-3,1%
64 Podnikání v oborech, v odvětví	826	20,4%	53	19,8%	686	25,5%	22,3%	5,1%
66 Obchod	371	17,0%	41	27,0%	625	25,6%	21,7%	8,5%
23 Strojírenství a strojírenská výroba	158	24,3%	94	16,4%	278	20,1%	20,3%	-4,2%
63 Ekonomika a administrativa	233	19,7%	43	16,5%	180	22,4%	20,3%	2,7%
33 Zprac. dřeva a hudebních nástrojů	116	21,3%	19	18,6%	64	18,4%	20,0%	-2,9%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	132	14,5%	70	21,1%	169	22,7%	18,7%	8,2%
37 Doprava a spoje	50	20,2%	61	21,1%	60	15,3%	18,4%	-4,9%
82 Umění a užité umění	4	4,9%	34	19,1%	46	16,7%	15,7%	11,7%
31 Textilní výroba a oděvnictví	30	8,3%	24	15,2%	63	22,7%	14,7%	14,5%
29 Potravinářství a potravinářská chemie	8	6,1%	3	25,0%	11	16,9%	10,6%	10,8%
34 Polygrafie, zpr. papíru, filmu, fotografie	6	5,0%	3	20,0%	9	10,1%	8,0%	5,1%
Celkem L	2289	19,2%	1002	21,4%	3086	23,5%	21,5%	4,3%

Nezaměstnanost absolventů maturitních oborů SOŠ (kat. vzdělání M)

V této kategorii vzdělání jsou zařazeni absolventi studijních oborů SOŠ s maturitou, kteří se připravovali ve 4letých (a v určitém období v malém počtu i 5letých) studijních oborech SOŠ a po absolvování získali maturitní vysvědčení. Jedná se o studium v oborech vzdělání SOŠ, které poskytují úplné střední odborné vzdělání ukončené maturitou. Ze všech kategorií středoškolského vzdělání se nejvyšší počty absolventů nacházejí v této kategorii vzdělání.

V roce 2000 absolvovalo celkově 11 267¹³ absolventů SOŠ s maturitou. V roce 2001 se jednalo o 45 537 absolventů maturitních oborů SOŠ a v roce 2002 o 42 428 absolventů SOŠ s maturitou. V porovnání s rokem 2001 došlo k mírnému poklesu absolventů této kategorie vzdělání, který lze předpokládat i v roce 2003 (počet žáků v posledních ročnících studia v kategorii M byl ve školním roce 2002/2003 nižší oproti školnímu roku 2001/2002).

Nejvyšší počty absolventů maturitních oborů SOŠ byly ve školním roce 2002/2003 připravovány ve skupinách oborů 63 Ekonomika a administrativa (24,8 %), 64 Podnikání v oborech (10,6 %), 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (10,0 %), 53 Zdravotnictví (9,5 %), 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (7,4 %), 23 Strojírenství a strojírenská výroba (7,2 %), 65 Gastronomie, hotelnictví, turismus (5,5 %) a 41 Zemědělství a lesnictví (5,0 %); z výše uvedených skupin oborů vycházelo 80,0 % absolventů maturitních oborů SOŠ.

Míra nezaměstnanosti absolventů maturitních oborů SOŠ v roce po absolvování vykazuje mírný pokles z hodnoty 17,0 % v roce 2001 na 16,3 % v roce 2003. Tento pokles není rozdělen rovnoměrně, týká se především absolventů skupin oborů 21 Hornictví, hutnictví slévárenství, 33 Zpracování dřeva a výroba hu-

debních nástrojů a 37 Doprava a spoje. Zde je ovšem nutno vzít v úvahu, že hodnoty roku 2001 jsou atypické a velmi nízké počty absolventů i nezaměstnaných zpochybňují důvěryhodnost porovnání let 2001 a 2003.

Nejvyšší míry nezaměstnanosti absolventů v průměru za poslední tři roky jsou charakteristické zejména pro skupiny oborů 68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost, 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů, 16 Ekologie a ochrana životního prostředí a 64 Podnikání v oborech.

Nejnižší míry nezaměstnanosti absolventů podle údajů MPSV dosahují a tedy snadné uplatnění na trhu práce naleznou zejména absolventi skupiny 53 Zdravotnictví, kde jsou dosahovány trvale výrazně nižší hodnoty než u ostatních skupin, další v pořadí jsou skupiny 63 Ekonomika a administrativa a 29 Potravinářství. Zejména postavení skupiny 63 Ekonomika a administrativa ukazuje na uplatnitelnost těchto absolventů, jejichž vysoké absolutní počty vedou k údajům typu „nejvíce nezaměstnaných je z ekonomických oborů“, aniž by byla brána v úvahu míra nezaměstnanosti, která je objektivním ukazatelem jejich uplatnitelnosti.

V tabulce¹⁴ (tab. 3.6) jsou uvedeny počty nezaměstnaných absolventů a míry nezaměstnanosti absolventů maturitních oborů SOŠ podle skupin oborů vzdělání za poslední tři roky. Dále je zde uvedena průměrná hodnota míry nezaměstnanosti za poslední tři roky, podle které jsou sestupně seřazeny skupiny oborů, a rozdíl mezi mírou nezaměstnanosti absolventů dané skupiny oborů z let 2001 a 2003.

Nezaměstnanost absolventů VOŠ (kategorie vzdělání N)

V této kategorii vzdělání jsou zařazeni absolventi, kteří se připravovali ve dvou až tříapůlletých studijních oborech VOŠ. Jedná se historicky o nejmladší kategorii vzdělání, ve které se vyšší po-

13) V roce 2000 se jednalo o výjimečně nízký počet absolventů SOŠ, který byl způsoben zavedením povinné devítileté školní docházky v roce 1996.

14) Při malém počtu absolventů jsou údaje za jeden rok uvedené v tabulce značně citlivé na občas se vyskytující chybné údaje v databázích. Uvedení řady hodnot za poslední tři roky a průměru by mělo tyto nedostatky eliminovat.

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Tabulka 3.6: Počty nezaměstnaných (NZ) a míry nezaměstnanosti (MN) absolventů – kategorie M (dubnové hodnoty 2001–2003)

Skupina oborů	2001		2002		2003		Průměr 01–03 MN	Rozdíl 2001–2003
	Počet NZ	MN	Počet NZ	MN	Počet NZ	MN		
68 Právo, právní a veřejnoprávní činnost	33	36,7%	326	24,5%	356	22,0%	23,5%	-14,7%
32 Kožed. a obuv. výroba a zprac. plastů	4	26,7%	14	17,5%	15	30,6%	22,9%	3,9%
16 Ekologie a ochrana životního prostředí	7	25,0%	58	22,1%	94	23,0%	22,7%	-2,0%
64 Podnikání v oborech, v odvětví	192	26,4%	1597	21,4%	1 055	23,5%	22,4%	-2,9%
41 Zemědělství a lesnictví	81	22,2%	384	19,1%	470	22,2%	20,8%	0,0%
37 Doprava a spoje	37	44,0%	100	16,3%	105	18,7%	19,3%	-25,3%
82 Umění a užité umění	100	18,5%	201	19,0%	217	19,4%	19,0%	0,9%
33 Zprac. dřeva a hudeb. nástrojů	7	41,2%	49	21,5%	41	15,2%	18,8%	-26,0%
21 Hornictví, hutnictví a slévárnictví	3	50,0%	12	17,6%	20	17,4%	18,5%	-32,6%
39 Speciální a interdisciplinár. tech. obory	7	9,1%	41	20,1%	44	19,8%	18,3%	10,7%
34 Polygrafie, zpr. papíru, filmu, fotografie	11	30,6%	20	15,4%	28	16,2%	17,4%	-14,4%
23 Strojírenství a strojírenská výroba	36	12,9%	412	16,4%	555	18,1%	17,1%	5,2%
31 Textilní výroba a oděvnictví	34	17,0%	74	15,4%	103	18,4%	17,0%	1,4%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	208	13,8%	319	17,2%	431	18,5%	16,8%	4,7%
28 Technická chemie a chemie silikátů	7	35,0%	79	16,6%	112	16,2%	16,7%	-18,8%
75 Pedagogika, učitelství a sociální péče	25	20,8%	190	14,6%	295	17,3%	16,3%	-3,6%
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	183	16,7%	479	17,4%	471	15,1%	16,3%	-1,6%
26 Elektrotech, telekom. a výpočetní tech.	97	26,6%	578	14,7%	675	15,9%	15,8%	-10,8%
43 Veterinářství a veterinární prevence	5	25,0%	25	16,3%	25	12,5%	14,7%	-12,5%
78 Obecně odborná příprava	72	25,6%	61	11,2%	35	10,7%	14,6%	-15,0%
29 Potravinářství a potravinářská chemie	2	14,3%	23	10,4%	53	16,1%	13,8%	1,8%
63 Ekonomika a administrativa	673	14,6%	1696	12,1%	1428	13,6%	13,0%	-1,1%
53 Zdravotnictví	66	8,8%	147	4,0%	220	5,5%	5,1%	-3,3%
Celkem M	1920	17,0%	6918	15,2%	6928	16,3%	15,9%	-0,7%

čty absolventů začaly objevovat v roce 1998. Do této kategorie přísluší i relativně malý počet absolventů konzervatoří.

V roce 2000 absolvovalo celkově 7 904 absolventů VOŠ. V roce 2001 se jednalo o 7 886 absolventů VOŠ a v roce 2002 o 6 909 absolventů VOŠ. V porovnání s rokem 2001 došlo k poměrně velkému poklesu absolventů této kategorie vzdělání, který lze předpokládat i v roce 2003 (počet žáků v posledních ročních studia v kategorii N byl ve školním roce 2002/2003 nižší¹⁵ oproti školnímu roku 2001/2002).

Nejvyšší počty absolventů VOŠ byly ve školním roce 2002/2003 připravovány ve skupinách oborů 53 Zdravotnictví (21,9 %), 63 Ekonomika a administrativa (19,1 %), 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče (12,1 %), 68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost (8,6 %), 65 Gastronomie, hotelnictví, turismus (8,4 %) a 82 Umění a užité umění (7,9 %); z výše uvedených skupin oborů vycházelo 78,0 % absolventů.

Míra nezaměstnanosti absolventů VOŠ v roce po absolvování vykazuje poměrně značný nárůst z hodnoty 9,6 % v roce 2001 na 13,2 % v roce 2003. Tento nárůst není rozdělen rovnoměrně, v mnoha skupinách oborů došlo k poměrně razantnímu poklesu míry nezaměstnanosti (jsou to především skupiny oborů 37 Doprava a spoje, 66 Obchod a 61 Filozofie, teologie – ovšem s poměrně malými počty absolventů), zatímco na celkovém nárůstu míry nezaměstnanosti se podílí hlavně

skupiny 63 Ekonomika a administrativa se svým velkým počtem absolventů. V této kategorii není uplatnění absolventů již tak příznivé, zřejmě vlivem značného počtu vysokoškolsky vzdělaných ekonomů.

Nejvyšší míry nezaměstnanosti absolventů jsou v průměru za poslední tři roky charakteristické zejména pro skupiny oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba¹⁶, 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie a 41 Zemědělství a lesnictví.

Nejnižší míry nezaměstnanosti absolventů podle údajů MPSV dosahují a tedy snadnější uplatnění na trhu práce nalézají podle průměru za poslední tři roky absolventi skupin oborů 53 Zdravotnictví, 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče a 82 Umění a užité umění. V roce 2003 nejnižší míry nezaměstnanosti dosahovaly skupiny oborů 53 Zdravotnictví, 61 Filozofie a teologie a 66 Obchod.

V tabulce 3.7¹⁷ jsou uvedeny počty nezaměstnaných absolventů a míry nezaměstnanosti absolventů VOŠ podle skupin oborů vzdělání za poslední tři roky. Dále je zde uvedena průměrná hodnota míry nezaměstnanosti za poslední tři roky, podle které jsou sestupně seřazeny skupiny oborů, a rozdíl mezi mírou nezaměstnanosti absolventů dané skupiny oborů z roku 2001 a 2003.

15) Nižší počet absolventů této kategorie vzdělání v roce 2002 a následně i nezaměstnaných v dubnu 2003 je ovlivněn zavedením povinné devítileté školní docházky v roce 1996. Toto ovlivnění se projeví i v příštím roce vlivem rozdílné délky studia oborů VOŠ.

16) Vysoká hodnota míry nezaměstnanosti absolventů VOŠ v roce 2003 ve skupině oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba může být ovlivněna poměrně vysokým poklesem absolventů ze 164 absolventů v roce 2001 na 94 v roce 2002.

17) Při malém počtu absolventů jsou údaje za jeden rok uvedené v tabulce značně citlivé na občas se vyskytující chybné údaje v databázích. Uvedení řady hodnot za poslední tři roky a průměru by mělo tyto nedostatky eliminovat.

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Tabulka 3.7: Počty nezaměstnaných (NZ) a míry nezaměstnanosti (MN) absolventů – kategorie N (dubnové hodnoty 2001–2003)

Skupina oborů	2001		2002		2003		Průměr 01–03 MN	Rozdíl 2001–2003
	Počet NZ	MN	Počet NZ	MN	Počet NZ	MN		
23 Strojírenství a strojírenská výroba	34	33,7%	49	29,9%	34	36,2%	32,6%	2,5%
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	26	28,9%	26	31,3%	24	26,7%	28,9%	-2,2%
41 Zemědělství a lesnictví	46	20,4%	76	28,9%	66	27,2%	25,7%	6,7%
37 Doprava a spoje	6	54,5%	3	21,4%	3	11,1%	23,1%	-43,4%
29 Potravinářství a potravinářská chemie	12	19,7%	14	28,0%	4	12,5%	21,0%	-7,2%
26 Elektrotech., telekom. a výpočetní tech.	70	18,0%	86	24,0%	69	20,8%	20,9%	2,9%
66 Obchod	15	16,5%	22	25,6%	0	0,0%	15,7%	-16,5%
63 Ekonomika a administrativa	208	10,5%	297	17,3%	226	17,1%	14,6%	6,7%
68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost	52	14,3%	90	15,7%	78	13,2%	14,4%	-1,1%
64 Podnikání v oborech, v odvětví	50	14,8%	46	11,6%	46	17,2%	14,2%	2,4%
16 Ekologie a ochrana životního prostředí	12	13,0%	15	19,2%	8	10,1%	14,1%	-2,9%
39 Speciální a interdisciplin. tech. obory	1	2,9%	9	24,3%	7	10,9%	12,6%	8,0%
33 Zprac. dřeva a hudeb. nástrojů	3	9,7%	3	9,7%	5	17,2%	12,1%	7,6%
72 Publicistika, knihovnictví a informatika	18	13,0%	21	10,3%	19	12,8%	11,8%	-0,3%
61 Filozofie, teologie	3	20,0%	3	10,3%	1	4,5%	10,6%	-15,5%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	41	7,3%	55	10,0%	79	13,6%	10,4%	6,3%
82 Umění a užité umění	41	6,5%	57	10,1%	65	11,9%	9,4%	5,3%
75 Pedagogika, učitelství a sociální péče	65	7,4%	53	6,2%	91	10,9%	8,1%	3,5%
53 Zdravotnictví	52	2,8%	78	4,3%	66	4,4%	3,8%	1,5%
Celkem N	762	9,6%	1018	12,9%	909	13,2%	11,8%	3,5%

3.2 Nezaměstnanost mladých lidí a absolventů se středoškolským a vyšším odborným vzděláním v krajském pohledu

V jednotlivých krajích České republiky nacházejí mladí lidé uplatnění na trhu práce ve značně **odlišné míře**. Závisí to na mnoha faktorech:

- na obecné míře registrované nezaměstnanosti v kraji,
- na počtu a struktuře nabízených volných pracovních míst,
- na množství a struktuře uchazečů na trhu práce,
- na dynamice ekonomiky kraje, zejména pak na podnikatelské a investiční činnosti v kraji,
- na sektorovém rozložení ekonomiky kraje,
- na dopravní obslužnosti atd.

Lze předpokládat, že **příznivější podmínky** pro nalezení zaměstnání mladí lidé nacházejí v **krajích s nižší obecnou mírou registrované nezaměstnanosti** než je celorepublikový průměr, neznamená to však, že by zde míra nezaměstnanosti mladých lidí nemohla být vysoká.

3.2.1 Nezaměstnanost mladých lidí v krajském pohledu

Podle výše obecné míry nezaměstnanosti **ekonomicky aktivního obyvatelstva** (stanovené na základě VŠPS) můžeme kraje v České republice rozdělit do čtyř skupin:

Nejnižší míru nezaměstnanosti tradičně vykazuje Hl. m. Praha (3,6 %),

Nízkou míru nezaměstnanosti mají kraje Královéhradecký (4,2 %), Plzeňský (4,7 %), Liberecký (4,7 %), Středočeský (4,9 %), Jihočeský (5,0 %) a Vysočina (5,1 %),

Zvýšenou míru nezaměstnanosti můžeme nalézt v krajích Pardubickém (7,2 %), Karlovarském (7,5 %), Jihomoravském (7,6 %) a Zlínském (7,9 %),

Vysoké míry nezaměstnanosti vykazují kraje Olomoucký (9,6 %), Ústecký (12,7 %), Moravskoslezský (13,3 %).

Výrazně odlišná situace se objevuje u **mladých lidí ve věkové kategorii 15 až 24 let**.

Pořadí krajů podle jejich míry nezaměstnanosti je následující:

Nejnižší míru nezaměstnanosti vykazují **Plzeňský (7,4 %) a Středočeský (7,9 %) kraj**,

Nízkou míru nezaměstnanosti mají kraje Hl. m. Praha (9,1 %) a Jihočeský (9,6 %),

Zvýšenou míru nezaměstnanosti vykazují kraje Královéhradecký (11,0 %), Vysočina (11,0 %), Liberecký (11,2 %), Pardubický (14,2 %), Karlovarský (15,4 %) a Zlínský (17,3 %),

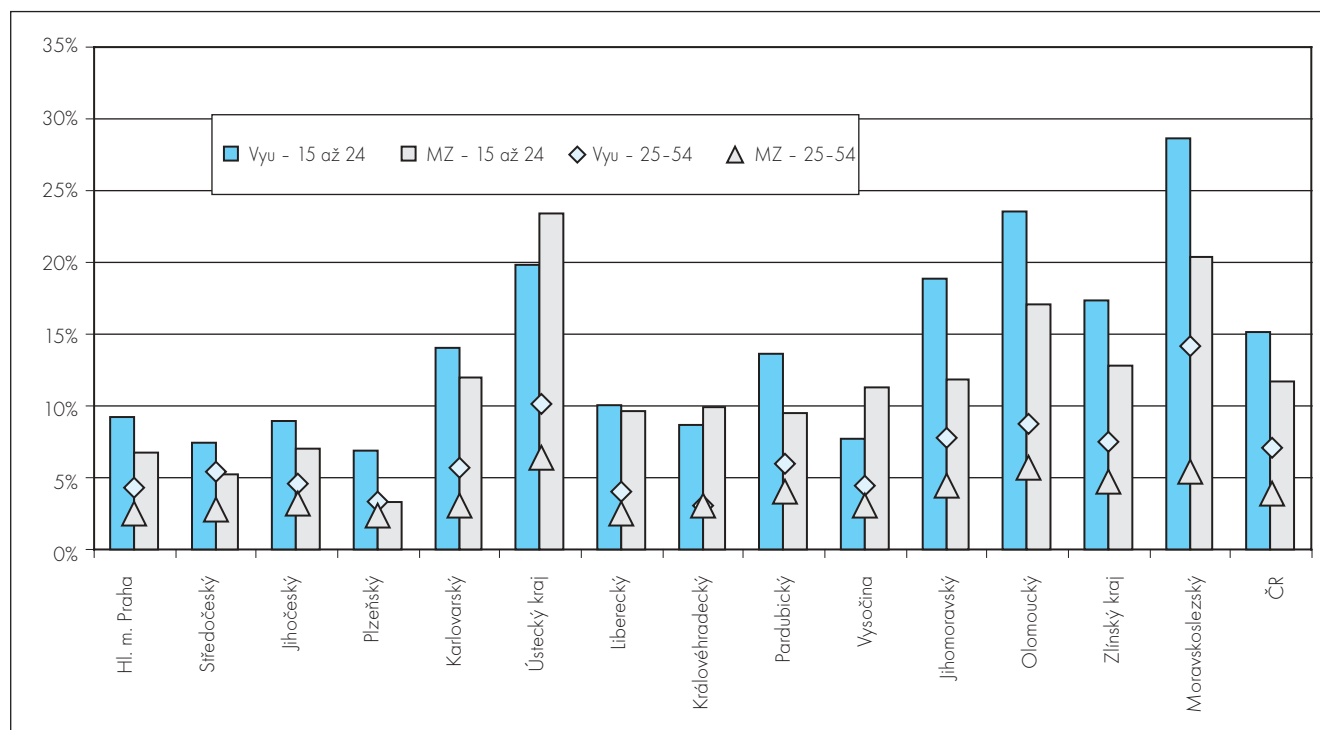
Vysokou míru nezaměstnanosti u mladých lidí lze konstatovat v krajích **Jihomoravském (19,0 %), Olomouckém (23,1 %), Moravskoslezském (27,1 %) a Ústeckém (28,4 %)**.

V obrázku 3.3 jsou uváděny hodnoty míry nezaměstnanosti ekonomicky aktivních obyvatel vyučených („Vyu“) a s maturitním vzděláním na SOŠ i SOU („MZ“), v tabulce (tab. 3.8) jsou navíc pro porovnání uvedeny i hodnoty pro pracovníky se základním vzděláním a „všech“ (tj. od obyvatel bez vzdělání až po úroveň vysokoškolského vzdělání) podle krajského členění. Míry nezaměstnanosti jsou uváděny jednak pro věkovou kategorii 15 až 24 let a jednak pro 25 až 54 let. Sloupce v grafu 3.3 znázorňují hodnoty míry nezaměstnanosti pro mladé lidi (od 15 do 24 let), značky pak pro pracovníky ve věkovém rozmezí 25 až 54 let. Uvedené hodnoty jsou stanoveny na základě VŠPS za rok 2002.

Při porovnání situace mladých lidí ve vztahu ke starší generaci je zřejmá **dobrá situace mladých ve Středočeském kraji**, kde je poměr mezi mírou nezaměstnanosti starších pracovníků a mladých nejnižší. Na prvním místě je Středočeský kraj především v poměru míry nezaměstnanosti pracovníků se základním vzděláním, dále i vyučených. Je to zřejmě ovlivněno i skutečností, že

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Obr. 3.3: Porovnání měr nezaměstnanosti mladých EAO 15 až 24 let a EAO 25–54

kraj je určitou zásobárnou nequalifikovaných pracovních sil a vyučených pro Prahu. Pro **mladé lidi s maturitním vzděláním je nejvýhodnější situace v Plzeňském kraji**, kde v této kategorii vzdělání je nejmenší rozdíl (poměr) mezi uváděnými mírami nezaměstnanosti.

Míry nezaměstnanosti mladých lidí jsou v Hl. m. Praze ve věkové kategorii 15 až 24 let výrazně vyšší než u EAO, proto se Praha, jinak začleněná jako kraj s nejnižší mírou nezaměstnanosti, zde dostává až na 3. místo a ještě s nepatrným rozdílem proti dalšímu Jihočeskému kraji. Tato situace v Hl. m. Praze může být způsobena jak větší konkurencí pracovníků s praxí, tak méně odpovědným přístupem mladých lidí v Praze k hledání zaměstnání, neboť ze situace na trhu práce v tomto kraji rozhodně nevyplývá, že by v něm mladí lidé měli mít výraznější problémy se získáním pracovního místa.

Velmi nepříznivá v relaci se staršími pracovníky je celková situace mladých pracovníků ve věku 15 až 24 let v **Královéhradeckém a Jihomoravském kraji**, kde jsou jejich míry nezaměstnanosti asi **trojnásobně vyšší. Skutečně nepříznivé relace** pak nacházíme u pracovníků se **základním vzděláním** v kraji Vysočina (4,12) a pracovníků s **maturitním vzděláním** v krajích Libereckém a Karlovarském (4,0). V obou těchto případech však jde o kraje, ve kterých je u starších maturantů velmi nízká míra nezaměstnanosti, takže i při čtyřnásobné hodnotě se míra nezaměstnanosti mladých pracovníků nedostává nad průměrnou hodnotu.

V tabulce 3.8 jsou vyznačena i minima míry nezaměstnanosti mladých lidí (modrá políčka) a dvě maximální hodnoty míry nezaměstnanosti (šedá políčka). Zajímavé je, že u vyučených mladých lidí je horší situace v Olomouckém kraji než v Ústeckém. V celkovém náhledu je zřejmé, že velmi dobrá z hlediska mož-

ností uplatnění na trhu práce je situace mladých lidí v Plzeňském kraji, dále potom v kraji Středočeském.

Porovnáváme-li **pořadí krajů z hlediska měr nezaměstnanosti mladých** a celkové míry nezaměstnanosti podle VŠPS, jsou největší rozdíly právě na prvních místech s nejnižší mírou nezaměstnanosti. Kromě již zmíněné situace Prahy je velký rozdíl v pořadí u Plzeňského kraje (3. pozice celkově, 1. pozice mladých) a u Středočeského kraje (5. celkově, 2. pozice mladých). Velké rozdíly jsou také v umístění u krajů Liberec (celkově 4. pozice, na 7. pozici podle míry nezaměstnanosti mladých), Královéhradeckého kraje (2. pozice celkově, 5. pozice mladých).

3.2.2 Nezaměstnanost absolventů v krajském pohledu

Situace „čerstvých“ absolventů vstupujících na trh práce je výrazně závislá na regionálních podmínkách. Je to dáno jak rozdíly v obecné míře nezaměstnanosti, tak rozdíly v hospodářské situaci v jednotlivých krajích. Podrobnější posouzení míry nezaměstnanosti absolventů a tedy i možností jejich uplatnění a situace na trhu práce vyžaduje posouzení ukazatelů nezaměstnanosti na úrovni jednotlivých krajů, to je uvedeno dále.

Pro orientaci a možnost vzájemného porovnání situace absolventů v jednotlivých krajích před uvedením podrobných analýz pro jednotlivé kraje uvádíme některé souhrnné údaje. V tabulce 3.9 jsou kromě již běžných kategorií vzdělání navíc údaje o míře nezaměstnanosti absolventů učilišť a odborných učilišť (OU a U) a gymnázií (Gymn), dále je uvedena celková míra nezaměstnanosti absolventů SŠ (Celk-SŠ) a pořadí krajů podle míry nezaměstnanosti, nejnižší počínaje (Poř.-MN).

Pro úplnost je potřebné připomenout, že hodnoty měr nezaměstnanosti v krajích jsou ovlivněny rozdílností výchozích údajů

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Tabulka 3.8: Míry nezaměstnanosti podle věku a kategorie vzdělání v krajském pohledu (2002)

VŠPS 2002	Základní škola			Vyučení			SOŠ, SOU s MZ			Všichni ekonomicky aktivní		
	15–24	25–54	Poměr	15–24	25–54	Poměr	15–24	25–54	Poměr	15–24	25–54	Poměr
Hl. m. Praha	27,9%	16,2%	1,72	9,2%	4,3%	2,17	6,8%	2,5%	2,71	9,1%	3,1%	2,89
Středočeský	11,6%	11,5%	1,01	7,5%	5,4%	1,38	5,3%	2,8%	1,88	7,9%	4,8%	1,65
Jihočeský	27,3%	13,5%	2,02	9,0%	4,6%	1,96	7,1%	3,1%	2,26	9,6%	4,6%	2,09
Plzeňský	20,9%	13,9%	1,51	7,0%	3,4%	2,06	3,4%	2,3%	1,45	7,4%	4,0%	1,86
Karlovarský	27,7%	22,0%	1,26	14,2%	5,7%	2,48	12,1%	3,0%	4,01	15,4%	6,8%	2,25
Ústecký	69,4%	30,1%	2,31	20,0%	10,1%	1,98	23,6%	6,4%	3,68	28,4%	11,0%	2,59
Liberecký	17,7%	11,9%	1,49	10,2%	4,1%	2,50	9,7%	2,4%	4,00	11,2%	4,1%	2,73
Královéhrad.	28,6%	12,8%	2,24	8,8%	3,1%	2,86	10,0%	3,0%	3,31	11,0%	3,5%	3,14
Pardubický	50,9%	19,0%	2,68	13,8%	6,0%	2,30	9,6%	4,0%	2,38	14,2%	6,3%	2,27
Vysočina	46,5%	11,3%	4,12	7,8%	4,5%	1,75	11,4%	3,0%	3,80	11,0%	4,4%	2,52
Jihomoravský	49,1%	20,4%	2,40	19,0%	7,7%	2,47	11,9%	4,4%	2,72	19,0%	6,5%	2,90
Olomoucký	49,4%	17,5%	2,83	23,8%	8,7%	2,73	17,2%	5,7%	3,00	23,1%	8,1%	2,86
Zlínský	48,4%	19,1%	2,53	17,5%	7,6%	2,32	12,9%	4,8%	2,70	17,3%	6,8%	2,53
Moravskosl.	58,1%	32,2%	1,81	29,0%	14,2%	2,04	20,6%	5,4%	3,81	27,1%	12,0%	2,26
ČR	39,1%	19,7%	1,98	15,3%	7,2%	2,14	11,8%	3,8%	2,70	16,0%	6,5%	2,47

Tabulka 3.9: Míra nezaměstnanosti absolventů hlavních kategorií vzdělání v krajích ČR (pouze absolventi v roce 2002 dle údajů MPSV)

duben 2003	OU a U	Vyu	Gymn	VyuMZ	SOŠ	VOŠ	Celk-SŠ	Pořadí-MN
Hl. m. Praha	11,9%	7,1%	2,6%	8,8%	6,3%	3,9%	5,8%	1
Středočeský kraj	35,9%	20,9%	7,3%	26,7%	15,6%	17,4%	18,2%	9
Jihočeský kraj	29,0%	13,4%	4,8%	18,2%	9,9%	10,1%	12,0%	2
Plzeňský kraj	19,4%	13,7%	6,8%	21,2%	12,2%	9,8%	13,0%	3
Karlovarský kraj	38,7%	17,3%	6,5%	11,7%	14,6%	17,4%	15,9%	6
Ústecký kraj	45,7%	28,9%	8,9%	28,0%	22,4%	17,6%	25,1%	13
liberecký kraj	33,3%	18,2%	8,5%	19,7%	15,2%	21,0%	17,5%	8
Královéhradecký kraj	26,4%	14,5%	5,8%	17,5%	12,6%	15,2%	13,6%	4
Pardubický kraj	35,1%	16,4%	6,4%	14,7%	13,9%	12,6%	14,5%	5
Vysočina	34,4%	23,6%	7,9%	33,9%	17,8%	13,4%	19,9%	11
Jihomoravský kraj	40,5%	25,1%	7,1%	22,2%	18,5%	10,9%	19,3%	10
Olomoucký kraj	40,2%	28,2%	7,3%	28,4%	20,5%	38,7%	23,6%	12
Zlínský kraj	35,9%	19,4%	6,4%	23,7%	15,8%	18,2%	17,3%	7
Moravskoslezský kraj	59,8%	39,5%	9,7%	40,0%	28,0%	20,5%	31,0%	14
Česká republika	37,1%	21,7%	6,4%	23,5%	16,3%	13,2%	17,9%	

- absolventi jsou počítáni podle místa školy, nezaměstnaní podle místa trvalého bydliště. To způsobuje např. zvětšení rozdílu mezi Prahou a Středočeským krajem, protože mnoho žáků dojíždí do škol do Prahy. Vzniklý rozdíl může být docela výrazný, což lze dokumentovat srovnáním s tabulkou 3.8, která uvádí míry nezaměstnanosti mladých lidí ve věku 20–24 let podle VŠPS a kde Středočeský kraj je charakterizován poměrně nízkou mírou nezaměstnanosti EAO a pro mladé lidi je v pořadí na druhém místě, zde se nachází na 9. místě. Pokud však propočteme společné hodnoty pro Prahu a Středočeský kraj zůstane i toto seskupení nejlepší, s nejnižší mírou nezaměstnanosti všech absolventů, pouze u některých kategorií je střídáno Jihočeským krajem.

Dále se tento problém zvýrazňuje u vyšších škol, jejichž působnost je často nadkrajsová a proto zde může vzniknout větší zkreslení.

Pokusíme-li se o krátké porovnání situace v krajích, je zřejmé, že z **hlediska celku středních škol (Celk-SŠ) je situace obdobná míře nezaměstnanosti všech.** Na prvních místech nacházíme

me Prahu, Jihočeský kraj a Plzeňský kraj, na posledních kraje Moravskoslezský, Ústecký a Olomoucký (pořadí je uvedeno v tabulce 3.9).

Porovnáme-li situaci v jednotlivých kategoriích vzdělání, lze konstatovat, že **nejnižší hodnoty míry nezaměstnanosti** ve všech kategoriích jsou v Praze, na druhém místě nacházíme v jednotlivých kategoriích buď Jihočeský nebo Plzeňský kraj, s výjimkou vyučených s maturitou, kteří mají nejnižší míru nezaměstnanosti v kraji Karlovarském.

Maximální hodnoty nacházíme v Moravskoslezském kraji, dále pak v Ústeckém kraji, s výjimkami u vyučených s maturitou, kde druhá nejvyšší míra nezaměstnanosti je v kraji Vysočina, a absolventů VOŠ, kde zcela nejhorší situace je v kraji Olomouckém (zde ovšem připomínáme problém krajského pohledu na VOŠ). Na dalším místě se nacházejí absolventi U a OU v Jihomoravském kraji, vyučení v Olomouckém kraji, gymnazisté v kraji Liberec, absolventi SOŠ a VOŠ a v kraji Olomouckém.

Ve **vývoji míry nezaměstnanosti** v posledních třech letech došlo v celku absolventů SŠ k jejímu nárůstu, který činí 2 procentní

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

body (dále jen p.b.). Velmi se však zhoršila situace vyučených, kde nárůst činí 5 p.b. (z 18,3 % na 23,4 %), k poklesu však došlo u absolventů SOŠ (o 0,7 p.b.).

Nejvyšší nárůst míry nezaměstnanosti absolventů v průběhu tří let vykazuje kraj Vysočina (7,0 p.b. – zejména vyučení a vyučení s maturitou), dále Liberecký kraj (5,7 p.b. – zejména vyučení a vyšší studium), Moravskoslezský kraj (5,3 p.b. – vše mimo absolventy SOŠ) a Plzeňský kraj (4,0 p.b. – vyučení s maturitou a vyučení). Z krajů s průměrným celkovým nárůstem je potřebné ještě zmínit velký nárůst míry nezaměstnanosti absolventů VOŠ v Olomouckém kraji (při výrazném poklesu u absolventů SOŠ a vyučených s maturitou) a ve Zlínském kraji (při výrazném poklesu u absolventů SOŠ).

I při celkovém vzrůstu míry nezaměstnanosti došlo u absolventů v některých kategoriích vzdělání v Ústeckém, Olomouckém a Středočeském kraji k **jejímu poklesu**. Ve všech případech šlo o pokles u absolventů SOŠ a vyučených s maturitou. K výraznému poklesu v míře nezaměstnanosti u absolventů SOŠ došlo v Pardubickém kraji.

Hodnotíme-li **vzdělanostní i oborovou strukturu** absolventů v jednotlivých krajích, zdá se poměrně příznivá a v relaci s celkovou nezaměstnaností nejsou v hodnotách absolventů odlišnosti ukazující na skutečně výrazné disproporce. Celkově je v krajích většinou zřetelná podpora směřování k vyšším vzdělanostním úrovním a k rozšíření možností pokračování ve vzdělávací dráze (nástavbové obory pro absolventy tříletých učebních oborů a studijní obory VOŠ). Je tedy většinou preferováno poskytnutí možnosti získání vyšší úrovně vzdělání, i když v krajích Plzeňském, Královéhradeckém, Vysočina, Zlínském a Moravskoslezském míra nezaměstnanosti naznačuje snížení zájmu sféry práce o kategorii vyučených s maturitou a v krajích Plzeňském, Libereckém, Královéhradeckém a Zlínském o absolventy vyšších odborných škol.

V **oborovém pohledu** by bylo z hlediska míry nezaměstnanosti ve všech krajích vhodné nárůst počtu absolventů v oborech skupiny zdravotnictví. Ve vývoji počtu žáků zde však dokonce dochází k poklesu, který bude způsobovat problémy, zejména v období přechodu většího počtu žáků do vyššího vzdělávání. Již dnes je nedostatek absolventů v těchto oborech důvodem jejich výrazně nízké míry nezaměstnanosti, což se zdá příznivé, na druhé straně to však vede ke ztrátě pracovních příležitostí pro dívky.

Vzhledem k nízké nezaměstnanosti **v Praze** zde není nutno provádět výrazné ovlivňování struktury žáků. Přes poukazování zaměstnavatelské sféry na nízké počty učňů v některých oborech (např. zedníci a tesaři) nelze v Praze očekávat změnu. Pracovníci nižších vzdělanostních úrovní vždy do Prahy imigrovali nebo dojížděli a vzdělanostní složení rodičů nedává pro jiné řešení předpoklady. **Ve Středočeském kraji** dochází k vývoji, který reaguje na situaci v nezaměstnanosti absolventů, ovšem bylo by potřebné podobně jako v **Jihočeském kraji** zvažovat vhodnost velkého počtu žáků v zemědělských a elektrotechnických oborech. Velmi dobré přizpůsobení potřebám trhu práce, vč. respektování výrobního charakteru kraje a tedy lepšího uplatnění vyučených, i reakci např. na vyšší potřebu absolventů elektrotechnických oborů, lze konstatovat v **Plzeňském kraji**. Naopak problémy absolventů technických oborů nižší vzdělanostní úrovně a lepší uplatnitelnost absolventů gastronomických oborů zůstávají v **Karlo-**

varském kraji bez odezvy. I když se celkově míra nezaměstnanosti v **Ústeckém kraji** snížila, zůstává zde zřetelná převaha absolventů učebních oborů s vysokou mírou nezaměstnanosti a ani zde se to nijak neodráží ve vývoji struktury absolventů.

I když je nezaměstnanost v **Královéhradeckém kraji** nízká a oborová struktura poměrně vyrovnaná, je problémem výrazné potlačení možnosti vyučených pokračovat ve vzdělávání i některé změny v proporcích absolventů. V **Pardubickém kraji** lze konstatovat velice účelné změny, které jsou směřovány k lepšímu souladu potřeb a vzdělanostní struktury.

Změny v oborové struktuře probíhající v **kraji Vysočina** reagují na hodnoty míry nezaměstnanosti v kraji a zároveň směřují ke zvyšování vzdělanostní úrovně, nárůst problémů vyučených s maturitou bude nutno sledovat v dalším vývoji místo okamžité reakce, vhodné by ještě bylo zvýšení počtu absolventů ve zdravotnických oborech. Reakce a ovlivňování oborové struktury v souladu se situací absolventů jsou zřejmé i v **Jihomoravském kraji**, problematické se zde zdá zvyšování počtu žáků v elektrotechnických oborech.

Vývoj oborové struktury v **Olomouckém kraji** ukazuje výraznou preferenci a tedy nárůst žáků ve strojírenských oborech, které vykazují vysokou míru nezaměstnanosti, vedle toho je snižován počet žáků ve zdravotnických oborech, které mají míru nezaměstnanosti naopak nejnižší, pod únosnou míru je potlačen podíl absolventů ekonomických oborů (13 % proti průměru ČR 23 %). Komentář není potřebný. Oborová struktura **Zlínského kraje** vykazuje vhodně zaměřený pozvolný vývoj, vhodně jsou preferovány vyšší vzdělanostní struktury. **Moravskoslezský kraj** je zatížen nejvyšší úrovní nezaměstnanosti, ale i tak, nebo právě proto, je vývoji středního odborného školství věnována velká pozornost. V oborové struktuře probíhají citlivé změny, které by v některých případech mohly být výraznější (posílení zdravotnických, ekonomických a hutnických oborů).

Situace absolventů necelý rok po absolvování, kdy je situace již poměrně ustálená a trh práce mohl absorbovat značnou část absolventů – uchazečů o zaměstnání, je značně různá, zejména v závislosti na celkové míře nezaměstnanosti v kraji. Nelze očekávat od školství vyřešení situace absolventů při celkově vysoké míře nezaměstnanosti, je však potřebné utvářet vzdělavací nabídku v souladu s potřebami a zájmy absolventů a s potřebami a zájmy trhu práce. Je možno konstatovat, že ve většině krajů k tomu dochází, že je snaha o dosažení co nejlepší zaměstnatelnosti absolventů. **Zaměstnavatelé ovšem nemohou očekávat, že absolventi budou zaplňovat pracovní místa**, o která nemají z nejrůznějších důvodů (nejčastěji pro nízkou mzdu) zájem starší pracovníci. Je skutečností, že i v oborech, ve kterých je ze strany zaměstnavatelů projevován zájem o absolventy, je situace absolventů velmi nepříznivá. Právě technické obory jsou ty, kde nezaměstnanost absolventů výrazně klesá až ve věkové skupině 25 až 29 let. Problémem absolventů je zejména nedostatek praktických dovedností. Zde by se měl projevit skutečný zájem zaměstnavatelů o pracovníky pro firmu, o pracovníky, kteří mají často dobré předpoklady a schopnosti, ale potřebují oporu od zaměstnavatele, potřebují zapracování, zaškolení, firemní vzdělávání – pak se mohou stát perspektivními pracovníky. Tito absolventi sice nepřinesou okamžitý zisk pro firmu, ale představují základem pro její budoucí prosperitu.

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

V dalším textu jsou uvedeny podrobnější údaje o situaci v jednotlivých krajích. V grafech uvádíme:

- podíly absolventů i nově přijatých v kategoriích navazujících na základní školu (vyučení - „Vyu“, absolventi studijních oborů SOU - „S-SOU“, absolventi studijních oborů SOŠ - „SOŠ“, gymnazisté - „G“) mají jako základ součet počtu absolventů těchto kategorií,
- podíly absolventů i nově přijatých do oborů nástavb jsou určeny z počtu vyučených absolventů před dvěma roky,

- podíly absolventů i nově přijatých do oborů VOŠ jsou určeny z počtů maturantů (S-SOU+SOŠ+G) před třemi roky.

Podíly vyučených a absolventů SOŠ a SOU jsou v roce 2001 zcela zkruseny tím, že v tomto roce ukončilo maturitní studium SOŠ a SOU jen minimum absolventů, což bylo dáno zavedením povinné deváté třídy v roce 1996. Z části jsou tím zkruseny i podíly gymnazistů. Podíly absolventů VOŠ jsou uvedeny pouze pro roky 2001 a 2002. Hodnoty pro ČR jsou uvedeny pro srovnání pouze za rok 2002.

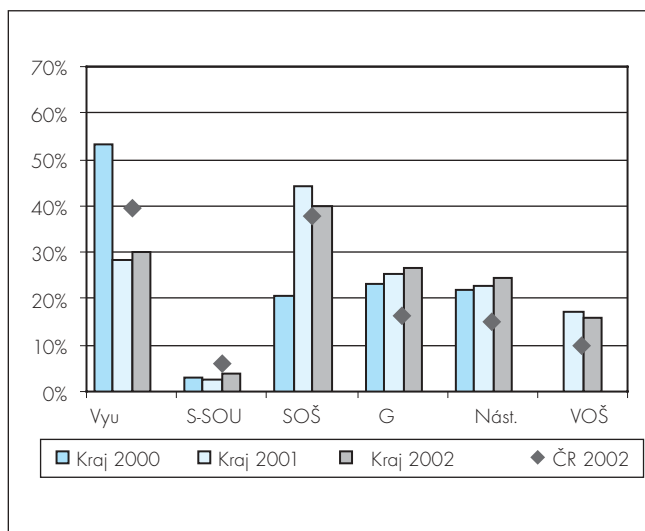
Hlavní město Praha

Náhled na **vývoj podílů absolventů** středních a vyšších škol v Praze je zkruslen vlivy prodloužení základní školy. V Praze je výrazně odlišná vzdělanostní struktura absolventů od průměru ČR

sledkem jak rozšíření nabídky tohoto studia mimo Prahu, tak i zvýšení počtů přijímaných na vysoké školy.

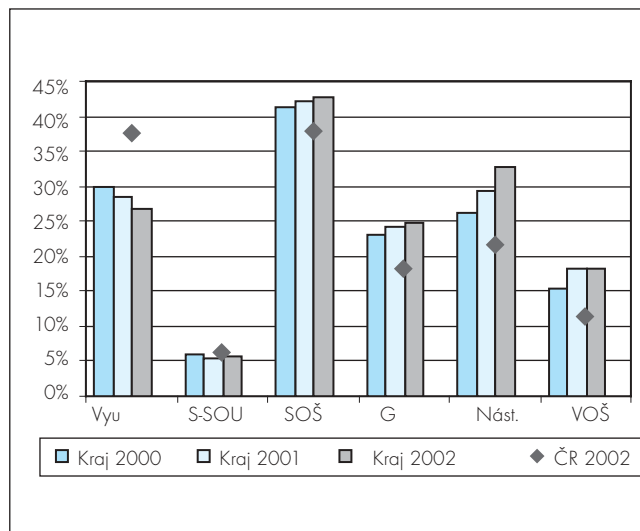
Aktuálnější pohled ukazuje vývoj **podílů žáků přijímaných do**

Vývoj podílů absolventů SŠ a VOŠ

(tmavé značky), je to však v souladu s celkovým vzdělanostním složením obyvatelstva Prahy. Je zde tedy trvalým jevem výrazný posun k vyšším stupňům vzdělanostní škály a k vyššímu podílu žáků gymnázií. Podíl absolventů učebních oborů je asi o 10 p.b. nižší proti průměru ČR, výrazně vyšší je podíl absolventů gymnázií. Podíl absolventů SOŠ se od průměru ČR v podstatě neliší, vyšší je podíl absolventů nástavbového studia pro absolventy 3letých učebních oborů. Podíl absolventů VOŠ klesá, což bude dů-

Vývoj podílů žáků přijímaných do 1. roč. SŠ

1. ročníků středních škol, kde je situace obdobně jako u absolventů charakteristická vyšším podílem přijímaných do vyšších vzdělanostních kategorií. Přitom roste podíl přijímaných ke studiu SOŠ i gymnázií a nejméně výraznější růst je patrný u podílu přijímaných do nástavbového studia, zatímco růst žáků ve VOŠ se stabilizoval.

Celkově lze strukturu absolventů charakterizovat jako odpovídající vysokému podílu inteligence soustředěné v Praze a zároveň i možností uplatnění na trhu práce v Praze.

Míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších škol v roce po absolvování studia (duben 2003) je výrazně nižší než průměr ČR, Praha má nejnižší úroveň míry nezaměstnanosti ze všech krajů, a to s výrazným odstupem (poloviční proti nejnižší hodnotě ostatních krajů). Tato hodnota je výrazně zlepšována skutečností, že mnoho žáků Středočeského kraje studuje v Praze a jsou tedy do

počtu absolventů započítáni zde, jako nezaměstnaní jsou evidováni ve svém kraji. I v Praze se však odráží nárůst míry nezaměstnanosti v posledních třech letech. Rozložení hodnot podle kategorií vzdělání je obdobně hodnotám v ČR. Odlišný je vývoj u absolventů vyučených s maturitou (VyuMZ), kde došlo v Praze v posledním roce k výraznému poklesu na rozdíl od vývoje průměru ČR.

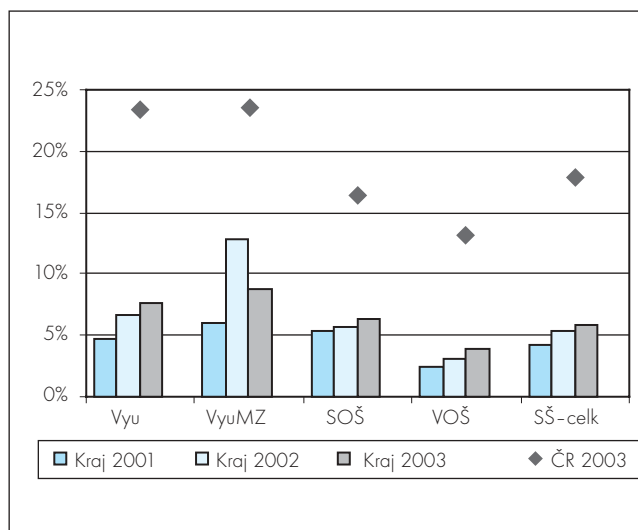
3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

V oborové struktuře je **nejvyšší míra nezaměstnanosti** absolventů u vyučených ve skupinách Kožedělná a obuvnická výroba¹⁸, Zpracování dřeva, Stavebnictví a Strojírenství, u vyučených s maturitou ve skupině Osobní služby, u maturantů na SOŠ ve skupinách Doprava, Podnikání v oborech, Potravinářství a Strojírenství, ve VOŠ ve skupině Elektrotechnika.

Nejlepší situace z hlediska míry nezaměstnanosti je u vyučených ve skupinách Chemie, Potravinářství a Polygrafie, u vyučených s maturitou ve skupinách Zpracování dřeva, Polygrafie, u maturantů SOŠ ve Zpracování dřeva, Polygrafie a Zdravotnictví. Ve vyšším studiu vykazují největší úspěšnost skupiny oborů Zdravotnictví a Pedagogika a sociální péče.

Vzdělanostní i oborová struktura v Hlavním městě Praze je příznivá a při velmi nízké úrovni nezaměstnanosti celkové i absolventů nevykazuje výrazné disproporce. Celkově je zřetelná podpora směřování k vyšším vzdělanostním úrovním a většímu zastoupení oborů služeb u učebních oborů a ekonomických oborů na maturitní a vyšší úrovni. Z hlediska míry nezaměstnanosti by mělo docházet k nárůstu počtu žáků v oborech skupiny Polygrafie, dále i Zpracování dřeva a Zdravotnictví. Ve vývoji počtu žáků však dochází k poklesu zejména v maturitní skupině Zdravotnictví, což bude způsobovat značné problémy, zejména v období přechodu většího počtu žáků do vyššího vzdělávání.

Vývoj míry nezaměstnanosti absolventů

18) Z důvodu přehlednosti textu používáme zde i dále zkrácené názvy skupin oborů, plné znění názvů je uvedeno v příloze.

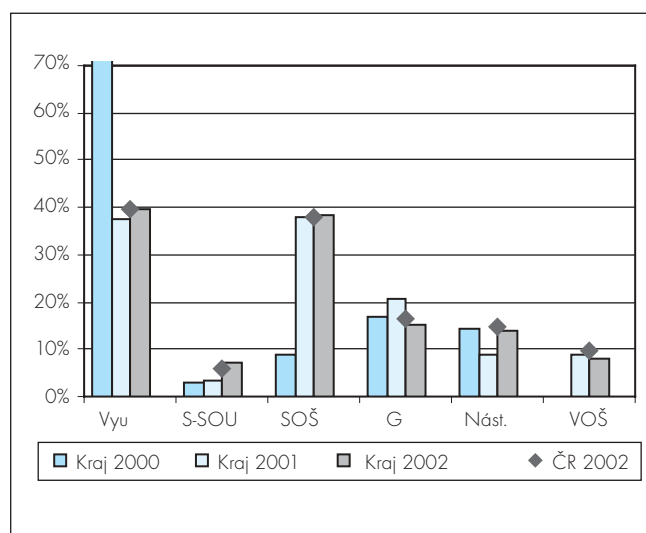
Středočeský kraj

Náhled na **vývoj podílů absolventů** jednotlivých kategorií vzdělání středních a vyšších škol ve Středočeském kraji je zkrácen doznívajícími vlivy prodloužení základní školy. V posledním roce však podíly téměř odpovídají průměru ČR ve všech vzdělanostních kategoriích. Nárůst podílů absolventů studijních oborů SOU odpovídá jejich předpokládané potřebě v moderní společnosti. Rovněž podíl absolventů gymnaziálního studia je v relaci s celostátním průměrem. Celkově lze tedy označit strukturu ab-

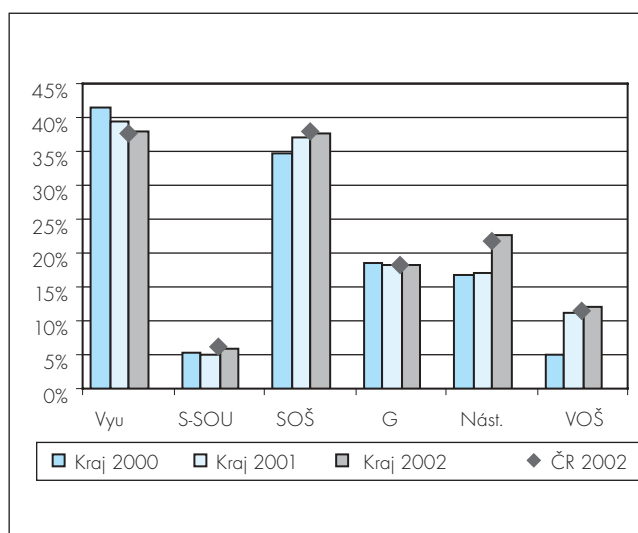
solventů ve Středočeském kraji jako průměrnou, přitom část žáků vyšších vzdělanostních kategorií se zcela jistě vzdělává v Praze a zvyšuje tak jejich podíl.

Z pohledu struktury **přijímaných žáků do 1. ročníků studia** situace prakticky zcela odpovídá průměrným počtům za ČR. Rychlý nárůst je patrný v oblasti nástavbového studia, kde původně nižší podíl přijímaných žáků dosáhl v posledním sledovaném roce rovněž průměru ČR.

Vývoj podílů absolventů SŠ a VOŠ

Vývoj podílů žáků přijímaných do 1. roč. SŠ

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

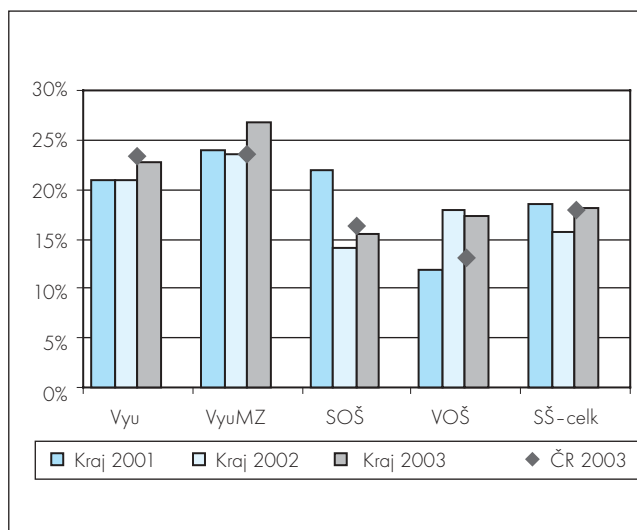
Míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších škol v roce po absolvování (duben 2003) jako celek ve svém průměru (SŠ-celk) odpovídá průměru ČR. Z hlediska struktury je ale výrazně vyšší u absolventů vyšších škol a rovněž i u vyučených s maturitou. Zejména u absolventů vyššího studia lze oprávněně předpokládat, že ukazatel „míra nezaměstnanosti“ je uměle zvyšován tím, že značná část žáků studuje v Praze (nejsou tedy započítáni do počtu absolventů škol v kraji). V pořadí krajů podle míry nezaměstnanosti absolventů je Středočeský kraj až devátý.

V oborové struktuře je **nejvyšší míra nezaměstnanosti** absolventů u vyučených ve skupinách oborů Chemie, Ekonomika a administrativa a Osobní služby, u vyučených s maturitou ve skupinách Textil a oděvnictví, Zemědělství a Elektrotechnika, u maturantů SOŠ ve skupinách Ekologie, Elektrotechnika, Stavebnictví a Doprava.

Nejlepší situace z hlediska míry nezaměstnanosti je u vyučených ve skupinách Strojírenství a Kožedělná výroba a obuv, u vyučených s maturitou ve skupinách oborů Doprava, Chemie a Strojírenství, u maturantů SOŠ ve skupinách Obecně odborná příprava, Zdravotnictví a Interdisciplinární obory. Ve skupinách oborů VOŠ jsou nejméně úspěšní absolventi skupin Zdravotnictví a Interdisciplinární obory.

Vzdělanostní i oborová struktura žáků je relativně příznivá, celkově vysoká úroveň míry nezaměstnanosti absolventů je zčásti ovlivněna studiem části žáků v Praze. Míra nezaměstnanosti odpovídá průměru ČR, což jsou ovšem poměrně vysoké hodnoty, které ukazují na určité snížení možnosti uplatnění na trhu práce v Praze.

Vývoj míry nezaměstnanosti absolventů

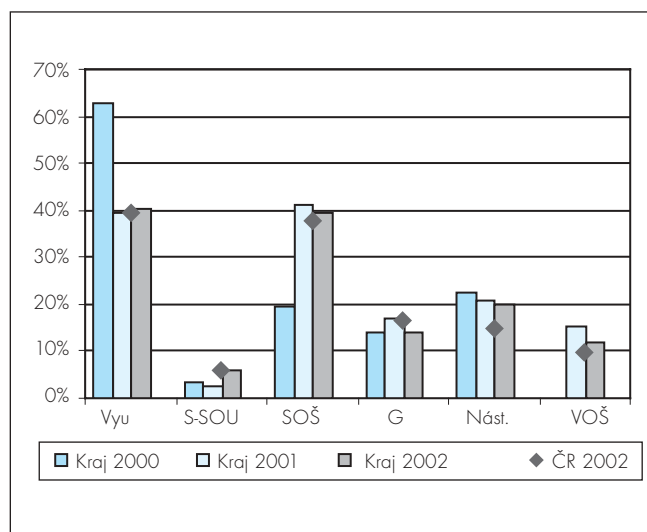
Vývoj oborové struktury vykazuje určitou reakci na vývoj míry nezaměstnanosti zejména v učebních oborech, kde došlo ke snížení počtu přijímaných, ve většině případů však ke snížení počtu žáků ve skupinách ohrožených nezaměstnaností nedochází. Jde nejen o skupiny Zemědělství a Elektrotechnika, ale i o učební obory ekonomické, jejichž úroveň již nevyhovuje současným požadavkům na příslušná pracovní místa.

Jihočeský kraj

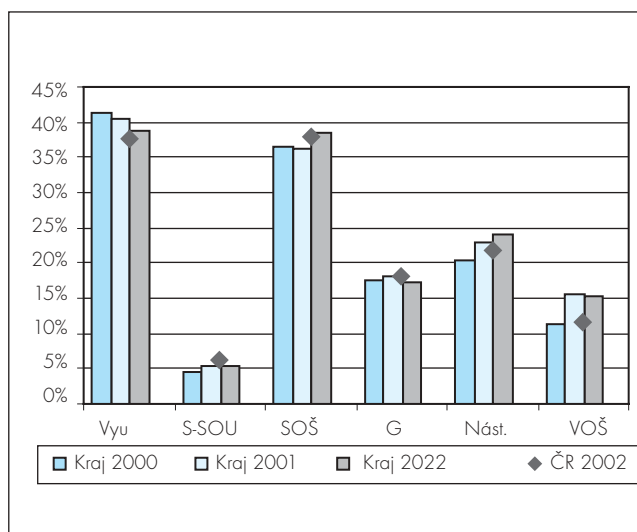
Podobně jako v ostatních krajích i zde komplikuje posuzování **vývoje počtu absolventů** doznívající vliv prodloužení základní školy. Poměr vyučených a maturantů SOŠ je vyvážený, nižší vzhledem k průměru je podíl absolventů gymnaziálního studia. Výrazně

se v posledním roce zvýšil podíl absolventů studijních oborů SOU, takže bylo dosaženo průměru ČR. S tím zřejmě souvisí mírné snížení podílu absolventů nástavbového studia absolventů tříletých studijních oborů (Nást), který i tak je nad průměrem ČR.

Vývoj podílů absolventů SŠ a VOŠ

Vývoj podílů žáků přijímaných do 1. roč. SŠ

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Strukturu přijímaných žáků lze charakterizovat jako v podstatě průměrnou s výraznou podporou vyššího vzdělání.

Počty přijímaných do 1. ročníků VOŠ v předchozích letech

rostly a celkově přesahují hodnoty za ČR. Vyšší podíl žáků přijímaných do nástavbového studia kompenzuje nižší podíl přijímaných do studijních oborů SOU.

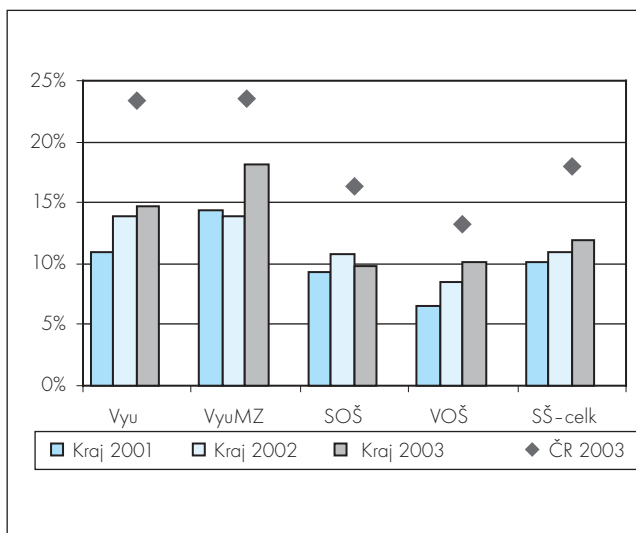
Míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších škol v roce po absolvování (duben 2003) je poměrně nízká. Z hlediska vzájemných poměrů v jednotlivých kategoriích je přitom v relaci se situací v ČR. Jihočeský kraj vykazuje po Praze nejnižší nezaměstnanost absolventů v ČR. Podobně jako v souhrnných údajích za ČR se zde projevuje ve všech kategoriích vzdělání nárůst s výjimkou SOŠ. Poměrně vysoká v relaci s ČR a celkem kraje je míra nezaměstnanosti absolventů vyššího studia s výrazným nárůstem v posledních třech letech.

Z hlediska oborové struktury je nejvyšší míra nezaměstnanosti absolventů u vyučených ve skupinách Osobní služby, Stavebnictví, Obchod a Strojírenství, u vyučených s maturitou je to ve skupinách Podnikání v oborech, Elektrotechnika a Zemědělství, v oborech SOŠ ve skupinách Speciální a interdisciplinární, Právní a veřejnosprávní činnost a Podnikání v oborech. U VOŠ je vysoká míra nezaměstnanosti ve skupině Strojírenství.

V kategorii vyučených je nejpříznivější situace ve skupinách Chemie, Polygrafie a Užitě umění, u vyučených s maturitou ve skupině Textil a oděvnictví, v maturitních oborech SOŠ jako vždy ve skupině Zdravotnictví, dále pak Textil a oděvnictví a Zpracování dřeva. Z VOŠ je dobrá situace absolventů skupiny Zpracování dřeva, neobvyklá je vysoká úroveň míry nezaměstnanosti ve skupině Zdravotnictví.

Vzdělanostní i oborová struktura v kraji je příznivá a při nízké úrovni nezaměstnanosti nevykazuje výrazné disproporce. Celkově je zřetelná podpora směřování k vyšším vzdělanostním úrovním.

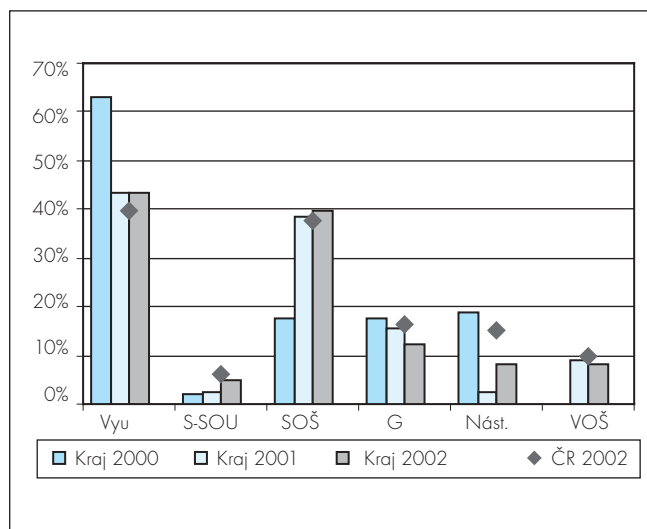
Vývoj míry nezaměstnanosti absolventů

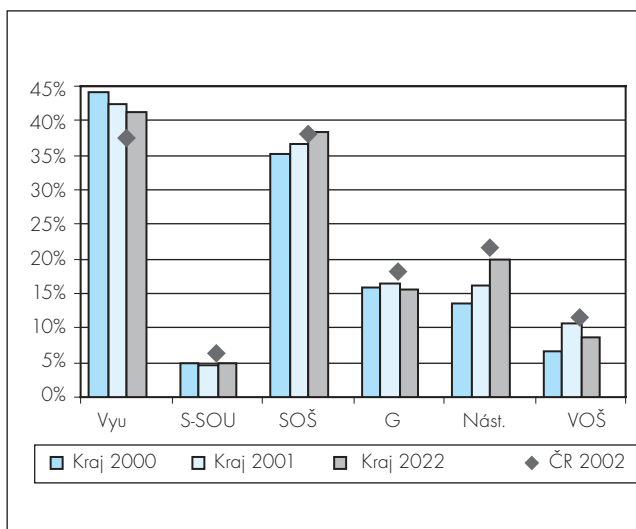
Ve vztahu k míře nezaměstnanosti nelze považovat za zcela vhodné zvyšování počtu žáků ve skupině Zemědělství u vyučených s maturitou, výhledově není vhodné ani snížení počtu žáků ve skupině Gastronomie, hotelnictví a turismus v maturitní úrovni. Vhodné je snižování počtu žáků ve skupině Elektrotechnika u vyučených s maturitou vzhledem k vysoké míře nezaměstnanosti této skupiny.

Plzeňský kraj

Vývoj podílů absolventů SŠ a VOŠ

Vývoj podílů žáků přijímaných do 1. roč. SŠ

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Vývoj podílů absolventů středních a vyšších škol v kraji je zkrácen vlivem prodloužení základní školy. I tak je zřejmá výrazná převaha absolventů v odborném vzdělávání, zejména pak v učňovském. Při rovněž vyšším podílu absolventů SOŠ jde tento rozdíl na úkor absolventů gymnázií a nástaveb. V těchto kategoriích je zřejmý nižší podíl absolventů proti průměru ČR. Také podíl absolventů vyššího studia neodpovídá průměru ČR, zřejmě i vlivem dostatečné vzdělávací nabídky vysokých škol v Plzni.

Strukturu absolventů středních a vyšších škol lze tedy charakterizovat jako odpovídající tradičnímu zaměření na dělnická povolání,

a to v souladu s aktuální poptávkou po pracovnících této kategorie na trhu práce.

Z hlediska **podílů počtů žáků přijímaných do 1. ročníků** jednotlivých kategorií vzdělání středních a vyšších škol v tomto kraji můžeme konstatovat, že přes klesající tendenci stále zůstává výrazně vyšší podíl žáků přijímaných do učebních oborů v porovnání s ČR. Naopak ve srovnání s celorepublikovými údaji je nižší podíl žáků přijímaných do gymnaziálního vzdělávání a rovněž i do nástavbového studia, kde se ale podíl přijímaných v posledních letech výrazně zvyšuje.

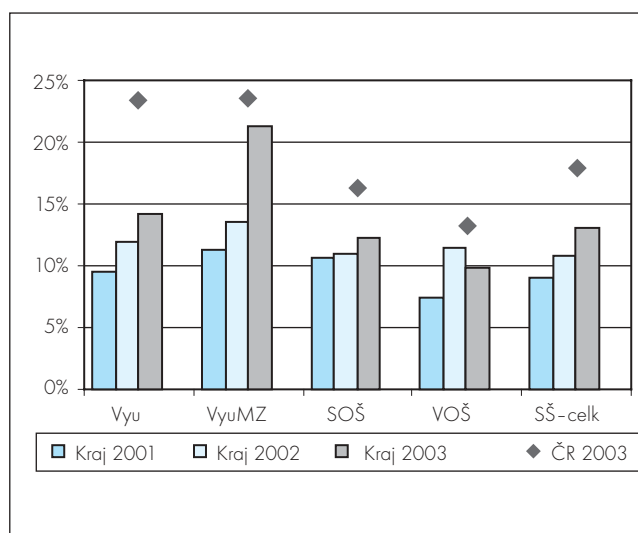
Míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších škol v roce po absolvování je celkově nízká a na rozdíl od průměru ČR mnohem vyrovnanější (s výjimkou posledního roku u vyučených s maturitou - VyuMZ). Plzeňský kraj má po Praze a Jihočeském kraji nejnižší míru nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších škol. V porovnání s ostatními kraji je zde však vyšší míra nezaměstnanosti u absolventů vyššího studia. V posledních třech letech došlo i v tomto kraji k nárůstu míry nezaměstnanosti vyučených, zatímco u maturantů SOŠ je nárůst jen malý. Je zřejmé, že i v Plzeňském kraji poměrně výjimečná situace zájmu o vyučené absolventy a jejich vysoký podíl bude mít odraz i ve vyšší míře jejich nezaměstnanosti, než tomu bylo v kraji v minulých letech.

V oborové struktuře je **nejvyšší míra nezaměstnanosti** absolventů u vyučených ve skupinách Osobní služby, Gastronomie, hotelnictví a turismus a Strojírenství, u vyučených s maturitou ve skupinách Podnikání v oborech a Ekonomika a administrativa, u maturantů SOŠ pak ve skupinách Užitě umění, Gastronomie, hotelnictví a turismus a Zemědělství.

Nejlepší situace (nejnižší míra nezaměstnanosti) je u vyučených ve skupinách Potravinářství, Stavebnictví a Elektrotechnika, u vyučených s maturitou ve skupinách Elektrotechnika a Stavebnictví, v maturitních oborech SOŠ ve skupinách Zdravotnictví, Stavebnictví, Doprava a Elektrotechnika. Velmi dobrou uplatnitelnost elektrotechnického vzdělání v Plzeňském kraji potvrzuje i jeho nulová míra nezaměstnanosti absolventů VOŠ, dále je zde nízká nezaměstnanost ve skupině Zdravotnictví.

Oborová i vzdělanostní struktura žáků v Plzeňském kraji je v podstatě příznivá, při celkové nízké úrovni nezaměstnanosti absolventů je zřejmá i stále dobrá uplatnitelnost vyučených, což se

Vývoj míry nezaměstnanosti absolventů

projevuje malým rozdílem mezi jejich mírou nezaměstnanosti a mírou nezaměstnanosti ostatních kategorií vzdělání. Ve vzdělanostní struktuře, která respektuje lepší uplatnění vyučených než je v jiných krajích, nejsou zřetelné disproporce.

V kraji je zřejmá potřeba elektrotechniků ve všech vzdělanostních úrovních, což se již vhodně odráží v nárůstu počtu přijímaných v maturitních oborech SOŠ i v oborech vyšších škol. V souladu se stavem zaměstnanosti dochází k poměrně výraznému nárůstu počtu žáků v oborech skupiny Zdravotnictví.

Karlovarský kraj

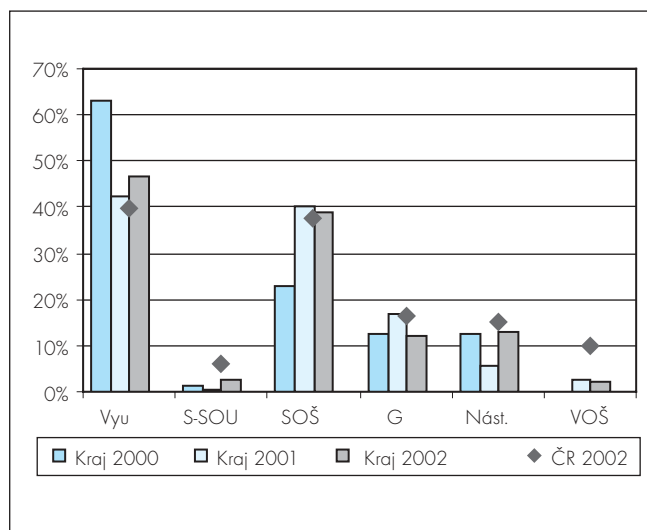
Posuzování **vývoje počtu absolventů** je ztíženo vlivem prodloužení základní školy. Přesto je zřejmé, i v porovnání s průměrem ČR, že podíly absolventů v kategoriích vzdělání středních a vyšších škol jsou v Karlovarském kraji výrazně odlišné. Podíl žáků v učebních oborech byl tradičně vysoký, v posledním roce je však nejvyšší v ČR, a to na úkor počtu žáků gymnaziálního vzdělávání a studijních oborů SOU. Nepatrně nad průměrem je

podíl absolventů SOŠ. Tato skutečnost, tedy velmi malý podíl absolventů gymnaziálního a vyššího studia při absenci vysokých škol v kraji je varující pro vytváření vzdělanostní struktury obyvatelstva kraje.

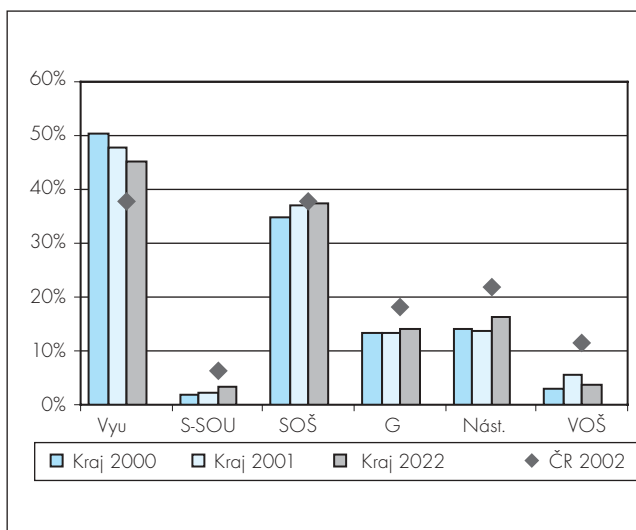
Struktura absolventů ukazuje, že situace ve středním školství v kraji podporuje relativně nízkouúrovňovou vzdělanostní strukturu obyvatelstva.

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Vývoj podílů absolventů SŠ a VOŠ

Vývoj podílů žáků přijímaných do 1. roč. SŠ

Z hlediska trendů ve vztahu k **podílům žáků přijímaných do 1. ročníků** můžeme říci, že klesá podíl přijímaných žáků v kategorii vyučených, i když dosažené hodnoty stále ještě přesahují

přůměr ČR. Naopak v oblasti gymnaziálního vzdělání a nástavbového studia jsou podíly počtů přijímaných nižší a růst je v obou kategoriích velmi malý.

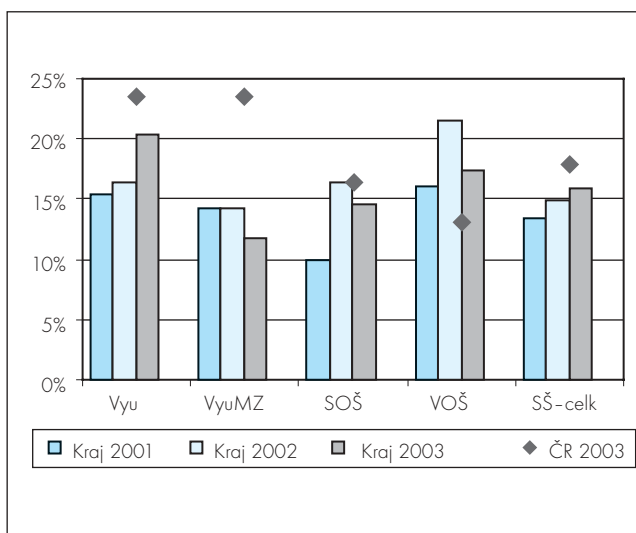
Míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších škol v roce po absolvování (duben 2003) je v Karlovarském kraji poměrně příznivá, kraj je na šestém místě v pořadí. V rozčlenění podle kategorií vzdělání jsou relativně nejlepší výsledky u vyučených s maturitou, což zřejmě souvisí s tím, že jich je připravován malý podíl. Vysokou míru nezaměstnanosti nacházíme u absolventů vyššího studia, to je však zřejmě ovlivněno skutečností, že značná část absolventů se připravovala mimo kraj, ale jako nezaměstnaní jsou zde v evidenci. Ve vývoji posledních tří let je u celku středních a vyšších škol zřejmý nárůst nezaměstnanosti, který v podstatě odpovídá vývoji v ČR. Z hlediska jednotlivých kategorií je výrazný nárůst u vyučených, naopak u maturantů SOŠ, v protikladu k průměru ČR, došlo k poklesu míry nezaměstnanosti absolventů.

V oborové struktuře je **nejvyšší míra nezaměstnanosti** absolventů u vyučených ve skupinách Strojírenství, Stavebnictví a Elektrotechnika, u vyučených s maturitou ve skupině Stavebnictví, v maturitních oborech SOŠ pak opět ve skupinách Strojírenství, Stavebnictví a Podnikání v oborech.

Nejlepší situace je u vyučených ve skupinách Potravinářství a Zemědělství, u vyučených s maturitou ve skupinách Doprava, Gastronomie, hotelnictví a turismus, u maturantů SOŠ pak ve skupinách Zdravotnictví, Gastronomie, hotelnictví a turismus a Doprava.

Oborová i vzdělanostní struktura žáků v Karlovarském kraji již není zcela vyhovující vzhledem k potřebám kraje, problematiky se uplatňují absolventi hlavních technických oborů, což jsou Strojírenství, Elektrotechnika a Stavebnictví. Vzdělanostní struktura zaměřená spíše na nižší vzdělanostní úroveň se jen postupně

Vývoj míry nezaměstnanosti absolventů

přizpůsobuje zhoršujícímu se uplatnění těchto absolventů na trhu práce.

Zřejmá lepší uplatnitelnost absolventů oborů skupiny Gastronomie, hotelnictví a turismus a problémy s absolventy hlavních technických oborů se neodrážejí ve vývoji počtu přijímaných žáků. Zejména vzhledem k relaci s poměry v ostatních krajích (v počtech žáků i v míře nezaměstnanosti) by bylo vhodné rozvíjet nabídku v oborech odpovídajících kategorií vyučení s maturitou.

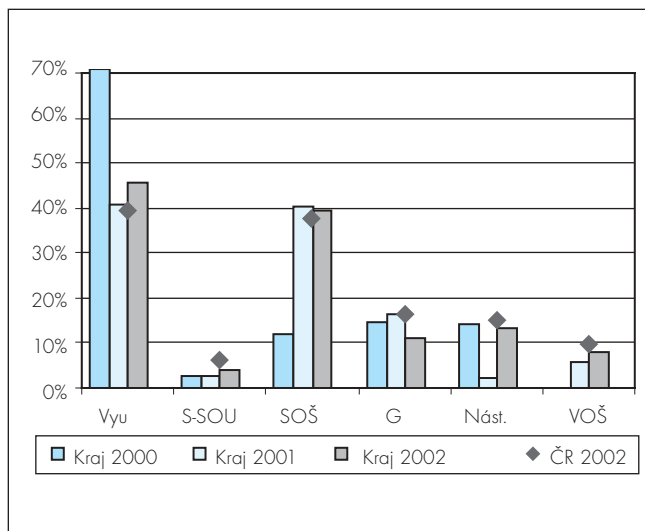
3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Ústecký kraj

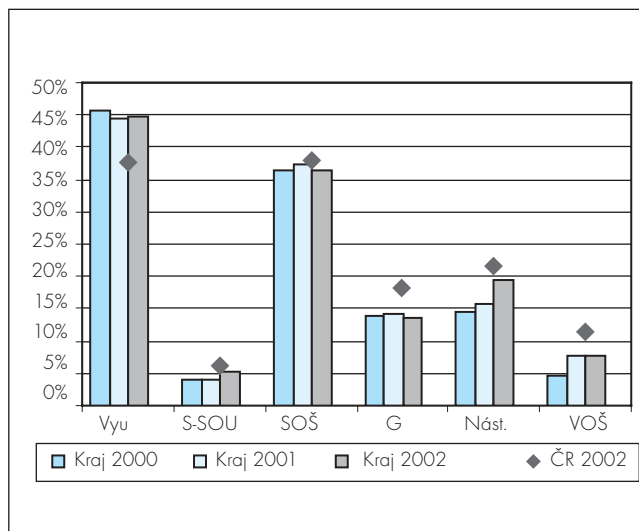
Podíly počtů absolventů jednotlivých kategorií vzdělání středních a vyšších škol v Ústeckém kraji vykazují podobnou odlišnost od průměru ČR jako v kraji Karlovarském – velký podíl vyučených

Strukturu absolventů lze charakterizovat jako odpovídající současné vzdělanostní úrovni obyvatel kraje, s mírným posunem k vyšší vzdělanostní úrovni vyučených.

Vývoj podílů absolventů SŠ a VOŠ

Vývoj podílů žáků přijímaných do 1. roč. SŠ

a mírně nadprůměrný podíl absolventů SOŠ na úkor gymnaziálního vzdělávání a studijních oborů SOU. Poněkud roste podíl absolventů studijních oborů SOU, zůstává však pod průměrem ČR. Rovněž podíl absolventů v nástavbovém studiu a podíl absolventů VOŠ je poněkud nižší než odpovídá průměru v ČR.

Pro **podíly počtů žáků přijímaných do 1. ročníků** jednotlivých kategorií středního a vyššího vzdělání je charakteristický vyšší podíl vyučených na úkor gymnaziálního studia. Přestože podíly přijímaných do nástavbového studia i studia VOŠ rostou, zatím jsou stále nižší než odpovídá průměru ČR.

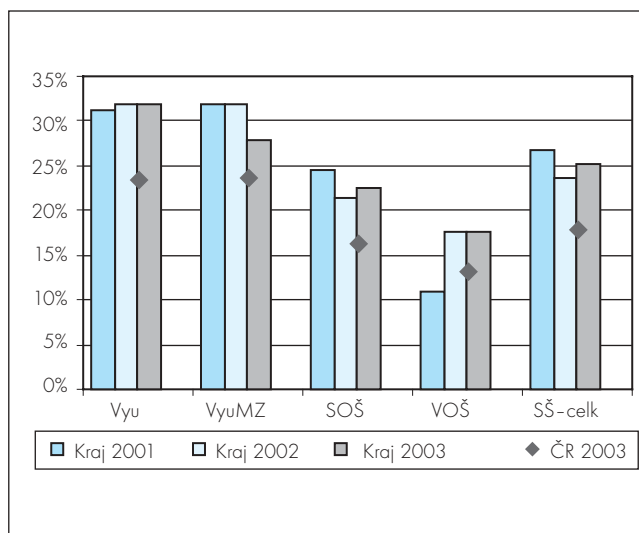
Míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších škol v roce po absolvování (duben 2003) je v Ústeckém kraji velice vysoká, kraj má druhé nejvyšší hodnoty míry nezaměstnanosti v ČR. Určitým kladem je, že tyto hodnoty, s výjimkou VOŠ, nestoupají. Ve srovnání s průměrem ČR je v posledním roce v jednotlivých vzdělanostních kategoriích je relativně nejlepší situace u vyučených s maturitou, ve skutečných hodnotách je příznivá vedle absolventů VOŠ s nejnižšími hodnotami míry nezaměstnanosti i situace absolventů SOŠ s maturitou.

V oborové struktuře je **nejvyšší míra nezaměstnanosti** absolventů u vyučených ve skupinách Technická chemie, Zpracování dřeva a Stavebnictví, u vyučených s maturitou ve skupinách Obchod, Stavebnictví a Osobní služby, v maturitních oborech SOŠ Textil a oděvnictví, Polygrafie a Podnikání v oborech. V oborech vyššího studia jde o skupinu Právní a veřejnoprávní činnost.

Relativně nejlepší situace z hlediska míry nezaměstnanosti je u vyučených ve skupinách Polygrafie a Osobní služby, u vyučených s maturitou ve skupině Polygrafie, u maturantů SOŠ ve skupinách oborů Zdravotnictví, Ekonomika a administrativa a Stavebnictví. Vzhledem k vysoké míře nezaměstnanosti v kraji jsou však i v těchto případech hodnoty míry nezaměstnanosti vysoké.

Ve vzdělanostní struktuře v kraji je preferováno učební vzdělá-

Vývoj míry nezaměstnanosti absolventů

ní, jeho absolventi však mají podstatně vyšší míru nezaměstnanosti, snaha o korekci by tedy byla na místě, zejména s ohledem na celkovou vysokou míru nezaměstnanosti v kraji, bohužel se žádná změna v posledních třech letech neobjevuje.

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Oborová struktura je posunuta směrem k ekonomickým a službovým oborům, což je z hlediska míry nezaměstnanosti vhodné, účelné by bylo i posílení oborů polygrafických a pře-

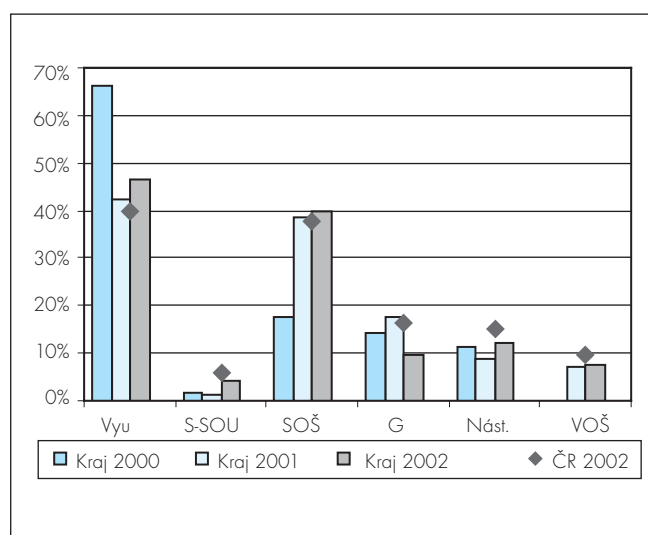
devším zdravotnických na SOŠ i VOŠ. Z technických oborů SOŠ s více žáky je perspektivní Stavebnictví s velmi nízkou nezaměstnaností.

Liberecký kraj

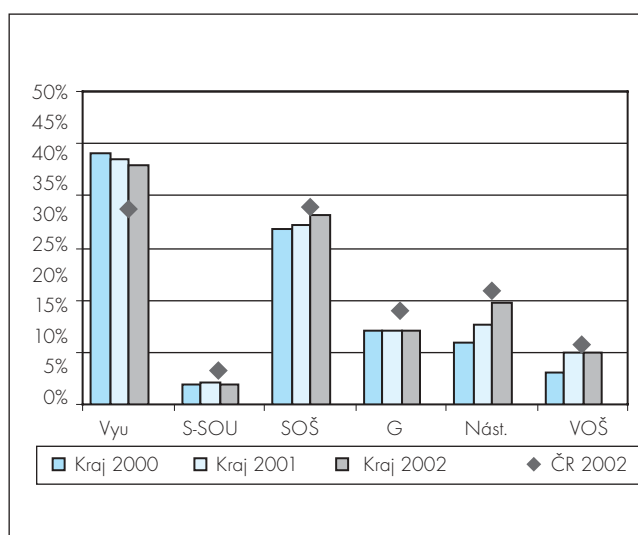
Posuzování vývoje počtu absolventů komplikuje doznívající vliv prodloužení základní školy. **V podílech absolventů** jednotlivých kategorií středního vzdělání středních a vyšších škol v Libereckém

uspokojování poptávky po pracovní síle v příhraničním regionu, s malou aspirací na zvyšování vzdělanostní úrovně obyvatel v budoucnosti.

Vývoj podílů absolventů SŠ a VOŠ

Vývoj podílů žáků přijímaných do 1. roč. SŠ

kraji výrazně dominuje podíl absolventů učebních oborů, v posledním sledovaném roce je tento podíl dokonce nejvyšší v ČR. Je zřejmé, že je to na úkor počtu žáků v gymnaziálním vzdělávání a v maturitních oborech SOU. Tuto situaci mírně zlepšuje lehce nadprůměrný podíl absolventů maturitních oborů SOŠ.

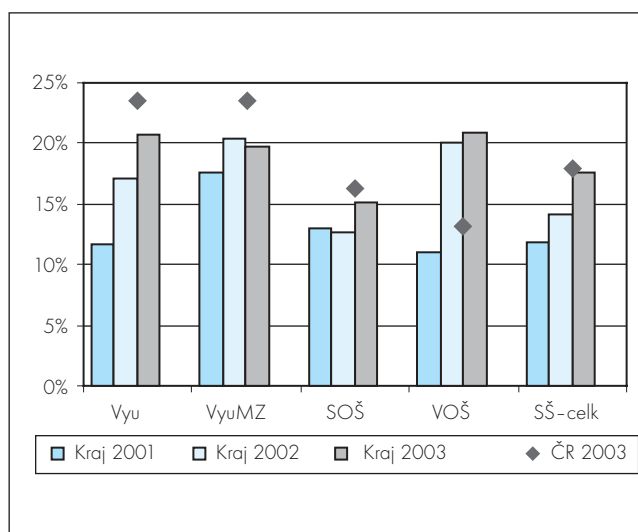
Daná struktura absolventů odpovídá školství zaměřenému na

V podílech počtů žáků přijímaných do 1. ročníků v Libereckém kraji výrazně dominuje podíl přijímaných do učebních oborů, zatímco podíly přijímaných do SOŠ a gymnázií jsou nižší než odpovídá průměru ČR. Tuto situaci mírně zlepšuje rostoucí podíl přijímaných do oborů nástaveb, ovšem i ten je v porovnání s ČR podprůměrný.

Míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších škol v posledních třech letech (dubnové hodnoty) v Libereckém kraji vykazovala ve vztahu k průměrným hodnotám a rozložení pro jednotlivé kategorie v ČR výrazné anomálie. Nebylo zde zachováno běžné rozložení závislé na vzdělanostní úrovni, ale zejména hodnoty v roce 2001 vykazovaly spíše opačný průběh. Zatímco nezaměstnanost vyučených byla pod průměrem ČR, neobvykle vysoké jsou hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů VOŠ. To může být dáno nasyceností trhu práce vysokoškolačky – absolventy liberecké univerzity. Nárůst míry nezaměstnanosti absolventů odsouvá Liberecký kraj z 5. místa na 8. místo v pořadí krajů.

V oborové struktuře je nejvyšší míra nezaměstnanosti absolventů u vyučených ve skupinách oborů Osobní služby a dále ve skupinách Strojírenství a Elektrotechnika, u vyučených s maturitou ve skupinách Gastronomie, hotelnictví a turismus, Strojírenství a Elektrotechnika, v maturitních oborech SOŠ pak ve skupinách Právní a veřejnosprávní činnost, Podnikání v oborech a Chemie.

Vývoj míry nezaměstnanosti absolventů

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Nejlepší situace z hlediska míry nezaměstnanosti je u vyučených ve skupinách Užitě umění, Potravinářství a Obchod, u vyučených s maturitou ve skupinách Užitě umění, Obchod a Podnikání v oborech, v maturitních oborech SOŠ ve skupinách Zpracování dřeva, Zdravotnictví a Užitě umění. Velmi dobrá je situace absolventů VOŠ ve skupině Právní a veřejnosprávní činnosti.

Vzdělanostní struktura zůstává proti průměru ČR silně posunuta k vyššímu podílu žáků v učebních oborech, vývoj nezaměstnanosti absolventů avizuje určité problémy tohoto přístupu.

Nezaměstnanost v kraji však zůstává poměrně nízká, ovšem je zde v porovnání s ostatními kraji jeden z největších nepoměrů mezi mírou nezaměstnanosti všech ekonomicky aktivních obyvatel a mladých lidí. To ukazuje především na problémy mladých při hledání zaměstnání.

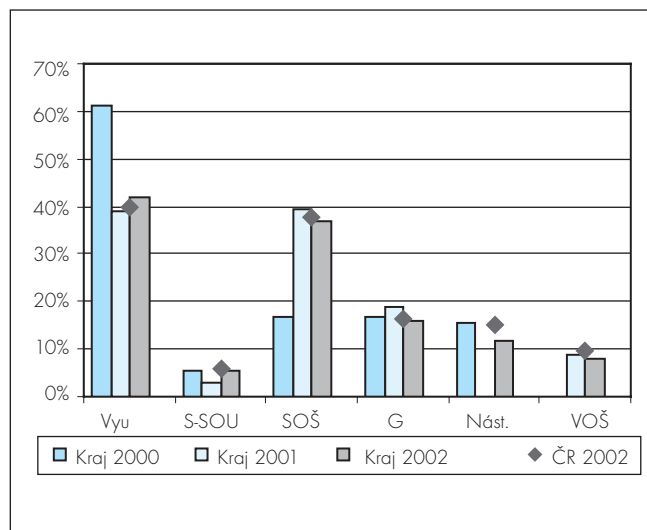
V oborové struktuře se sází na preferenci strojírenských a textilních provozů nárůstem přijímaných žáků do učebních oborů, v maturitních oborech pak na obory stavební, skupinu Podnikání v oborech, trochu nevhodně i na Právní a veřejnosprávní činnost, na tu i v oblasti vyššího vzdělávání.

Královéhradecký kraj

Náhled na **vývoj podílů absolventů** jednotlivých kategorií vzdělání středních a vyšších škol v kraji je zkrácen doznívajícími vlivy prodloužení základní školy. Podstatný je pak zejména poslední

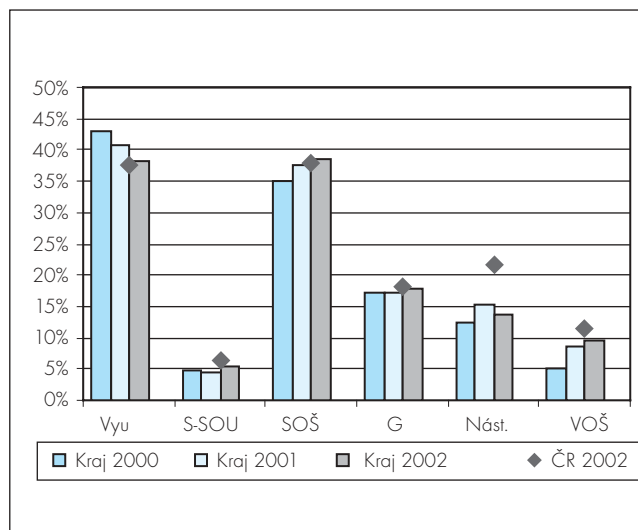
Strukturu absolventů lze charakterizovat jako obdobnou stavu v ČR s potlačením možnosti přístupu vyučených k maturitnímu vzdělávání.

Vývoj podílů absolventů SŠ a VOŠ

rok a porovnání s průměrem ČR. Zde je zřejmá značná podobnost s průměrem ČR. Nižší je podíl nástavbového studia pro absolventy tříletých učebních oborů, který je, jak vyplývá i z náhledu na vývoj přijímaných, pro tento kraj charakteristický. Tím se ovšem výrazně ztěžuje možnost vyučených pokračovat ve vzdělávací cestě.

Vývoj podílů žáků přijímaných do 1. roč. SŠ

Podíly počtů žáků přijímaných do 1. ročníků odpovídají průměru ČR, výjimku tvoří podíl v nástavbovém studiu, který je podstatně nižší. A ukazuje na výrazné potlačování možnosti vyučených pokračovat ve vzdělávací cestě.

Míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších škol v roce po absolvování (duben 2003) je podprůměrná, kraj je na 4. místě v pořadí krajů. Anomálie z předchozích dvou let spočívající v nižší míře nezaměstnanosti vyučených proti maturantům SOŠ se vyrovnala, přesto jsou její hodnoty podstatně blíže hodnotám maturantů ze SOŠ než odpovídá průměru. Vysoké hodnoty míry nezaměstnanosti vykazuje kategorie vyššího vzdělání, ovšem dochází zde k přibližování k průměru poklesem v průběhu tří let, zatímco v jiných krajích dochází k nárůstu.

V oborové struktuře je **nejvyšší míra nezaměstnanosti** ab-

solventů u vyučených ve skupinách oborů Doprava a spoje, Gastronomie, hotelnictví a turismus a Strojírenství, u vyučených s maturitou ve skupinách Obchod a Užitě umění, v maturitních oborech SOŠ ve skupinách Užitě umění, Právní a veřejnosprávní činnosti, Podnikání v oborech a Technická chemie.

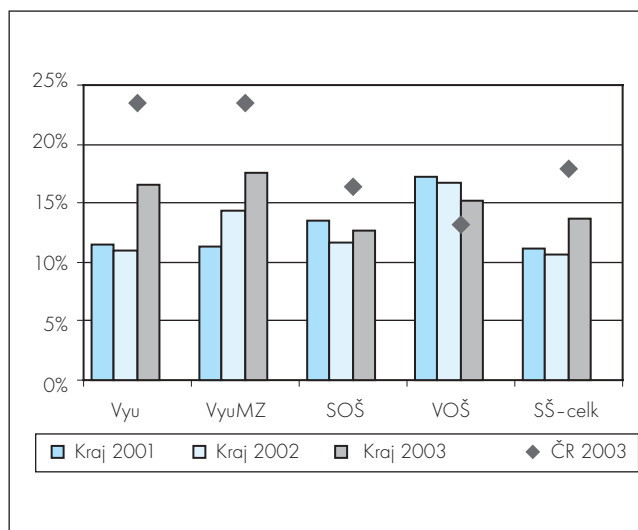
Nejlepší situace z hlediska míry nezaměstnanosti je u vyučených ve skupinách Užitě umění a Textil a oděvnictví, u vyučených s maturitou je ve skupinách Užitě umění a Strojírenství, u studijních SOŠ s maturitou jsou to skupiny Zdravotnictví, Zpracování dřeva a Užitě umění.

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Vzdělanostní i oborovou strukturu žáků v kraji lze považovat za poměrně vyrovnanou, zastoupení jednotlivých skupin oborů je většinou vyrovnané, v posledních třech letech je zřejmá snaha o změny v oborové struktuře, které se většinou jeví jako účelné. Problémem je potlačení počtu přijímaných do nástavbového studia pro absolventy učebních oborů.

Z hlediska míry nezaměstnanosti i proporcí se zdá nevhodný pokles v počtu přijímaných v učebních oborech skupiny Polygrafie a její absence v maturitní úrovni, dále není vhodný nárůst počtu žáků v oborech skupiny Doprava a spoje, Právní a veřejnosprávní činnosti a Užité umění. Mírný přesun počtu přijímaných z technických oborů do oborů služeb, ekonomiky a společenskovedních oborů lze uvítat.

Vývoj míry nezaměstnanosti absolventů

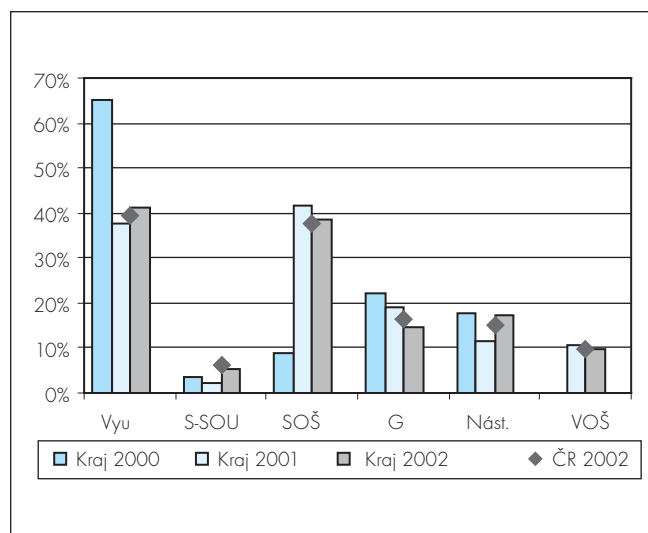
Pardubický kraj

Podobně jako v ostatních krajích i zde komplikuje posuzování vývoje počtu absolventů doznávající vliv prodloužení základní školy. I zde jsou proporce absolventů v jednotlivých kategoriích

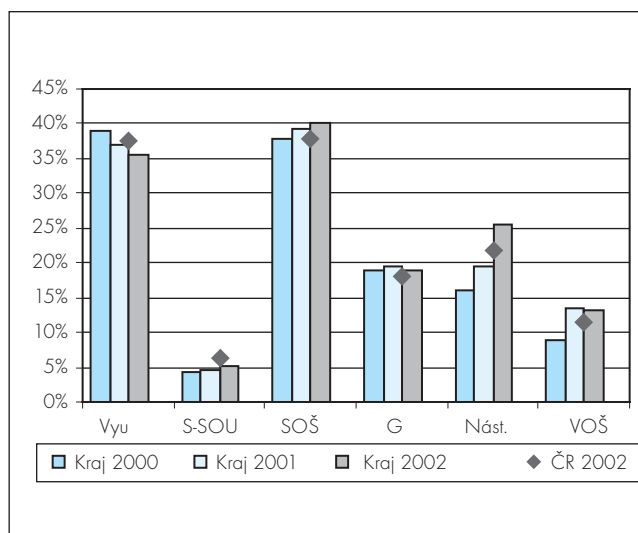
vzdělání obyvatelstva, což vyplývá z podpory nástavbového studia a studijní přípravy na SOU.

Podíly počtů žáků přijímaných do 1. ročníků jednotlivých ka-

Vývoj podílů absolventů SŠ a VOŠ

Vývoj podílů žáků přijímaných do 1. roč. SŠ

podobné průměru ČR, můžeme zde však pozorovat výraznější podíl absolventů nástaveb a nepatrně i vyučených. Poněkud nižší je podíl absolventů gymnaziálního vzdělání.

Strukturu absolventů můžeme i při nepatrně vyšším podílu vyučených označit jako mírně podporující směřování k vyšší úrovni

tergorii vzdělání středních a vyšších škol v Pardubickém kraji mírně převyšují průměrné hodnoty ČR ve vyšších vzdělanostních kategoriích, přitom podíly přijímaných do nástaveb převyšují průměr výrazně.

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

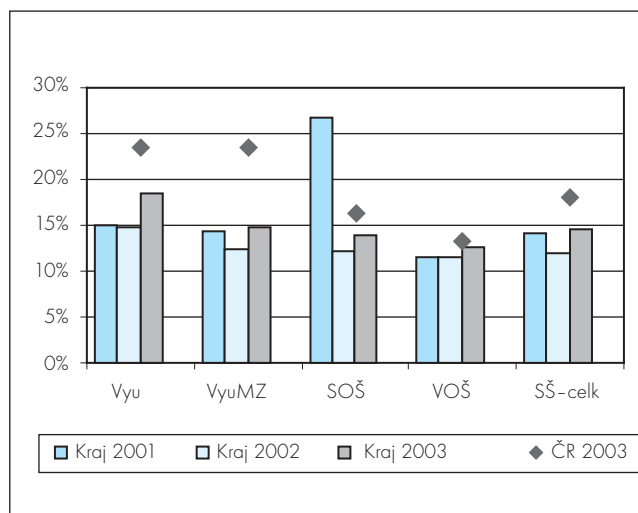
Míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších škol v roce po absolvování (duben 2003) je poměrně nízká, v pořadí krajů zaujímá kraj 5. místo. Charakteristickým rysem je velká vyrovnanost hodnot míry nezaměstnanosti v jednotlivých kategoriích vzdělání. S výjimkou nezdůvodnitelného extrému SOŠ v roce 2001 jsou hodnoty míry nezaměstnanosti vyrovnané, ovšem stále zůstávají u vyššího studia nejnižší a naopak nejvyšší nacházíme u vyučených. Neprojevuje se zde problém vysokých hodnot u absolventů vyučených s maturitou, na druhé straně jsou příliš vysoké hodnoty v kategorii VOŠ.

V oborové struktuře je **nejvyšší míra nezaměstnanosti** absolventů u vyučených ve skupinách oborů Technická chemie, Osobní služby, Užití umění a Textil a oděvnictví, u vyučených s maturitou ve skupinách Gastronomie, hotelnictví a turismus a Ekonomika a administrativa, u maturantů SOŠ pak ve skupinách Zemědělství, Podnikání v oborech a Textil a oděvnictví. V oborech VOŠ je to ve skupině Ekonomika a administrativa, ovšem při malém počtu žáků.

Nejlepší situace z hlediska míry nezaměstnanosti je u vyučených ve skupinách Ekonomika a administrativa a Zemědělství, u vyučených s maturitou ve skupinách oborů Potravinářství, Zemědělství a Stavebnictví, u maturantů SOŠ pak ve skupinách Zdravotnictví, Doprava a spoje a Technická chemie. Ve skupinách oborů VOŠ to jsou Stavebnictví a Učitelství a sociální péče, které mají míru nezaměstnanosti dokonce výrazně nižší než skupina Zdravotnictví.

Vzdělanostní a oborová struktura žáků je příznivá, ve vzděla-

Vývoj míry nezaměstnanosti absolventů

nostní je zřejmý posun k vyšším vzdělanostním úrovním, v oborové dochází k posilování ve skupině Strojírenství, Elektrotechnika, Potravinářství a Užití umění.

Z hlediska míry nezaměstnanosti je zřejmá snaha o snížení počtu přijímaných žáků ve skupinách Osobní služby, Gastronomie, hotelnictví a turismus, Zemědělství i Textil a oděvnictví. V oborech vyššího studia dochází k nárůstu počtu přijímaných i přes poměrně výraznou míru nezaměstnanosti těchto absolventů.

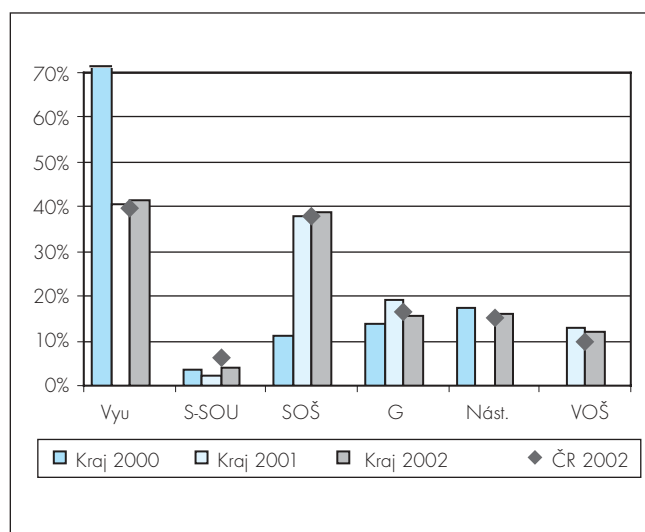
Kraj Vysočina

Náhled na **vývoj podílů absolventů** jednotlivých kategorií vzdělání středních a vyšších škol v kraji je zkrácenlivy prodloužení základní školy. Odpovídající obraz o současné situaci pak poskytuje porovnání situace v podílech absolventů jednotlivých kategorií vzdělání v posledním roce s průměrem ČR.

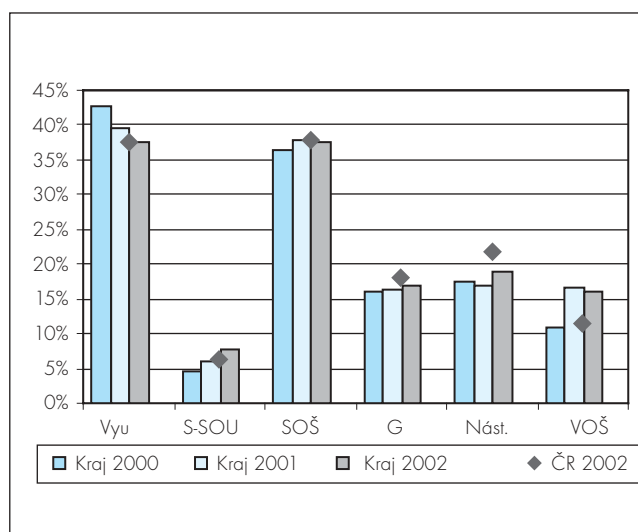
Výraznější odchylku v kraji představuje pouze nízký podíl absolventů studijních oborů SOU a vyšší podíl absolventů vyššího studia.

Strukturu přijímaných žáků v kraji Vysočina lze označit jako vyrovnanou a v podstatě odpovídající vývojovým trendům.

Vývoj podílů absolventů SŠ a VOŠ

Vývoj podílů žáků přijímaných do 1. roč. SŠ

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

V podílech počtů žáků přijímaných do 1. ročníků jednotlivých kategorií vzdělání lze pozorovat postupné směřování k hodnotám odpovídajícím průměru ČR. Za průměrnými hodnotami po-

někud zaostává podíl žáků přijímaných do nástavbového studia pro absolventy tříletých učebních oborů.

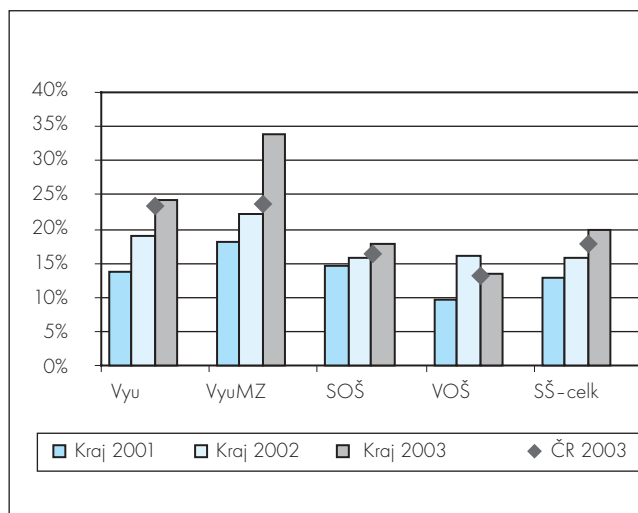
Míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších škol v roce po absolvování (duben 2003) mírně přesahuje průměrné hodnoty ČR, výjimkou je vysoká míra nezaměstnanosti vyučených s maturitou. V této kategorii jsou však poměrně malé počty absolventů. S výjimkou VOŠ dochází ve všech kategoriích v průběhu 3 let k nárůstu nezaměstnanosti, u vyučených a vyučených s maturitou je tento nárůst výrazný. To zcela změnilo jak poměry v jednotlivých kategoriích navzájem (Vysočina měla jako jeden z mála krajů míru nezaměstnanosti vyučených nižší než SOŠ), tak pořadí krajů navzájem (kraj Vysočina klesl z 6. na 11. místo).

V oborové struktuře je nejvyšší míra nezaměstnanosti absolventů v dubnu 2003 u vyučených ve skupinách oborů Užití umění, Elektrotechnika a Polygrafie, u vyučených s maturitou ve skupinách oborů Stavebnictví (při velmi malém počtu absolventů), Obchod a Podnikání v oborech, u maturantů SOŠ ve skupinách Ochrana životního prostředí, Učitelství a sociální péče, Právní a veřejnosprávní činnost a Zemědělství. Ve vyšším studiu nejsou výrazné vysoké hodnoty míry nezaměstnanosti.

Nejlepší situace z hlediska míry nezaměstnanosti je u vyučených ve skupinách Doprava a spoje, Slévárenství a Kožedělná výroba a obuv, u vyučených s maturitou ve skupině Textil a oděvnictví, u maturantů SOŠ jako obvykle ve skupině Zdravotnictví, dále ve skupinách Gastronomie, hotelnictví a turismus a Stavebnictví.

Vzdělanostní struktura kraje se silně podobá průměru ČR, lze ji hodnotit jako vhodnou, nižší podíl nástavbového studia je vyvážen vyšším podílem studijních oborů SOU. Výrazně vyšší míra nezaměstnanosti v této kategorii je záležitostí krajskou a teprve

Vývoj míry nezaměstnanosti absolventů

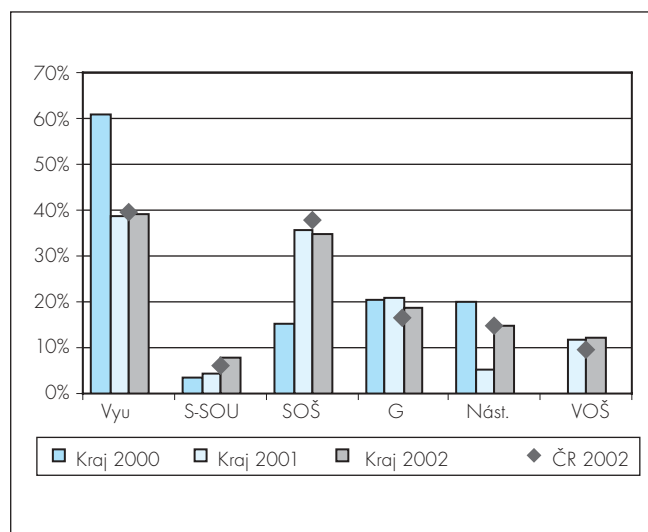

další vývoj ukáže, zda jde o situaci přechodnou či o určité technologické zaostávání.

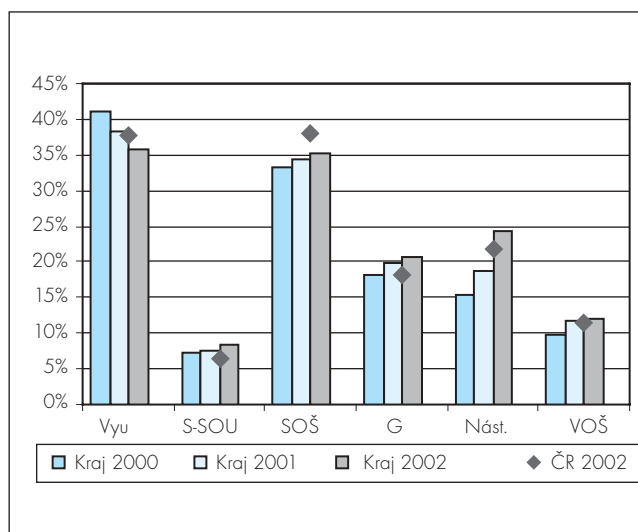
Oborová struktura se ve vývoji přizpůsobuje a reaguje v průběhu tří let na hodnoty míry nezaměstnanosti např. snížením počtu přijímaných ve skupinách oborů Elektrotechnika a Polygrafie u vyučených, či maturantů ve skupině Ochrana životního prostředí. Výrazné změny ovšem mohou vést k překývnutí, jako např. u vyučených skupiny Textil a oděvnictví. Do budoucna by bylo vhodné zvýšit počet přijímaných ve zdravotnických oborech a nesnižovat v oborech gastronomických.

Jihomoravský kraj

Vývoj podílů absolventů SŠ a VOŠ

Vývoj podílů žáků přijímaných do 1. roč. SŠ

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Pohled na **vývoj proporcí absolventů** středních a vyšších škol v kraji je zkomplikován vlivem prodloužení základní školy. V proporcích absolventů je zřejmá výrazná odlišnost, kterou se vyznačují s výjimkou Vysočiny všechny moravské kraje – je to vyšší podíl žáků přijímaných do gymnaziálního vzdělávání. Navíc je zde i vyšší podíl absolventů studijních oborů SOU. Tyto odchylky jsou na úkor počtu žáků v maturitních oborech SOŠ. Také je zde nad-

průměrný počet absolventů oborů VOŠ, což je dáno vyšší vzdělávací nabídkou těchto oborů v Brně.

Celkově lze strukturu vzdělávacího systému v kraji charakterizovat jako zdůrazňující potřeby moderní společnosti jak preferencí přípravy vysoce kvalifikovaných dělníků, tak i preferencí přípravy pro terciární vzdělávání.

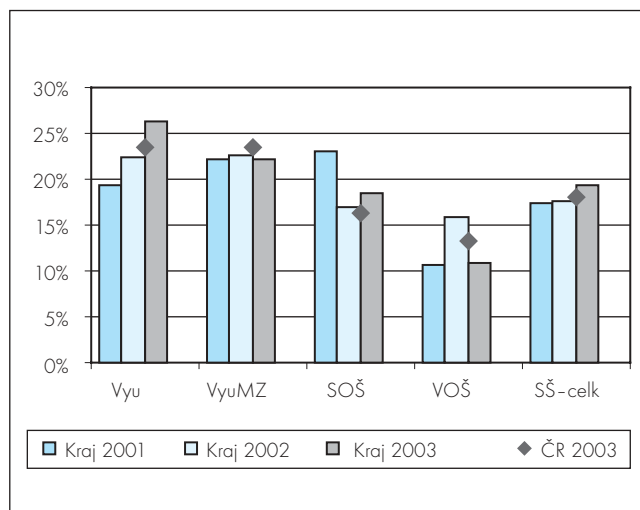
Míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších škol v roce po absolvování (duben 2003) v kraji odpovídá z hlediska struktury standardním poměrům, tj. čím vyšší úroveň vzdělání, tím menší míra nezaměstnanosti. K této situaci vedl tříletý vývoj, kdy v roce 2001 byla míra nezaměstnanosti vyučených nižší než absolventů SOŠ a teprve v posledním roce došlo k vyvážení. Významná je vyrovnaná situace v míře nezaměstnanosti u vyučených s maturitou. I když je kraj v pořadí krajů na 10. místě, patří stále mezi skupinu krajů se střední mírou nezaměstnanosti, od které se pak oddělují tři kraje s nejvyšší mírou nezaměstnanosti.

V podílech žáků přijímaných do 1. ročníků jednotlivých kategorií vzdělání je zřejmá výrazná odlišnost, a to je podstatně vyšší podíl žáků přijímaných do gymnaziálního studia. Naopak nižší je podíl žáků v maturitních oborech SOŠ a v učebních oborech. Nadprůměrný a přitom výrazně rostoucí je i počet žáků přijímaných do nástavby pro absolventy 3letých učebních oborů.

V oborové struktuře je nejvyšší míra nezaměstnanosti absolventů v dubnu 2003 u vyučených ve skupinách oborů Ekonomika a administrativa, Stavebnictví a Osobní služby, u vyučených s maturitou ve skupinách Stavebnictví a Gastronomie, hotelnictví a turismus, u maturantů SOŠ ve skupinách Obecně odborná příprava (Rodinná škola), Právní a veřejnosprávní činnost a Stavebnictví. U absolventů VOŠ jsou problémy s nezaměstnaností u skupiny oborů Stavebnictví, ovšem při malém počtu absolventů.

Nejlepší situace z hlediska míry nezaměstnanosti je u vyučených ve skupinách Kožedělná výroba a obuv a Textil a oděvnictví, u vyučených s maturitou ve skupinách Užité umění, Zpracování dřeva a Ekonomika a administrativa, u maturantů SOŠ ve skupinách Zdravotnictví, Stavebnictví a Učitelství a sociální péče. V oborech VOŠ je nejlepší situace absolventů ve skupinách Potravinářství, Textil a oděvnictví a Elektrotechnika, které

Vývoj míry nezaměstnanosti absolventů

výjimečně v tomto roce mají nižší míru nezaměstnanosti než Zdravotnictví (to je však nejnižší v tříletém průměru).

Vzdělanostní struktura je velice vhodná, odpovídá moderní perspektivě kraje, vývoj oborové struktury, ke kterému v průběhu posledních třech let dochází, je v souladu se situací v zaměstnanosti obyvatel a citlivě na ni reaguje. Vývoj proporcí počtu žáků ukazuje preferenci progresivního vývoje, otevření cesty k vyšší úrovni vzdělávání i vyučeným. Změny v oborové struktuře jsou v zásadě v souladu se situací na trhu práce, problematické je pouze zvyšování počtu přijímaných do elektrotechnických maturitních oborů při jejich vysoké míře nezaměstnanosti.

Olomoucký kraj

Proporce počtu absolventů v posledním roce (neovlivněném deformacemi, které jsou dozníváním vlivu zavedení povinné 9. třídy) se dost výrazně liší od průměru ČR. Je zde trend ke zvyšování kvalifikace vyučených, což je zřejmé jednak z vyššího podílu absolventů studijních oborů SOU, jednak z vyššího podílu absolventů nástavby. Důsledkem toho je nižší podíl absolventů SOŠ. Nižší podíl absolventů vyššího studia je zřejmě dán dostatečnou vzdělávací nabídkou vysokých škol.

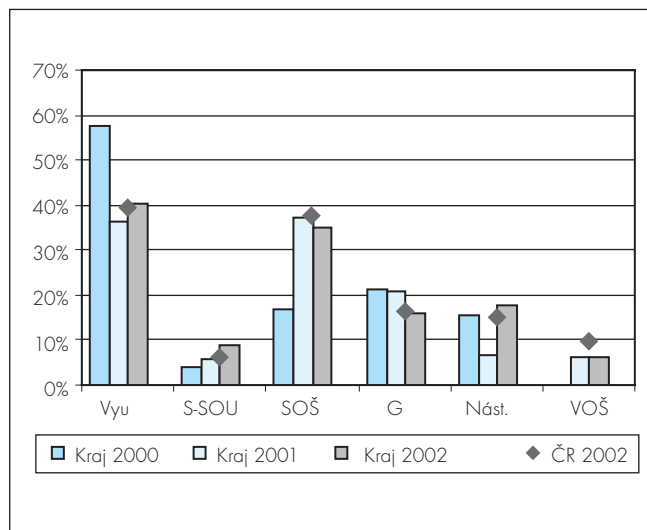
Struktura absolventů naznačuje zachování důrazu na učňovskou přípravu, která je ale směřována k vyšší vzdělanostní úrov-

ni, přitom dostatečně preference jsou věnovány gymnaziálnímu vzdělávání jako přípravě pro vyšší a vysokoškolské vzdělávání.

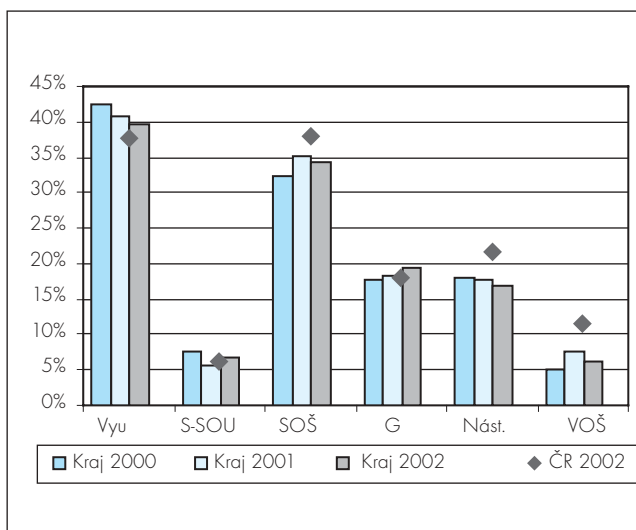
Podíly počtů žáků přijímaných do 1. ročníků jednotlivých kategorií vzdělání středních a vyšších škol v Olomouckém kraji jsou charakteristické vyšším podílem žáků učebních oborů, zatímco potlačeny jsou podíly žáků vstupujících do studijních oborů SOŠ, nástavby pro absolventy tříletých učebních oborů i vyššího studia.

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Vývoj podílů absolventů SŠ a VOŠ

Vývoj podílů žáků přijímaných do 1. roč. SŠ

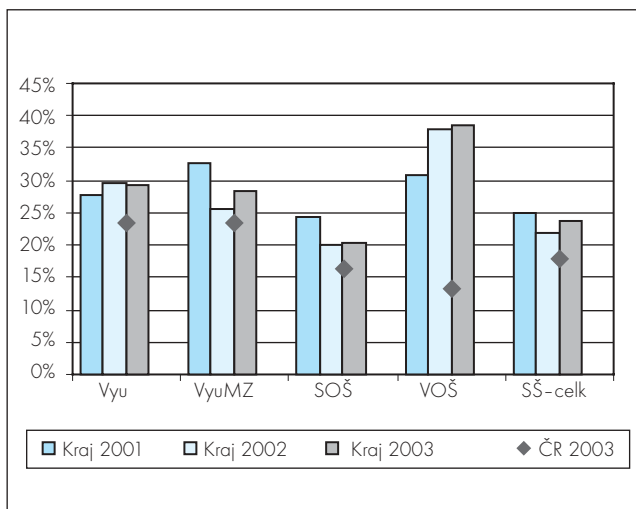
Míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších škol vždy v roce po absolvování (vždy duben) značně převyšuje průměr. Olomoucký kraj patří v pořadí podle míry nezaměstnanosti mezi tři poslední kraje s její nejvyšší hodnotou. Překvapivě pak převyšuje průměr míra nezaměstnanosti absolventů vyššího studia. Rozložení míry nezaměstnanosti v závislosti na kategorii vzdělání odpovídá (s výjimkou u vyššího vzdělávání) zásadě – čím vyšší vzdělanostní úroveň, tím menší míra nezaměstnanosti.

V oborové struktuře je nejvyšší míra nezaměstnanosti absolventů v dubnu 2003 u vyučených ve skupinách oborů Užité umění, Stavebnictví, Elektrotechnika a Gastronomie, hotelnictví a turismus, u vyučených s maturitou ve skupinách Užité umění, Gastronomie, hotelnictví a turismus a Elektrotechnika, u maturantů SOŠ ve skupinách oborů Užité umění, Právní a veřejnosprávní činnost a Doprava a spoje. Ve vyšším studiu je situace nepřehledná a nejvyšší dosažené hodnoty ukazují, že jde o případy studia mimo kraj.

Nejlepší situace (nejnižší míra nezaměstnanosti) je u vyučených ve skupinách Slévárnictví, Ekonomika a administrativa a Polygrafie, u vyučených s maturitou ve skupinách Textil a oděvnictví a Doprava a spoje, u maturantů SOŠ ve skupinách Technická chemie, Zdravotnictví a Textil a oděvnictví. U vyšších odborných škol nacházíme nízkou hodnotu míry nezaměstnanosti u skupiny oborů Doprava a spoje.

Vzdělanostní struktura žáků v Olomouckém kraji se poněkud liší od běžného průměru posílením gymnaziální přípravy na úkor SOŠ, při nadprůměru vyučených. To však nemůže způsobovat vysokou míru nezaměstnanosti. Velmi špatná je situace absolventů VOŠ, příčinou však není velký počet žáků (je jedním z nej-

Vývoj míry nezaměstnanosti absolventů

menších v ČR). Důvodem tedy bude velký počet žáků studujících mimo kraj a evidovaných v případě nezaměstnanosti v kraji. Roli zde jistě hraje i vysoká nezaměstnanost v kraji a konkurence absolventů olomoucké univerzity.

Vývoj oborové struktury v kraji ukazuje cílevědomé přelévání vzdělávací nabídky do strojírenských oborů. Je otázkou, jak se situace projeví, až budou vycházet absolventi, když již v současné době v tříletém průměru jsou míry nezaměstnanosti u strojařů výrazně nad průměrem. Je snižován i počet přijatých ve zdravotnických oborech s nejnižší mírou nezaměstnanosti, podíl přijímaných do maturitních ekonomických oborů je nejnižší v ČR (13 % proti průměru 23 % v ČR).

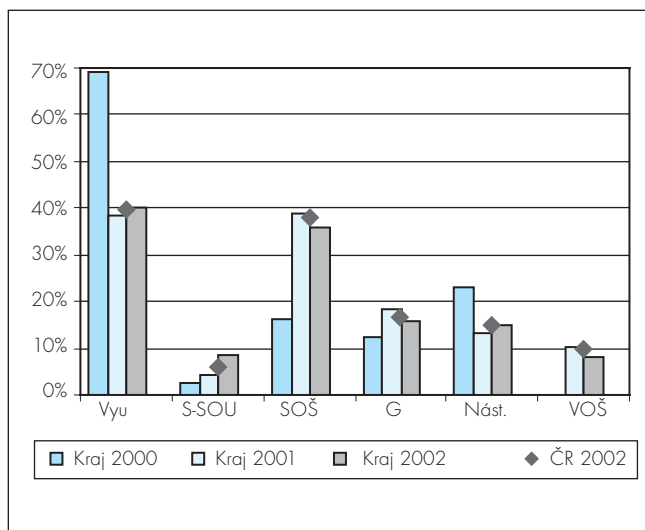
3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Zlínský kraj

Náhled na **vývoj podílů absolventů** jednotlivých kategorií vzdělání středních a vyšších škol v kraji je zkrácen doznívajícími livy prodloužení základní školy. Podstatný je tedy zejména po-

stým ve Zlínském kraji charakterizovat jako preferující vyšší úroveň vzdělávání pracovníků dělnických kategorií a poskytující dostatečné zázemí pro terciární vzdělávání.

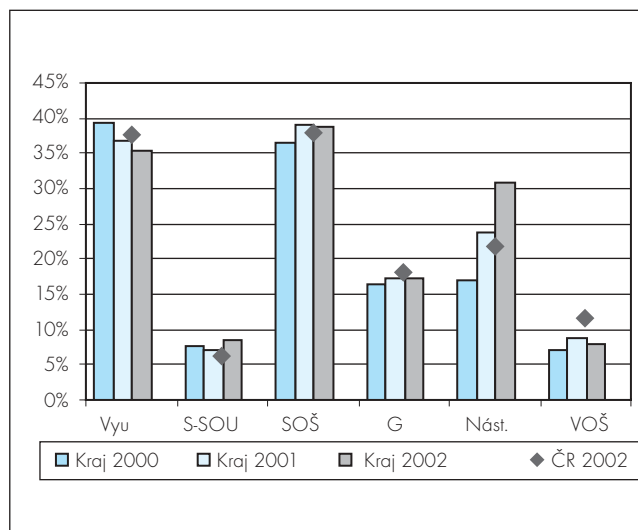
Vývoj podílů absolventů SŠ a VOŠ

slední rok a porovnání s průměrem ČR. Podíly absolventů jednotlivých kategorií vzdělání středních a vyšších škol ve Zlínském kraji vykazují vyšší podíl absolventů studijních oborů SOU a podíl absolventů nástavb odpovídající průměru ČR. Tato navýšení jsou při průměrném počtu absolventů gymnázií na úkor absolventů SOŠ. Podprůměrný je v kraji i podíl absolventů vyššího studia.

Na základě vzdělanostní struktury absolventů lze školský

Vývoj podílů žáků přijímaných do 1. roč. SŠ

Podíly počtů žáků přijímaných do 1. ročníků jednotlivých kategorií vzdělání ve Zlínském kraji, odpovídají s výjimkou podstatně vyššího podílu přijímaných do nástavbového studia, situaci v ČR. Vzdělanostní strukturu přijímaných lze charakterizovat jako směřující k odbornému vzdělávání a vyšší vzdělanostní úrovni.

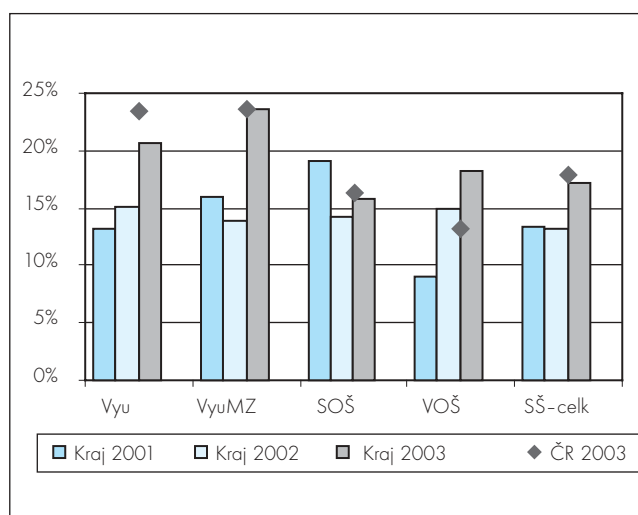
Míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších škol

v roce po absolvování (dubnové hodnoty) ve Zlínském kraji vykazují v posledních třech letech velice výrazné změny, které zcela mění její proporce podle kategorií vzdělání. Zatímco v roce 2001 byla výrazně nejvyšší míra nezaměstnanosti u maturantů ze SOŠ, v roce 2003 vykazují tato kategorie míru nezaměstnanosti nejnižší. Při velkých změnách v jednotlivých kategoriích vzdělání míra nezaměstnanosti celkově v posledním roce výrazně narostla, ale ne nad průměr. Charakter změn je podobný jako v Libereckém kraji, i zde se poměry mezi mírami nezaměstnanosti jednotlivých kategorií dostávají do souladu s průměrným rozložením.

V oborové struktuře je nejvyšší míra nezaměstnanosti absolventů v dubnu 2003 u vyučených ve skupinách oborů Osobní služby, Potravinářství, Stavebnictví, u vyučených s maturitou ve skupinách Ekonomika a administrativa, Obchod a Technická chemie, u maturantů SOŠ ve skupinách oborů Zemědělství, Kožedělná výroba a výroba obuvi a Obchod. Ve vyšším studiu je to ve skupině oborů Ekonomika a administrativa.

Nejlepší situace je u vyučených ve skupinách oborů Kožedělná výroba a výroba obuvi (při nepatrném počtu absolventů - 5), Polygrafie a Ekonomika a administrativa, u vyučených

Vývoj míry nezaměstnanosti absolventů

s maturitou ve skupinách Zpracování dřeva a Strojírenství, u maturitních oborů SOŠ ve skupinách oborů Veterinářství, Obecně odborná příprava, Elektrotechnika a teprve následně Zdra-

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

votnictví. U absolventů VOŠ je nejmenší míra nezaměstnanosti ve skupině oborů Zdravotnictví.

Vzdělanostní struktura v kraji je příznivá, změny v ní probíhající nezvyšují problémy s uplatněním absolventů, vyučeným se otevírá cesta k dalšímu vzdělávání, preferuje se příprava vysoce kvalifikovaných dělníků, mírně se snižuje podíl vyučených v oborech SOU.

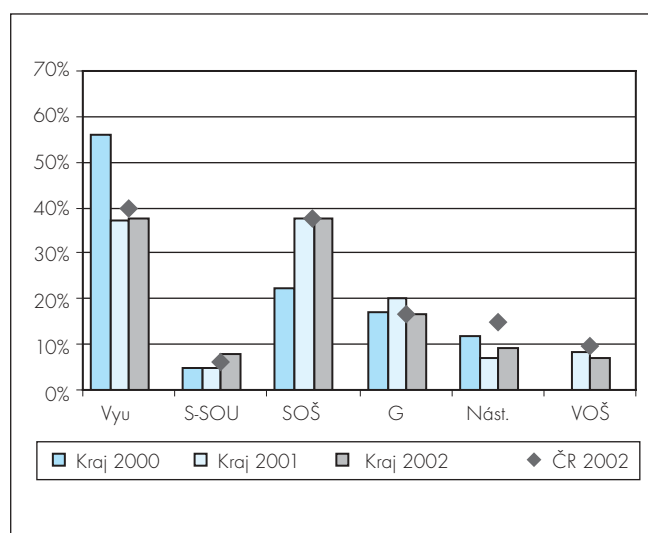
Oborová struktura doznává pozvolných změn, které nemají zásadní charakter, otázkou je vhodnost snižování počtu žáků přijímaných do elektrotechnických oborů (učebních i maturitních SOŠ), když je zde poměrně příznivá míra nezaměstnanosti, která dokonce klesá.

Moravskoslezský kraj

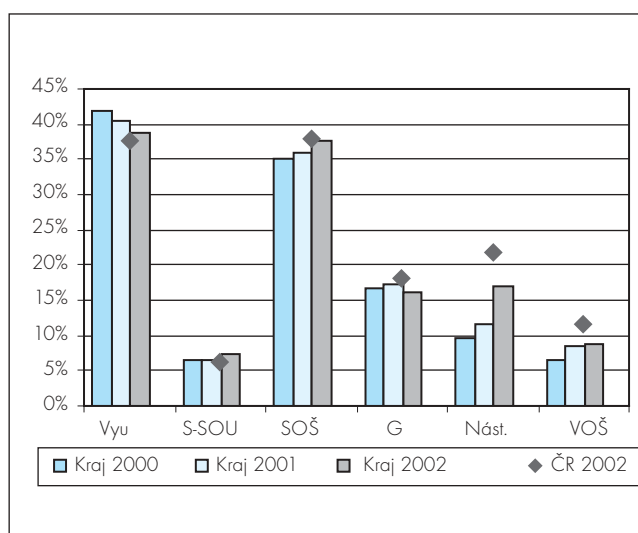
Vývoj podílů absolventů středních a vyšších škol v Moravskoslezském kraji je zkrácen vlivy prodloužení základní školy. Na základě hodnocení posledního roku a porovnáním

Strukturu absolventů lze charakterizovat jako průměrnou a v podstatě vyváženou s nepatrnou převahou maturitních vzdělanostních kategorií.

Vývoj podílů absolventů SŠ a VOŠ

Vývoj podílů žáků přijímaných do 1. roč. SŠ

s průměrem tohoto roku lze konstatovat, že podíly absolventů v kraji se v základních kategoriích, tj. u absolventů SOŠ a gymnazistů, neliší od průměru, nižší je podíl vyučených. Výrazně vyšší je podíl absolventů studijních oborů SOU, nižší pak u nástavb pro absolventy tříletých učebních oborů a rovněž u absolventů VOŠ (kde se zřejmě projevuje konkurence vzdělávací nabídky vysokých škol).

V podílech počtů žáků přijímaných do 1. ročníků jednotlivých kategorií vzdělání nejsou vzhledem k celkové situaci v ČR velké rozdíly s výjimkou sice rostoucího, ale stále ještě nižšího podílu přijímaných do nástavbového studia pro absolventy tříletých učebních oborů. Strukturu přijímaných lze charakterizovat jako průměrnou s mírným zdůrazněním nižších vzdělanostních kategorií.

Míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších škol v roce po absolvování (dubnové hodnoty) v Moravskoslezském kraji dosahuje v rámci ČR nejvyšších hodnot, tomu se vymyká pouze nezaměstnanost absolventů VOŠ, která je až třetí nejvyšší hodnotou v ČR (po Olomouckém a Libereckém kraji). Velikost míry nezaměstnanosti ve vztahu ke kategoriím vzdělání již v předchozích letech byla typická, tj. čím vyšší úroveň vzdělání, tím nižší míra nezaměstnanosti. V posledních třech letech je zřejmě výrazné zvýšení míry nezaměstnanosti zejména u vyučených absolventů, ať s maturitou nebo bez ní, relativně uspokojivá hodnota a nízký nárůst je u absolventů SOŠ s maturitou.

V oborové struktuře je nejvyšší míra nezaměstnanosti vyučených ve skupinách oborů Užitě umění (při velmi malém počtu

žáků), Elektrotechnika, Polygrafie a Stavebnictví, vyučených s maturitou ve skupinách oborů Textil a oděvnictví, Elektrotechnika, Podnikání v oborech a Obchod, u maturitních oborů SOŠ ve skupinách oborů Doprava a spoje, Právní a veřejnosprávní činnost a Zemědělství. V oborech vyššího studia je výrazně vysoká míra nezaměstnanosti v oborech skupiny Strojrenství, i když je zde počet žáků velmi malý.

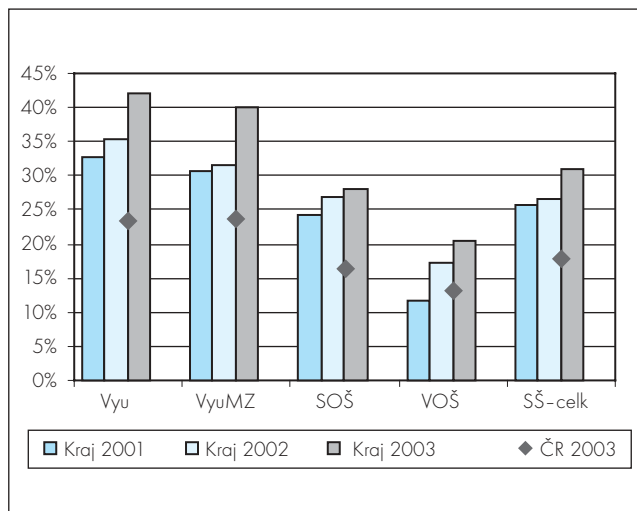
Nejlepší situace (nejnižší míra nezaměstnanosti) je u vyučených ve skupinách Hutnictví a slévárenství a Ekonomika a administrativní, u vyučených s maturitou ve skupinách oborů Hutnictví a slévárenství a Doprava a spoje, u maturitních oborů SOŠ Zdravotnictví, Ekonomika a administrativní a Technická chemie.

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

Vzdělanostní struktura je v současné době poměrně vyvážená, odpovídá průměru s možností navýšit příležitosti pro pokračování ve vzdělávací cestě pro vyučené. V rámci možností daných situací kraje je relativně progresivní.

Oborová struktura je rovněž vyvážená a její změny probíhají v citlivé reakci na situaci absolventů na trhu práce. Zřejmá potřeba vyučených absolventů ve skupině Hutnictví a slévárenství je respektována zvýšením počtu přijímaných, pokud tento posun není limitován zájmem žáků o tuto přípravu, měl by být ještě výraznější. Rovněž relativně dobrá situace v nezaměstnanosti absolventů maturitních ekonomických a zdravotnických oborů umožňuje uvážit další rozšíření přijímaných.

Vývoj míry nezaměstnanosti absolventů

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

Problém uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce v obecné rovině závisí na stavu a vývoji ekonomické situace a celkové míře nezaměstnanosti. Svou roli hraje i otázka strukturální nerovnováhy na trhu práce, tedy nabídky a poptávky po pracovních silách z hlediska oborové struktury a samozřejmě i situace v jednotlivých regionech. Postavení absolventů na trhu práce je tedy z velké části determinováno vnějšími ekonomickými faktory. Za situace obecně vysoké nezaměstnanosti nelze očekávat, že školská sféra postavení absolventů na trhu práce významným způsobem zlepší. Míra nezaměstnanosti absolventů, kteří jsou na trhu práci znevýhodněni nedostatkem praxe, je ve všech zemích vyšší než v souhrnu všech ekonomicky aktivních obyvatel a podobná situace je i u nás. Přesto prostor pro zlepšení uplatnitelnosti absolventů existuje, a to zejména v oblasti koordinace vzdělávací sféry a trhu práce. Vzdělávací sféra může na základě signálů z trhu práce reagovat a ovlivňovat uplatnitelnost absolventů v řadě oblastí, z nichž k nejvýznamnějším patří:

- Oblast obsahu a kvality získaných kompetencí, aby reflektovaly jak potřeby absolventů, tak požadavky ze strany zaměstnavatelů.

- Oblast strukturálních požadavků, tedy přizpůsobení školské vzdělávací nabídky (počtu přijímaných žáků do jednotlivých oborů) kvantitativní struktuře poptávky po pracovních silách.

Potřeba přizpůsobení poskytovaných kompetencí potřebám absolventů i zaměstnavatelů je školstvím akceptována a v rámci tvorby nových či inovace stávajících učebních programů je předpokládána spolupráce se zástupci zaměstnavatelů i využití expertů již ve fázi stanovování profesních profilů, dále pak při vytváření profilu absolventa i při formulaci požadovaných výsledných kompetencí absolventů. Spolupráce sféry práce se školstvím se do budoucna předpokládá i při tvorbě školních vzdělávacích

programů, které by měly školy vytvářet v součinnosti se zaměstnavateli, také účast zástupců zaměstnavatelů při závěrečných zkouškách by měla jejich vliv podpořit.

Přizpůsobování struktury kvalifikací absolventů aktuální situaci na trhu práce je spojeno s řadou problémů. Jednak je to otázka práva žáků na volbu vzdělávací dráhy a tedy i budoucího povolání. Právo regulovat prostřednictvím stanovených kvót vzdělávací nabídku byla charakteristická pro předlistopadové období, tato cesta přesto nebyla úspěšná, protože na ni již nenavazovala povinnost pracovat v daném povolání. Dále je nutné brát v úvahu, zejména ve vztahu k požadavkům zaměstnavatelů na výrazné zvýšení počtu absolventů převážně v technických učebních oborech, že dosud neskončila restrukturalizace ekonomiky a nastolila se nová struktura pracovních sil. V současné době je jednoznačně předimenzován podíl pracovníků v průmyslu, který je asi o 10 procentních bodů vyšší než odpovídá průměru EU. V perspektivním pohledu je zřejmý pokles tohoto podílu se současným nárůstem podílu terciárního a kvartérního sektoru.

Konkrétní vazba oborů přípravy na určitá povolání s sebou může nést – s ohledem na rychlý rozvoj technologií – i rychlé zastarávání získané kvalifikace, jejímž důsledkem je situace, kdy absolventi nevykonávají povolání, pro která byli připravováni. Zastarávání kvalifikace ve vztahu ke vzniku nových profesí, vstupu velkých zahraničních investorů na náš trh a dalším faktorům, které ovlivňují celkovou vysokou proměnlivost trhu práce, je zároveň podporováno vysokou setrvačností školského systému.

Dalším významným problémem je otázka ochoty absolventů pracovat v zaměstnáních se špatnými pracovními nebo platovými podmínkami, případně špatnou oborovou nebo firemní perspektivou. Uvedená situace často vede k tomu, že absolventi si na-

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

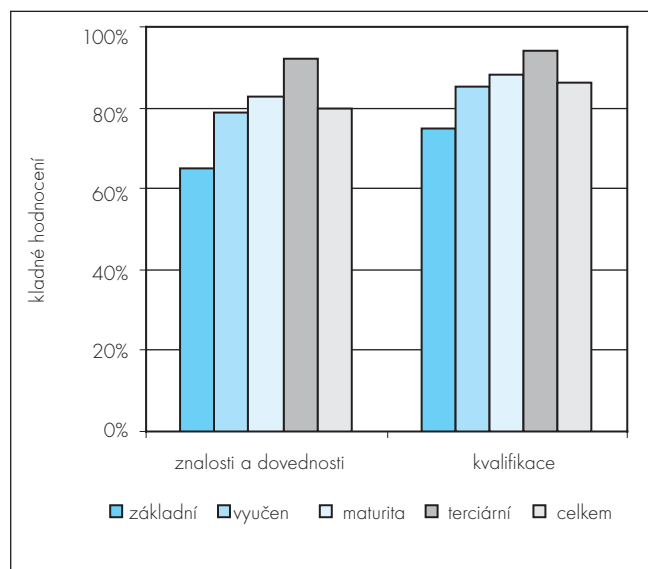
cházejí uplatnění v jiných oborech, ačkoli ve vystudovaném oboru mají možnost pracovního uplatnění.

V souvislosti s těmito procesy je zřejmé, že není možno vycházet z aktuální situace na trhu práce a přizpůsobovat mechanicky strukturu vzdělávání jeho požadavkům, ale že je třeba respektovat jak časové zpoždění v přípravě absolventů, tak situaci určité nepředvídatelnosti a směřovat při přípravě žáků k větší flexibilitě. Z toho vyplývá i potřeba preferovat rozvoj klíčových (přenositelných) kompetencí, které jsou předpokladem flexibility absolventa.

4.1 Hodnocení úrovně získaného počátečního vzdělání

Schopnost mladých lidí a zejména absolventů získat pracovní uplatnění závisí jak na obsahu, tak i kvalitě absolvovaného vzdělání. Zaměstnatelnost přitom není dána jen tím, jak vzdělávání respektuje úzké kvalifikační požadavky určité profese, ale i tím, zda absolventi získají schopnost realizovat individuální předpoklady, samostatně přistupovat k řešení problémů a efektivně jednat. Hodnocení kvality výuky jako celku i úrovně jednotlivých způsobů a kompetencí ze strany absolventů odráží zjištění o využitelnosti a uplatnitelnosti získaných znalostí a kompetencí a představuje tak důležitou zpětnou vazbu pro školskou sféru.

Obr. 4.1: Hodnocení získané kvalifikace, znalostí a dovedností podle úrovně vzdělání

Jak hodnotí získanou kvalifikaci jako celek i jednotlivé kompetence a dosaženou úroveň znalostí a dovedností mladí lidé ve věku 20–29 let naznačují závěry materiálu „Přístup mladých lidí ke vzdělávání a jejich profesní uplatnění“.¹⁹

Z hlediska celkového hodnocení získané kvalifikace je většina mladých lidí – přibližně 86 % – spokojených se svou kvalifikací a své znalosti a dovednosti považuje za dostatečné 80 % dotazovaných (obr. 4.1). Nejvíce spokojenou skupinou jsou vysokoškoláci. S klesající úrovní vzdělání se příznivé hodnocení snižuje. Na opačném pólu nejméně spokojených najdeme podle očekávání absolventy, kteří ukončili vzdělání na úrovni základního vzdělání, tedy úrovní z hlediska dobrého uplatnění na trhu práce velmi nízké a v podstatě nedostačující.

Z pohledu jednotlivých dovedností hodnotí absolventi nejlépe získané všeobecné znalosti a rozhled, ke kterým se (jak ukazuje tabulka 4.1) kladně vyjadřuje 76 % mladých lidí. Poměrně pozitivně je hodnocena i úroveň odborných teoretických znalostí, s nimiž je spokojeno 75 % mladých lidí. Detailnější pohled na hodnocení jednotlivých způsobů a kompetencí ukazuje, že nejlépe hodnotí všeobecné znalosti a rozhled i odborné teoretické znalosti mladí lidé s terciárním vzděláním, zatímco vyučení jsou v návaznosti na užší zaměření a spíše praktický charakter získaného vzdělání více spokojeni se svou přípravou v oblasti odborných praktických znalostí a dovedností. Zde velmi dobře hodnotí kvalitu přípravy v oblasti odborných praktických znalostí a dovedností 76 % z nich.

Od poloviny 90. let je ve vzdělávacím procesu zdůrazňována potřeba klást větší důraz na rozvoj přenositelných kompetencí. Jde o to připravit žáky tak, aby uměli komunikovat, řešit problémy, dovedli pracovat v týmu a samostatně se učit. Přenositelné kompetence nejsou tedy založeny na získávání vědomostí, ale především na zvládnutí určitých činností a aktivit. Cílem je osvojení schopností, dovedností, postojů a dalších charakteristik, které umožňují efektivní jednání v různých oblastech a situacích. Důraz školské sféry na zvládnutí uvedených oblastí vyplývá z nejistoty a nestability, které jsou charakteristickými znaky současného trhu práce. V České republice je vzhledem k probíhající ekonomické transformaci situace ještě komplikovanější, a to zejména v důsledku nedokončené restrukturalizace, obtížnosti odhadu nosných odvětví a změn v návaznosti na zahraniční investice. Obtížná předvídatelnost situace na trhu práce nutně vede ve vzdělávání k obecnějšímu směřování odborné přípravy a podpoře přenositelných kompetencí, které mají vyústit ve vytvoření širších předpokladů, připravenost a flexibilitu žáků pro jejich uplatnění ve světě práce, zejména s ohledem na rychlý rozvoj řady odvětví.

Tabulka 4.1: Hodnocení kvality přípravy v poslední navštěvované škole pro současné zaměstnání podle úrovně vzdělání²⁰

DOBŘE	základní	vyučen(a)	maturita	terciární	Celkem
všeobecných znalostí a rozhledu	58%	71%	83%	92%	76%
odborných teoretických znalostí	52%	74%	79%	89%	75%
odborných praktických znalostí a dovedností	52%	76%	69%	74%	70%

19) V. Burda, J. Festová, H. Úlovcová, J. Vojtěch: Přístup mladých lidí ke vzdělávání a jejich profesní uplatnění. 1. vyd. Praha, Národní ústav odborného vzdělávání 2003, 88 s. Výzkum byl realizován v letech 2002/2003 ve spolupráci NÚOV a Národohospodářského ústavu AV ČR. Celkem bylo dotázáno 2 500 respondentů ve věku 20–29 let.

20) V tomto případě byla použita čtyřstupňová škála: 1 = velmi dobře, 2 = spíše dobře, 3 = spíše špatně, 4 = velmi špatně. Jestliže tabulka obsahuje v levém horním rohu výraz „DOBŘE“, jedná se o souhrn odpovědí stupňů 1 = velmi dobře a 2 = spíše dobře. Jestliže tabulka obsahuje výraz „VELMI ŠPATNĚ“, jedná se o odpovědi stupně 4 = velmi špatně.

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

Přes rostoucí pozornost, která je těmto kompetencím věnována, hodnocení kvality přípravy z hlediska přenositelných kompetencí příliš pozitivní není. Celková spokojenost se získanou úrovní přenositelných kompetencí je ve většině oblastí nižší než hodnocení všeobecných i odborných znalostí. Špatné hodnocení se objevuje zejména u absolventů s nižší úrovní vzdělání, zatímco se zvyšujícím se vzděláním spokojenost roste. V zásadě ale ani v kategorii mladých lidí s vyšší úrovní vzdělání neodpovídá míra spokojenosti se zvládnutím těchto dovedností důležitosti, kterou přenositelným kompetencím mladí lidé přisuzují a která je – po zkušenostech z praxe – hodnocena velmi vysoko.

Specifické postavení nacházíme u kompetencí, které souvisejí **s organizací a řízením a dovedností vést kolektiv**. Tyto kompetence jsou ve všech vzdělanostních skupinách hodnoceny poměrně špatně – celkově je spokojeno s kvalitou přípravy v této oblasti jen 46 % mladých lidí. Na druhou stranu rozpor mezi spokojeností na jedné straně a důležitostí, kterou mladí lidé této dovednosti celkově přisuzují, není tak výrazný. Důvodem je zpravidla nižší pracovní pozice, kterou mladí lidé na počátku své profesní dráhy zastávají, v níž řídicí a manažerské schopnosti nevyužívají a rovněž charakter pracovní činnosti, kterou zastává většina mladých lidí s nižší úrovní vzdělání. Důsledkem uvedených faktorů je skutečnost, že tato kompetence je mladými lidmi obecně, a těmi s nižší úrovní vzdělání zejména, považována za méně podstatnou.

Obecný vzdělanostní základ předpokládá i **zvládnutí jazykových znalostí a dovedností práce s výpočetní technikou**. Shrneme-li celkové výsledky analýzy, pak musíme konstatovat, že navzdory trendu zvyšovat podíl výuky v těchto předmětech nemají mladí lidé tuto stránku přípravy stále jako nedostatečnou.

Úroveň jazykových znalostí, jak dokládá tabulka 4.2, cel-

kově hodnotí dobře jen necelá polovina mladých lidí – konkrétně 48 %. Malou spokojenost s výukou cizích jazyků vyjadřují především vyučení absolventi (spokojeno je pouze 32 % z nich). Diskutovanou otázkou u této úrovně vzdělání je potřeba a rozsah výuky cizího jazyka a jeho využitelnost v rámci pracovního uplatnění vyučených. Skutečností je, že v kategorii vyučených je velký podíl absolventů – 36 %, kteří považují znalost cizího jazyka z hlediska požadavků a současného uplatnění této dovednosti v zaměstnání za zcela nedůležitou. Zároveň zde ale nacházíme i významný podíl těch, kteří vyjádřili s úrovní znalosti cizího jazyka ve vztahu k požadavkům vyplývajícím z jejich současného pracovního uplatnění výraznou nespokojenost – kolem 31 %. Tento fakt naznačuje určitou diferenciaci v potřebě této dovednosti v rámci kategorie vyučených, kdy asi třetina vyučených vnímá nedostatek jazykových dovedností z hlediska trhu práce jako reálný problém, zatímco třetina potřebu znalosti cizího jazyka v současnosti nepocituje.

Se vzrůstajícím stupněm vzdělání a tedy i rozsahem školní jazykové přípravy se spokojenost s úrovní výuky cizích jazyků zvyšuje, takže přirozeně nejlépe hodnotí jazykovou přípravu vysokoškoláci. Vzhledem k vysokým požadavkům trhu práce na jazykovou vybavenost absolventů terciárního vzdělávání ale fakt, že s úrovní jazykové výuky je spokojeno asi 77 % vysokoškoláků, příliš pozitivně nevyznívá. Nedostatečná úroveň znalosti cizího jazyka přitom může představovat významný handicap a překážku pro uplatnění vzhledem k požadavkům zaměstnavatelů jak na našem, tak v blízké budoucnosti i na evropském trhu práce. Na druhé straně je nutno uvést, že při hodnocení úrovně získaných dovedností je nutno vzít v úvahu výrazné zpoždění, které je s každou reakcí vzdělávací soustavy na změny požadavků trhu práce spojeno – absolventi školního vzdělávání přizpůsobeného momentálními potřebám na trhu práce vstoupí na trh až za několik

Tabulka 4.2: Hodnocení kvality přípravy v poslední navštěvované škole pro současné zaměstnání z hlediska přenositelných kompetencí podle úrovně vzdělání (frekvence kladných odpovědí)

DOBŘE	základní	vyučen(a)	maturita	terciární	Celkem
jazykových znalostí	31%	32%	61%	77%	48%
práce s výpočetní technikou	27%	22%	57%	84%	43%
organizace a řízení	29%	38%	53%	72%	46%
dovednosti samostatně se rozhodovat	49%	63%	69%	80%	65%
dovednosti řešit problémy	50%	65%	69%	83%	66%
dovednosti nést odpovědnost	45%	62%	65%	80%	63%
dovednosti pracovat v týmu	56%	75%	73%	80%	72%
dovednosti komunikovat s lidmi	63%	73%	78%	84%	75%

Tabulka 4.3: Hodnocení kvality přípravy v poslední navštěvované škole pro současné zaměstnání z hlediska přenositelných kompetencí podle úrovně vzdělání (frekvence velmi záporných odpovědí)

VELMI ŠPATNĚ	základní	vyučen(a)	maturita	terciární	Celkem
jazykových znalostí	34%	31%	10%	3%	20%
práce s výpočetní technikou	43%	42%	13%	6%	26%
organizace a řízení	34%	21%	9%	6%	16%
dovednosti samostatně se rozhodovat	20%	10%	5%	2%	8%
dovednosti řešit problémy	19%	8%	4%	3%	7%
dovednosti nést odpovědnost	20%	8%	5%	2%	8%
dovednosti pracovat v týmu	18%	6%	4%	4%	6%
dovednosti komunikovat s lidmi	16%	6%	3%	3%	6%

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

let. Část mladých lidí, kteří se v současnosti potýkají s nedostatečnými znalostmi v těchto oblastech, byla připravována v době, kdy výuka byla koncipována v menším rozsahu.

Výrazným požadavkem na absolventy je v současné době **zvládnutí práce s výpočetní technikou**. Tato dovednost ale navzdory své důležitosti představuje z hlediska záporného hodnocení **jednu z největších slabin vzdělání**. Nízkou spokojenost se schopností pracovat s výpočetní technikou vyjadřují především vyučení, z nichž spokojeno je jen asi 20 %, zatímco nespokojených je více než 40 %²¹ (tabulka 4.3), i když i v této oblasti podobně jako u znalosti cizího jazyka je třeba dát negativní hodnocení do souvislosti se skutečností, že významná část vyučených (42 %) při své práci výpočetní techniku nevyužívá. Vysoké není ani hodnocení středoškoláků s maturitou, kde se kladné hodnocení vyskytuje jen v 57 % případů. Zde je přitom třeba si uvědomit, že v důsledku technologického vývoje, který vede k růstu terciárního sektoru, zvyšování efektivity a změn v řízení se využívání výpočetní techniky a internetu rozšiřuje do dalších oborů jako jsou zdravotnictví, státní správa, obchod, služby a řada dalších, takže potřeba zvládnutí této dovednosti bude narůstat. Růst významu zvládnutí výpočetní techniky v kategorii vyučených i středoškoláků s maturitním vzděláním můžeme očekávat i vzhledem k faktu, že zaměstnanost mladých lidí v dělnických profesích klesá, zatímco v nemauálních profesích stoupá.²² Přesun z dělnických povolání se přitom týká jak vyučených, tak i středoškoláků s maturitním vzděláním.

22) Uvedené zjištění vyplývá ze studie Ing. J. Vojtěch, Ing. J. Festová: Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání. 1. vyd. Praha, Národní ústav odborného vzdělávání 2002. 39 s. ISBN 80-85118-72-6.

Z hlediska požadavků současného zaměstnání můžeme jako jednu z nejdůležitějších kompetencí označit **odborné praktické znalosti a dovednosti** (uvádí je 90 % respondentů). Pro více než 80 % mladých lidí jsou důležité odborné teoretické znalosti. Všeobecné znalosti a rozhled jsou nejdůležitější pro vysokoškoláky, jako důležité je označuje 96 % z nich, přičemž pro vyučené absolventy jsou podstatnější odborné praktické znalosti, kde procento kladných odpovědí činí 89 % (tabulka 4.4).

Za povšimnutí stojí **velmi vysoké hodnocení významu některých přenositelných kompetencí** pro současné zaměstnání, jako jsou dovednost samostatně se rozhodovat, řešit problémy, nést odpovědnost a pracovat v týmu, jejichž hodnocení sice roste spolu se zvyšující se vzdělanostní úrovní, ale velmi podstatné je i pro absolventy s nižším vzděláním.

Jiný pohled na důležitost různých znalostí a dovedností poskytuje členění ve vztahu k hrubšímu oborovému členění. Všeobecné znalosti a dovednosti jsou nejdůležitější pro respondenty se zdravotnickým nebo společenskovedním vzděláním. Pro zdravotnické obory jsou ve srovnání s ostatními obory velmi důležité i odborné teoretické znalosti a praktické znalosti a dovednosti. Jazykové znalosti jsou nejdůležitější pro společenskovední obory, kde je jako důležité označilo 58 % mladých lidí, naopak nejméně podstatné jsou pro zemědělské (33 %) a technické obory (37 %). Rovněž zvládnutí práce s výpočetní technikou není pro zemědělské obory tak podstatné jako pro ostatní uvedené obory (tabulka 4.6).

Položme si nyní otázku, jak jsou **znalosti a dovednosti získané během počátečního vzdělání** v pracovním procesu **využitelné**. V průběhu počátečního vzdělávání mladí lidé získávají

Tabulka 4.4: Význam různých znalostí a dovedností v současném zaměstnání podle úrovně vzdělání (frekvence kladných odpovědí)

DŮLEŽITÉ	základní	vyučen(a)	maturita	terciární	Celkem
všeobecné znalosti a rozhled	59%	66%	84%	96%	76%
odborné teoretické znalosti	66%	75%	86%	94%	81%
odborné praktické znalosti a dovednosti	80%	89%	91%	96%	90%
jazykové dovednosti	34%	29%	53%	80%	45%
práce s výpočetní technikou	31%	26%	68%	90%	51%
organizace a řízení, dovednost vést kolektiv	42%	41%	66%	81%	56%
dovednost samostatně se rozhodovat	71%	81%	90%	97%	85%
dovednost řešit problémy	75%	85%	91%	97%	87%
dovednost nést odpovědnost	74%	83%	88%	96%	85%
dovednost pracovat v týmu	81%	82%	86%	90%	84%

Tabulka 4.5: Význam různých znalostí a dovedností v současném zaměstnání podle úrovně vzdělání (frekvence zcela záporných odpovědí)

ZCELA NEDŮLEŽITÉ	základní	vyučen(a)	maturita	terciární	Celkem
všeobecné znalosti a rozhled	11%	7%	3%	0%	5%
odborné teoretické znalosti	10%	3%	2%	1%	3%
odborné praktické znalosti a dovednosti	6%	2%	1%	1%	2%
jazykové dovednosti	35%	36%	14%	6%	24%
práce s výpočetní technikou	41%	42%	13%	2%	25%
organizace a řízení, dovednost vést kolektiv	27%	23%	8%	4%	15%
dovednost samostatně se rozhodovat	12%	6%	2%	1%	4%
dovednost řešit problémy	9%	4%	1%	0%	3%
dovednost nést odpovědnost	8%	4%	2%	1%	3%
dovednost pracovat v týmu	8%	6%	2%	2%	4%

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

Tabulka 4.6: Význam různých znalostí a dovedností v současném zaměstnání podle oborového členění (frekvence zcela kladných odpovědí)

DŮLEŽITÉ	technické obory	zemědělské obory	zdravotnické obory	společensk.obory	Celkem
všeobecné znalosti a rozhled	73%	67%	87%	82%	77%
odborné teoretické znalosti	82%	76%	93%	83%	83%
odborné praktické znalosti a dovednosti	90%	85%	93%	91%	91%
jazykové dovednosti	37%	33%	42%	58%	46%
práce s výpočetní technikou	46%	39%	61%	61%	53%
organizace a řízení, dovednost vést kolektiv	51%	46%	72%	65%	58%
dovednost samostatně se rozhodovat	86%	90%	93%	88%	87%
dovednost řešit problémy	88%	85%	94%	90%	89%
dovednost nést odpovědnost	84%	88%	91%	88%	86%
dovednost pracovat v týmu	84%	81%	90%	86%	85%

různorodou škálu znalostí a dovedností, které následně mohou uplatnit během své profesní kariéry. To, jaké znalosti a dovednosti během studia získají, závisí nejen na typu a charakteristice škol, které navštěvovali, ale i na přístupu, který ke studiu zaujali. Do jaké míry získané znalosti a dovednosti v profesním životě uplatní, potom závisí na charakteristice pracovního místa, které budou vykonávat, a na požadavcích a nárocích, které budou s tímto pracovním místem spojeny.

Podle provedeného dotazníkového šetření můžeme říci, že zhruba tři čtvrtiny respondentů pokládají znalosti a dovednosti získané v počátečním vzdělávání z hlediska využitelnosti v praxi za spíše nebo velmi důležité. Respondenti terciárního vzdělání z více než 90 % považují znalosti a dovednosti tohoto typu za důležité a z toho více jak 66 % za velmi důležité (tabulka 4.7). Poněkud více negativních odpovědí na toto téma se vyskytuje mezi respondenty nejnižší kategorie vzdělání - základního vzdělání. Přes 45 % respondentů se základním vzděláním považuje znalosti a dovednosti získané během počátečního vzdělávání za nedůležité, z toho 19 % těchto respondentů za zcela nedůležité. Jejich reakci do určité míry můžeme považovat za přirozenou, vezmeme-li v úvahu rozsah znalostí a dovedností, které lze získat během studia na základních školách. Znalosti a dovednosti této úrovně vzdělání jsou určitým způsobem limitované, a proto se některým absolventům či mladým lidem tohoto vzdělání zdají nepotřebné pro jejich práci.

Tabulka 4.7: Využitelnost znalostí a dovedností získaných během počátečního vzdělávání podle úrovně vzdělání

	základní	vyučen(a)	maturita	terciární	Celkem
velmi důležité	22%	29%	39%	66%	36%
spíše důležité	31%	42%	41%	26%	39%
spíše nedůležité	27%	18%	15%	7%	17%
zcela nedůležité	19%	11%	5%	1%	8%
Celkem	100%	100%	100%	100%	100%

Zajímavá je rovněž frekvence odpovědí na otázku **využitelnosti znalostí a dovedností z hlediska hrubšího oborového členění**, které je patrné v tabulce 4.8. Nejvýrazněji pozitivní postoj v tomto případě zaujímají respondenti, kteří během počátečního vzdělávání vystudovali některý ze zdravotnických oborů. Přes 90 % těchto respondentů považuje využitelnost znalostí a dovedností získaných během studia za důležitou, z toho dokonce 68 %

za velmi důležitou. Zvýšený negativní postoj k využitelnosti znalostí a dovedností počátečního vzdělávání zaujímají respondenti, kteří vystudovali některý ze zemědělských oborů (31 %).

Tabulka 4.8: Využitelnost znalostí a dovedností získaných během počátečního vzdělávání podle hrubšího oborového členění

	technické obory	zemědělské obory	zdravotnické obory	společensk. obory	Celkem
velmi důležité	33%	30%	68%	40%	38%
spíše důležité	42%	39%	24%	38%	39%
spíše nedůležité	17%	24%	7%	14%	16%
zcela nedůležité	8%	7%	1%	7%	7%
Celkem	100%	100%	100%	100%	100%

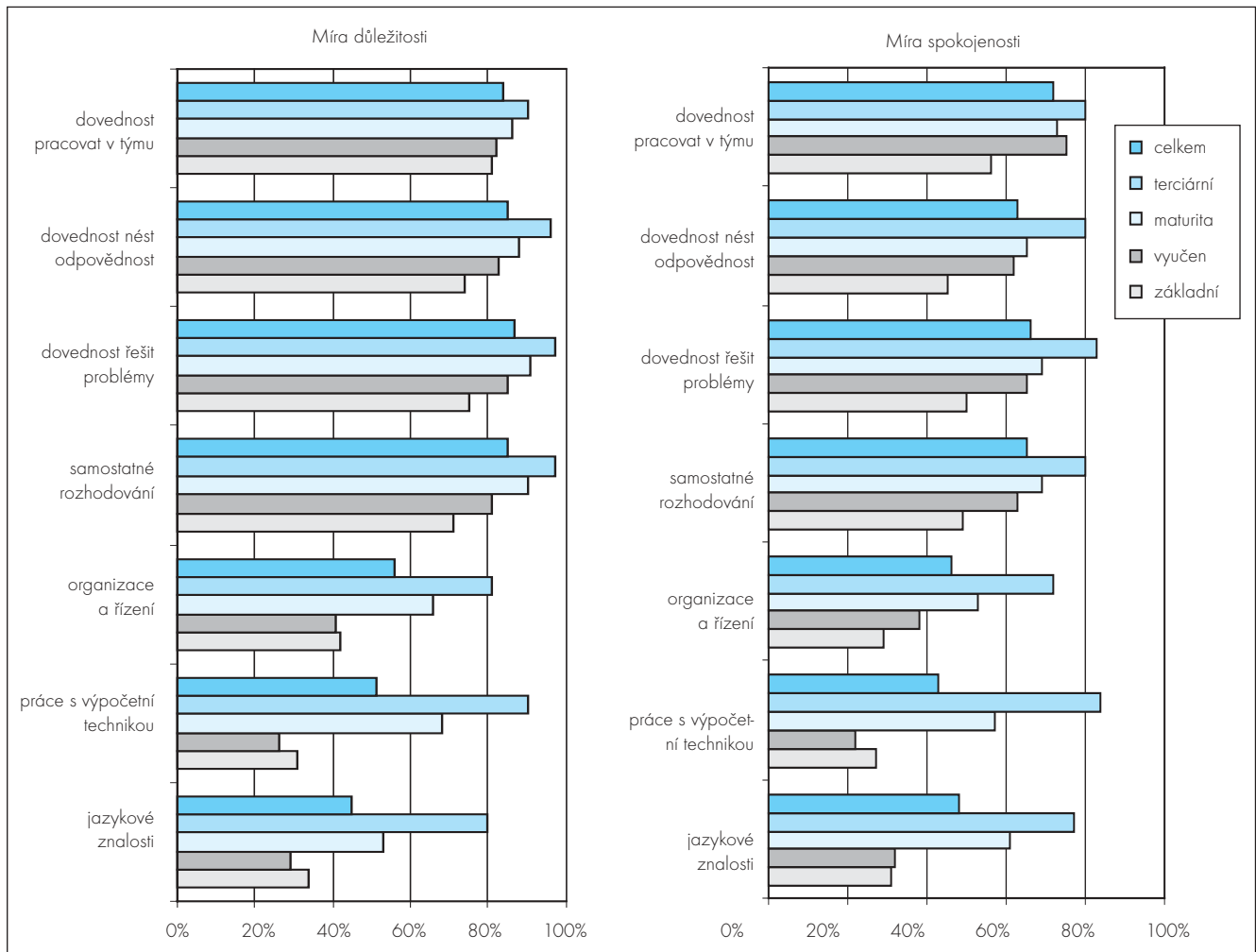
Podstatný pohled na celou problematiku přináší **srovnání subjektivního hodnocení vlastní připravenosti s důležitostí**, kterou jednotlivým získaným kompetencím absolventi s ohledem na požadavky praxe přikládají. Porovnání vlastního hodnocení připravenosti a hodnocení důležitosti jednotlivých kompetencí přináší obrázky 4.2 a 4.3.

Největší rozpor mezi subjektivním hodnocením připravenosti a důležitostí, kterou dané způsobilosti z hlediska požadavků v současném zaměstnání mladí lidé přikládají, můžeme najít v oblasti **odborných praktických dovedností**, kde hodnocení kvality přípravy neodpovídá významu této dovednosti. **Dalšími důležitými oblastmi, ve kterých se mladí lidé vzhledem k požadavkům v zaměstnání necítí dobře připraveni, jsou schopnost řešit problémy, samostatně se rozhodovat a nést odpovědnost.**

Menší rozpor mezi důležitostí a mírou osvojení můžeme konstatovat u jazykových dovedností a dovedností práce s výpočetní technikou, což je způsobeno tím, že část mladých lidí, především s nižší úrovní vzdělání, tyto dovednosti ve svém současném zaměstnání nevyužívá. Za nedůležité pro současné pracovní uplatnění je považuje celkem asi čtvrtina mladých lidí, přitom ve skupině vyučených je tento podíl podstatně vyšší (činí, jak ukazuje tabulka 4.5, u jazykových dovedností 36 % a u práce s výpočetní technikou 42 %). Na druhou stranu v kategorii mladých lidí s terciárním vzděláním, kde požadavky na zvládnutí cizího jazyka pro uplatnění na trhu práce jsou obecně nejvyšší, hodnotí znalost cizího jazyka pro výkon svého současného povolání jako nedůležitou jen asi 6 % mladých lidí, přitom spokojeno je s úrovní jazykové přípravy jen asi 77 % mladých lidí na této úrovni vzdělání.

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

Obr. 4.2, 4.3: Srovnání míry důležitosti a spokojenosti s úrovní dovedností

V zásadě je možno říci, že jedním z důvodů názorové různorodosti v hodnocení úrovně jednotlivých dovedností i jejich důležitosti je skutečná úroveň potřeby a míry uplatnění těchto schopností a dovedností mladých lidí v jejich současném zaměstnání. Z hlediska vývoje je ale třeba počítat s růstem významu zejména jazykových schopností a počítačové gramotnosti. S blížícím se vstupem do EU a liberalizací pracovního trhu se nedostatečné jazykové vybavení může stát vážnou překážkou k získání pracovního místa na sjednocujícím se pracovním trhu EU, a to jak z pohledu konkurence zahraničních pracovníků na pracovním trhu ČR, tak i z hlediska uplatnění v zahraničí. Kromě toho s nástupem informační revoluce a nových pracovních postupů a technologií lze očekávat, že obsah práce a charakteristika pracovních míst a kvalifikačních požadavků se bude měnit. Vzhledem k rozšiřování počítačových aplikací a nových komunikačních prostředků do dalších sektorů můžeme očekávat, že nárůst významu práce s výpočetní technikou se nevyhne ani pracovním místům na nižších pozicích.

Na závěr můžeme konstatovat, že hodnocení důležitosti přenositelných kompetencí absolventy v podstatě odpovídá trendům širšího kvalifikačního základu, který se celkem úspěšně prosadil

v rámci vysokoškolského a středoškolského vzdělávání a začíná se pomalu uplatňovat i ve vzdělávání na učňovské úrovni. Získání vstupní kvalifikace se širokým profilem a potřeba osvojení přenositelných kompetencí i pro absolventy středního odborného vzdělávání, aby způsobilost vykonávat určité pracovní činnosti nebyla zaměřena pouze úzce na jedno povolání, vyplývá z rychle se měnící situace na trhu práce, vzniku a rozvoje nových odvětví, jejichž důsledkem je vzrůstající pravděpodobnost, že mladý člověk bude nucen získanou profesí v průběhu své pracovní dráhy změnit. Problém přechodu z jedné profese do druhé, změna povolání vyžaduje spíše širší, obecněji zaměřené vzdělání. Potřeba flexibilní pracovní síly souvisí i s rozvojem malých dynamických firem, které kladou větší důraz na schopnost řešit problémy, pracovat v týmu. Namísto rutinních činností a úkolů vystupuje do popředí schopnost inovace a schopnost reagovat na problémy a učit se nové dovednosti.

Z těchto důvodů je pozitivní, že školská sféra reaguje na situaci rozšiřováním nebo zaváděním výuky výpočetní techniky a cizích jazyků, zlepšováním vybavení jazykových učeben a pořizováním počítačů do škol a obecně větším důrazem na posilování oblasti přenositelných kompetencí.

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

4.2 Uplatnění absolventů – shoda dosaženého vzdělání a pracovní pozice

Podstatnou otázkou uplatnění absolventů ve sféře práce je využití získané úrovně a odbornosti vzdělání v zaměstnání, tedy jinými slovy shoda dosaženého vzdělání a zaměstnání. Tuto shodu přitom můžeme hodnotit ze dvou hledisek, jednak z pohledu úspěšnosti absolventů při získávání pracovní pozice odpovídající úrovni vzdělání a jednak ve vztahu k využití znalostí a dovedností vystudovaného oboru. Míra shody v obou oblastech do jisté míry odráží úspěšnost a efektivitu prostředků vynaložených na vzdělávání.

Zaměříme-li se nejprve na **vztah mezi úrovní vzdělání a pracovní pozicí**, pak obecný pohled ukazují zjištění z šetření „Přístup mladých lidí ke vzdělávání a jejich profesní uplatnění“. Na základě výsledků můžeme konstatovat, že **většina – více než tři čtvrtiny** mladých lidí²³ – se uplatňuje na pozicích, které odpovídají dosažené úrovni vzdělání. Přibližně pětina mladých lidí, a to spíše těch, kteří dosáhli maturitní a terciární úrovně vzdělání, vykonává práci na nižších pozicích. Důvod můžeme zřejmě hledat v potřebě získání praktických zkušeností a dovedností jako nutné podmínky pro vykonávání určitých profesí, což vede k tomu, že někteří mladí lidé zahajují kariéru na pozicích, pro které dostačuje nižší úroveň vzdělání. Nejvyšší shodu z hlediska vazby úrovně vzdělání a pracovní pozice najdeme v kategorii vyučených (82 %). Ti během praxe získávají více konkrétních pracovních dovedností a uplatnit se na pracovních pozicích, které odpovídají získané úrovni vzdělání, není pro ně tak obtížné. Jen ojediněle se u mladých lidí setkáváme se zastáváním vyšší pracovní pozice, než která odpovídá dosažené úrovni vzdělání, a to zejména u absolventů se základním vzděláním nebo vyučených, to znamená v případech, kdy nízká úroveň vzdělání může být vyrovnána několikaletou praxí. Celkově se na relativně vyšších pracovních pozicích vzhledem k úrovni vzdělání uplatňuje kolem 5 % mladých lidí, přitom v kategorii vyučených toto procento dosahuje 7 % a v kategorii se základním vzděláním činí 12 % (tabulka 4.9).

Z hlediska hrubšího **oborového členění** můžeme, jak ilustruje tabulka 4.10, najít nejvyšší shodu mezi současným pracovním postavením a úrovní dosaženého vzdělání u mladých lidí, kteří vystudovali některý ze zdravotnických oborů. Míra shody se zde pohybuje kolem 85 %. Pouze malé procento zdravotníků (14 %) vykonává práci, která odpovídá nižší úrovni vzdělání a pozice vyžadující vyšší úroveň vzdělání je zmiňována zcela ojediněle, a to pouze v 1 % případů. Poněkud odlišná situace panuje u mladých lidí se vzděláním v zemědělských oborech, kde z uvedených odpovědí vyplynulo, že pouze 68 % respondentů vykonává práci, která odpovídá jejich úrovni vzdělání, a téměř 30 % respondentů pracuje na pozici, která vyžaduje úroveň vzdělání nižší. Tato skutečnost souvisí zřejmě s poměrně vysokou mírou nezaměstnanosti v zemědělských oborech.

Podrobnější pohled na shodu mezi dosaženou úrovní vzdělání a pracovní pozicí ukazují výsledky analýzy zaměřené na uplatnění absolventů středních odborných škol v hlavních seskupeních tříd KZAM – Ing. J. Vojtěch, Ing. J. Festová: Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání²⁴, které potvrzují skutečnost, že absolventi se v podstatě uplatňují v zaměstnáních, která odpovídají dosažené úrovni vzdělání.

V rámci zmíněného šetření byl na základě údajů z Výběrového šetření pracovních sil v ČR sestaven přehled zastoupení pracovníků v uvedených hlavních skupinách klasifikace zaměstnání. Z důvodu větší přehlednosti byly některé třídy zaměstnání KZAM sloučeny a zredukovány do 4 následujících kategorií. Přehled o uplatnění jednotlivých kategorií vzdělání v hlavních seskupeních tříd KZAM ukazuje obrázek 4.4.

V hlavním seskupení **Střední a vyšší odborní pracovníci, úředníci** (třídy 1 až 4), které předpokládá maturitní vzdělání, nacházejí v souladu se získaným vzděláním uplatnění převážně absolventi SOŠ (62 %) a v přiměřené míře i absolventi učebních oborů s maturitou a učebních oborů.

V hlavním seskupení **Provozní pracovníci ve službách a obchodě** (třída 5) jsou zastoupeni ve větší míře absolventi učebních oborů. Vedle toho je ale významný i podíl absolventů oborů SOŠ,

Tabulka 4.9: Vztah mezi současným pracovním postavením a úrovní dosaženého vzdělání

	základní	vyučen(a)	maturita	terciární	Celkem
pracovní pozice odpovídá vzdělání	73%	82%	74%	79%	77%
nižší pozice než by odpovídala vzdělání	15%	11%	23%	19%	18%
vyšší pozice než by odpovídala vzdělání	12%	7%	3%	2%	5%
Celkem	100%	100%	100%	100%	100%

Tabulka 4.10: Vztah mezi současným pracovním postavením a úrovní dosaženého vzdělání podle hrubšího oborového členění

	technické	zemědělské	zdravotnické	společensk.	Celkem
pracovní pozice odpovídá vzdělání	77%	68%	85%	79%	78%
nižší pozice než by odpovídala vzdělání	17%	28%	14%	18%	18%
vyšší pozice než by odpovídala vzdělání	6%	4%	1%	3%	5%
Celkem	100%	100%	100%	100%	100%

23) V. Burda, J. Festová, H. Úlovcová, J. Vojtěch: Přístup mladých lidí ke vzdělávání a jejich profesní uplatnění. 1. vyd. Praha, Národní ústav odborného vzdělávání 2003. 88s. Výzkum byl realizován v letech 2002/2003 ve spolupráci NÚOV a Národohospodářského ústavu AV ČR. Celkem bylo dotázáno 2 500 respondentů ve věku 20–29 let.

24) Uvedené zjištění vyplývá ze studie Ing. J. Vojtěch, Ing. J. Festová: Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání. 1. vyd. Praha, Národní ústav odborného vzdělávání 2002. 39 s. ISBN 80-85118-72-6.

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

Klasifikace zaměstnání

Klasifikace zaměstnání (KZAM) zařazuje veškerá zaměstnání do desíti hlavních skupin (tříd), přitom je nutné upozornit, že některé názvy nejsou dobře vystihující, dokonce jsou zavádějící (*vysvětlující komentáře jsou uvedeny dále*). Jedná se o skupiny:

- 1 **Zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci**
- 2 **Vědečtí a odborní duševní pracovníci** – jde převážně o zaměstnání vyžadující vysokoškolské vzdělání²⁵ a jsou zde tedy zařazeni kromě pracovníků vědy a výzkumu i lékaři, inženýři, architekti a právníci, dále i většina pedagogických pracovníků (v následující třídě 3 jsou pod pojem „pedagogičtí pracovníci“ v názvu třídy uvedeni pouze pedagogové pro předškolní výchovu, vychovatelé a mistři OV)
- 3 **Techničtí, zdravotničtí, pedagogičtí pracovníci a pracovníci v příbuzných oborech** – jde převážně o zaměstnání, kde se předpokládá středoškolské vzdělání s maturitou
- 4 **Nižší administrativní pracovníci (úředníci)** – jde o zaměstnání s nižšími nároky, dříve obvykle SO, dnes jsou běžně vykonávána pracovníky se středoškolským maturitním vzděláním
- 5 **Provozní pracovníci ve službách a obchodě** – zde KZAM dostatečně nerozlišuje a jsou zde začleněna jak zaměstnání vyžadující maturitní úroveň, tak i zaměstnání vhodná pro úroveň učební
- 6 **Kvalifikovaní dělníci v zemědělství, lesnictví a v příbuzných oborech** (kromě obsluhy strojů a zařízení, která patří do hlavní třídy 8)
- 7 **Řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři** (kromě obsluhy strojů a zařízení, která patří do hlavní třídy 8)
- 8 **Obsluha strojů a zařízení**
- 9 **Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci**
- 0 **Příslušníci armády**

což je dáno skutečností, že pro řadu zaměstnání v oblasti služeb jsou připraveni pracovníci v jak v učebních oborech (kuchař, číšník,...), tak i v oborech SOŠ (například obor Hotelnictví a turismus).

V hlavním seskupení **Kvalifikovaní dělníci a výrobci** (třídy 6 až 8), kde předpokládaným vzděláním je vyučení, případně vyučení s maturitou, a je profilováno jako příprava vysoce kvalifikovaných dělníků pro náročná povolání nebo nižší řídicí funkce, nacházejí logicky největší uplatnění vyučení. Zajímavým zjištěním je, že zde zároveň nacházíme největší podíl absolventů z kategorie vyučen s maturitou a rovněž i významné zastoupení absolventů SOŠ. Podíl vyučených s maturitou v tomto seskupení zaměstnání vyvrací názor, že absolventi uvedených oborů mají zájem uplatnit se pouze jako „bílé límečky“ a v dělnických povoláních se uplatnit nechtějí. Skutečnost, že v dělnických profesích se uplatňuje významná část absolventů SOŠ, souvisí s vývojem v oblasti dělnických povolání, kde se objevují výrazně vyšší požadavky na intelektuální dovednosti a schopnosti absolventa, vyžadující i jinou kategorii vzdělání než je klasické vyučení.

Tento jev zároveň ukazuje, že není nutné násilně vytvářet tlak na přesun žáků do přípravy v učebních oborech, protože v pří-

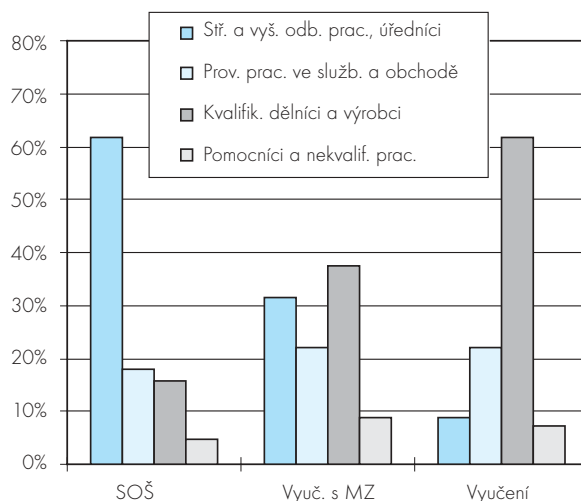
25) KZAM je klasifikace zaměstnání a zakódování zaměstnání určitého respondenta nezávisí na jeho vzdělání, uvedená informace znamená, že pro výkon daného zaměstnání či zaměstnání dané třídy by vzhledem ke složitosti práce měl příslušný pracovník mít uvedenou úroveň vzdělání.

padě potřeby lze pracovní místa nabídnout a naplnit i absolventy vyšší vzdělanostní úrovně.

V posledním seskupení **Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci** (třída 9), v němž by se absolventi se středním vzděláním měli vyskytovat jen okrajově, se v souladu s očekáváním objevuje jen malá část těchto absolventů.

Hodnotíme-li vztah mezi úrovní dosaženého vzdělání a kvalifikační úrovní vykonávaného zaměstnání, pak v souhrnu můžeme konstatovat, že **absolventi jednotlivých kategorií vzdělávání se v zásadě uplatňují na trhu práce v souladu s absolvovanou úrovní a kategorií vzdělání**. Vyučení nacházejí uplatnění převážně v seskupení Kvalifikovaní dělníci a výrobci, tedy ve třídách 6–8. Vyučení s maturitním vzděláním jsou významně zastoupeni v seskupení Kvalifikovaní dělníci a výrobci, ale prakticky ve stejné míře se uplatňují i ve třídách 1–4, tedy například jako nižší administrativní pracovníci. Absolventi SOŠ jsou v souladu se svým vzděláním nejvíce zastoupeni v seskupení Střední a vyšší odborní pracovníci a úředníci (třídy 1–4), které vyžaduje maturitu. Na druhé straně poměrně významná část absolventů SOŠ – kolem 16 % se uplatňuje i v seskupení Kvalifikovaní dělníci a výrobci. Ve vztahu k zastoupení jednotlivých vzdělanostních skupin v seskupeních KZAM je třeba si uvědomit, že okrajový nesoulad může být dán i vývojem struktury a obsahu jednotlivých odvětví. Změny, ke kterým dochází, se dotýkají jak samotné existence některých povolání, tak i jejich obsahu, kdy se požadavky v závislosti na technologickém vývoji zvyšují. Dalším obecným faktorem, který ovlivňuje shodu mezi vzděláním a zaměstnáním, je rozvolňování hranic povolání v závislosti na změnách organizace práce.

Obr. 4.4: Uplatnění kategorií vzdělání v hlavních seskupeních tříd KZAM

Důležitou otázkou jsou **tendence ve vývoji shody mezi vzděláním a zaměstnáním**, tedy vzájemná dynamika mezi vývojem vzdělanostní struktury a uplatňováním absolventů v jednotlivých třídách zaměstnání. Můžeme konstatovat, že ve **vývoji vzdělanostní struktury absolventů** za posledních pět let došlo na jedné straně k mírnému poklesu podílu vyučených (asi o 4 %), na straně druhé se zvýšily počty vyučených s maturitou a absolven-

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

Tabulka 4.11: Podíly kategorií vzdělání v hlavních třídách KZAM

Hlavní třídy KZAM	Vyučení		Vyučení s MZ		SOŠ	
	1996	2001	1996	2001	1996	2001
1 Zákodáři, vedoucí a řídicí pracovníci	0,3%	0,3%	0,1%	0,2%	0,7%	0,9%
2 Vědečtí a odborní duševní pracovníci	0,1%	0,2%	0,1%	0,2%	2,0%	2,9%
3 Techničtí, zdravotničtí, pedagog. prac.	1,4%	2,0%	0,6%	0,8%	13,7%	14,8%
4 Nižší administrativní pracovníci (úředníci)	1,9%	2,0%	0,3%	0,4%	6,8%	7,7%
5 Provozní pracovníci ve službách a obchodě	15,1%	11,5%	0,6%	1,2%	5,9%	7,7%
6 Kvalif.dělníci v zemědělství, lesnictví apod.	1,2%	1,2%	0,0%	0,1%	0,4%	0,4%
7 Řemeslníci a kvalif. výrobci, zpracovatelé, opraváři	23,4%	20,9%	1,0%	1,2%	5,8%	3,7%
8 Obsluha strojů a zařízení	9,4%	10,2%	0,3%	0,7%	3,2%	2,6%
9 Pomocní a nequalifikovaní pracovníci	3,7%	3,8%	0,1%	0,5%	1,4%	2,0%
Celkem	56,6%	52,1%	3,2%	5,3%	40,2%	42,6%

Absolventi: 1996 - vyučení - osoby do 23 let, s maturitou - osoby do 24 let
2001 - vyučení i s maturitou - věková skupina 20 až 24 let

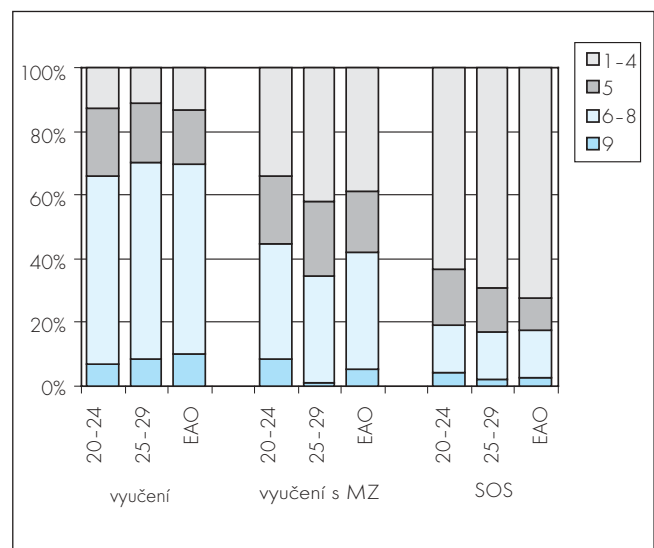
tů SOS. Ve vztahu k uplatnění absolventů v jednotlivých hlavních třídách KZAM ale navzdory celkovému úbytku počtu vyučených jejich **zastoupení v dělnických profesích klesá a zvyšuje se podíl pracujících v nemanuálních profesích**. Podobný jev je patrný i u absolventů SOŠ, kde dochází k nárůstu absolventů, kteří nacházejí uplatnění v kategorii Střední a vyšší odborní pracovníci, úředníci a k poklesu podílu zaměstnaných v kategorii Kvalifikovaní dělníci a výrobci. Z toho vyplývá, že v návaznosti na všeobecné vývojové trendy ve sféře povolání roste zaměstnanost absolventů v nemanuálních profesích a klesá v dělnických třídách. Tento jev je možno dát do souvislostí s několika zásadními trendy, které ovlivňují možnosti uplatnění absolventů škol jednotlivých kategorií vzdělání. Obecně platí, že dochází k přesunu z činností, které souvisí s bezprostřední výrobou, k oblastem, které výrobě předcházejí nebo po ní následují, tedy plánovacím, obchodním, kontrolním a dalším činnostem. V důsledku toho roste počet technických odborníků oproti výrobním dělníkům a zároveň se vzhledem k technologickým změnám i ve vlastní výrobě zvyšují nároky na kvalifikaci pracovníků.

Z hlediska **dosahované úrovně vzdělání** lze jako další pozorovatelný trend navazující na strukturální přesuny směrem k rozvoji a vyššímu podílu služeb označit nárůst podílu uplatnění absolventů a mladých lidí všech úrovní vzdělání ve službách - tedy v seskupení 5 Provozní pracovníci ve službách a obchodě ve srovnání se všemi EAO. Nárůst pracovních příležitostí v oblasti služeb vyplývá i z grafu na obrázku 4.5, kde je zřejmý nárůst pracovníků v nejmladší kategorii ve třídě 5 v porovnání se všemi ekonomicky aktivními obyvateli. Tento vývoj odpovídá celkovému trendu přesunu pracovních sil do sektoru služeb, respektive celé terciární sféry. Zůstávají zachovány klasické služby, které se opírají o manuální práci, výrazně se ale rozšiřují služby celospolečenského charakteru v oblasti vzdělávání, volného času, zdravotnictví a podobně. Práce v těchto odvětvích je charakterizována podstatně větším důrazem na všeobecnou vzdělanost než na manuální dovednosti.

Závěrem můžeme konstatovat, že strukturu uplatnění pracovníků lze považovat za odpovídající, bez zásadních problémů či disproporcí. Poměrně značný podíl pracovníků oborů SOŠ, kteří nacházejí zaměstnání ve sféře výkonu dělnické práce, tedy jako řemeslníci, kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři a obslu-

ha strojů a zařízení, hodnotíme spíše kladně. Ukazuje to na skutečnost, že žáci, kteří získají maturitu na SOŠ, mohou a jsou ochotni takováto zaměstnání vykonávat. Ať je důvodem uplatnění pracovníků SOŠ v těchto zaměstnáních složitost a náročnost příslušné práce, nebo jde o jiné důvody (např. nedostatek pracovních míst pro tyto pracovníky²⁶, je pro budoucnost výhodnější připravovat pracovníky s vyšší vzdělanostní úrovní, než zájem o vyšší úroveň vzdělání administrativně omezovat. Vzhledem k dlouhodobějším trendům, které směřují ke zvyšování vzdělanostní úrovně a větší zaměstnanosti absolventů s vyšším vzděláním a problémům s nezaměstnanými absolventy i vysoké míře hrubé neshody, je zřejmé, že není účelné reagovat na současné potřeby zaměstnavatelů.

Obr. 4.5: Porovnání začlenění absolventů a ostatních pracovníků v hlavních seskupeních tříd

26) Z jiných zjišťování vztahujících se k nezaměstnanosti absolventů je však zřejmé, že vyšší míra nezaměstnanosti je obvykle mezi absolventy učebních oborů.

4.3 Shoda získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání

Druhým důležitým aspektem využití získané kvalifikace je otázka, zda vykonávaná práce je v souladu s oborem studia, tedy do jaké míry absolvent využívá v praxi kvalifikaci získanou v průběhu studia. Míra využití kvalifikace ukazuje mimo jiné, jak jsou finanční i časové investice vynaložené na získání vzdělání v určitém studijním oboru následně zhodnoceny.

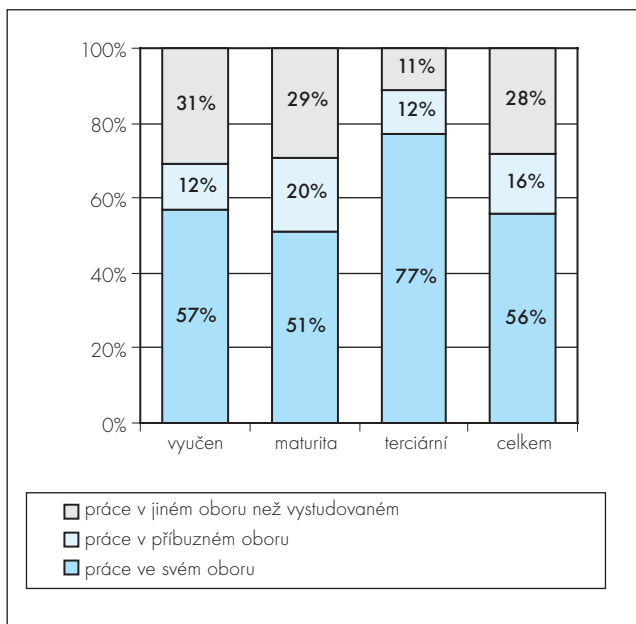
Shoda mezi oborem vzdělání a zaměstnáním – celková situace²⁷

Chceme-li charakterizovat souhrnně situaci ve vztahu mezi zaměstnáním a oborem vzdělání, musíme konstatovat, že poměrně velká část – přibližně 28 % mladých lidí uvádí, že pracuje v oboru, který s vystudovaným oborem vůbec nesouvisí a v němž získané znalosti a dovednosti prakticky nevyužívají. Asi 16 % mladých lidí získalo uplatnění v příbuzném oboru a celkově pouze asi 56 % mladých lidí uvádí, že je zaměstnáno v oboru, který vystudovali.

V míře shody ve vztahu mezi současným zaměstnáním a obsahem získaného vzdělání nacházíme poměrně významné rozdíly mezi jednotlivými vzdělanostními skupinami (obrázek 4.6). Nejčastěji vykonávají práci, která obsahově odpovídá vystudovanému oboru, pracovníci s terciární úrovní vzdělání (77 %). Svůj vliv zde patrně mohou mít vysoké časové investice mladých lidí do vzdělání, které spolu se zpravidla vyšším finančním ohodnocením představují určitý motivační faktor pro využití získaného vzdělání v praxi. Dalším faktorem, který podporuje vyšší shodu mezi vzděláním a zaměstnáním, je získání široce rozvinutých přenositelných dovedností, které umožňují uplatnění v širším spektru oborů. U pracovníků se středním vzděláním, a to jak vyučených, tak s maturitním vzděláním, je shoda mezi vystudovaným oborem a zaměstnáním podstatně nižší. Práci ve svém oboru vykonává celkově 57 % vyučených a 51 % mladých lidí s maturitním vzděláním. Zatímco ve skupině mladých lidí s terciárním vzděláním pracuje v jiném než vystudovaném oboru pouze asi 11 % dotázaných, v kategorii vyučených respondentů je to dokonce 31 %.

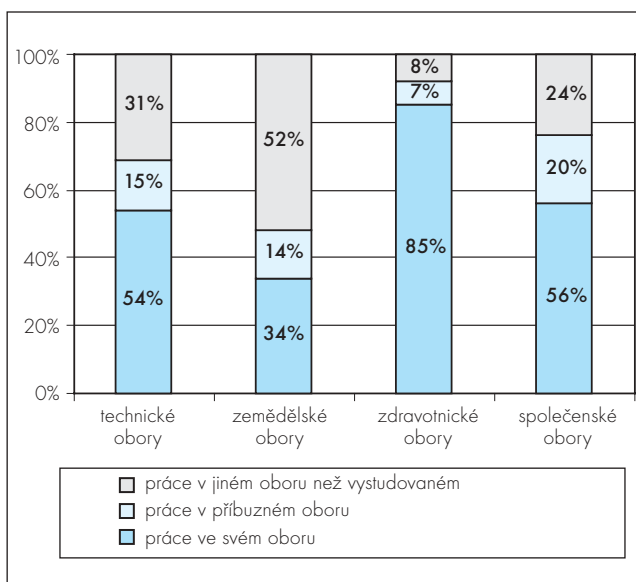
Významné rozdíly v míře shody mezi pracovním uplatněním a absolvovaným oborem studia nacházíme i ve vztahu k jednotlivým oborům a skupinám oborů. Z pohledu **hrubšího členění skupin oborů** je patrné, že největší shoda mezi prací a absolvovaným oborem studia je zachována v případě zdravotnických oborů, kde ve vystudovaném oboru je zaměstnáno asi 85 % zdravotníků a ve zcela odlišném povolání najdeme jen 8 % z nich. Jedním z důvodů je zřejmě vysoká úroveň poptávky po této pracovní síle na trhu práce, která vede k nízké míře nezaměstnanosti absolventů zdravotnických oborů a umožňuje relativně snadněji získat pracovní místo. Opačná situace nastává u pracovníků, kteří vystudovali některý ze zemědělských oborů. Více než polovina jich pracuje v zaměstnáních, která jsou v rozporu s vystudovaným oborem a přímo v zemědělství nachází uplatnění jen asi 34 % mladých lidí s tímto vzděláním. Nemalý podíl na

Obr. 4.6: Shoda zaměstnání a vzdělání z hlediska úrovně vzdělání

tom má i snižující se počet pracovních míst v primárním sektoru vzhledem k tomu, že vývojové trendy v zemědělství jsou charakteristické nástupem moderních technologií, které snižují potřebu pracovních sil v tomto odvětví. Nízká poptávka po pracovních tohoto zaměření pak vede k nutnosti hledání zaměstnání jiného oborového zaměření.

Obr. 4.7: Shoda vzdělání a zaměstnání podle oborového členění

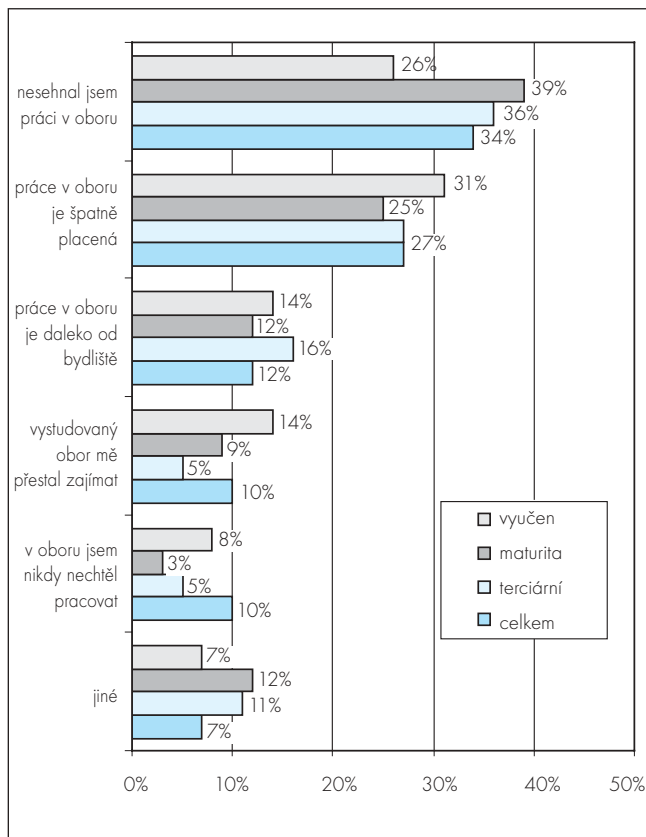
Obecné důvody neshody mezi zaměstnáním a vystudovaným oborem

Důvody neshody mezi vystudovaným oborem a vykonávaným zaměstnáním tvoří pestrou škálu subjektivní i objektivní povahy, z nichž nejdůležitější ilustruje obrázek 4.8.

27) Údaje jsou převzaty z publikace V. Burda, J. Festová, H. Úlovcová, J. Vojtěch: Přístup mladých lidí ke vzdělávání a jejich profesní uplatnění. 1. vyd. Praha, Národní ústav odborného vzdělávání 2003. 88 s. Výzkum byl realizován v letech 2002/2003 ve spolupráci NÚOV a Národohospodářského ústavu AV ČR. Celkem bylo dotázáno 2 500 respondentů ve věku 20–29 let.

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

Obr. 4.8: Důvody pro práci v jiném oboru podle úrovně vzdělání

Na straně objektivních faktorů vystupuje jako hlavní důvod pro práci v jiném oboru především situace na trhu práce, nedostatek pracovních příležitostí ve vystudovaném oboru, převís nabídky pracovních sil nad poptávkou, který vede k tomu, že absolvent je nucen si hledat uplatnění v rámci jiného oborového zaměření. Z mladých lidí, kteří pracují v jiném oboru, jich práci v oboru nesehnalo 34 %.

Relativně častěji se tento důvod vyskytoval u maturantů (39 %) a absolventů s terciární úrovní vzdělání (36 %). Naopak špatné platové podmínky ve vystudovaném oboru jsou nejfrekventovanějším důvodem pro práci v odlišném oboru v kategorii vyučených, kde se tento důvod uplatnil v 31 % případů. Nedostatečné platové ohodnocení je celkově druhým podstatným motivem pro rozhodnutí pracovat v jiném oboru, hlavní roli hraje u 27 % dotazovaných.

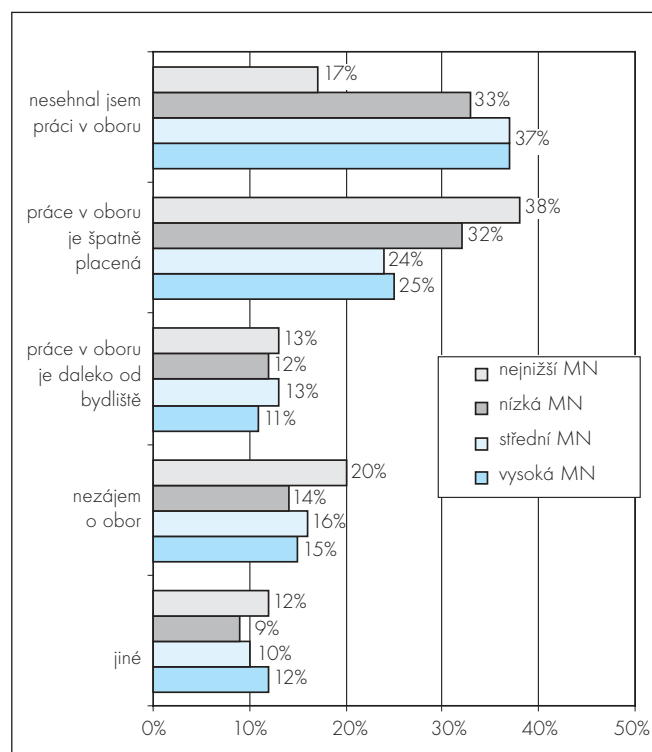
Třetím nejfrekventovanějším důvodem, který ovlivňuje rozhodnutí pracovat v jiném oboru, je velká vzdálenost od místa bydliště a tedy nutnost dojíždění. Ukazuje se, že celkově poměrně nízká prostorová mobilita a ochota stěhovat se za prací se podobně jako v celé populaci vyskytuje i u mladých lidí, kteří v mnoha případech dávají přednost změně profese před nutností změnit bydliště.

Podstatnou subjektivní příčinou, kterou nacházíme na straně pracovníků, je – různými faktory podmíněný – nezájem o práci ve vystudovaném oboru. Určitou pozornost si v této souvislosti zaslouží zjištění, že část mladých lidí, a to převážně z řad vyučených, uvádí jako důvod pro práci v jiném oboru, že v oboru vlast-

ně nikdy nechtěli pracovat. Toto zjištění může signalizovat, že část mladých lidí je zřejmě okolnostmi, zejména v důsledku nedostatečné vzdělávací nabídky, nucena se vzdělávat v oboru, o který již od počátku nejeví zájem a ve kterém pak – po ukončení vzdělávání – zaměstnání vůbec nehledá.

Nesoulad mezi vykonávanou profesí na straně jedné a získaným vzděláním na straně druhé, jak ilustruje obrázek 4.9, je ovlivňován i regionální situací na trhu práce. Zatímco v krajích s nízkou mírou nezaměstnanosti je jako dominující důvod nesouladu mezi získaným vzděláním a vykonávaným zaměstnáním špatné finanční ohodnocení ve vystudovaném oboru, v krajích s vysokou mírou nezaměstnanosti se vzhledem ke složitějším podmínkám na trhu práce a větší konkurenci zkušenějších pracovníků dostávají do popředí obtíže se získáním zaměstnání v oboru. Zajímavou skutečností, která rovněž naznačuje nízkou ochotu stěhovat se za prací je fakt, že podíl mladých lidí, kteří nepracují ve vystudovaném oboru z důvodu neochoty dojíždět za prací, zůstává téměř konstantní bez ohledu na míru nezaměstnanosti v kraji.

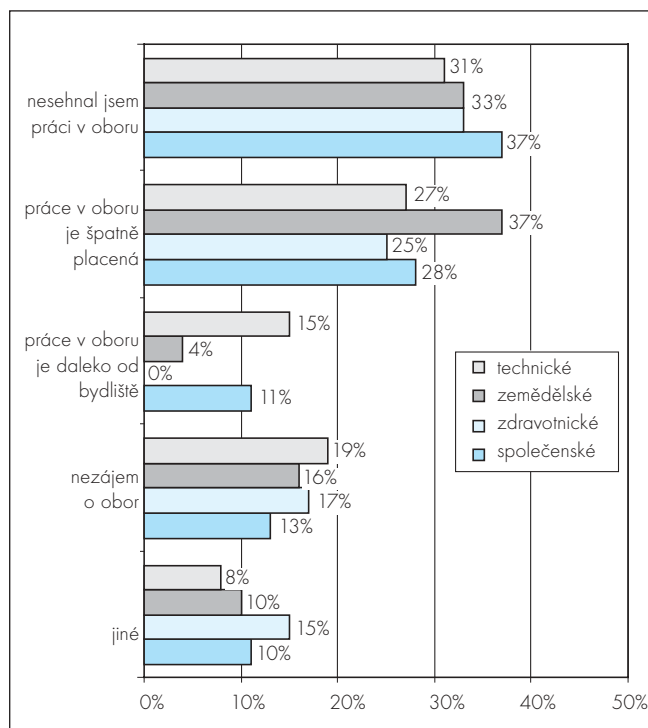
Obr. 4.9: Důvody pro práci v jiném oboru podle míry nezaměstnanosti v kraji

Z hlediska hrubšího oborového členění figuruje jako důvod nesouladu mezi vykonávanou prací a oborem vzdělání skutečnost, že respondent nesehnal práci ve svém oboru nejčastěji v kategorii mladých lidí se společenskovešdním vzděláním, kde se tento důvod objevil u 37 % případů. Špatné platové podmínky byly nejfrekventovanějším důvodem u mladých lidí, kteří vystudovali některý ze zemědělských oborů. Absolventi s technickým vzděláním častěji nepracují ve svém oboru z důvodu větší vzdálenosti práce od bydliště (11 %) a tato odpověď je častější i u absolventů společenskovešdních oborů. Nezájem o obor se vyskytoval nejvíce u absolventů zemědělských oborů, nejméně často pak u oborů společenských (obrázek 4.10).

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

Obr. 4.10: Důvody pro práci v jiném oboru v rozdělení podle oborů

4.4 Shoda mezi oborem vzdělání a zaměstnáním – kategorie středních škol

4.4.1 Metodika posouzení shody

Předchozí uvedená zjištění týkající se shody mezi oborem vzdělání a zaměstnáním byla založena na subjektivním posouzení pracovníků. Na základě srovnání bylo zjištěno, že tento způsob vede k určitému nadhodnocení shody mezi vystudovaným oborem a zaměstnáním, proto pro podrobnější šetření zaměřené konkrétně na absolventy různých oborů středních škol byl použit odlišný metodický postup, založený na expertním posouzení shody.

4.4.2 Hodnocení shody v kategorii absolventů středních škol

V kategorii absolventů středních škol, a to jak vyučených, tak i absolventů SOŠ je shoda mezi získaným vzděláním a vykonávaným zaměstnáním zejména ve srovnání s kategorií vysokoškoláků poměrně nízká. V průměru pouze kolem 40 % absolventů středních škol můžeme zařadit do úplné shody, jinými slovy tedy pracují v oboru, ve kterém získali vzdělání. Dalších asi 10 % činí podíl absolventů, kteří získali uplatnění v oborech, pro které sice nebyli připravováni, ale jejich uplatnění v těchto oborech je logické. Nacházejí se v kategorii částečné shody s ohledem na skutečnost, že z větší nebo menší části využívají získané znalosti a dovednosti. Stejný podíl – tedy asi 10 % připadá i na pracovní uplatnění v oblasti, pro kterou absolvent nebyl připravován, ale jeho uplatnění v tomto oboru lze akceptovat. Zbývající část – přibližně 40 % činí míra hrubé neshody, tedy podíl absolventů, kteří v současném zaměstnání vůbec získanou kvalifikaci nevyužívají.

Z hlediska vývoje přitom můžeme konstatovat, že celková míra neshody absolventů se zhoršuje. Z porovnání s předchozím obdobím, které ukazuje obrázek 4.11 (rokem 1996), můžeme pozorovat zřejmý pokles úplné shody a naopak zvyšování podílu absolventů, jejichž zaměstnání je v hrubé neshodě se získaným vzděláním. Tento trend je přitom patrný jak v kategorii vyučených, tak absolventů SOŠ. Také srovnání se všemi ekonomicky aktivními obyvateli, kde jsou zahrnuti starší zaměstnanci, pro něž je charakteristická větší profesní stabilita, ukazuje větší neshodu u současných absolventů a mladých lidí.

V celkové míře shody mezi vystudovaným oborem a zaměstnáním jsou zřejmé poměrně výrazné rozdíly i v rámci kategorie absolventů se středoškolským vzděláním.

Posouzení shody získaného vzdělání a zaměstnání – metodika

K posouzení shody mezi získaným vzděláním a zaměstnáním byla použita data získaná v rámci Výběrového šetření pracovních sil ČR. Shoda mezi vzděláním a zaměstnáním byla hodnocena pouze tak, že za zaměstnání adekvátní z hlediska oboru vzdělání je považováno takové, které koresponduje alespoň s jedním oborem vzdělání vyskytujícím se v dané skupině oborů. Prováděná porovnání umožňují posoudit uplatnění kvalifikace absolventů pouze z hlediska celých skupin oborů, nikoli jednotlivých učebních a studijních oborů. Pro hodnocení souladu mezi vzděláním a zaměstnáním byla použita čtyřstupeňová škála.

A – úplná shoda – absolvent je pro uvedenou činnost (práci) v některém z oborů skupiny přímo připravován.

B – částečná shoda – absolvent není přímo připravován pro uvedenou činnost (práci), ale jeho uplatnění v dané činnosti je značně logické (odpovídající, přiměřené – např. absolvent skupiny strojírenství pracuje jako důlní či hutní technik).

C – dílčí neshoda – absolvent není pro danou činnost (práci) připravován v žádném oboru skupiny, ale jeho uplatnění v dané činnosti lze alespoň akceptovat, není v protikladném vztahu s jeho přípravou (absolvent skupiny strojírenství, stavebnictví apod. oborů SOŠ pracuje jako obchodní agent, celník apod. – lze předpokládat, že toto uplatnění poskytuje alespoň v části případů možnost dílčího uplatnění získaných znalostí a dovedností).

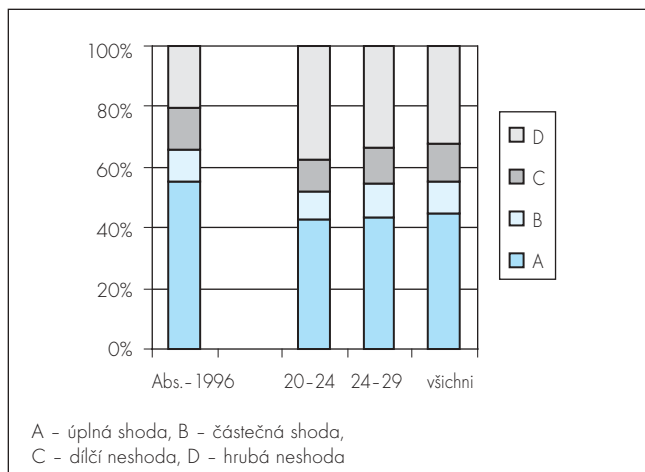
D – hrubá neshoda – uplatnění absolventa v dané činnosti (práci) je v protikladu s jeho přípravou, absolvent vůbec nevyužívá své kvalifikace, v této činnosti nemá co pohledávat (např. absolvent skupiny strojírenství nebo stavebnictví pracuje jako barman, kuchař či jako sekretářka).

Vyhodnocení shody přípravy ve skupině oborů a vykonávaných zaměstnání bylo podle jednotné metodiky provedeno obvykle dvěma odbornými pracovníky NÚOV (garanty oborů vzdělání), a to samostatně pro každou uvedenou skupinu oborů vzdělání. To znamená, že posouzení zejména v oblasti neshody či hrubé neshody je individuální z hlediska skupiny oborů a stejná vykonávaná zaměstnání (např. řidič, prodavač apod.) jsou hodnocena podle faktické úrovně shody vzdělání a zaměstnání, tedy z hlediska možnosti využití vzdělání absolventa.

Z uvedených definic shody je zřejmé, že i při použití čtyřstupeňové škály je výrazný rozdíl mezi prvními třemi hodnotami škály (**A, B, C**), kdy absolvované vzdělání je vhodné pro výkon daného zaměstnání, a hodnocením **D** – hrubá neshoda, kdy získané vzdělání není využito a naprosto neodpovídá práci, kterou absolvent vykonává.

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

Obr. 4.11: Shoda vzdělání a zaměstnání – střední školy (1996, 2001)

Nejproblematičtější skupinou jsou z hlediska shody **vyučení**, kteří na jedné straně dosahují téměř v 50 % případů úplné shody, ale na druhé straně **vykazují nejvyšší hodnotu hrubé neshody, která se blíží 40 %**. Závažnost tohoto zjištění podtrhuje fakt, že vzhledem k omezením, která vyplývají z charakteru získaných vstupních dat, bylo jako shoda hodnoceno zaměstnání, které koresponduje alespoň s jedním oborem vzdělání vyskytujícím se v dané skupině oborů. Hodnoty úplné shody by tedy byly nižší, pokud by bylo možné posuzovat shodu uvnitř skupiny oborů, tj. u jednotlivých oborů. To znamená, **že skutečné využití kvalifikace zejména u učebních oborů**, které jsou koncipovány cíleně ve shodě s přípravou pro určité povolání či skupinu velmi podobných povolání, **je horší než udávají prezentované hodnoty**. Vysoké hodnoty úplné neshody sice naznačují adaptabilitu a fle-

xibilitu absolventů, ale na druhé straně rovněž ukazují na znehodnocení velice nákladného vzdělání v poměrně úzce profilovaných učebních oborech u velkého počtu vyučených.

Ještě **horší hodnoty v kategoriích hrubé neshody** se vyskytují u **vyučených absolventů s MZ**, vyšší je i podíl částečné a díličí shody, takže výsledná hodnota úplné shody, tedy podíl pracovníků s tímto vzděláním, kteří pracují ve svém oboru, je velmi malý, kolem 30 %.

V kategorii absolventů SOŠ, jejichž vzdělání je koncipováno se širokým odborným základem a umožňuje kvalifikované uplatnění absolventů v zaměstnání s volnější vazbou na konkrétní obor vzdělání, **nacházíme sice nižší hodnoty úplné shody**, než mají vyučení (necelých 40 %), ale zároveň se zde vyskytují **vyšší hodnoty v kategoriích částečné shody a díličí neshody, takže v celkovém souhrnu jsou hodnoty hrubé neshody u absolventů SOŠ nejnižší**.

4.5 Shoda vzdělání a zaměstnání podle skupin oborů

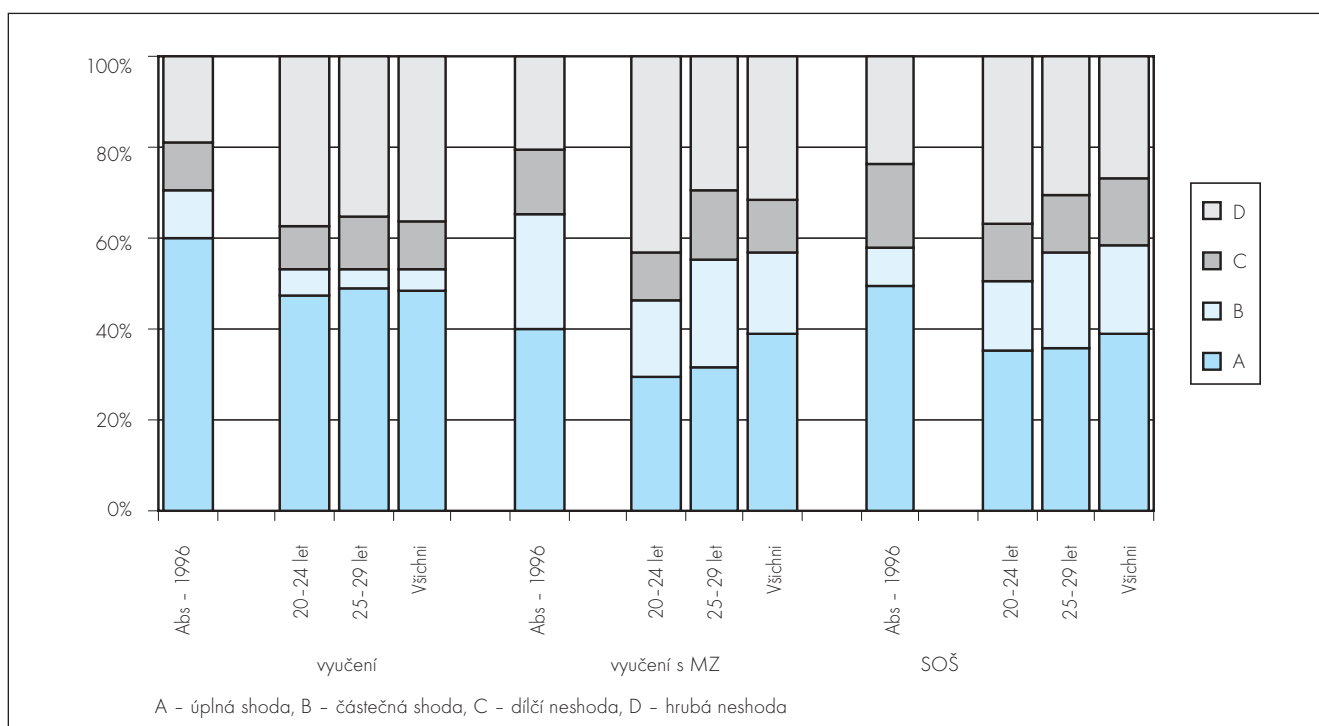
Jak již bylo uvedeno, v míře shody mezi získaným vzděláním a pracovním uplatněním nacházíme výrazné rozdíly i z pohledu jednotlivých oborů vzdělání, proto se v dalším textu budeme zabývat touto problematikou v rozčlenění podle jednotlivých úrovní vzdělání.²⁸

Pracovníci vyučení v učebních oborech

Úplná shoda získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání se u vyučených ve věkové kategorii 20 až 24 let vyskytuje v průměru ve 48 % případů. Hrubá neshoda je nižší a pohybuje se kolem 35–37 %.

28) Pro účely analýzy byl počet oborů vzdělání, kterých je ve VŠPS asi 55, zredukován a pracovníci se středoškolským vzděláním byli zařazeni do 20 skupin oborů, které jsou uvedeny v příloze.

Obr. 4.12: Shoda vzdělání a zaměstnání (1996, 2001) – podle kategorií vzdělání

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

■ Kladně hodnocené obory

V současné době je evidentně **nejlepších hodnot shody** dosahováno **u strojírenských oborů** (60 %), což může být ovlivněno významným podílem automechaniků, pro které je charakteristická vysoká míra identifikace s oborem a skutečný zájem v oboru pracovat. Svou roli jistě hraje současný zájem zahraničních investorů i našich firem o vyučené v klasických strojírenských oborech a dostatek pracovních příležitostí. **Velmi dobrá je situace** vyučených v zaměstnáních oboru **zpracování dřeva, gastronomie, hotelnictví, turismus a osobní služby**. Mezi skupiny s velmi dobrou shodou patří i **kadeřnice a kosmetičky**, které jsou rovněž známé vůbec nejvyšší identifikací s oborem vzdělání, a to se zřejmě odráží zde. Dobrých výsledků dosahuje rovněž obor **obchod**, i když zde se na druhou stranu objevují i velmi vysoké hodnoty hrubé neshody.

■ Průměrně hodnocené obory

Z hlediska shody mezi oborem vzdělání a vykonávaným zaměstnáním dosahují v rámci této úrovně vzdělání **průměrných výsledků zemědělské obory**. Rozložení je ale u tohoto oboru ve srovnání s ostatními skupinami specifické vzhledem k tomu, že hodnoty na obou krajních pólech, tedy jak v úplné shodě, tak i v hrubé neshodě, jsou velmi nízké a téměř u poloviny pracovníků je shoda hodnocena stupni B a C. Zde se nejvíce projevuje vliv začlenění oboru mechanik-opravář zemědělských strojů s vysokými počty absolventů, jejichž časté pracovní uplatnění jako řidič je považováno za částečnou shodu. V úplné shodě, tedy ve skutečně zemědělských zaměstnáních (třída 6), pracuje pouhých 18 % pracovníků, kteří získali vzdělání v zemědělských oborech.

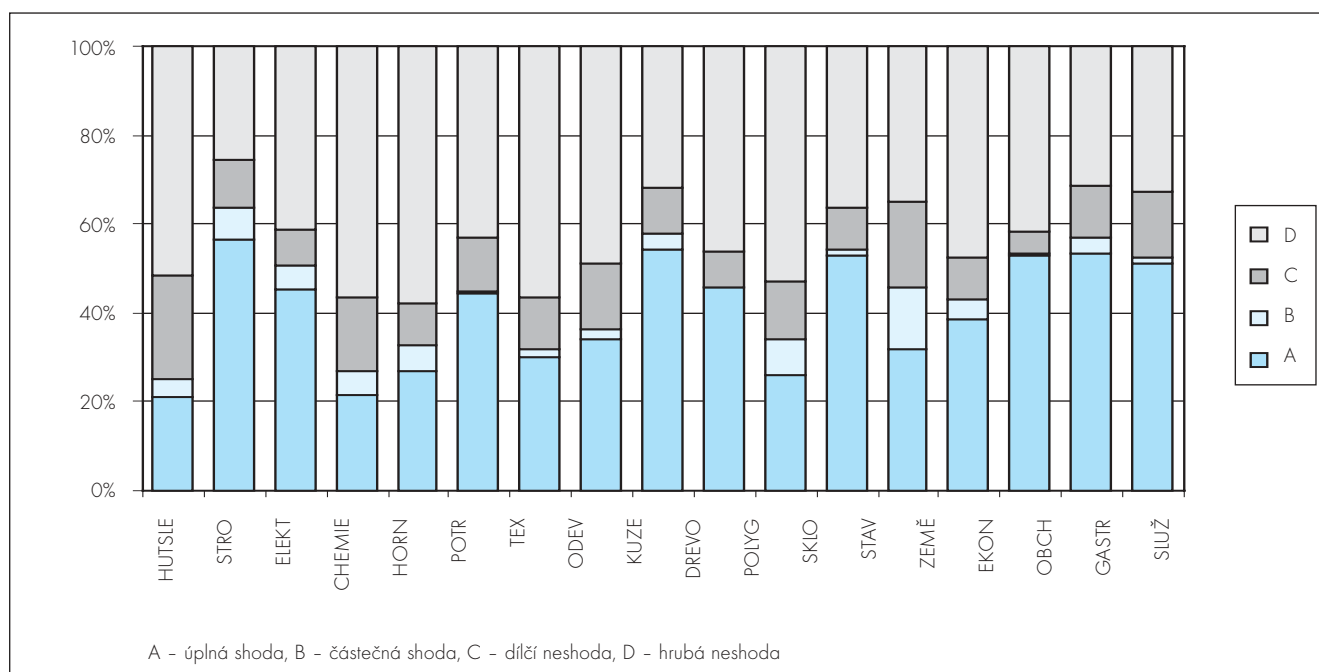
Počet vyučených ve stavebních oborech je vysoký, z hlediska absolutních počtů druhý nejvyšší, ale v hodnocení shody patří k průměrným. Je však pozoruhodné, že vzhledem k proklamovanému vysokému zájmu o pracovníky vyučené ve

stavebních oborech najdeme v nejmladší kategorii poměrně významnou část těchto absolventů - kolem 44 % (asi 22 tisíc pracovníků) v zaměstnáních, která s jejich přípravou vůbec nesouvisí. Průměrně můžeme hodnotit i **potravináře**, kde **hodnoty shody jsou vysoké**, mezi 25-29 lety dokonce nejvyšší, je zde však **poměrně vysoká i hodnota hrubé neshody**. Velmi zajímavou skupinou je **polygrafie**, kde chybí střed (hodnocení B a C). Kromě kategorie všech EAO však podíl pracovníků vyučených v polygrafii v hrubé neshodě přesahuje podíl těch, kteří jsou zaměstnáni v úplné shodě. V souvislosti s nezaměstnaností těchto absolventů lze předpokládat, že jedním z důvodů neshody je skutečnost, že učební úroveň již není pro dobré uplatnění v tomto oboru dostačující.

■ Negativně hodnocené obory

Naopak jako **velmi špatné výsledky** z hlediska hodnocení shody můžeme označit uplatnění v některých **technických oborech**, kde více než 60 % vyučených pracuje v zaměstnáních, která naprosto nesouvisí s jejich odbornou přípravou. Jsou to zejména absolventi ve skupinách **oborů chemických a elektrotechnických**. U elektrotechnických oborů se problémy projevují v nejmladší věkové kategorii, což zřejmě souvisí s nároky na praxi a na získání další elektrotechnické kvalifikace, rovněž to může avizovat, že učební úroveň přípravy již není pro získání zaměstnání v tomto oboru dostačující. **Problémy shody v hornických a hutnických oborech jsou dány útlumem těchto odvětví a restrukuralizací naší ekonomiky.** V současnosti, tedy v nejmladší věkové kategorii, je počet nových absolventů již minimální, takže se problémy týkají pouze starších věkových kategorií. Dobrá situace z hlediska shody není ani u **pracovníků vyučených v oděvních, textilních a kožedělných oborech**, kteří byli vývojem na trhu práce vlastně donuceni se requalifikovat na jiná zaměstnání, často však také odcházejí vzhledem k velmi špatným finančním

Obr. 4.13: Vyučení – shoda vzdělání a zaměstnání (všechny EAO)

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

a pracovním podmínkám, takže v této oblasti vzniká paradoxní situace nabídky volných pracovních míst a hrubé neshody. **Neuspokojivá je i situace absolventů ekonomických oborů,** kde příprava na učební úrovni je již anachronismem, více než 50 % pracovníků s tímto vzděláním nachází uplatnění v hrubé neshodě se získaným vzděláním.

Pracovníci vyučení v učebních oborech s maturitou

Do této vzdělanostní kategorie patří jak pracovníci připraveni ve studijních oborech SOU, tak i v nástavbových oborech pro absolventy tříletých učebních oborů. Ze starších pracovníků sem mohou být začleněni i ti, kdo po vyučení získali maturitu vzděláváním ve studiu mistrů nebo absolvováním celého maturitního studia SOŠ. Malé počty absolventů a někdy i problematická identifikace tohoto vzdělání neumožňují získat spolehlivá data pro celou škálu oborů a údaje nejsou dostatečně přesné, proto jsou uváděny pouze ty obory, u kterých byl ve vzorku zachycen dostatečný počet pracovníků.

Celkově je tato kategorie vzdělání v současnosti charakterizována vysokou mírou neshody, zejména u nejmladší věkové kategorie, což ukazuje na zhoršující se vývoj v této kategorii vzdělání. Mladší generace vyučených s maturitou se tedy podstatně méně uplatňuje v zaměstnáních, která odpovídají jejich přípravě, než starší pracovníci. Znepokojující hodnoty jsou v této kategorii vzdělání především u stavebních a ekonomických oborů. Pozitivní výjimkou jsou absolventi strojírenských a elektrotechnických oborů, kteří tvoří tradičně nejpočetnější skupinu, která se v této kategorii vzdělání připravuje. Zde jsou ve všech věkových kategoriích **hodnoty shody vyrovnané a poměrně dobré, u strojařů je dokonce stejně jako v kategorii vyučených hrubá neshoda nejnižší ze všech vzdělanostních kategorií.** Na rozdíl od kategorie vyučených i maturantů SOŠ je zde výrazně **lepší situace elektrotechniků,** což ukazuje vhodnost této přípravy pro náročná elektrotechnická zaměstnání. Dobré hodnoty shody najdeme

i u pracovníků připravených v oborech zpracování dřeva. Poměrně **vysoké hodnoty úplné shody ve skupinách oborů obchodních, gastronomických a osobních služeb jsou provázeny i vysokými hodnotami hrubé neshody.**

Pracovníci připraveni v maturitních oborech SOŠ

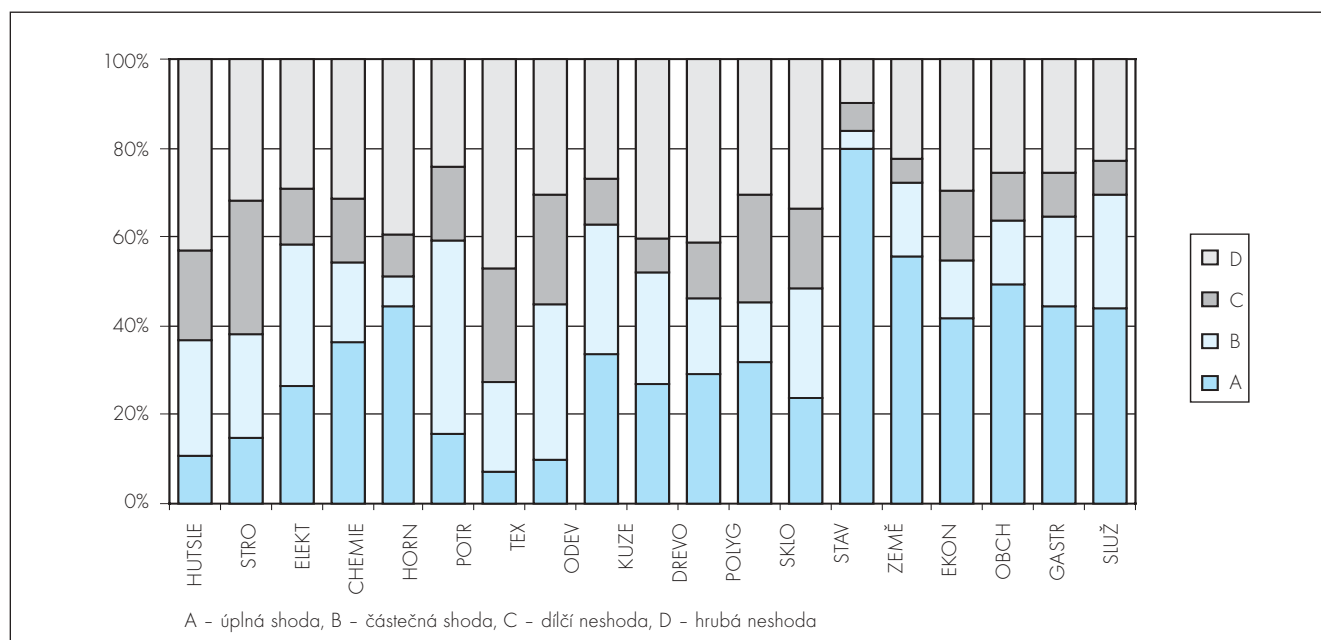
Úplná shoda získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání pracovníků s maturitním vzděláním na SOŠ je nižší než u vyučených a vyskytuje se v mladších skupinách asi v 35 % případů (obr. 4.14). Hodnota hrubé neshody je vzhledem k vyššímu podílu, který připadá na částečnou shodu, na obdobné úrovni jako u vyučených a pohybuje se kolem 37 %. Srovnání současné situace v míře shody s předchozím obdobím ukazuje, že shoda vzdělání a zaměstnání u pracovníků s maturitním vzděláním získaným na SOŠ se značně zhoršila, a to především v nejdůležitějších a nejvíce obsazených oborech, tedy v oborech strojírenských, stavebnických a zemědělských.²⁹ Přitom situace v posledně jmenovaném oboru se zhoršila nejvýrazněji. Výjimkou z tohoto trendu tvoří zdravotnictví, kde naopak z hlediska shody došlo v posledních letech ke zlepšení situace. Uvedené výsledky srovnání umožňují tvrdit, že vývoj u absolventů nejmladší věkové kategorie, tj. asi do pěti let po absolvování směřoval ke zhoršování shody mezi získaným vzděláním a vykonávaným zaměstnáním.

■ Kladně hodnocené obory

Mimořádně příznivé výsledky, kterých z hlediska shody dosahují absolventi **skupiny zdravotnických oborů,** korespondují s nízkou mírou nezaměstnanosti absolventů těchto oborů a ukazují na skutečnost, že absolventů či spíše absolventek v tomto oboru je připravován nedostačující počet. Administrativní regula-

29) Srovnání je provedeno vzhledem k roku 1996, kdy bylo provedeno šetření VŠPS sice v jiném členění oborů vzdělání, ale několik skupin oborů v této kategorii bylo stejných.

Obr. 4.14: SOŠ – shoda vzdělání a zaměstnání (všechny EAO)

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

ce počtu přijímaných a počtu škol tak vytváří nepříznivou situaci pro mnoho dívek, které nenaleznou uplatnění v oboru, o který by měly zájem a kde by pro ně byly i pracovní příležitosti.

Z hlediska shody vzdělání a zaměstnání zaujímají jedno z nejlepších postavení pracovníci vzdělání v oborech skupiny **Gastronomie, hotelnictví, turismus**.

Velký zájem vždy vyvolává uplatnění pracovníků s **ekonomickým vzděláním**, což souvisí i s tím, že v odpovídajících oborech je připravován nejvyšší počet absolventů, přitom jejich podíl po roce 1990 výrazně narostl. Je ovšem zřejmé, že se zvýšily i možnosti uplatnění tohoto vzdělání na trhu práce. **V celku EAO je po zdravotních oborech nejvyšší shoda vzdělání a zaměstnání právě u pracovníků s ekonomickým vzděláním.** Poněkud horší je situace absolventů v mladších věkových kategoriích, i když v porovnání s ostatními skupinami oborů ji stále můžeme označit jako dobrou.

Situace pracovníků s **elektrotechnickým vzděláním je z hlediska hrubé neshody výrazně lepší než u vyučených.** Je to dáno častým uplatněním těchto pracovníků v zaměstnáních, pro která sice nejsou přímo připravováni, ale kde dobře využijí získané kompetence.

■ Průměrně hodnocené obory

Velmi **nízké hodnoty hrubé neshody vykazují pracovníci s maturitou v potravinářských oborech.** Na rozdíl od vyučených jsou však v této skupině u maturantů nízké hodnoty úplné shody, což ukazuje, že absolventi potravinářských oborů se jen málo uplatňují přímo jako potravinářští technici.

Ve skupině **Obchod** nachází obřízňěji uplatnění absolventi v mladších věkových kategoriích, ale i tam **je podíl těch, kteří pracují ve shodě s dosaženým vzděláním, poměrně vysoký.**

Přes klesající podíl pracovníků klesá u mladších věkových kategorií shoda vzdělání a zaměstnání u vzdělaných ve skupině **Pedagogika, učitelství a sociální péče.** To souvisí s nižší potřebou pedagogů pro předškolní vzdělání i s dosud nedostatečně rozvinutou oblastí sociálních služeb.

■ Negativně hodnocené obory

Naopak velké problémy s uplatněním ve shodě se svým vzděláním mají pracovníci s maturitním vzděláním v oborech skupiny textil a oděvnictví. Zde se zřejmě projevují problémy zaměstnanosti pracovníků pro textilní výrobu, kteří byli dříve připravováni ve vysokých počtech. Podobná situace je i mezi pracovníky připravenými pro kožedělnou a obuvnickou výrobu. U oborů skupiny zpracování dřeva se zřejmě projevuje nasycení trhu práce absolventy. V nejmladší kategorii absolventů zde nacházíme velmi vysokou a ve srovnání se staršími absolventy tohoto oboru několikanásobně vyšší hodnotu hrubé neshody. Poslední technicky orientovanou skupinou jsou obory stavební, kde absolventi v nejmladší věkové kategorii nacházejí jen velmi nízké uplatnění v povoláních, pro která byli připravováni, s rostoucím věkem pracovníků se situace zlepšuje, ovšem i tak zůstává složitou.

Velmi nepříznivých hodnot z hlediska shody vzdělání a zaměstnání je dosahováno v oborech, které jsou u vyučených nejlepší – ve strojírenských. Situace je o to znepokojivější, že jde o skupinu s velmi vysokými počty absolventů a o její absol-

venty je podle tvrzení zástupců sféry práce značný zájem. Hodnota hrubé neshody kolem 40 % a zároveň velmi nízká hodnota úplné shody signalizuje, že velký počet strojařů s maturitním vzděláním vykonává zaměstnání, která jsou v neshodě s dokončeným vzděláním. Pokud je o ně skutečně na trhu práce zájem, jsou nabízené pracovní a zejména pak platové podmínky tak špatné, že tiito pracovníci si hledají odlišné uplatnění. Potom ovšem nemohou zaměstnavatelé požadovat zvyšování počtu žáků připravovaných ve strojírenských maturitních oborech. Rovněž situaci pracovníků se zemědělským maturitním vzděláním hodnotíme jako podprůměrnou. Hodnota hrubé neshody absolventů hornických oborů v rozmezí 25–29 je maximální – to ukazuje, že tiito absolventi byli vývojem na trhu práce vlastně donuceni si najít jiná zaměstnání, naproti tomu situace starších pracovníků je zřejmě výrazně lepší.

■ Srovnání oborů z hlediska hrubé neshody

Mezi nejvýznamnější výsledky patří závažně vysoké hodnoty v kategorii „hrubá neshoda“ mezi vzděláním a vykonávaným zaměstnáním, tedy vysoký podíl případů, kdy pracovníci pracují v zaměstnáních, která nesouvisejí s jejich vzděláním v některých oborech. Úroveň hrubé neshody je celkově vysoká, v průměru vykazuje 37 % jak u učebních oborů, tak i absolventů SOŠ, ještě vyšší je tato hodnota u vyučených s maturitou, kde dosahuje 43 %.

Podstatnou skutečností jsou ale vysoké rozdíly v hrubé neshodě jak mezi jednotlivými obory, tak i v rámci oboru v jednotlivých úrovních přípravy. **Z hlediska srovnání hrubé neshody mezi jednotlivými obory dosahují v kategorii vyučených (obr. 4.15) nejhorších výsledků obory kožedělné a obuvnické výroby, elektrotechniky, chemie a ekonomiky. U maturantů v oborech SOŠ (obr. 4.16) je nejvyšší neshoda v oborech stavebních, zpracování skla a plastů, v oborech textilních a oděvnických.**

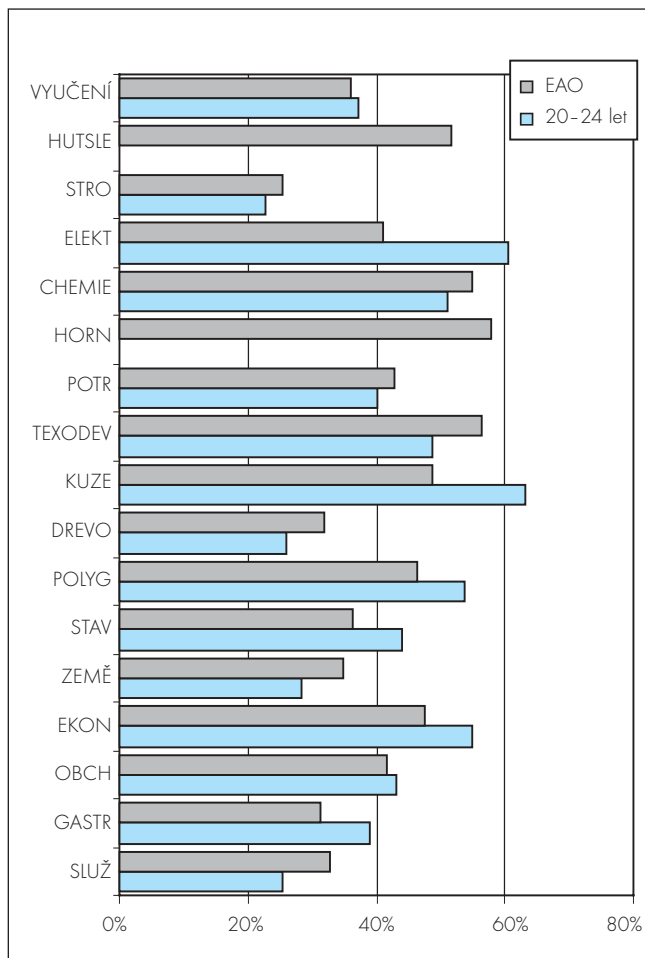
Významné rozdíly v hrubé neshodě uvnitř jednotlivých oborů najdeme v oborech strojírenských, kde podstatně větší shoda je v kategorii vyučených, zatímco v kategorii pracovníků s maturitním vzděláním musíme situaci z tohoto hlediska hodnotit jako velmi špatnou. Podstatná část absolventů si nachází uplatnění v jiných oborech. Dalším problematickým oborem je z tohoto hlediska elektrotechnika, kde je podstatně horší situace u vyučených než u maturantů SOŠ. Důvodem je patrně skutečnost, že úroveň přípravy na této úrovni vzdělání není pro dobré uplatnění v oboru dostačující a přednost dostávají mladí lidé s vyšší úrovní vzdělání v oboru. Podobná situace je i v oboru ekonomika, kde vyučení v tomto oboru již není dostačující, což se projevuje ve vysoké míře neshody na této úrovni v porovnání s maturitní úrovní SOŠ.

4.6 Postavení mladých lidí na trhu práce – srovnání shody a míry nezaměstnanosti

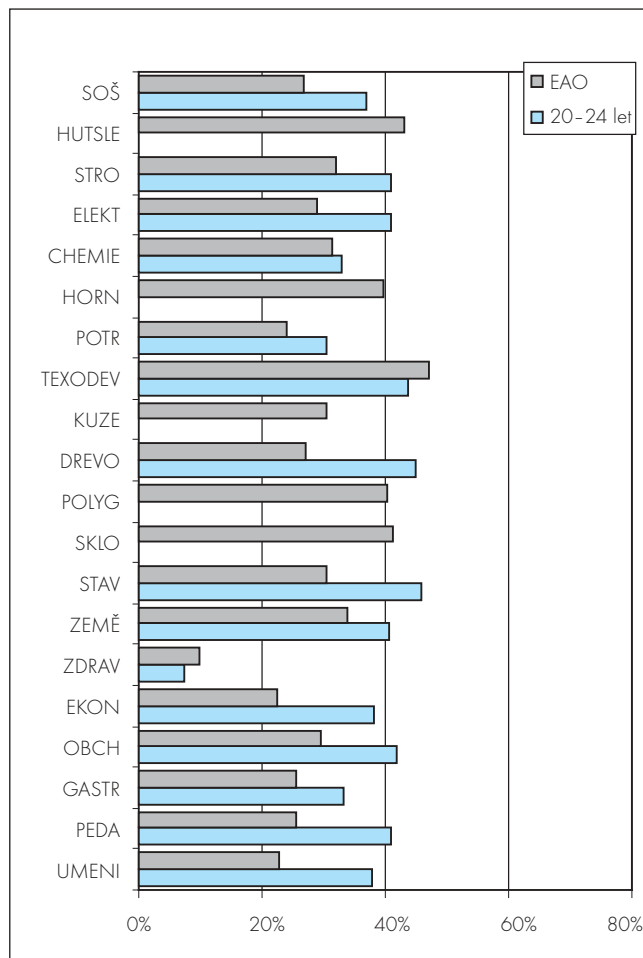
Komplexnější pohled na situaci mladých lidí na trhu práce lze získat porovnáním vzájemného postavení jednotlivých skupin oborů z hlediska shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání na jedné straně a míry nezaměstnanosti na straně druhé. Tento přístup umožňuje analyzovat vliv nezaměstnanosti, která je jedním z důležitých faktorů ovlivňujících míru neshody v jed-

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

Obr. 4.15: Hrubá neshoda vzdělání a zaměstnání v ČR – vyučení

Obr. 4.16: Hrubá neshoda vzdělání a zaměstnání v ČR – maturitní obory SOŠ

notlivých oborech. V zásadě můžeme rozlišit několik odlišných situací. Jednak situaci, která je charakteristická pro obory s vysokou mírou nezaměstnanosti a nedostatkem pracovních příležitostí, v nichž vysoká míra neshody vyplývá z nutnosti hledat si pracovní uplatnění v jiném oboru. Naopak v oborech, které se vyznačují nízkou mírou nezaměstnanosti, ale zároveň horšími pracovními nebo finančními podmínkami, vyplývá neshoda často z nezájmu absolventů v této oblasti pracovat. Obtížná uplatnitelnost a vysoká míra nezaměstnanosti spolu s vysokou neshodou absolventů s vyučením v některých oborech rovněž může naznačovat, že daná úroveň vzdělání již pro dobré uplatnění v oboru není dostačující, a že vyučení jsou vytlačováni absolventy, kteří v tomto oboru získali vyšší úroveň vzdělání.

Postavení jednotlivých skupin oborů pro vyučené a pro maturované ve věkové kategorii 20 až 24 let **podle vztahu mezi úrovní dosažené shody vzdělání a vykonávaného zaměstnání a podle míry nezaměstnanosti** ilustrují obrázky 4.17 a 4.18.

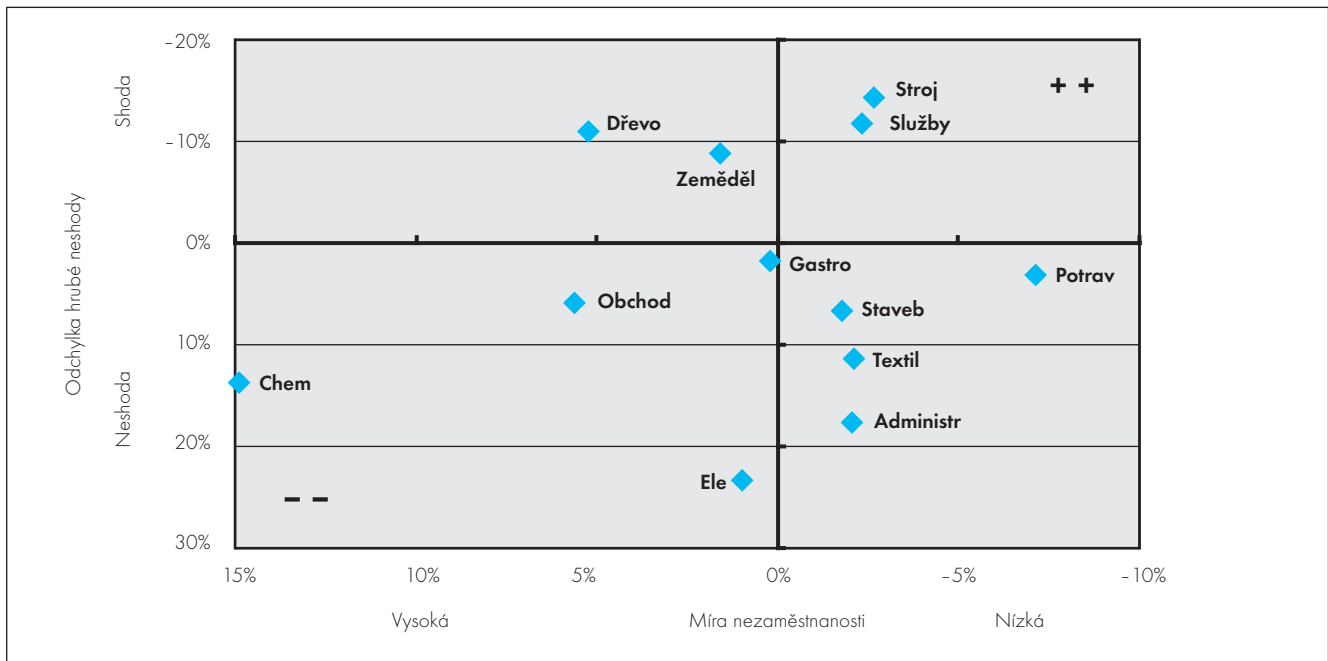
Z obrázku 4.17 je velmi dobře patrné postavení mladých lidí věkové kategorie 20 až 24 let **vyučených v oborech** jednotlivých skupin. **Nejlepší postavení** ve skupinách učebních oborů (nízkou mírou nezaměstnanosti a zároveň nízkou hodnotou hrubé neshody) vykazují skupiny oborů Strojírenství a strojírenská výroba a Osobní služby. **V opačném poli** (vysoká míra nezaměstnanosti

ti i hrubé neshody) dominuje zejména skupina oborů Technická chemie a chemie silikátů. V nedobré postavení pouze v jednom z hodnocení se nacházejí skupiny Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů a Zemědělství (značná míra nezaměstnanosti, ale dobré hodnoty hrubé neshody), dále pak skupina oborů Ekonomika a administrativa (vysoká míra hrubé neshody).

Postavení mladých lidí, kteří **maturovali** v jednotlivých skupinách oborů SOŠ poskytujících úplné střední odborné vzdělání, z hlediska shody a míry nezaměstnanosti, je zřejmé z obrázku 4.18. Rozložení jednotlivých skupin je poněkud zploštěno vysokým **kladným postavením** skupiny zdravotnických oborů. Zde je naprosto zřejmé výjimečné postavení této skupiny, dané nízkou mírou nezaměstnanosti a zároveň nízkou hodnotou hrubé neshody u mladých lidí (20 až 24 let). V jejím stínu zaniká dobré postavení absolventů chemických oborů s nízkou hodnotou míry nezaměstnanosti. Značně **nepříznivé postavení** pak vykazuje zejména skupina oborů Textilní výroba a oděvnictví (s vysokou mírou nezaměstnanosti a vysokou mírou hrubé neshody), jen trochu lepší je postavení skupiny oborů Potravinářství a potravinářská chemie, kde je při vysoké míře nezaměstnanosti již poměrně nízká hrubá neshoda. Nízkou mírou nezaměstnanosti, ale vysokou mírou hrubé neshody vykazuje zejména skupina oborů Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů.

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

Obr. 4.17: Vyučení – vztah míry nezaměstnanosti a shody vzdělání a zaměstnání (hrubá neshoda)

Je k zamyšlení, že hodnoty hrubé neshody nacházíme často u skupin oborů, u kterých je ze strany zástupců zaměstnavatelů avizován výrazný nedostatek absolventů. Zjištěná situace v uplatňování absolventů učebních a studijních oborů pak vyvolává pochybnost, zda lze jednoznačně tvrdit, že v poslední době silně akcentované problémy nedostatku středoškoláků a vyučených v technických oborech jsou zaviněny tím, že není v těchto oborech připravován dostatečný počet žáků. Srovnáme-li závěry tohoto šetření s údaji o nezaměstnanosti absolventů³⁰, tj. vysoké míry nezaměstnanosti a zároveň i vysoké procento pracovníků pracujících mimo svůj obor (tzn. hrubá neshoda v uplatnění), je naprosto zřejmé, že **problém nedostatku pracovníků³¹ v těchto oborech nespočívá ani tak v jejich faktickém nedostatku a tedy i nedostatku absolventů či v nedostatečné nabídce příslušného odborného vzdělávání, jako spíše v nezájmu žáků** a jejich rodičů o vzdělávání v této skupině oborů, resp. v jednotlivých konkrétních oborech, i v nezájmu pracovníků pracovat v zaměstnáních odpovídajících jejich vzdělání.

Příčiny těchto jevů, jak bylo ukázáno v předchozí kapitole, ať už subjektivní nebo objektivní povahy, představují poměrně pestrou škálu. Jde zejména o nízké platové ohodnocení, vysoké pracovní nasazení či velkou fyzickou zátěž, ztížené pracovní pod-

Grafické znázornění vztahu mezi mírou nezaměstnanosti a shodou vykonávaného zaměstnání

V grafickém znázornění je na vodorovnou osu vynášena odchylka míry nezaměstnanosti od průměrné hodnoty, na svislou osu odchylka míry hrubé neshody od průměrné hodnoty (hrubá neshoda je podle našich zkušeností veličinou vyhovující pro dané srovnání). Pro názornost jsou uvedena i slovní vyjádření charakteru odchylky (míra nezaměstnanosti vysoká, nízká; odchylka hrubé neshody neshoda, shoda) i označení kvadrantu (+ + nejlepší postavení z hlediska obou veličin, nejhorší postavení z hlediska obou veličin). Silně vyznačené nulové osy (odpovídající průměru obou veličin) dělí plochu grafu na čtyři pole: kladné (označené + +), kde jsou nízké hodnoty míry nezaměstnanosti a hrubé neshody, vykazuje nízké hodnoty, záporné (označené - -), kde jsou vysoké hodnoty míry nezaměstnanosti a hrubé neshody, v dalších dvou polích jde o kombinaci buď vysoké míry nezaměstnanosti a nízké hodnoty hrubé neshody nebo o kombinaci opačnou, nízké míry nezaměstnanosti a vysoké hodnoty hrubé neshody. Čím vzdálenější je poloha jednotlivých skupin oborů od průsečíku os, tím vyšší hodnoty uvedených veličin se u jednotlivých skupin oborů objevují.

mínky, ale i např. o to, že pracovníci nepovažují nabízené zaměstnání za perspektivní (viz stále v médiích uváděné případy snižování počtu zaměstnanců či dokonce úpadků podniků, zejména strojírenských, ale i jiných firem).

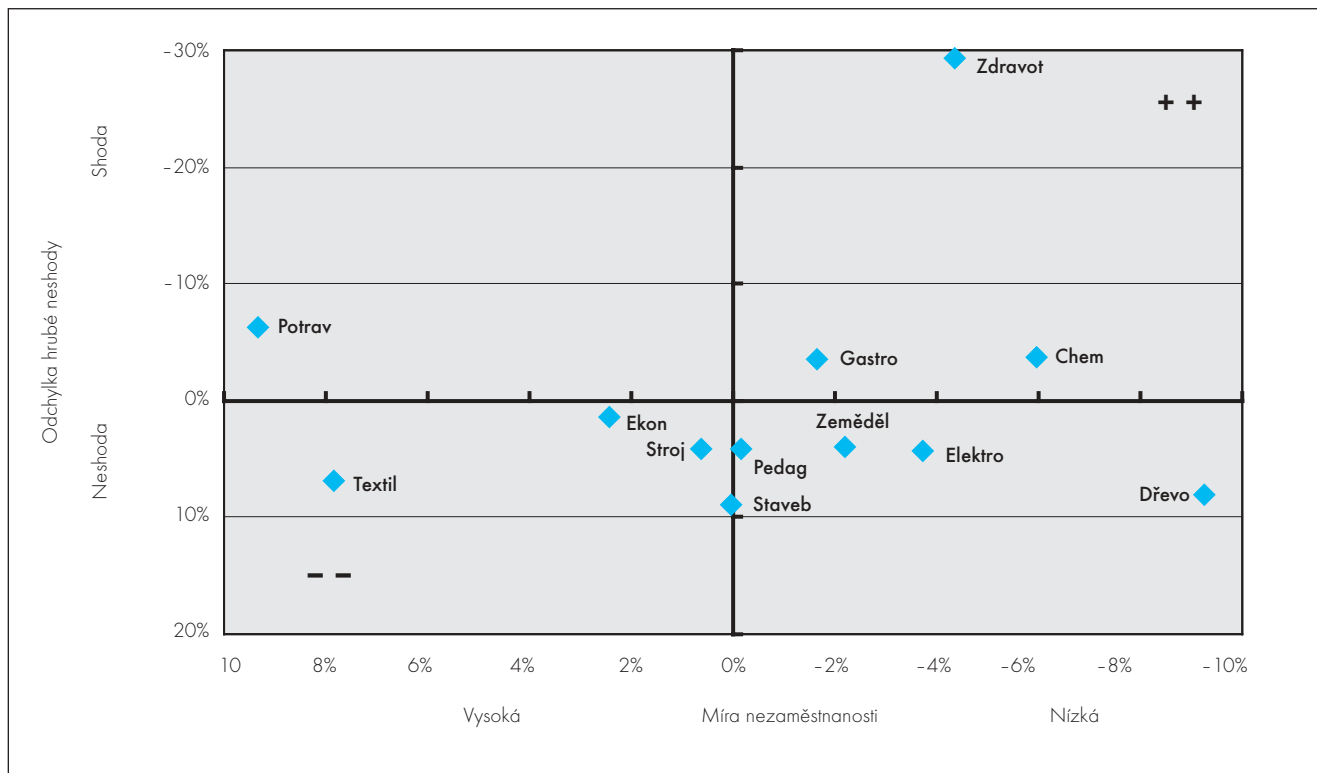
Pokud tedy velké podíly pracovníků některých skupin oborů, o které je na trhu práce zájem, nacházejí uplatnění v zaměstnáních, která neodpovídají jejich přípravě, je potřebné se zabývat příčinami, proč tomu tak je, a hlavně hledat způsoby, jak tyto **pracovníky získat pro práci v oboru, který si sami ke studiu vybrali**. Vedle pracovních, sociálních a finančních podmínek jde zřejmě i o perspektivu setrvání ve firmě či podniku, o perspektivu celého odvětví,

30) Nejde o srovnávání zde uvedených údajů, dále uvedená tvrzení se opírají o po několik let prováděné analýzy a srovnávání údajů o uplatnění absolventů z mnoha šetření, která jsou zpracovávána v Národním ústavu odborného vzdělávání.

31) Při podrobnějších analýzách lze zjistit, že na trh práce přichází méně pracovníků, ovšem nejen do dělnických profesí. Jestliže v roce 1990 tvořilo populační ročník 190 tisíc lidí, je to nyní asi 130 tisíc, což představuje pokles asi o třetinu. Dále se může stále ještě negativně projevat chybějící jeden ročník, který nevyšel v letech 1999–2000 vlivem prodloužení základní školy o jeden rok.

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

Obr. 4.18: SOŠ – vztah míry nezaměstnanosti a shody vzdělání a zaměstnání (hrubá neshoda)

o možnosti pracovního růstu apod. Zvýšení počtu žáků připravujících se v těchto učebních a studijních oborech je prostředek, kterým lze dosáhnout zlepšení pouze v případě, že žáci budou mít o toto studium a později i o příslušné zaměstnání zájem.

Další příčinou může být i skutečnost, že nedostatek pracovníků pro některé pracovní pozice je pouze místní a pro pracovníky z jiných oblastí tato pracovní místa nejsou dostupná. Rovněž je skutečností, že stavební firmy velmi často dávají přednost zaměstnávání cizinců, před vyučenými absolventy, ukazují to vysoké míry nezaměstnanosti vyučených absolventů stavebních oborů.

Že **skutečná potřeba pracovníků**, podložená odpovídající nabídkou perspektivního zaměstnání, **může změnit zájem pracovníků a tedy i absolventů**, ukazuje příklad strojírenských učebních oborů. Velký objem dokončených zahraničních investic a s tím spojený nárůst nabídky výhodných pracovních příležitostí vedl k výraznému posunu úplné shody u vyučených strojařů na druhou nejlepší hodnotu vůbec a k nejnižší míře hrubé neshody. Klasickým příkladem je Škoda Auto, která vyvolala zájem o stro-

jírenské obory v celém přilehlém regionu, také další velké zahraniční investice mají podobný dopad.

Zatímco reagovat na vysoké hodnoty míry nezaměstnanosti je poměrně obtížné vzhledem k vysoké obecné míře nezaměstnanosti, lze výrazně snadněji redukovat vysokou míru neshody mezi získaným vzděláním a vykonávaným zaměstnáním. Skutečnost relativně nízkého uplatnění získaného specializovaného odborného vzdělání je potřebné **respektovat v koncepci vzdělávací politiky**. Proto je potřebné v odborném vzdělávání připravovat absolventy se širokým profesním profilem s důrazem i na všeobecnou přípravu a vyšší podíl obecně odborného vzdělání a na rozvoj přenositelných kompetencí. Důležitá je zejména schopnost a ochota se dále vzdělávat, komunikativnost, schopnost práce v týmu, adaptabilita na nové požadavky a schopnost řešit problémy, nehledě na dnes již samozřejmé jazykové dovednosti a dovednosti v práci s počítačem. Potom absolventi mohou vykonávat široký okruh zaměstnání a nejsou omezeni pouze na uplatnění v jednom určitém oboru nebo zaměstnání.

5. Závěr

Situace absolventů na trhu práce je z komplexního pohledu podmíněna především celkovým ekonomickým vývojem, dále mírou nezaměstnanosti, strukturou volných pracovních míst i prosperitou firem v jednotlivých regionech. Z tohoto důvodu nelze očekávat, že školská sféra může situaci absolventů zásadním způso-

bem změnit. Cílem vzdělávání je ale vytvořit předpoklady pro celoživotní zaměstnanost a přijmout taková opatření a řešení, která pomohou rizikové faktory omezit, a to zejména prostřednictvím obsahu a úrovně vzdělání na jedné straně a strukturou vzdělávací nabídky poskytovanou resortem školství na straně druhé.

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

Jednou z oblastí, kde se kvalita vzdělávání promítá do postavení absolventů na trhu práce, je úroveň připravenosti absolventů, tedy jejich schopnost obstát v konkurenci s ostatními skupinami pracovníků na trhu práce. Absolventi jsou sice rizikovou skupinou, znevýhodněnou na trhu práce nedostatkem praxe, na druhé straně ve srovnání se staršími pracovníky mají řadu předností, vyznačují se zpravidla větší flexibilitou, lepším vztahem k výpočetní technice a průměrně vyšší jazykovou vybaveností. To vše jejich konkurenceschopnost významným způsobem zvyšuje. Na druhé straně právě **v oblasti úrovně jazykové vybavenosti a zvládnutí práce s výpočetní technikou existují značné rezervy zejména v kategorii vyučených a mladých lidí s maturitní úrovní vzdělání, kteří svou vybavenost těmito dovednostmi hodnotí stále jako nedostačující, a to přesto, že školská sféra klade na tyto dovednosti stále větší důraz.** Konkrétně je s úrovní jazykových znalostí spokojeno celkově jen 48 % mladých lidí a s úrovní práce s výpočetní technikou dokonce jen 43 %. Podstatnou oblastí, kterou absolventi a mladí lidé prakticky všech úrovní vzdělání považují z hlediska pracovního uplatnění za klíčovou, ale v níž se rovněž necítí dostatečně vybaveni, jsou i další přenositelné kompetence jako jsou dovednost řešit problémy, nést odpovědnost a samostatně se rozhodovat. **Naopak nejlépe se na žebříčku dovedností umístily z hlediska hodnocení dosažené úrovně všeobecné znalosti a rozhled a odborné teoretické znalosti, které hodnotí kladně asi tři čtvrtiny mladých lidí.**

Další oblastí, kde školská sféra ovlivňuje postavení absolventů, je vzdělávací nabídka z hlediska oborové struktury ve vztahu k poptávce na pracovním trhu. Důležitou skutečností v této souvislosti je fakt, že velká část mladých lidí – podle výsledků šetření kolem 28 % – pracuje v odlišném oboru, než který studovali. Přitom jako nejdůležitější důvod pro práci v jiném oboru vystupuje skutečnost, že absolvent nesehnal ve svém oboru pracovní uplatnění. Situace na trhu práce tak významným způsobem ovlivňuje shodu mezi oborem vzdělání a zaměstnáním, tedy míru využití znalostí a dovedností získaných v průběhu studia v praxi. **Z celkového pohledu shody mezi oborem vzdělání a zaměstnáním můžeme jako nejproblematictější skupinu označit kategorii vyučených, kteří vzhledem k užší kvalifikaci vykazují sice nejvyšší míru úplné shody, ale zároveň i hrubé neshody.** Podíl vyučených, kteří vykonávají zaměstnání, které vůbec nesouvisí s jejich vzděláním, dosahuje 37 %. Naopak nejvyšší míry shody dosahují vysokoškoláci. Hodnoty shody jsou ale velmi rozdílné u jednotlivých skupin oborů. Poměrně překvapivá je skutečnost, že hodnoty hrubé neshody nacházíme často u těch skupin oborů, u kterých je ze strany zaměstnavatelů avizován nedostatek zaměstnanců. Ukazuje se totiž, že podniky nárokuje požadavky na absolventy v oborech, v nichž je absolventů připravován dostatek, ale kde jsou horší pracovní a platové podmínky, takže pracovníci dávají přednost uplatnění v jiných oborech. To odpovídá zjištění, že právě platové a pracovní podmínky figurují mezi významnými faktory, které vedou k tomu, že poměrně velká část absolventů pracuje v jiném oboru, než v kterém získala vzdělání. Je zřejmé, že zvyšování vzdělávacích kapacit v těchto oborech není racionálním řešením situace, neboť nelze regulovat vzdělávací nabídku tak, aby žáci byli tlačeni do studia oboru, o jehož studium nemají zájem a v němž svoje uplatnění ne-

považují za perspektivní. Tyto skutečnosti spolu se značným časovým zpožděním, které je v principu spojeno s reakcí školské sféry na situaci na trhu práce, ukazují, že otázka zásahů a regulace vzdělávací nabídky na základě aktuálních potřeb trhu práce je poměrně problematická.

Úspěšnost uplatnění absolventů na trhu práce se odráží v míře nezaměstnanosti absolventů jako celku i v jednotlivých oborech zvlášť. Celkově můžeme situaci v oblasti nezaměstnanosti absolventů charakterizovat jednak z hlediska vývoje absolutního počtu, kdy celkový počet evidovaných nezaměstnaných absolventů³² v dubnu 2003 činil 52,3 tis., přitom v meziročním srovnání došlo k nárůstu o 1,4 tis. nezaměstnaných. **Podíl nezaměstnaných absolventů na celkové nezaměstnanosti se naopak vlivem zvýšení celkového počtu nezaměstnaných snížil o 0,9 % na současných 10,3 %.** Z hlediska nezaměstnanosti v jednotlivých kategoriích vzdělání dosahovala míra nezaměstnanosti³³ v dubnu 2003 u vyučených 22,7 %, u vyučených s maturitou přesahovala 25,0 %, u absolventů SOŠ s maturitou 14,9 %, u absolventů gymnázií 6,3 %, u absolventů VOŠ 10,6 % a u vysokoškoláků 6,7 %. Srovnáme-li vyhlídky absolventů na uplatnění na trhu práce podle úrovně vzdělání, je zřejmé, že existuje **jednoznačná závislost mezi úrovní vzdělání a uplatnitelností na trhu práce: čím vyšší úroveň vzdělání absolvent má, tím snadněji najde zaměstnání.** Tato závislost je obecná a platí i v jiných zemích. Podobně závisí na úrovni dosaženého vzdělání i **podíl dlouhodobě nezaměstnaných absolventů.** Pohled na vývoj nezaměstnanosti v jednotlivých kategoriích vzdělání ukazuje, že v meziročním srovnání došlo v letošním roce (v porovnání s dubnem 2002) k mírnému **poklesu míry nezaměstnanosti vyučených,** míra nezaměstnanosti **vyučených s maturitou** se prakticky nezměnila. **Míra nezaměstnanosti absolventů maturitních oborů SOŠ se vrátila v dubnu 2003 na svoji původní úroveň a míra nezaměstnanosti absolventů gymnázií se** ve srovnání s absolventy SOŠ **výrazně snížila.** **Naopak v porovnání s dubnem 2002 došlo v letošním roce k mírnému meziročnímu nárůstu míry nezaměstnanosti** ve vyšších kategoriích vzdělání, tedy u absolventů **VOŠ a u vysokoškoláků.** I tak ale jejich hodnoty jsou výrazně nižší než v kategorii absolventů SOŠ a vyučených.

Z pohledu strukturální nerovnováhy mezi vzdělávací nabídkou na jedné straně a poptávkou na trhu práce na straně druhé je často jako problematická označována „nadprodukce“ absolventů ekonomických oborů. Ačkoli je v tomto oborovém zaměření pro-

32) Počty nezaměstnaných absolventů a míry nezaměstnanosti jsou poněkud zkráceny nejednotným přístupem úřadů práce k definici absolventa - uchazeče o zaměstnání. Některé úřady práce vycházejí z definice uchazeče o zaměstnání - absolventa ze zákoníku práce (jako absolvent je vykazován, dokud neodpracuje dohromady dva roky), jiné z definice podle zákona o nezaměstnanosti (jako absolvent je vykazován do dvou let po ukončení školy).

33) Objektívni posouzení nezaměstnanosti absolventů by se mělo opírat především o hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů. Míra nezaměstnanosti absolventů je dána poměrem počtu nezaměstnaných absolventů konkrétního druhu přípravy či skupiny oborů k celkovému počtu absolventů (tj. zaměstnaných, nezaměstnaných i příp. pokračujících v dalším vzdělávání) v daném druhu přípravy či v dané skupině oborů za poslední dva roky. Hodnota míry nezaměstnanosti tedy vyjadřuje, kolik procent absolventů dané skupiny oborů zůstane bez zaměstnání.

4. Problémy uplatnitelnosti absolventů škol na trhu práce

dukován vysoký počet absolventů, jejich míra nezaměstnanosti a situace na trhu práce je uspokojivá. Jako problematická se v současné době u vyučených s maturitou a absolventů maturitních oborů SOŠ začíná jevit skupina oborů Podnikání v oborech, kde se po letech úspěšného uplatňování absolventů objevil efekt naplnění potřeby těchto absolventů na trhu práce. Vysoké jsou i míry nezaměstnanosti absolventů strojírenských, elektrotechnických a stavebních učebních oborů. V kategorii vyučených se s **problémy potýkají zejména stavaři, chemici a kuchaři. Zvýšené míry nezaměstnanosti se objevují i ve všech kategoriích vzdělání u zemědělských oborů. Příznivá situace se naopak projevuje dlouhodobě ve zdravotnických oborech, kde jsou ve všech kategoriích vzdělání míry nezaměstnanosti nejnižší.**

Možnosti i potíže absolventů uplatnit se na trhu práce zároveň odpovídají konkrétní situaci na trhu práce v regionu. Ukazuje se, že situace absolventů vstupujících na trh práce se výrazně liší v závislosti na regionálních podmínkách. Je to dáno jak odlišnostmi v obecné míře nezaměstnanosti, tak rozdíly v hospodářské

situaci v jednotlivých krajích. **Z hlediska regionálního jsou nejvýhodnější podmínky pro uplatnění na trhu práce v Hl. m. Praze a v Jihočeském a Plzeňském kraji. Naopak mezi kraji nejvíce postiženými nezaměstnaností absolventů škol jsou kraje Moravskoslezský, Ústecký a Olomoucký.**

Na závěr můžeme konstatovat, že analýzy možností uplatnění absolventů škol na trhu práce ukazují, že současný vývoj vzdělanostní a oborové struktury není v rozporu s předpokládanými potřebami trhu práce v jeho dynamickém vývoji. Jsou vytvářeny podmínky, aby rostla celková vzdělanostní úroveň mladé populace a aby stále více mladých lidí dosahovalo maturitní nebo terciární úrovně vzdělání. Aktivnímu zapojení absolventů do práce je věnována značná pozornost zejména z hlediska obsahové stránky přípravy, kdy stále větší důraz je kladen na osvojení přenositelných kompetencí a počáteční odborné vzdělávání je přetvářeno tak, aby bylo postaveno na široce koncipovaných oborech, aby absolventi mohli pružně reagovat na požadavky trhu práce a cílem je vytvořit dobrý základ pro jejich celoživotní zaměstnanost.

Přílohy

Příloha 1 Počty žáků nově přijatých do 1. ročníků ve skupinách oborů vzdělání

Příloha 2 Seznam zkratek oborů použitých při hodnocení shody vzdělání a zaměstnání

Příloha 3 Seznam zkratek oborů použitých v kapitole 3. Nezaměstnanost absolventů

Příloha 4 Shoda vzdělání a zaměstnání podle úrovně vzdělání a oborového členění

Příloha 1a: Počty žáků nově přijatých do 1. ročníků ve skupinách kmenových oborů vzdělání (Stav k 15. 10. příslušného roku)

Denní studium

Učební obory (kategorie E a H)

Skup.ob.	1989		1998		1999		2000		2001		2002	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
00 Společný 1. ročník	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
16 Ekologie a ochr. ŽP	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
21 Hornictví, hutn. a slév.	2037	2,0%	119	0,2%	89	0,2%	63	0,1%	113	0,2%	102	0,2%
23 Strojírenství a str. výr.	26475	25,4%	9866	18,5%	9342	17,0%	8785	15,6%	8675	16,0%	8507	16,2%
26 Elektr., telekom. a VT	9013	8,7%	4218	7,9%	4867	8,9%	4762	8,4%	4574	8,4%	4276	8,2%
28 Tech. chemie a ch. sil.	3168	3,0%	686	1,3%	583	1,1%	590	1,0%	604	1,1%	506	1,0%
29 Potravinářství a p. ch.	3513	3,4%	2501	4,7%	2714	4,9%	3010	5,3%	2754	5,1%	2893	5,5%
31 Text. výr. a oděvnictví	9523	9,1%	2043	3,8%	2145	3,9%	2181	3,9%	2009	3,7%	1849	3,5%
32 Kožed. a obuv. - plast	1764	1,7%	81	0,2%	99	0,2%	102	0,2%	63	0,1%	58	0,1%
33 Zprac. dřeva a hud. n.	3566	3,4%	3885	7,3%	4031	7,3%	4184	7,4%	4036	7,4%	4036	7,7%
34 Polygrafie a další	592	0,6%	559	1,0%	608	1,1%	620	1,1%	614	1,1%	669	1,3%
36 Stavebnictví, g. a k.	14171	13,6%	5110	9,6%	5312	9,7%	5517	9,8%	5275	9,7%	5094	9,7%
37 Doprava a spoje	1229	1,2%	123	0,2%	85	0,2%	121	0,2%	73	0,1%	167	0,3%
39 Spec. a interd. ob.	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
41 Zemědělství a lesn.	6534	6,3%	3784	7,1%	4228	7,7%	4675	8,3%	4292	7,9%	4000	7,6%
43 Veterinářství a v. p.	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
53 Zdravotnictví	812	0,8%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
61 Filozofie, teologie	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
63 Ekonomika a adm.	728	0,7%	1252	2,4%	792	1,4%	807	1,4%	918	1,7%	998	1,9%
64 Podnikání v ob.	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
65 Gastron., hotel. a tur.	6242	6,0%	10624	19,9%	11393	20,7%	11801	20,9%	11668	21,5%	11540	22,0%
66 Obchod	13598	13,1%	4426	8,3%	4355	7,9%	4565	8,1%	4289	7,9%	4245	8,1%
68 Právní a veřejn. činn.	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
69 Osobní a prov. sl.	1071	1,0%	3651	6,9%	3858	7,0%	4136	7,3%	3962	7,3%	3151	6,0%
72 Public., knihov. a inf.	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
75 Pedag., učitel. a soc. p.	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
78 Obecně odborná př.	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
82 Umění a užité umění	140	0,1%	326	0,6%	421	0,8%	440	0,8%	402	0,7%	326	0,6%
Celkový součet	104176	100%	53254	100%	54922	100%	56359	100%	54321	100%	52417	100,0%

Denní studium

Studijní obory SOŠ (kategorie M)

Skup. ob.	1989		1998		1999		2000		2001		2002	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
00 Společný 1. ročník	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
16 Ekologie a ochr. ŽP	0	0,0%	489	1,0%	528	1,1%	554	1,1%	564	1,1%	488	0,9%
21 Hornictví, hutn. a slév.	604	1,4%	142	0,3%	157	0,3%	137	0,3%	129	0,2%	97	0,2%
23 Strojírenství a str. výr.	6875	16,3%	4031	7,9%	4776	9,8%	4398	8,9%	4494	8,7%	4562	8,6%
26 Elektr., telekom. a VT	4121	9,8%	5174	10,1%	5392	11,1%	5455	11,1%	5692	11,0%	5725	10,8%
28 Tech. chemie a ch. sil.	850	2,0%	863	1,7%	885	1,8%	841	1,7%	703	1,4%	719	1,4%
29 Potravinářství a p. ch.	492	1,2%	398	0,8%	523	1,1%	497	1,0%	403	0,8%	471	0,9%
31 Text.výr.a oděvnictví	847	2,0%	704	1,4%	842	1,7%	895	1,8%	807	1,6%	709	1,3%
32 Kožed. a obuv. - plast	212	0,5%	66	0,1%	67	0,1%	60	0,1%	70	0,1%	60	0,1%
33 Zprac.dřeva a hud. n.	240	0,6%	334	0,7%	317	0,7%	380	0,8%	369	0,7%	282	0,5%
34 Polygrafie a další	91	0,2%	194	0,4%	204	0,4%	261	0,5%	194	0,4%	193	0,4%
36 Stavebnictví, g. a k.	3637	8,6%	3811	7,5%	3732	7,7%	3588	7,3%	3519	6,8%	3638	6,9%
37 Doprava a spoje	787	1,9%	744	1,5%	1072	2,2%	1103	2,2%	1186	2,3%	1014	1,9%
39 Spec. a interd. ob.	0	0,0%	284	0,6%	325	0,7%	267	0,5%	310	0,6%	326	0,6%
41 Zemědělství a lesn.	4253	10,1%	2606	5,1%	2749	5,6%	2934	5,9%	2628	5,1%	2558	4,8%
43 Veterinářství a v. p.	197	0,5%	219	0,4%	283	0,6%	237	0,5%	228	0,4%	256	0,5%
53 Zdravotnictví	6287	14,9%	4764	9,3%	5055	10,4%	4666	9,5%	4710	9,1%	4663	8,8%
61 Filozofie, teologie	0	0,0%	51	0,1%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
63 Ekonomika a adm.	9353	22,2%	12073	23,7%	9953	20,4%	10681	21,6%	11887	23,0%	12084	22,8%
64 Podnikání v ob.	0	0,0%	5619	11,0%	2764	5,7%	2803	5,7%	3099	6,0%	3313	6,3%
65 Gastron., hotel. a tur.	690	1,6%	2637	5,2%	2908	6,0%	3189	6,5%	3167	6,1%	3234	6,1%
66 Obchod	0	0,0%	87	0,2%	135	0,3%	148	0,3%	156	0,3%	171	0,3%
68 Právní a veřejn. činn.	0	0,0%	1888	3,7%	1788	3,7%	1599	3,2%	1865	3,6%	2084	3,9%
69 Osobní a prov. sl.	0	0,0%	15	0,0%	25	0,1%	17	0,0%	16	0,0%	17	0,0%
72 Public., knihov. a inf.	184	0,4%	58	0,1%	58	0,1%	122	0,2%	138	0,3%	189	0,4%
75 Pedag., učitel. a soc. p.	1654	3,9%	1992	3,9%	2283	4,7%	2189	4,4%	2217	4,3%	2381	4,5%
78 Obecně odborná př.	0	0,0%	375	0,7%	504	1,0%	1115	2,3%	1713	3,3%	2342	4,4%
82 Umění a užité umění	754	1,8%	1352	2,7%	1355	2,8%	1229	2,5%	1430	2,8%	1427	2,7%
Celkový součet	42128	100%	50978	100%	48680	100%	49365	100%	51694	100%	53003	100,0%

Nejsou zahrnuti žáci ve studiu při zaměstnání a žáci nástavbového studia pro absolventy 3letých učebních oborů

Příloha 1b: Počty žáků nově přijatých do 1. ročníku ve skupinách kmenových oborů vzdělání (Stav k 15. 10. příslušného roku)

Denní studium

Studijní obory SOU (část kategorie L)

Skup. ob.	1989		1998		1999		2000		2001		2002	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
00 Společný 1. ročník	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
16 Ekologie a ochr. ŽP	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
21 Hornictví, hutn. a slév.	387	3,9%	40	0,5%	49	0,6%	19	0,2%	16	0,2%	26	0,3%
23 Strojírenství a str. výr.	2835	28,5%	1110	13,9%	1517	18,6%	1352	17,8%	1438	18,8%	1624	18,4%
26 Elektr., telekom. a VT	2701	27,2%	3468	43,5%	3304	40,6%	3132	41,2%	3125	40,8%	2966	33,6%
28 Tech. chemie a ch. sil.	378	3,8%	111	1,4%	124	1,5%	129	1,7%	73	1,0%	94	1,1%
29 Potravinářství a p. ch.	21	0,2%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
31 Text. výr. a oděvnictví	164	1,6%	204	2,6%	270	3,3%	250	3,3%	242	3,2%	242	2,7%
32 Kožed. a obuv. - plast	185	1,9%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
33 Zprac. dřeva a hud. n.	28	0,3%	69	0,9%	47	0,6%	33	0,4%	36	0,5%	36	0,4%
34 Polygrafie a další	416	4,2%	0	0,0%	0	0,0%	25	0,3%	27	0,4%	0	0,0%
36 Stavebnictví, g. a k.	252	2,5%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	29	0,4%	0	0,0%
37 Doprava a spoje	484	4,9%	360	4,5%	354	4,3%	132	1,7%	230	3,0%	231	2,6%
39 Spec. a interd. ob.	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
41 Zemědělství a lesn.	478	4,8%	50	0,6%	88	1,1%	182	2,4%	102	1,3%	86	1,0%
43 Veterinářství a v. p.	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
53 Zdravotnictví	24	0,2%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
61 Filozofie, teologie	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
63 Ekonomika a adm.	0	0,0%	107	1,3%	99	1,2%	57	0,7%	29	0,4%	30	0,3%
64 Podnikání v ob.	0	0,0%	106	1,3%	16	0,2%	20	0,3%	40	0,5%	40	0,5%
65 Gastron., hotel. a tur.	702	7,1%	376	4,7%	471	5,8%	495	6,5%	449	5,9%	497	5,6%
66 Obchod	666	6,7%	1704	21,4%	1522	18,7%	1417	18,6%	1428	18,6%	1603	18,2%
68 Právní a veřejn. činn.	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
69 Osobní a prov. sl.	86	0,9%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	877	9,9%
72 Public., knihov. a inf.	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
75 Pedagog., učitel. a soc. p.	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
78 Obecně odborná př.	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
82 Umění a užité umění	138	1,4%	263	3,3%	286	3,5%	362	4,8%	393	5,1%	465	5,3%
Celkový součet	9945	100,0%	7968	100,0%	8147	100,0%	7605	100,0%	7657	100,0%	8817	100,0%

Denní studium

Obory SŠ pro absol. zákl. školy (E, H, M, LO)

Skup. ob.	1989		1998		1999		2000		2001		2002	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
00 Společný 1. ročník	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
16 Ekologie a ochr. ŽP	0	0,0%	489	0,4%	528	0,5%	554	0,5%	564	0,5%	488	0,4%
21 Hornictví, hutn. a slév.	3028	1,9%	301	0,3%	295	0,3%	219	0,2%	258	0,2%	225	0,2%
23 Strojírenství a str. výr.	36185	23,2%	15007	13,4%	15635	14,0%	14535	12,8%	14607	12,9%	14693	12,9%
26 Elektr., telekom. a VT	15835	10,1%	12860	11,5%	13563	12,1%	13349	11,8%	13391	11,8%	12967	11,4%
28 Tech. chemie a ch. sil.	4396	2,8%	1660	1,5%	1592	1,4%	1560	1,4%	1380	1,2%	1319	1,2%
29 Potravinářství a p. ch.	4026	2,6%	2899	2,6%	3237	2,9%	3507	3,1%	3157	2,8%	3364	2,9%
31 Text. výr. a oděvnictví	10534	6,7%	2951	2,6%	3257	2,9%	3326	2,9%	3058	2,7%	2800	2,5%
32 Kožed. a obuv. - plast	2161	1,4%	147	0,1%	166	0,1%	162	0,1%	133	0,1%	118	0,1%
33 Zprac. dřeva a hud. n.	3834	2,5%	4288	3,8%	4395	3,9%	4597	4,1%	4441	3,9%	4354	3,8%
34 Polygrafie a další	1099	0,7%	753	0,7%	812	0,7%	906	0,8%	835	0,7%	862	0,8%
36 Stavebnictví, g. a k.	18060	11,6%	8921	8,0%	9044	8,1%	9105	8,0%	8823	7,8%	8732	7,6%
37 Doprava a spoje	2500	1,6%	1227	1,1%	1511	1,4%	1356	1,2%	1489	1,3%	1412	1,2%
39 Spec. a interd. ob.	0	0,0%	284	0,3%	325	0,3%	267	0,2%	310	0,3%	326	0,3%
41 Zemědělství a lesn.	11265	7,2%	6440	5,7%	7065	6,3%	7791	6,9%	7022	6,2%	6644	5,8%
43 Veterinářství a v. p.	197	0,1%	219	0,2%	283	0,3%	237	0,2%	228	0,2%	256	0,2%
53 Zdravotnictví	7123	4,6%	4764	4,2%	5055	4,5%	4666	4,1%	4710	4,1%	4663	4,1%
61 Filozofie, teologie	0	0,0%	51	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
63 Ekonomika a adm.	10081	6,5%	13432	12,0%	10844	9,7%	11545	10,2%	12834	11,3%	13112	11,5%
64 Podnikání v ob.	0	0,0%	5725	5,1%	2780	2,5%	2823	2,5%	3139	2,8%	3353	2,9%
65 Gastron., hotel. a tur.	7634	4,9%	13637	12,2%	14772	13,2%	15485	13,7%	15284	13,4%	15271	13,4%
66 Obchod	14264	9,1%	6217	5,5%	6012	5,4%	6130	5,4%	5873	5,2%	6019	5,3%
68 Právní a veřejn. činn.	0	0,0%	1888	1,7%	1788	1,6%	1599	1,4%	1865	1,6%	2084	1,8%
69 Osobní a prov. sl.	1157	0,7%	3666	3,3%	3883	3,5%	4153	3,7%	3978	3,5%	4045	3,5%
72 Public., knihov. a inf.	184	0,1%	58	0,1%	58	0,1%	122	0,1%	138	0,1%	189	0,2%
75 Pedagog., učitel. a soc. p.	1654	1,1%	1992	1,8%	2283	2,0%	2189	1,9%	2217	2,0%	2381	2,1%
78 Obecně odborná př.	0	0,0%	375	0,3%	504	0,5%	1115	1,0%	1713	1,5%	2342	2,1%
82 Umění a užité umění	1032	0,7%	1941	1,7%	2062	1,8%	2031	1,8%	2225	2,0%	2218	1,9%
Celkový součet	156249	100,0%	112200	100,0%	111749	100,0%	113329	100,0%	113672	100,0%	114237	100,0%

Nejsou zahrnuti žáci ve studiu při zaměstnání a žáci nástavbového studia pro absolventy 3letých učebních oborů
V počtech žáků jsou uvedeni i žáci speciálních škol

Příloha 1 c: Počty žáků nově přijatých do 1. ročníků ve skupinách kmenových oborů vzdělání (Stav k 15. 10. příslušného roku)

Denní studium

Nástavbové studium pro absolventy 3letých UO (část I)

Skup. ob.	1989		1998		1999		2000		2001		2002	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
00 Společný 1. ročník	0		0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
16 Ekologie a ochr. ŽP	0		0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
21 Hornictví, hutn. a slév.	0		0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
23 Strojírenství a str. výr.	0		1075	7,4%	55	5,4%	695	7,7%	927	9,5%	1187	10,4%
26 Elektr., telekom. a VT	0		911	6,2%	62	6,1%	693	7,7%	909	9,3%	1072	9,4%
28 Tech. chemie a ch. sil.	0		18	0,1%	0	0,0%	18	0,2%	18	0,2%	40	0,4%
29 Potravinářství a p. ch.	0		185	1,3%	16	1,6%	110	1,2%	157	1,6%	136	1,2%
31 Text. výr. a oděvnictví	0		433	3,0%	0	0,0%	194	2,1%	150	1,5%	233	2,0%
32 Kožed. a obuv. - plast	0		0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
33 Zprac. dřeva a hud. n.	0		622	4,3%	62	6,1%	465	5,1%	487	5,0%	573	5,0%
34 Polygrafie a další	0		0	0,0%	23	2,3%	78	0,9%	83	0,8%	142	1,2%
36 Stavebnictví, g. a k.	0		529	3,6%	29	2,9%	382	4,2%	320	3,3%	493	4,3%
37 Doprava a spoje	0		266	1,8%	27	2,7%	102	1,1%	198	2,0%	235	2,1%
39 Spec. a interd. ob.	0		0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	28	0,3%	51	0,4%
41 Zemědělství a lesn.	0		189	1,3%	0	0,0%	222	2,5%	196	2,0%	286	2,5%
43 Veterinářství a v. p.	0		0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
53 Zdravotnictví	0		0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
61 Filozofie, teologie	0		0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
63 Ekonomika a adm.	0		1591	10,9%	140	13,8%	898	9,9%	708	7,2%	585	5,1%
64 Podnikání v ob.	0		6253	42,9%	307	30,4%	3815	42,2%	4272	43,6%	4633	40,6%
65 Gastron., hotel. a tur.	0		1306	9,0%	82	8,1%	693	7,7%	768	7,8%	1018	8,9%
66 Obchod	0		966	6,6%	193	19,1%	496	5,5%	385	3,9%	474	4,2%
68 Právní a veřejn. činn.	0		44	0,3%	0	0,0%	23	0,3%	12	0,1%	14	0,1%
69 Osobní a prov. sl.	0		68	0,5%	0	0,0%	74	0,8%	96	1,0%	143	1,3%
72 Public., knihov. a inf.	0		0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
75 Pedagog., učitel. a soc. p.	0		57	0,4%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
78 Obecně odborná př.	0		0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
82 Umění a užitě umění	0		68	0,5%	15	1,5%	81	0,9%	95	1,0%	97	0,8%
Celkový součet	0		14581	100%	1011	100%	9039	100%	9809	100%	11412	100,0%

Denní studium

Obory VOŠ (N)

Skup. ob.	1989		1998		1999		2000		2001		2002	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
00 Společný 1. ročník	0		0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
16 Ekologie a ochr. ŽP	0		123	1,0%	136	1,1%	52	0,7%	132	1,2%	132	1,2%
21 Hornictví, hutn. a slév.	0		0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
23 Strojírenství a str. výr.	0		253	2,0%	227	1,8%	108	1,4%	204	1,9%	284	2,7%
26 Elektr., telekom. a VT	0		785	6,1%	833	6,7%	433	5,8%	810	7,4%	844	7,9%
28 Tech. chemie a ch. sil.	0		17	0,1%	22	0,2%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
29 Potravinářství a p. ch.	0		102	0,8%	86	0,7%	33	0,4%	43	0,4%	59	0,6%
31 Text. výr. a oděvnictví	0		0	0,0%	35	0,3%	0	0,0%	26	0,2%	0	0,0%
32 Kožed. a obuv. - plast	0		26	0,2%	18	0,1%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
33 Zprac. dřeva a hud. n.	0		59	0,5%	60	0,5%	35	0,5%	25	0,2%	94	0,9%
34 Polygrafie a další	0		0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
36 Stavebnictví, g. a k.	0		224	1,7%	270	2,2%	140	1,9%	225	2,1%	320	3,0%
37 Doprava a spoje	0		14	0,1%	42	0,3%	22	0,3%	30	0,3%	26	0,2%
39 Spec. a interd. ob.	0		80	0,6%	133	1,1%	29	0,4%	91	0,8%	92	0,9%
41 Zemědělství a lesn.	0		523	4,1%	508	4,1%	216	2,9%	367	3,4%	405	3,8%
43 Veterinářství a v. p.	0		0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
53 Zdravotnictví	0		2491	19,4%	2432	19,4%	1185	15,9%	2298	21,0%	2172	20,3%
61 Filozofie, teologie	0		37	0,3%	28	0,2%	36	0,5%	29	0,3%	42	0,4%
63 Ekonomika a adm.	0		2988	23,3%	2391	19,1%	1484	19,9%	2109	19,3%	2125	19,8%
64 Podnikání v ob.	0		686	5,3%	575	4,6%	279	3,7%	444	4,1%	479	4,5%
65 Gastron., hotel. a tur.	0		936	7,3%	861	6,9%	558	7,5%	867	7,9%	911	8,5%
66 Obchod	0		110	0,9%	74	0,6%	33	0,4%	43	0,4%	43	0,4%
68 Právní a veřejn. činn.	0		883	6,9%	1214	9,7%	730	9,8%	802	7,3%	942	8,8%
69 Osobní a prov. sl.	0		0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
72 Public., knihov. a inf.	0		405	3,2%	443	3,5%	343	4,6%	366	3,3%	190	1,8%
75 Pedagog., učitel. a soc. p.	0		1153	9,0%	1159	9,3%	963	12,9%	1090	10,0%	1151	10,7%
78 Obecně odborná př.	0		0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
82 Umění a užitě umění	0		937	7,3%	959	7,7%	796	10,6%	947	8,6%	* 398	3,7%
Celkový součet	0		12832	100%	12506	100%	7475	100%	10948	100%	10709	100,0%

Ve studiu VOŠ jsou ve skupině 82 zahrnuti i žáci vyššího studia na konzervatoři, v roce 2002 zahrnuti nejsou (*)

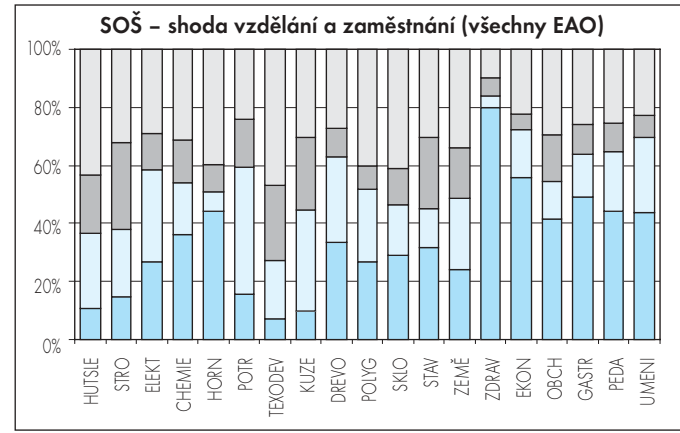
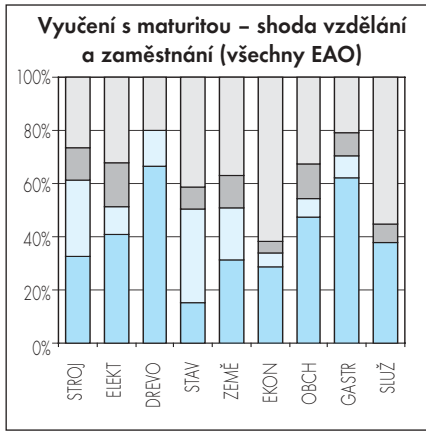
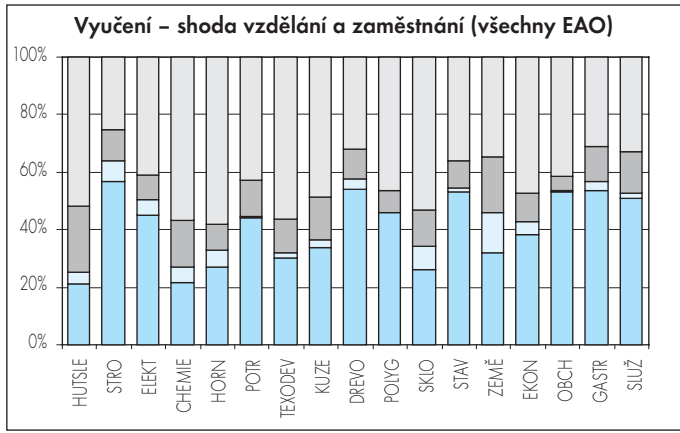
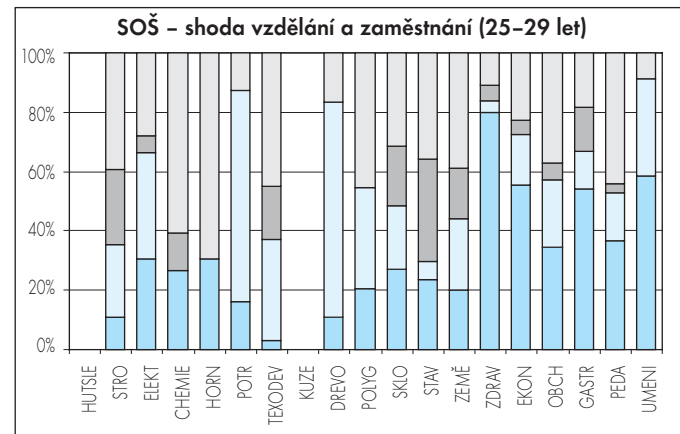
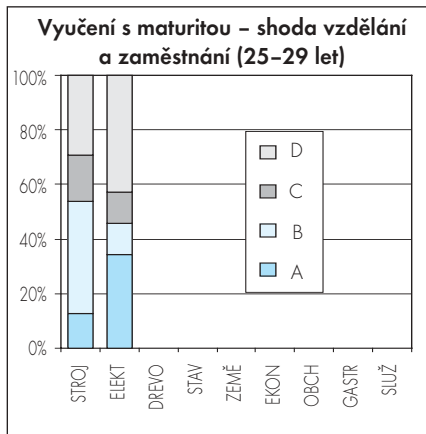
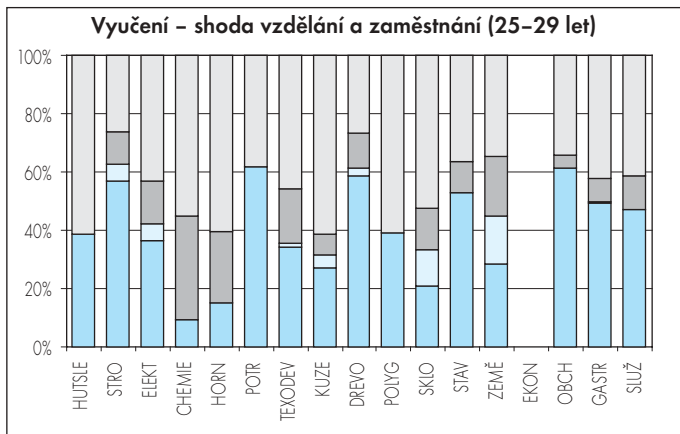
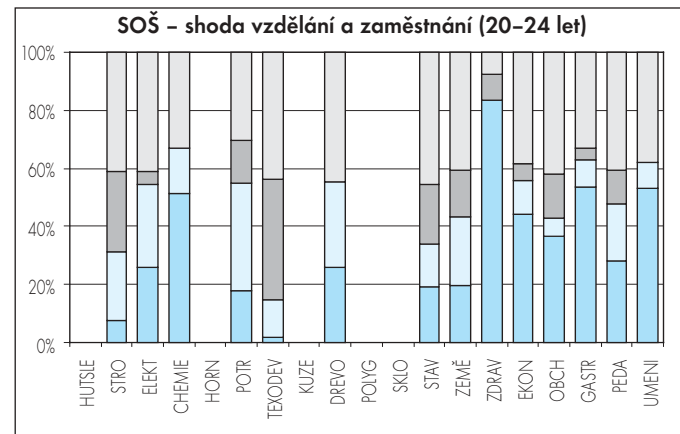
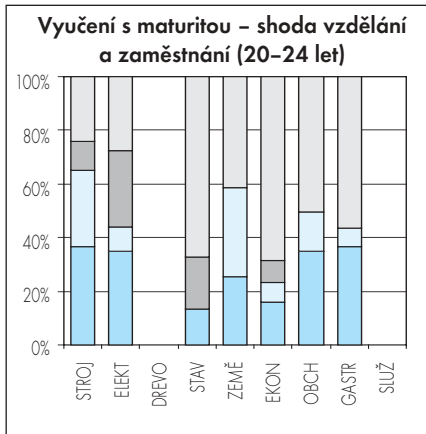
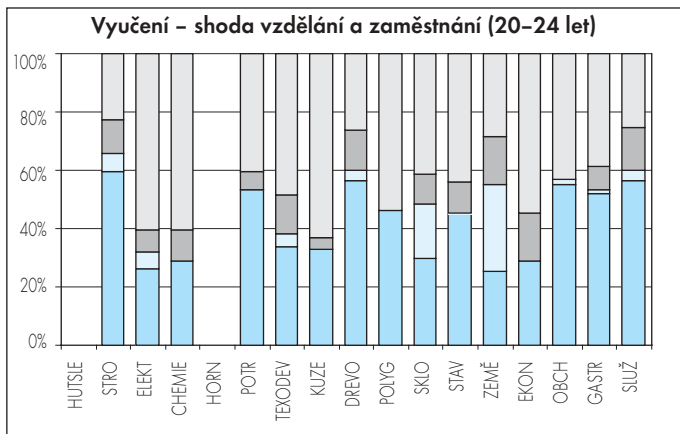
Nejsou zahrnuti žáci ve studiu při zaměstnání

Příloha 2

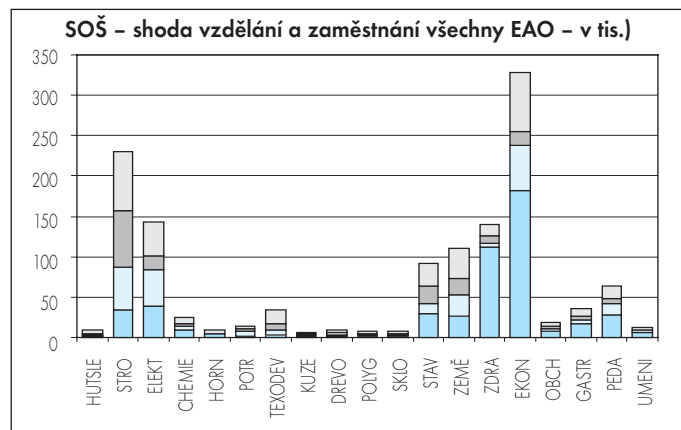
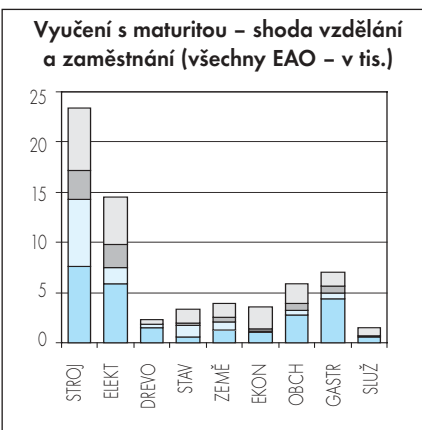
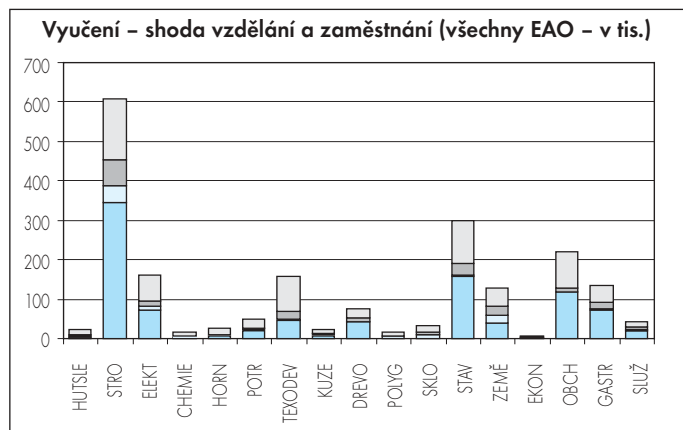
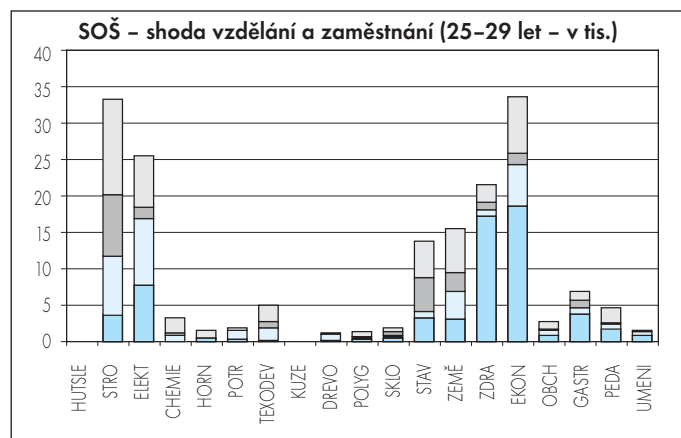
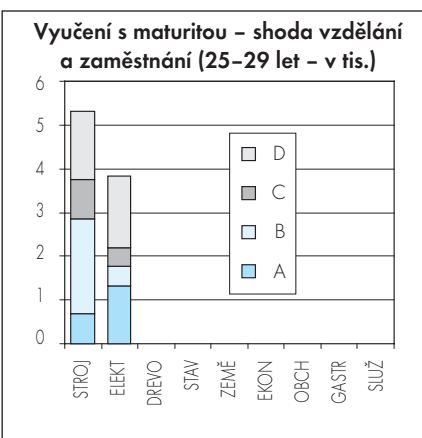
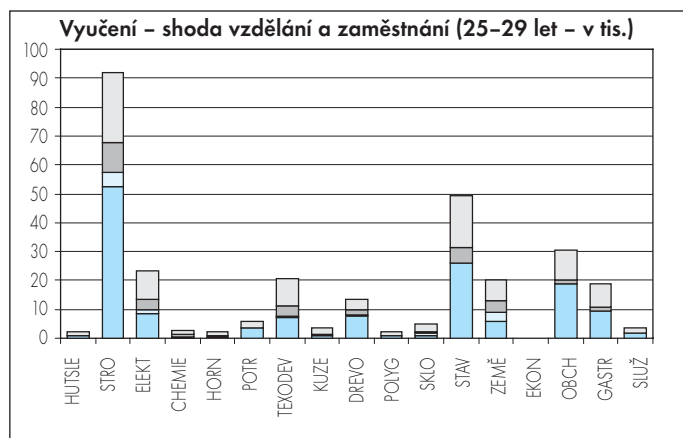
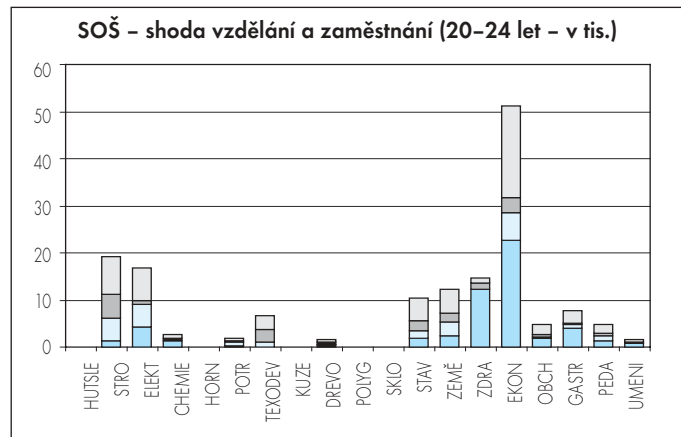
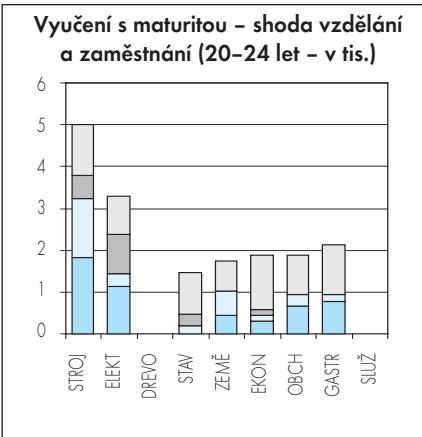
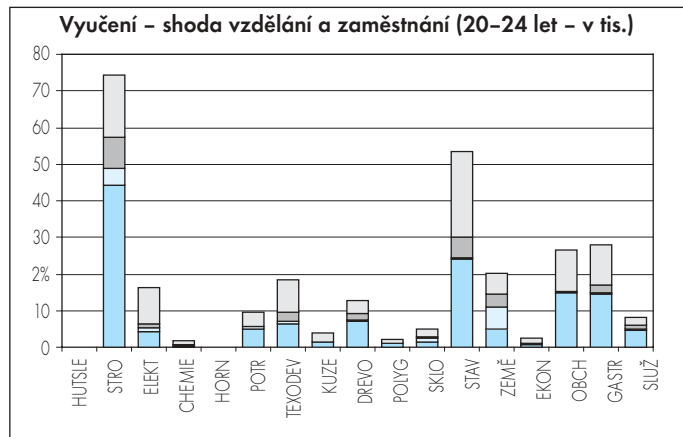
HUTSLE	Hutnictví a slévárenství
STRO	Strojírenství a strojírenská výroba
ELEKT	Elektrotechnika, telekomunikace, výpočetní technika
CHEMIE	Technická chemie
HORN	Hornictví, těžební průmysl
POTR	Potravinářství a potravinářská chemie
TEXODEV	Textilní výroba a oděvnictví
KUZE	Kožedělná a obuvnická výroba
DREVO	Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů
POLYG	Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie
SKLO	Výroba a zpracování skla, plastu aj.
STAV	Stavebnictví, geodézie a kartografie
ZEMĚ	Zemědělství, lesnictví a rybářství
ZDRA	Zdravotnictví
EKON	Ekonomika a administrativa
OBCH	Obchod (provoz, sklad, prodavači)
GASTR	Gastronomie, hotelnictví a turismus
SLUŽ	Osobní služby
PEDA	Vzdělávání učitelů a pedagogické vědy
UMENI	Umění a užité umění

Příloha 3

16 Ekologie a ochr. ŽP	Ekologie a ochrana životního prostředí
21 Hornictví, hutn. a slév.	Hornictví a hornická geologie, hutnictví a slévárenství
23 Strojírenství a str. vyr.	Strojírenství a strojírenská výroba
26 Elektr., telekom. a VT	Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika
28 Tech. chemie a ch. sil.	Technická chemie a chemie silikátů
29 Potravinářství a p. ch.	Potravinářství a potravinářská chemie
31 Text. vyr. a oděvnictví	Textilní výroba a oděvnictví
32 Kožed. a obuv. plast	Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů
33 Zprac. dřeva a hud. n.	Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů
34 Polygrafie a další	Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie
36 Stavebnictví, g. a k.	Stavebnictví, geodézie a kartografie
37 Doprava a spoje	Doprava a spoje
39 Spec. a interd. ob.	Speciální a interdisciplinární technické obory
41 Zemědělství a lesn.	Zemědělství a lesnictví
53 Zdravotnictví	Zdravotnictví
61 Filozofie, teologie	Filozofie, teologie
63 Ekonomika a adm.	Ekonomika a administrativa
64 Podnikání v oborech	Podnikání v oborech, odvětví
65 Gastron., hotel. a tur.	Gastronomie, hotelnictví a turismus
66 Obchod	Obchod
68 Právní a veřejn. činn.	Právo, právní a veřejnosprávní činnost
69 Osobní a prov. sl.	Osobní a provozní služby
72 Public., knihov. a inf.	Publicistika, knihovnictví a informatika
75 Pedag., učitel. a soc. p.	Pedagogika, učitelství a sociální péče
78 Obecně odborná př.	Obecně odborná příprava
82 Umění a užité umění	Umění a užité umění

A - úplná shoda, B - částečná shoda, C - dílčí neshoda, D - hrubá neshoda

A - úplná shoda, B - částečná shoda, C - dílčí neshoda, D - hrubá neshoda

Uplatnění absolventů škol na trhu práce - 2003

Zpracovali: Jiří Vojtěch, Helena Úlovcová, Jana Trhliková, Jena Festová

Obálka a návrh grafické úpravy: Tomáš Tamchyna

Sazba a zlom: Vladimír Vyskočil - KORŠACH

Tisk: Tiskárna Fokus, spol. s r. o.

Vydal Národní ústav odborného vzdělávání, Weilova 1271/6, Praha 10

Vydání první
Praha 2003